

Holy Bible

Aionian Edition®

Glavda Bible

AionianBible.org

The world's first Holy Bible untranslation

100% free to copy and print

also known as “ The Purple Bible ”

Holy Bible Aionian Edition ®
Glavda Bible

Creative Commons Attribution ShareAlike 4.0 International, 2018-2025

Source text: eBible.org

Source version: 5/9/2025

Source copyright: Creative Commons Attribution ShareAlike 4.0
Luke Initiative for Scripture Translation, 2024

Formatted by Speedata Publisher 5.1.7 (Pro) on 5/31/2025

100% Free to Copy and Print

TOR Anonymously

<https://AionianBible.org>

Published by Nainoia Inc, <https://Nainoia-Inc.signedon.net>

All profits are given to <https://CoolCup.org>

We pray for a modern Creative Commons translation in every language
Translator resources at <https://AionianBible.org/Third-Party-Publisher-Resources>
Report content and format concerns to Nainoia Inc
Volunteer help is welcome and appreciated!

Celebrate Jesus Christ's victory of grace!

Preface

Galavda at AionianBible.org/Preface

The *Holy Bible Aionian Edition* ® is the world's first Bible *un-translation*! What is an *un-translation*? Bibles are translated into each of our languages from the original Hebrew, Aramaic, and Koine Greek. Occasionally, the best word translation cannot be found and these words are transliterated letter by letter. Four well known transliterations are *Christ*, *baptism*, *angel*, and *apostle*. The meaning is then preserved more accurately through context and a dictionary. The Aionian Bible un-translates and instead transliterates eleven additional Aionian Glossary words to help us better understand God's love for individuals and all mankind, and the nature of afterlife destinies.

The first three words are *aiōn*, *aiōnios*, and *aiōdios*, typically translated as *eternal* and also *world* or *eon*. The Aionian Bible is named after an alternative spelling of *aiōnios*. Consider that researchers question if *aiōn* and *aiōnios* actually mean *eternal*. Translating *aiōn* as *eternal* in Matthew 28:20 makes no sense, as all agree. The Greek word for *eternal* is *aiōdios*, used in Romans 1:20 about God and in Jude 6 about demon imprisonment. Yet what about *aiōnios* in John 3:16? Certainly we do not question whether salvation is eternal! However, *aiōnios* means something much more wonderful than infinite time! Ancient Greeks used *aiōn* to mean *eon* or *age*. They also used the adjective *aiōnios* to mean *entirety*, such as *complete* or even *consummate*, but never infinite time. Read Dr. Heleen Keizer and Ramelli and Konstan for proofs. So *aiōnios* is the perfect description of God's Word which has *everything* we need for life and godliness! And the *aiōnios* life promised in John 3:16 is not simply a ticket to eternal life in the future, but the invitation through faith to the *consummate* life beginning now!

The next seven words are *Sheol*, *Hadēs*, *Geenna*, *Tartaroō*, *Abyssos*, and *Limnē Pyr*. These words are often translated as *Hell*, the place of eternal punishment. However, *Hell* is ill-defined when compared with the Hebrew and Greek. For example, *Sheol* is the abode of deceased believers and unbelievers and should never be translated as *Hell*. *Hadēs* is a temporary place of punishment, Revelation 20:13-14. *Geenna* is the Valley of Hinnom, Jerusalem's refuse dump, a temporal judgment for sin. *Tartaroō* is a prison for demons, mentioned once in 2 Peter 2:4. *Abyssos* is a temporary prison for the Beast and Satan. Translators are also inconsistent because *Hell* is used by the King James Version 54 times, the New International Version 14 times, and the World English Bible zero times. Finally, *Limnē Pyr* is the Lake of Fire, yet Matthew 25:41 explains that these fires are prepared for the Devil and his angels. So there is reason to review our conclusions about the destinies of redeemed mankind and fallen angels.

The eleventh word, *eleēsē*, reveals the grand conclusion of grace in Romans 11:32. Please understand these eleven words. The original translation is unaltered and a highlighted note is added to 64 Old Testament and 200 New Testament verses. To help parallel study and Strong's Concordance use, apocryphal text is removed and most variant verse numbering is mapped to the English standard. We thank our sources at eBible.org, Crosswire.org, unbound.Biola.edu, Bible4u.net, and NHEB.net. The Aionian Bible is copyrighted with creativecommons.org/licenses/by/4.0, allowing 100% freedom to copy and print, if respecting source copyrights. Check the Reader's Guide and read at AionianBible.org, with Android, and with TOR network. Why purple? King Jesus' Word is royal and purple is the color of royalty! All profits are given to CoolCup.org.

History

Galavda at AionianBible.org/History

06/21/75 - Two boys, P. and J., wonder if Jesus saves all and pray.
04/15/85 - Aionian Bible conceived as B. and J. pray.
12/18/13 - Aionian Bible announced as J. and J. pray.
06/21/15 - Aionian Bible birthed as G. and J. pray.
01/11/16 - AionianBible.org domain registered.
06/21/16 - 30 translations available in 12 languages.
12/07/16 - Nainoia Inc established as non-profit corporation.
01/01/17 - Creative Commons Attribution No Derivatives 4.0 license added.
01/16/17 - Aionian Bible Google Play Store App published.
07/01/17 - 'The Purple Bible' nickname begins.
07/30/17 - 42 translations now available in 22 languages.
02/01/18 - Holy Bible Aionian Edition® trademark registered.
03/06/18 - Aionian Bibles available in print at Amazon.com.
09/15/18 - Aionian Bible dedicated as J. and J. pray again.
10/20/18 - 70 translations now available in 33 languages.
11/17/18 - 104 translations now available in 57 languages.
03/24/19 - 135 translations now available in 67 languages.
10/28/19 - Aionian Bible nursed as another J. and J. pray.
10/31/19 - 174 translations now available in 74 languages.
02/22/20 - Aionian Bibles available in print at Lulu.com.
05/25/20 - Illustrations by Gustave Doré, La Grande Bible de Tours, Felix Just.
08/29/20 - Aionian Bibles now available in ePub format.
12/01/20 - Right to left and Hindic languages now available in PDF format.
03/31/21 - 214 translations now available in 99 languages.
11/17/21 - Aionian Bible Branded Leather Bible Covers now available.
12/20/21 - Social media presence on Facebook, Twitter, LinkedIn, YouTube, etc.
01/01/22 - 216 translations now available in 99 languages.
01/09/22 - StudyPack resources for Bible translation study.
01/23/22 - Volunteers celebrate with pie and prayer.
02/14/22 - Strong's Concordance from Open Scriptures and STEP Bible.
02/14/23 - Aionian Bible published on the TOR Network.
12/04/23 - Eleēsē added to the Aionian Glossary.
02/04/24 - 352 translations now available in 142 languages.
05/01/24 - 370 translations now available in 164 languages.
08/05/24 - 378 translations now available in 165 languages.
08/18/24 - Creative Commons Attribution 4.0 International, if source allows.
10/20/24 - Gospel Primer handout format.
11/24/24 - Progressive Web Application off-line format.
01/28/25 - All profits are given to CoolCup.org.
03/12/25 - 382 translations now available in 166 languages.
05/04/25 - 393 translations now available in 175 languages.
05/27/25 - 462 translations now available in 229 languages.

Table of Contents

NEW TESTAMENT

Mata	11
Markus	43
1 Corinthians	64
2 Corinthians	79
Galatians	90
Colossians	96

APPENDIX

Reader's Guide
Glossary
Maps
Destiny
Illustrations, Doré

NEW TESTAMENT

The Crucifixion

*"Jesus said, 'Father, forgive them, for they don't know what they are doing.'
Dividing his garments among them, they cast lots."*

Luke 23:34

Mata

1 Kakad tēghər kə hulfa Yesu Kəristi, zəra Dauda kwa ghəravaan ndakwani zəra Ibrahim. **2** Ibrahim wa yaa Ishaku, ya nə Ishaku kə Yakuba, ya nə Yakub kə Yahuda ard zaraabahaana. **3** Ya nə Yahuda kə Ferez ard Zera. Babbaatər Tamara. Ya nə Ferez kə Hezron, ya nə Hezron kə Aram, **4** ya nə Aram kə Amminadab, ya nə Amminadab kə Nashon, ya nə Nashon kə Salmon. **5** Ya nə Salmon kə Bowaz, daaga babbaan Rahab. Ya nə Bowaz kə Obed, daaga babbaan Rut. Ya nə Obed kə Yesse, **6** ya nə Yesse kə Tləkəs Dauda. Ya nə Dauda kə Saluman, daaga babbaan Betshaba, kwandza uusa Uri wura. **7** Ya nə Saluman kə Rehobowam, ya nə Rehobowam kə Abija, ya nə Abija kə Asa, **8** ya nə Asa kə Yehoshafat, ya nə Yehoshafat kə Yoram, ya nə Yoram kə Uzziya, **9** ya nə Uzziya kə Yotam, ya nə Yotam kə Ahaz, ya nə Ahaz kə Hezekaya, **10** ya nə Hezekaya kə Manasse, ya nə Manasse kə Aman, ya nə Aman kə Yosiya, **11** ya nə Yosiya kə Yekoniya ard zaraabahaan sartakwa hutsavtəra nə uudah damma Babila kiyava εεva. **12** Təhalakwa lanngavtərda nə iitər damma Babila, kaa yigayig nə Yekoniya kə Shayeltiyel, ya nə Shayeltiyel kə Zerubbabela, **13** ya nə Zerubbabel kə Abihud, ya nə Abihud kə Eliyakim, ya nə Eliyakim kə Azor, **14** ya nə Azor kə Zadok, ya nə Zadok kə Akim, ya nə Akim kə Eliyud, **15** ya nə Eliyud kə Eliyazar, ya nə Eliyazar kə Mattan, ya nə Mattan kə Yakub, **16** ya nə Yakub kə Isuvu zhiila Maryam, Maryam wa yaayig kə Yesu kwa dāhav də Kəristi. **17** Badəm nə hulfaatər ciigət tə Ibrahim dat Dauda, hulf kəlawā tar uufadā, ciigət tə Dauda damma sarta kwa hutsavtəra nə yaa Izra'ila damma Babila kiyava εεva, hulf kəlawā tar uufadā, ciigət ma sarta εεvər ma Babila da tə sarta yiga Kəristi, hulf kəlaawa tar uufadā. **18** Wan nə duuli yava nə Yesu Kəristi. Ma sartən ndza bəlghara nə Isuvu kə dzəgwambər kə Maryam babba Yesu. Lakuti kəsgaan kiyava uusa, kaa dləghəgadləghəg kə iin kə hud tədvd Shədəkwa Daadamazhigəla. **19** Nahabi nə Isuvu jambuwaan kə tsəgar zhəru mataataka uudah biya, adaba uuda jiiirjiiir nə iina. Kaa baa dabariya tagwav kə iin də vakaiy ma d̄yam̄yaməra. **20** Masartən ba ndzəgaan nə iin ba dzamaghəra, kaa tləgaraatləg zərbəlga Yaazhigəl ma sənnga, aiyama taa kə iina, “Isuvu zəra Dauda, gəd̄zbi kə kəssa Maryam kiyava uusagh biya, adaba hud̄fən dəvakai nə iinna dəga Shid̄kwa Daadamazhigəla. **21** Da yigaan kə zəra, agha

da farva kə daag Yesu, adaba iin wada katta uudahaan sagal ma haipahaatəra.” **22** Dzəghardzəg wanahaan badəm mbakyarvad righəvant nə dəgiti tagada nə Yaazhigəl tədvd tlayang taakiya, **23** “Pakwara dəghwa da dləghgaan kə huuda, da ya kə zəra, da fəvarva daag Immanuela.” Dəgiti tuuk vakai nə Immanuela, “Daadamazhigəl əmtad də kəmiyamma.” **24** Ciyit ba nə Isuvu ma haara, kaa gatəgaan kə iin kə dəgiti taga nə zərbəlga Yaazhigəla. Kaa kəsguukəsəg nə Isuvu kə Maryam nal kə uusaana. **25** Farabi kə dzaghər biya, bamma təhala kwa yaa nə iin kə zəraana, farva kə iin kə daag Yesu.

2 Təhalakwa yava nə Yesu ma kəssa Bitalahami ma larda Yahudiya ma zamana Tləkəs Hirudus, kaa sagat kə lii sərgasərg kə dəgit tēghər kwadladl dagat damma Wurshalima. **2** Kaa ndavəg kə iitər taakiya, “Mər nə tləkəsa Yahudahən kwa yavan ni? Adaba kəm̄nda nəghəga kwadladlaan sagat də səga, iin wa kəmaa sagau nəm̄nd sa bəgarnəs kwatnahəra.” **3** Cinngha ba nə Tləkəs Hirudus əndkwana, kaa ba uushig kə ghərana, baz uudaha Wurshaliim badəm̄ma. **4** Kaa dzahgantdzahəg kə iin kə maalmaalāh ma zhiila kəsuufah ard lii tsaga adzahadzaha Muusa, ndavtəru kə iin kə vakavaki da yaav də Kəristina. **5** Am nə iitər taa kə iina, “Ma kəsa Bitalahamiya, malarda Yahudiya. Adaba vinda bandkwah nə tlayanng taakiya, **6** “Kəgh Bitalahami ma larda Yahud ndakwani, agha ənkykwah bi nəng ma lii kwara Yahud biya. Adaba da sagal ma kəgh nə dadda kwarga, kwada piya uudahar Izra'ila.” **7** Kaa dahtərətdəhəg kə Hirudus kə lii sərgasərg kə dəgitən damma dləm̄mbaava, kaa nəghəgaakanəghəg kə iin vakaatər kə kalkala sarti nəghara nə iitər kə kwadladlənə. **8** Kaa bəltərət̄bələg kə iin damma Bitalahami amaa, “Damdəg ndan ndavam̄ndavəg bad hənkal kə vakavaki də zəriina, təhala kwama tlamaraatləga, am saas am tagəwana, ghərarar ndakwani ən dagal da bəgarnəs kwatnaha.” **9** Ghyəngara ba nə iitər kə cinn̄ga əlbəga tləkəsna, kaa dagalaatər kə iitəra, d̄laḃa ka dagal kə iitər gata kwadladlən nəghara nə iitər təvuukwatəra, tangw da vakavakən ghaca nə iin tēghər kə zəriina. **10** Nəghara ba nə iitər kə kwadladlənə, kaa hwadəg kə iitər ba vaivaiya. **11** Daragha ba nə iitər damma hən̄yahiina, kaa nəghəganəghəg kə iitər kə zəriina ard babbaan Maryam, ar kəla kə ghunj təvuukwana ar bəganəs kə kwatnaha. Təhalakwaha, ar palna kə

kadlangngahaatər ar vələr kə adawana ard tərshan lubban ard mur. **12** Kaa gwiaghəra daas kə iitər damma kəsəatər tə duuli tlərna, adaba bəlatəraabələg nə Daadamazhigəl kə magi ma sənng taakiya, aa gwiya darbi daa da vak Hirudus biya. **13** Daral ba nə iitəra, kaa tsəgwatsug kə zərbəlgə Daadamazhigəl vak Isumu ma sənnga amaa, “Ciiga, kəsantkəsəg kə zərna ard babbaana əmndəraməməndəreg damma haaya Masara. Ndzamandzəg vaakwa, bamma tagankuratag lakuti am gwiaghəra saasa, adaba da gatəgaan nə Hirudus kə zərən kiyava tsəgaana.” **14** Kaa ciig kə Isumu kavəda, kəsant kə zərna ard babbaana, kaa dagal kə iin damma haaya Masara. **15** Ndza kə iin vaakwa tangwa damma sarta kwa əmtsa nə Hirudusa. Kwana dzəghaar mbakyarvad righəvant nə dəgiti tagada nə Yaazhigəl tədvd tlayannng taakiya, “Dahanant saa ma Masar kə zərara.” **16** Nəghaaka ba nə Hirudus taakiya, dyamdyamər wa marararda lii sərğa dəgiti, kaa badza ərvidmahud kə iin ba vaivaiya. Kaa ba bəlgantbəlɡ kə iin kə uudah da ciğa zaraa ghwalvaha kwama Bitalahami badəmma ard kəsahaanən hərəz də iina, ciigət tə zər vuunj dat zəra həi buwa, kalkal də sartən tagarar nə lii sərgəsərgən kə əlbəg təghər kə zəriina. **17** Ma sarta kwahiin wa righəvant nə dəgiti tagavda tədvd tlayang Irmī taakiya, **18** “Cinngavacinng nə huuləg ma Rama, huuləga badzəga ərvidmahud ba vaivaiya, kats Rahil wa tuug mbakyarvad zarhaana, lawaləg baz fa ərvidya adaba zarhaani əmtsaharaəmtsahəga.” **19** Təhala əmtsəga Hirudusa, kaa tsugwatsug kə zərbəlgə Yaazhigəl vak Isumu ma sənng ma Masara, **20** amaa, “Ciiga kəsantkəsant kə zərna ard babbaana, gwig da damma haaya Izraila, adaba lii gata tsa shifəga zərna, əmtsaharaəmtsahəga.” **21** Kaa ba ciig kə iin kəsant kə zərna ard babbaana, kaa daas kə iin damma Izraila. **22** Cinngəha ba nə iin taakiya Arkilayus zəra Hirudus guyugwig kə daddaana, kwara larda Yahuda, kaa gədzəg kə gwuya daas da vaakwa. Bəlavara ba nə magi ma sənnga, kaa kyəha daas kə iin damma Galili. **23** Kaa dagal kə iin ndza ma kəsiin kwa dāhav də Nazarata. Righəvant əndkwan nə dəgiti tagara nə tlayangah taakiya, “Da dāhav də uuda Nazarata.”

3 Ma hənngahaatsa, səghalsəg nə Yuhwan dadda tsuufəg da taa əlbəg maraw ma təghala ma larda Galili, **2** taakiya, “Pəlampələg kə ghəra adaba tləksəra Daadamazhigəl ba hərəza.” **3** Kwan wa ndza taga nə tlayang Ishay kə əlbəg təghərəna, taakiya, “Məng

nə uud daag ma təghala, amaa, “Badlamarnaabadləg kə duul kə Yaazhigəla, am badlarna kə duulaan ba ndəddə.” **4** Sədavi tsəguv nə Yuhwan bagava də guja adlugwama, dəga ndzəda hudaana bagava də həluwa. Dəgzəgaana ndza ayayuwa ard yuwa mamma. **5** Kaa ba sagau kə uudaha Wurshslim ard uudaha larda Yahudiya badəmma, baz lii ma lardən də Zaagha Judan da vakaana. **6** Kaa tagaan kə iitər kə haipahaatəra, bəgtəra kə iin kə tsuufəg ma Zaagha Judan. **7** Nəgha ba nə iin kə Fərisah ard Sadukiyah ba dyak da vakaan kiyava bəgtər tsuufəga, kaa amaa taa kə iitəra, “Kuram fədgə ghalalahaan də gurna! Warwaa ghudkura harda ngədlarwa kə dlada Daadamazhigələn sagauni? **8** Bəgaməbəg kə dəgitihi da mardamərg taaki pəlamapələg kə ghəra. **9** Tsam bi kə kusəgh taakiya, ‘Ibrahim nə daadamnd biya.’ Ən tagkurtaga, virdigaravirdig nə Daadamazhigəl kə zarh kə Ibrahim də kwanahaan kə akuraha. **10** Bəvətbəg nə hiil tə suuha uufa, badəm nə uufi lawaləg kə yəzər marawa, ghudvars bələvdəm damma kaara. **11** “Ən bəgkur də yu nai kə tsuufəg kiyava mara taaki pəlamapələg kə ghəra, məng nə dadda kwa jakwaraajig də ndanngər da sagau tə halara, tlanalbi nai aandzu kə kəssa kimbakaan biya. Da bəgkur də Shədkwa Daadamazhigəla, ard kaar nə iin kə tsuufəga. **12** Kuwa bəgaan bamma dəvaana, da bəggrzha kə həiyaana, da hutsədaan kə həiyaan damma kuvəraana, da haars kə kaar kə hyahya də kaari maay əmtsəg biya.” **13** Sagha ma kwahiin kə sart nə Yesu saama Galili, kaa dagal kə iin damma zaagha Wurdən kwakyarvad bagara nə Yuhwan kə tsuufəga. **14** Naha tsəharvatsəg nə Yuhwana, amaa taa kə iina, “Kai ndakwi mana naa magha bəgwi nəng kə tsuufəga, agha sagau ndar dlab nəng sa vakari?” **15** Ngugharangu nə Yesu amaa, “Aandz bandkwah ndakwana, adaba kalkalaan righəvant nə dəgiti naag nə Daadamazhigəla.” Kaa haigaranthaig kə Yuhwana. **16** Təhalakwa bagavara nə tsuufəg kə Yesu, bad sagalaan ma yuwa, kaa wurgətwurg kə ghərazhigəla, dlabə kaa nəghəganəghəg kə Shidəkwa Daadamazhigəl saay da təghər kə iin band garava kakura. **17** Kaa cinngvacinnga nə ghai sii ma ghərazhigəl taakiya, “Kwana iin nə zərara, ən waigaana dlabə ən cinngaən kə əmtakəraan ba vaivaiya.”

4 Ngəl langaan nə Shidəkwa Daadamazhigəl kə Yesu damma təghala, kiyava fəshgaan kə Shatanaha.

2 Təhala kəsgaana Yesu kə adəla həng kwul uufad ard vang kwul uufada. Təhalakwaha kaa njəkənjiig kə waiya. 3 Kaa sagau kə Shatanaha, amaa taa kə iina, “Magha ba zəra Daadamazhigəla, nədalnəg ci kə akurən kə bruudiya.” 4 Kaa ngwangug nə Yesu amaa, “Vindavavindəg ma kakaɗ Daadamazhigəl taakiya, “Dəgzəg kalti bi wa həkya shifəga uudbiya, bamma əlbəgahi sagal vak Daadamazhigəl badəmma.” 5 Kaa lanngaan kə Shatanah kə Yesu damma Wurshalima kəss dyak caccuwanaccuwana. Ngal lanngdit dat ghəra vəgya Daadamazhigəla. 6 Aiyama taa kə iina, “Magha ba zəra Daadamazhigəla, dzəvəg ndan daaya. Adaba vindavavindəg taakiya, “Da tagarta nə Daadamazhigəl kə zərbəlgahaan, ar da tsəkəs kə dəv haik kə tsəgaan kə shigahagh tə akura.” 7 Ngugharangug nə Yesu, taa kə iina, “Vindavavindəg dlaɓ taakiya, “Fəsh bi kə Yaazhigəl Daadamazhigəlagh biya.” 8 Ngal gwiya lanngaan nə Shatanah damma ghəra aghw ba kyakkwa, kaa margardmarg kə iin kə tləksəraha duni ard ndangərahaatər badəmma. 9 Aiyam nə shatanah taa kə iina, “Ən vəlakvələg kə kwanahaan badəmma akwama kəlgəhəkələg kə ghwunj təvuukwara, agha bagwəs kə kwatnahəra.” 10 Ngugharangug nə Yesu amaa, “Yagh vaakwan Shatanaha, adaba vindavavindəg taakiya, “Bagarbag kə kwatnahər kə Yaazhigəl Daadamazhigəlagha, ba iin pall wagha da bagarnəs nəng kə kwatnahəra.” 11 Kaa dagalaan kə Shatanaha, kaa sagau kə zarabəlgə ar məlaruwa. 12 Cinngəha ba nə Yesu taaki viyavətviiɡ nə Yuhwana, ngal dagal kə iin damma Galili. 13 Duwars kə iin kə Nazarat kaa dagal da ndzəga ma Kafarnahum, kwandza təvəgh kə yuwahaiya, tə ghaala də larda Zebulun ard Naftali. 14 Tədvadkwan kə duul wa righəvant nə dəgiti tagada nə tlayang Ishai taakiya, 15 “Larda Zebulun ard larda Naftali ma Galili, larda lii ar Yahudah biya. Lardən hərəz də yuwahayin tangw damma gyilga zaagha Wurduna. 16 Uudahi ar ndzəgama gurtla nəgharanəghəg kə parakrakər ba vaivaiya, lii ndzəga ma shidkwa əmtsəg dlaɓa, səghawisəg nə parak da təghər kə iitəra.” 17 Ciigət tə kwahiin kə sart wa fəgharzhə nə Yesu kə taa əlbəg maraw taakiya, “Pəlampələg kə ghəra adaba tləksəra ghərazhigəl ba hərəza.” 18 Tə duula dagal nə Yesu təvəgh kə Yuwahaiya Galili, kaa nəghəganəghəg kə iin kə zarha baabah buwa, Siman kwa dəhav də Bitrusa, ard zəra babbaan Andrawusa, ar bəla amshiya vaiya kilfatər ma yuwahaiya, adaba ar lii vaiya kilf nə

iitəra. 19 Am Yesu taa kə iitəra, “Gatamkwagətəga, ənda nəkurdalnəg kə lii vaiya uudah da vakara.” 20 Batwatsəra ar duwars kə dəgaha vaiya kilfaatəra, kaa gata Yesu kə iitəra. 21 Təghərdəga dagala, kaa gwuya nəghəganəghəg kə iin kə zarha baabah buwa, Yakuba ard zəra babbaan Yuhwana zarha Zabadi. Ar ma pərayu əmtad də daddaatər Zabadi, ar bədlə amshiya vaiya kilfatəra, kaa dahtərət kə iina. 22 Batwatsəra kaa duugarsduug kə iitər kə pərayuwaatər ard daddaatəra, kaa gata Yesu kə iitəra. 23 Gwaivagwaig nə Yesu ma Galili badəmma, tsagtər dəgit ma guda dzugwazhigəla, dlaɓa taa əlbəg marawa tləksəra Daadamazhigəla, mbahəgaan dlaɓ aandzu hulfa kwar kə kuzaha, ard lii yang biya. 24 Cinngalcinng nə əlbəg təghər kə iin badəmma ma haaya Suuriya. Kaa ba lanngaan kə uudah kə lii də kuzah badəmma, ard lii yangbiyah shahshaha, ard lii həɓa dladə, ard makwayaha, ard lii ciɓəg nə Shatanah baz lii əmtsamtsan nə vəgh mbahavtərambahəg badəmma. 25 Kaa gatəgaan kə dzahava uudah ba dyaka ma Galili, dlaɓa ard lii ma larda Dikafulis ard Wurshalima, ard lii ma larda Yahudiya baz lii gyilga zaagha Wurdəna.

5 Nəghəghəba nə Yesu kə dzahava uudah bədyaka, kaa dagat kə iin damma ghwaa, cəhura kə iina. Kaa ba dagau kə mbərzahaan da vakaana. 2 Ngal farzha kə iin tsagtər dəgita. 3 “Ar də bark nə lii sərgasərg kə hətsəgalhətsəgaatər ma gata Daadamazhigəla, adaba tləksəra ghərazhigəl dəgaatəra. 4 Ar də bark nə lii də badzəga rəvidməhuudə, adaba da tagəvtərtəg nə dzəgwagha. 5 Ar də bark kanadiyaha, adaba ar da gwigaan kə duniya. 6 Ar də bark nə lii kəma ɓa dəgiti naag Daadamazhigəla, adaba ar da baghəga. 7 Ar də bark nə lii mara zhuwadaala, adaba da marvətməmarəg nə zhuwadaala. 8 Ar də bark nə lii cadad nə ərvidməhuda, adaba ar da nəghəganəghəg kə Daadamazhigəla. 9 Ar də bark nə lii fa gabəra, adaba da dəhvətərdəhəg də zarha Daadamazhigəla. 10 Ar də bark nə lii həɓa dlad kwakyarvad ɓa hərəra, adaba tləksəra ghərazhigəla dəgaatəra.” 11 “Am də bark nə uurama, akwama ar dəava kuram nə uudaha, ar vəkur kə dladə, dlaɓa ar ɓəgkura kə dəga kəlaadərəh shahshah mbakyarvad kaiya. 12 Dlayamdlaiga am hwaɗag ba vaivaiya, mbakyarvad am da tləkənətləg kə dəgshigaru bədyak ma ghərazhigəla. Adaba vələrtər bandkwah nə uudah kə dlad kə tlayanngahi sarəv lakuti kəskurama. 13 “Kuram nə iizha duniya. Akwama

maadlai nashnash nē iizh biya, da gwiya gwivdaa ndar nē nashnashani? Maadlai tlēraan biya, bamma ðivda dagala, hapēna nē uudaha. **14** “Kuram parak duniya. Akwama favafēg nē kēs tē gavala shifvōna biya. **15** Maay mbiyav nē kaara jahuramba humbvara kēghai biya, bamma hērtētēt tē dēga hērtēgaan vakavaki da ba parakrak kē uudahi hēnniyah badēma. **16** Bandkwah dlabā, parakaruwa aandz ba pēripēri tēvuukwa uudaha, kiyava nēghēganēghēg kē iitēr kē dēgītah marawi am ðag nē uurama, ar da fēgaarafēg kē Daadaruwi ma ghērazhigēla. **17** “Tlatlam bi taakiya sanhi mbakyarvad ēn kalarwut kē Adzahadzah Musa ard tsaga tlayanngah nai biya, sanhi mbakyarvad ēn righanta. **18** Ba jīirjīir wan tagkurtaga, lakuti ghyēng nē zhigēla ard haaya, maay nē dēgit aandzu ba hēðikēn ma vindēga Adzahadzaha Muus kwada nig biya, bamma righavantrighēg badēmma. **19** Mbakyarvad kwaha badēm daddakwa kēladakēlōg aandzu ba pal ma adzahadzahahaan hēðikēnna, tsagtēru dlab kē kēla adzahadzahahaan kē uudaha, da ðahav nē iin daddakwa ēnkykwah ma tlēkēsēra ghērazhigēla. Badēm nē daddakwa gatēgaan kē adzahadzahiina, dlabā tsagartsag kē uudaha, da ðahav nē iin dē uud maamal ma tlēkēsēra ghērazhigēla. **20** ēn tagkurtaga, akwama jamtēruubi kē lii tsaga adzahadzaha Muus ard Farisah dē jīir biya, am dēgaa bi damma tlēkēsēra ghērazhigēl biya. **21** “Cinngamacinng ndza tagavtērdatag kē daadijaharu taakiya, “Tsēbi kē shifēg biya, badēm daddakwa tsēga shifēga, da tēvartēg nē shariya.’ **22** Aiciya ēn tagkurtaga, badēm nē daddakwa nguda ērvidmahud dē zēraabaana, da tēvartēg nē shariya. Daddakwa ðahgarva zēraabaan taakiya maay nē dēgiti agha tuukvakai biya, da lanngav damma guda ta shariya, dlabā daddakwa ðahgarva zēraabaan dē dlaga, dlaiyaan bēlēvdēm damma kaara faiya. (Geenna g1067) **23** “Kwakyarvad kwaha, akwamagha ðiya baiku tē bagadiya kyulēga, kaa dzamnadamēg kēskēgh taakiya hēkyakahēkyig nē zēraabagh ma ērvidmahadaana, **24** faffēg kē baikuwaghēn tēvuukwa bagadi ndana, dēga agha ðaga kē gabērēr dē zēraabagh bazēngwa. Ka sagau kēskēgh da ðiya baikuwagha. **25** “Akwama da ðiya ghunjagh nē uudana, ðag kē gabērēr dē iin tē watswats tēghērdēg lakuti damma guda ta shari. Akwama maay ēndkwah biya, da langaklang ðavak alkali, alkali dlabā da langaklang ðavak yaa dela, ar bēlkadēm ma guda bērfina. **26** Bak jīira wan tagaktaga, lakuti sēkadasēg nē uud

vaakwaha, bamma pēlghapēlōg kē kwaði gatak nē uud badēmma. **27** “Cinngamacinng ndza tagavdatag taakiya, ‘Bagam bi kē gwaragwar biya.’ **28** Aiciya ēn tagkurtag, badēm nē daddakwa vazēna dēkhēra, dlabā kaa kēmgāan kē iina, багаабāg kē gwaragwar dē vakai ma ērvidmahudaana. **29** Akwama fēkaa kē ða haip nē gyiya dēvaakaffagha, tēdatēdēga agha bēldana. Ngulēm maay ba nē uūðiya vēghagh pal tēghēr kwada bēlēvdēm nē vēghagh badēm damma kaara faiya. (Geenna g1067) **30** Akwama fēkaa kē ða haip nē dēvaakaffagha, ghwudaghudēga agha bēldana. Ngulēm maay ba nē uūðiya vēghagh pal tēghēr kwada bēlēvdēm nē vēghagh badēm damma kaara faiya. (Geenna g1067) **31** “Tagavdatag dlab taakiya, ‘Daddakwa tagwavatagw dē uusaana, barari ghudara kē kakadā tagwavēgh dē iina.’ **32** Aiciya dēgiti ēn tagkurnaiya in taakiya, akwama tagwavatagw nē uudan dē uusaan kwakyarvad haipa gwaragwar biya, fadēmēg ma ðuula ða gwaragwara. Badēm daddakwa kēsguukēsēga, ða ba gwaragwar dē iina. **33** “Gwaastaana, cinngamacinng tagavtēratag kē daadijaharu taakiya, ‘Kēldabi kē lanngiyagh biya, bamma agha righant kē langiyi tēghara nēnng kē Yaazhigēla.’ **34** Aiciya dēgiti ēn tagkurnaiya in taakiya, zambi kē ngwadēg ba linnglinng biya, aandzu dē ghērazhigēl biya adaba vaka ndzēgana Daadamazhigēla. **35** Zambi dlab kē ngwadēg dē haay biya, adaba vaka fa shiga Daadamazhigēla, bi dē Wurshalima adaba iin nē kēssa Tlēkēs ðyaka. **36** Zēbi dlab kē ngwadēg dē ghēragh biya adaba agha nēdalbi kē guja ghēragh aandzu pall kē madukwa bi gyangw biya. **37** Dēgiti багаабāga kē maraw kē taga iin taakiya, ‘Aana,’ bi ‘ēndkwah biya’, majuujig ma kwana, aasēgal vak shatanaha. **38** “Cinngamacinng tagavdatag taakiya, ‘Gyiya dlakulva gyiya, tlērd dlabā dlakulva tlērdā.’ **39** Dēgiti ēn tagkur naiya, akwama naa ða dēgit ghwad nē uudan tē kēgha, bagarbi kē uushav biya, ma bēlakabēlōg nē uudan kē mahupeng tē uumēla dēvaakaffa, agha guyarant ghyaba kwah palla. **40** Akwama ðiyakaadiig nē uudan kē ghunnj kwakyarvad kēskava kē angyuwagha, agha vēlar baz amugdiyagha. **41** Akwama fēkaafēg nē gwarēd kē dagala mil palla, dēgdagal ēmtad dē iin kē dēga mil buwa. **42** Akwama ghalaaghalēg nē uudan kē dēgit vakagha, agha vēlara. Dlabā ma sēghēvsēg nē uudan sa kēla gēmau vakagha, piyārda biya. **43** “Cinngamacinng tagavdatag taakiya, ‘Waig kē zēraabaghā, agha ðuwant kē tlēghumagha.’ **44** Aiciya, ēn tagkurtaga, wayamwaig

kə tləghumaharuwa, dzəgwamtərdzəgw kə zhiḡəl kə lii vəlkur dlāḡa. **45** Tədvaḡ ḡakwan wam da nəḡ nə uuram kə zarha Daadaru kwama ḡhərazhiḡəla, kwa fəḡara kə faci kə ḡa parakrakər təḡhər kə yaa daddaha jiira ard lii ḡa kəlaadəra, hyitərhyiḡ dlāḡ kə yu kə yaa daddaha jira ard yaa daddaha kəlaadəra. **46** Akwamam waiya ba lii waiya kuram nə uurama, auci nə dəḡshigi am da tləkəna nə uurami? Aandzu lii dzaha hadam ndakwi ar ḡagaan bandkwana. **47** Akwamam tagtər bak zaraabaharu nə uuram kə uusa, auci ḡəḡəraru də kyalma uudahi? Aandzu kərdiyah ndakwi ar ḡagaan bandkwaha. **48** Mbakyarvad kwaha, namalnəḡ kə yaa daddaha jiira band Daadaru kwama ḡhərazhiḡəla.

6 “Famfəḡ kə hyəmiya aa nal bi nə gata Daadamazhiḡəlaru kə dəḡa nəḡha gyi biya, adaba ma ḡagamaḡḡ əndkwaha, am da tləkna bi kə dəḡshigaru vak Daadaruwi kwama ḡhərazhiḡəl biya. **2** “Mbakyarvad kwaha, akwamagha da vəlḡar dəḡit kə uuda, kutbi ma ḡhai bandkwa ḡḡ nə muniyah ma guda dzəḡwazhiḡəl ard də ḡuulah kiyava dləḡəvtərət biya, ba jiirjiira wan tagkurtaga, cauwaracauḡ kə dəḡshigaatər ba ma kwahiina. **3** Akwma agha da məlḡaru kə dadda kwa maay də vakai biya, aa sərabi nə dəvaa ḡhyabagh kə dəḡiti ḡḡ nə dəvaa kafagh biya. **4** Adaba dəḡaha jiirjiiri kwa ḡagha nənnḡ shiḡbashiḡana, nəḡḡəḡanəḡḡḡḡ daadagh baḡəm kə dəḡitah ḡagha nənnḡ shiḡbashiḡana, da vəlākvələḡ kə dəḡshəḡagha. **5** “Akwamam da dzəḡwazhiḡəla, ḡagam bi əndkwa ḡḡ nə muniyah biya, adaba ar naaba dzəḡw vaka ḡhacḡan kə zhiḡəla ma guda dzəḡwazhiḡəla ard barama ḡuula kiyava nəḡḡtərnəḡḡḡḡ kə uudaha. Ba jiir wan tagkurtaga, tlarkənātləḡ kə dəḡshigaatəra. **6** Akwamagha da dzəḡwazhiḡəla, dəḡ daadama gudagha, agha həḡarduwa. Agha dzəḡwa kə zhiḡəl kə Daadaghi kwa nəḡhva biya, Daadaghi kwa nəḡḡəḡanəḡḡḡḡ kə dəḡiti ḡagav shiḡbashiḡana, da vəlākvələḡ kə dəḡshigagha. **7** “Akwamam dzəḡwazhiḡəla, ḡwayamars bi ənd lii sərḡabi kə Daadamazhiḡəl biya, adaba ar tlatla taaki ma dzəḡwaradzəḡw kə zhiḡəl tlādḡa da cinngtərnūu əndkwah nə Daadamazhiḡəla. **8** ‘ḡagam bi ənd dəḡaatər biya, Adaba sərḡasəḡ nə Daadaru kə dəḡiti am naḡ nə uuram lakuti am ḡhalgaana. **9** “Dzəḡwamdzəḡw kə zhiḡəl əndkwana. “Daadamnd kwama ḡhərazhiḡəla, aa fəvaaraḡḡ nə ḡaagagha, **10** tləksəragha aasasəḡa, dəḡiti agha naḡ nənnḡ aa ḡagvənabag ma duni bandkwa ḡagav ma

ḡhərazhiḡəla. **11** Vəlākməndvələḡ kə dəḡzəḡ haniina dlāḡa ba kəlahəḡa. **12** ‘Bəshkəməndanaḡəshig kə haipahamnda, bandkwa kəḡ ḡəshḡtər nəmənd kə lii ḡagkəmənd haipaha. **13** Langəmənd bi da vaka fəshig biya, katkəməndkatəḡ vak Shatanaha.’ **14** “Adaba ma ḡəshamḡtərnabəshig kə lii ḡagarkura haipa, Daadaruwi ma ḡhərazhiḡəl ndakwi da ḡəshkurnaḡəshiga. **15** Akwama ḡəshamḡtərnāa bi kə haipahaatər kə uudah biya, da ḡəshkurna bi dlāḡ nə Daadaru kə haipaharu biya. **16** “Akwamam da kəsa andəla, badzam bi kə huḡvəḡaru ənd kwa ḡḡ muniyah biya, ar badzəda kə huḡvəḡaatər kiyav sərvan taakiya ar kəsa andəla, bak jiirjiira wan tagkur naiya, tlarkənātləḡ kə dəḡshigahaatəra. **17** Akwamagha kəsa andəla, agha barda kə huḡvəḡagha, agha massa kə wal tə ḡhəragha, **18** adaba aa nəḡhvaakai taakiya agha kəsa andəl biya. Daadaghi kwa nəḡḡəḡa biya, dlāḡa kwa nəḡḡəḡanəḡḡḡḡ kə dəḡḡti ḡagav shiḡbashiḡana, da vəlākvələḡ kə dəḡshigagha. **19** “Dzahamar bi kə alman kə ḡhəraru ma duni biya, vakavaki da badzəḡabadzəḡ nə aḡatla ard kwalaviyavi biya, dlāḡa ard vakavaki da dəḡaadəḡ nə ḡəlah ar ḡḡəluwa. **20** Bammam dzaharu kə alman kə ḡhəraru ma ḡhərazhiḡəla, vakavaki da badzəda bi nə aḡatla ard kwalaviyavi biya, dlāḡa vakavaki da dəḡaa bi nə ḡəlah ar da ḡḡəlu biya. **21** Adaba vakavaki da almanagha, dzamaghəragh ndakwi ba vaakwaha. **22** “Gyiya band kaara jahuramməbə nə iin kə vəḡha, akwama ba lapi nə ḡyiyahagh, baḡəm nə vəḡhagh da ba parak ba vaivaiya. **23** Akwama yang bi nə ḡyiyahagh biya, baḡəm nə vəḡhagh ba ḡurtla. Akwama nalnəḡ nə paraka vəḡhagh kə ḡurtla, ba jiirjiira da ba dyak ba vaivai nə ḡurtlənā! **24** “Maay wa ḡagarnəsḡḡ kə kwatnahər kə dadda hənayah bu biya, bi ḡuwant kwa palla, nahant kwa palla, bi həkyaina kə palla nenna kə palla, ḡaga bi taakiya am nahant kə Daadamazhiḡəla am nahant kə kwaḡ biya. **25** “Mbakyarvad kwaha, ən tagkurtaga ndavam bi kə dəḡiti am da zəḡaru nə uuram kə shiḡḡaru biya, ard dəḡiti am da həḡəḡ nə uuram biya, dlāḡa ard ḡuuli am da tləkəna nə uuram kə sədav dat vəḡharu biya. Mbats juu bi nə shiḡḡ kə dəḡzəḡ biya? Nii juu bi ha nə vəḡḡ kə sədavahi? **26** Vazamvazəḡ kə ḡiikah ndana, ar maay riig biya, ar maay ḡhuda həi biya, ar maay dlāḡ dzaagaan damma kuvər biya, bakəvakwaha ḡəltəḡḡəḡḡ Daadaruwi kwama ḡhərazhiḡəla, jamḡtəru bi nə uuram kə iitər də ndangər biya? **27** War ma kuram mbakyarvad dzama dəḡiti tə ḡhəraan fəḡarnaafəḡ kə hənngah aandzu ba

hædikæn kə ghəraani? 28 “Aujiɓəg kəskuram dzama sədavi am da nguɗəg nə uurami? Vazamvazəg kə ɗuuli ghubarəg nə kwadɓadɓa ndana, ar maay fa tɓəra aandzu haa sədav biya. 29 Bakəvakwaha ən tagkurtaga, aandzu Saluman ma ndzəgana ndəngəraan ndakwi tapghənai kə ɗavɗaɗəg ənd paləraatər biya 30 Aitsaa, akwama ɗaɗnaɗəg Daadamazhiḡəl kə kazhakwa təghal əndkwana, kwar mənḡ haniina dɓakadur ɓəlvətərdəm damma kaara, kyakadaava kuram ha wada vəkur bi nə iin kə sədav hi? Kuram lii hətsahətsan fadghərna. 31 “Mbakyarvad kwaha, ndavam bi taakiya, ‘Auwa kəm da zəg nəmndi?’ Bi ‘Auwa kəmnda həbḡəg nəmndi?’ Bi ‘Auwa nə dəgiti kəmnda nguɗəg nəmndi?’ 32 Aɗabad kwaha lii sərḡa bi kə Daadamazhiḡəl biya, iitər lii gata kwanahaan kə dəgitaḡ bəɗemma. Sərgasərgəg nə Daadaru kwama ghərazhiḡəl taakiya am naagaan kə kwanahaan kə dəgitaḡ. 33 Gatamgatəg kə tɓəkəsəra Daadamazhiḡəl ba zənnḡwa, ard dəgiti naag nə iina. Da vəkurvəḡəl kə kwanahaan kə dəgitaḡ bəɗemma. 34 Mbakyarvad kwaha, ndavambi kə dɓakadur biya, aɗaba dɓakadur sagau bəɗ dɓaɗaana, dɓaɗa hinan ndakwi tɓaltɓəg kwakyarvad haniina.

7 “Tar bi kə shari kə uudah biya. Akwama ɓaḡhiniḡəga, ar da taktəg nə uudaha kə shariya. 2 Aɗaba hulfə shariyi am təgar nə uuram kə uudaha, da təkur bandkwah nə uud kə shariya, kuwən am kurgar nə uuram kə uudah də vakaiya, da kurkur bəɗ vakai nə uuda. 3 Aujiɓəg aḡa vaza zər afəsafəsa dəḡa dakari ma giya zəraabagh kwal fataad kəskəḡh tə guḡyamba dakari ma giyaghii? 4 Aḡa tagar ndar kə zəraabagh taakiya, ‘Ən səkadəsəg kə zər afəsafəsa dəḡa dakarən ma giyaghən,’ mbats kəḡh ndakwani guḡyamba dakar wa ma giyaghii? 5 Kəḡh muunina, kəsɗakəsəg kə guḡyamba dakarən ma giyaghən ndana, kiyava nəḡhəḡanəḡhəḡ kəskəḡh ba ɗaɗaɗɗa lakuti aḡa da kəsə zər afəsəḡəsə dəḡa dakarən ma giya zəraabaghəna. 6 “Vələmtər bi kə ḡəḡyāh kə dəgiti caccuwanacaccuwanan biya, aɗaba ar da ḡwiyaḡ ar tahkurdana. Vələmtər bi dɓaḡ kə jindararu kə ḡhavzah biya, aɗaba ar da hapgaana. 7 “ḡhalamḡhaləḡa, da vələkurvəḡəl nə uuda, gatamgatəḡa, am da tɓəkənətləḡa, nḡadlamnḡadləḡa, da wurkurwurəḡ nə uud kə ḡhaiya wakyaghə. 8 Aandzu kwar kə dadda ḡhaləḡa vəlvarvəḡəḡa, aandzu kwar kə dadda gatəḡa tɓəkənətləḡa, aandzu kwar kə dadda nḡadla wakyaghə da wurvarwurəḡ nə wakyaghə. 9 War

ma kuram daadaha, akwama ḡhaləḡhaləḡ nə zəraan kə bruudi, vələr kə akuri? 10 Nii ma ḡhaləḡhaləḡ nə zəran kə kilfa, vələr kə ḡhaval dɓakulvaan hi? 11 Akwama kurami dangw huɗaharu am sərḡasərgəg kə vələḡa dəḡit maraw kə zarharuwa, kyakadaɗa daadaruwi ma ḡhərazhiḡəli kaci wa da vətər bi kə dəḡitaḡ maraw kə lii ḡhaləḡan biya! 12 “Bəɗəm nə dəḡitaḡi am naag nə uuram ɓəḡkura nə uudaha, kuram ndakwani ɓəḡamtərḡəga. Aɗaba kwan wa tagada nə aɗzahadzaha Muus ard tlayanha. 13 “Tamtəḡ kə ḡhaiya wakyaghən ḡəḡhwina, aɗaba ɗuula daas da vaka əmtsəḡa ba bahahha, dɓaḡa kwanən kə ɗuula ba tsalalla. Lii təḡaana ar ba dyaka. 14 ɗuula tɓəkəna shifəḡa. Ba ḡəḡhwa nə iina, dɓaḡa dɓadɓaḡ nə təḡaana. Lii təḡaana ar maay dyaḡ biya. 15 “Famḡəḡ kə hyəmmi tə tlayangaha fiidfiida kwar sahasagaw da vakaru də ḡarava tughaha, ma huɗmahuda ar ḡaḡajagaan band ḡəḡyāh təḡhala. 16 Am da nəḡhətəraakanəḡhəḡ təɗvəɗ tɓərahaatəra. Cəḡvacəḡ nə zarha inabi tə uufa takka? Nii cəḡvacəḡ ha nə zəra ḡəḡyiv tə zaz hi? 17 Bandkwah dɓaḡ makwar kə uufi marawa yaa ba zər marawa, uufi ḡhwada, ya zər ḡhwada. 18 Maay nə uufi maraw ya zər ḡhwad biya, dɓaḡa uufi ḡhwada yiga bi kə zər maraw biya. 19 Bəɗəm nə uufi maay ya zər maraw biya, aa ḡhudvarsḡhudəḡa, ɓəlvɗəm damma kaara. 20 Mbakyarvad kwaha am da nəḡhəḡaakanəḡhəḡ kə tlayannḡaha fiidfiid təɗvəɗ tɓərahaatəra. 21 “Dəm bi dadda kwa taa kəskai ‘Yaazhiḡəl, Yaazhiḡəl’ da daas damma tɓəkəsəra ḡhərazhiḡəl biya, bamma dadda kwa ɓəḡaaḡəḡ kə dəḡiti naag nə Daadar kwama ḡhərazhiḡəla. 22 Dəḡhuvala ta shariya, ar da tagwatəḡ nə uudaha bəɗyāḡ taakiya, ‘Yaazhiḡəl, Yaazhiḡəl, tagamnda bi kə əɓḡəḡ maraw ma ɗaḡagagh biya? Lagwamndada bi kə shatanah ma ɗaḡagagh biya? ɓəḡamda bi kə dəḡaha jappər bəɗyāḡ ma ɗaḡagagh biya?’ 23 Təhala kwaha, ənda tagtərtəḡ taakiya, ‘Ən sərkur bi ba dəm biya. Yəḡham vakar kəlaadahaana.’ 24 “Mbakyarvad kwaha bəɗəm daddakwa cinnḡhacinnḡ kə əɓḡəḡa, dɓaḡa ɓəḡaan kə tɓəḡ də vakaiya, da nəḡ band dadda dabari kwa ndəraa vəḡyāan tə akurna. 25 Hyiyaa ba nə yuwa, kaa riḡhəttriḡhəḡ nə zaaghə kəla saasa, fəɗ ndakwi tsa saas dat hənyahiina, bakəvakwaha dɓəḡhana biya, aɗaba ndəraḡa tə akura. 26 “Bəɗəm daddakwa cinnḡhacinnḡ kə əɓḡəḡa, dɓaḡa ɓəḡaa bi kə tɓəḡ də vakai biya, ba kalkal də dɓəḡən kwa ndəraa hənyahaan tə səḡhəla. 27 Hyiyaa ba nə yuwa, riḡhəttriḡhəḡ nə zaaghə, fəɗ ndakwi tsa saas

dat honyahiin, kaa dlōga, dlagaadlag bafakya.” 28 Ghyēnga ba nē Yesu tagtēr kwanahaan kē dēgita, kaa ba 6a jappēr kē uudah dē tsagaanana. 29 Adaba tsagatēr band daddakwa dē ndzēda, gērgēr dē tsaga lii tsaga adzahadzaha Muusa.

8 Sahi ba nē Yesu sii ma aghwa, kaa gatēgaan kē uudaha badyaka 2 Kaa sagau kē dadda vēc da vakaana, kēla kē iin kē ghunj tēvuukwaana amaa, “Yaazhigēla, ma haighanthaiga, mbēkwimbēga.” 3 Kaa vēlla dēv kē Yesu tapēna kē dadda vēcna amaa, “Haiyananthaiga, mbambēga.” Batwatswatsēra, kaa mbēgambēg kē iina. 4 Aiyam nē Yesu taa kē iina, “Faffēg kē hyēmmya tagar bi aandzu kē war kē dēgiti aa dzēgardzēgēn biya, dēg mardamarēg kē ghēragh vak zhiila kēsūufa, agha vēlda kē baiku bandkwa tagada na adzahadzaha Musa. Bagnabag kwana kiyava fadghēr kē dlamakēlaawa taakiya mbēghambēga.” 5 Dagha ba nē Yesu damma Kafarnahum, ngal dagau kē tlauja Rum maamal da vakaan da ghalgaan taakiya, 6 “Yaazhigēla, kwatnahar hēngan hōnyah ēmtsamtsan nē vōgha, hēba dlād ba vaivaiya.” 7 Aiyam Yesu taa kē iina, “En dagau da mbēgaana.” 8 Kaa ngugwamgug kē tlauij maamalna amaa, “Yaazhigēla, tlanal bi nai kēskēgh kē sagau sa vōgyar biya, tagdatag ba kē ēlbēg kalti kwatnahar da mbēga. 9 Adaba kai dēghērār ndakwani ēn mazhangyil kē kwarēga uuda, mōng dlāb tlauijah mazhangyil kēskaiya, ēn tagardatag kē pallaatēr taakiya, ‘Dēga,’ kaa dagauwa. Kwatlērēn dlāb ēn daagantdaaga taakiya, ‘Sawa,’ sagauwa, Akwama taganartag dlāb kē kwatlērēna, ‘Bagnabag kē dēgit ēntkwaha,’ kaa bēgaana.” 10 Cinngha ba nē Yesu ēndkwaha, kaa 6a jappēr kē iina, aiyama kē lii gatēgaana, “En tagkurtag kē jiira, tapanna bi kē tlākēnatlēg kē uud dē fadghēr ēndkwan ma Izrail biya. 11 En tagkurtaga, badyak nē uudah ar da sii dē sēga ard sagat dē sēga ar da cihurgan ēmtād dē Ibrahim ard Ishaku ard Yakub vaka za kaffa hwadag ma tlākēsēra ghērazhigēla. 12 Adaba uudahi bādlaytērna kē iitēr nē tlākēsēra ghērazhigēla, da diivtērdēm damma gurtla, vakavaki ar da tuug nē iitēr ard ghwada dēv dē tlērdā.” 13 Aiyam nē Yesu taa kē tlauija maamalēna, “Dēgdaasa, da bēgakbēg nē uud mbakyarvad fadghēragha.” Kaa mbēg nē kwatnaha nē iina batwatsēra. 14 Dagha ba nē Yesu da vōgya Bitrusa, kaa nēghēganēghēg kē iin kē babba uusa Bitrus bēlgan njākēn fēdā. 15 Tapēna kē iin kē dēva uusiina, kaa mbēgambēg kē

iin tuuk kē fēdiina, ngal ciiga bāgtēra kē dēgzēga. 16 Bēlaa ba hwaasa, kaa sēdēvsēga kē uudah kē lii cībēg shatanah badyak da vak Yesu, tagada ba ēlbēg kalti, ngal sagal shatanahaan ma vōghaatēra, mbahēnan baz lii yangbiya. 17 Tēdvad kwan wa righavant nē dēgiti tagavda tēdvad tlayang Ishay taakiya, “Kēsakiyamaarakēsēg kē kuzahamiyama, dlāba kēskiyamaaran kē yangbiyahamiyama.” 18 Nēgha ba nē Yesu kē uudah badyak fadēga tēghēr kē iina, ngal tagartag kē iin kē mbērzahaan maraa dzēva dagal dat ghyaba kwah kē ghaiya yuwa haiya. 19 Ngāl sagau kē dadda tsaga adzahadzah da vakaana, amaa taa kē iina, “Dadda tsaga dēgita, ēn gatakgtēg bādēm vakavaki agha dagal nēnga.” 20 Ngugharangug nē Yesu amaa, “Mbayakaha ar da afkahaatēra, diikaha dlāba mōng vakavaka hēnnganahaatēra, Zēra Uuda maay vaka hēnnganan biya.” 21 Am nē pall ma mbērzahaan taa kē iina, “Yaazhigēla, ēn dēgaadēg ndan ēn hēdnan kē daadara.” 22 Aiyam nē Yesu taa kē iina, “Gatkwagatēga, aa hēdarhēdēg lii ēmtsaharaēmtsahēg kē zaraabahaatēri ēmtsaraēmtsēga.” 23 Dagha ba nē Yesu damma pērayuwa, kaa gatēgaan kē mbērzahaana. 24 Kaa ciig kē ghabag ard fēd ma yuwahaiya, fēgharzhafēg baz yu ghubēda saas damma pērayuwa, Yesu dlāba hēnahaara. 25 Kaa dagau kē mbērzahaan ar ciyanta, am nē iitēra, “Yaazhigēla, katkēmndkatēga wakēm tē dūula ēmtsēga.” 26 Aiyama taa kē iitēra, “Aujilbēg kēskuram gēdzēg ēndkwani, kuramēn dē fadghēr hēdiikēna?” Kaa ciig kē iin cagara kē gyi kē fēdēn ard ghubēdēga yuwa, kaa kyabālēgakyabālēga. 27 Kaa 6a jappēr kē mbērzahaana, aiyam nē iitēra, “Hulfakwar kē uud wana, baz fēd ard ghubēdēga yu ar cinnngarnucinnngni?” 28 Tsēgwa ba nē Yesu ma haaya Garisaha, kaa sagau kē uudah bu kwa cīfētēr shatanah sa vak Yesu, gēdzēvtērgēdzēg ba vaivaiya, adaba ar ndzēga bamma gētlaha, maay wa ta kwahiin kē dūul biya. 29 Kaa huulēg kē iitēr ar taakiya, “Au lambagh dē kēmnd Zēra Daadamazhigēli? Agha sa vēlkēmnd dlād ba sart ndakwani bēgaa biya?” 30 Mōng nē maandala agyaryagya ghavzah ar piig kē dagalaatēra. 31 Ngāl ba ghalgaan kē shatanahaan kē Yesu taakiya, “Akwama sēghkēmndadasēga, diikēmndarsdiig damma gyēdya ghavdzahaana.” 32 Aiyama taa kē iitēra, “Dāmdēg ciya,” Kaa daas kē iitēr damma ghavzahiina. Bādēm gyēdya ghavzēn kaa ēmdēra daay kē iitēr bawatswats damma yuwahaiya, ngal ruug kē iitēra. 33 Kaa ēmndēra daas kē lii piya ghavzahaana. Daragha ba nē iitēr

damma kessa, kaa tagaan kə iitər kə dəgitahi dzəghaar də lii ciḡtər nə shatanəhən bəḏəm̃ma. **34** Ngəl sagal kə uudah ma kəsiin bəḏəm̃ da tləgaraa Yesu. Nəghara ba nə iitəra, kaa ghalgaan kə iitər maa dūwars kə lardaatəra.

9 Kaa daas kə Yesu damma pərayuwa, ngəl dagal təghəra yu damma Kafarnahum, kəssi ghubara nə iina. **2** Kaa sagau kə uudah də daddakwa əmtsəmtsən nə vəgha həngan tə kəjja, nəghəgha ba nə Yesu kə fadghəratəra, aiyama kə daddakwa əmtsəmtsən nə vəghəna “Zərara, ndavbiya, bəshakanaḃəshəg nə uud kə haipahagha.” **3** Cinngara ba nə lii tsaga adzahadzaha əndkwaha, kaa takəvatag kə iitər mataatakatər taakiya, “Kwanən kə uuda badza daaga Daadamazhigəla!” **4** Nəghakanəghəg nə Yesu kə dzamaghəratəra, amaa kə iitəra, “Aujibəg am dzama kəlaadər ma ərvīdmahudaruwi? **5** Kwar wa tsəftsaf kə taga, taakiya, ‘Bəshakanaḃəshəg nə uud kə haipahagha nii ciiga dəgdagalihi?’ **6** Ən naagaan am sərən taakiya Zəra Uuda də ndzəḏa bəsha haipah ma duniya.” Kaa amaa taa kə daddakwa əmtsəmtsən nə vəghna, “Ciig kəssəg kəjjagha dəg daas dahənyaha.” **7** Təhalakwaha, kaa ciig kə uudanəna, ngəl daas kə iin da vəgyaana. **8** Nəghara ba nə dzahava dlamakəlaawa əndkwaha, kaa gədzəg kə iitəra, ar gala Daadamazhigəla kwa vəlgar hulfa kwan kə ndzəḏ kə uudaha. **9** Dughars ba nə Yesu kə vakavaka kwahiina, kaa nəghəganəhəg kə iina kə uuda nə iin kwa dāhav də Matiyu cihurgan vaka cauwa hadama. Am Yesu taa kə iina “Gatkəwagətəga” ngəl ciig kə iin kaa gatəgaana. **10** Təhalakwaha, kaa za kaf kə Yesu ma vəgya Matiyu, ngəl sagau kə lii cauwa hadama ard yaa daddaha haip ba dyaḡa ar cihuran buud za kaf kə iitər də iina ard mbərzahaana. **11** Nəghəra ba nə Farisiyah əntkwaha, ngəl am nə iitər taa kə mbərzahaana, “Aujibəg kə dadda hənəyahu za kaf əmtəḏ də lii cauwa hadama ard yaa daddaha haipi?” **12** Cinngəha ba nə Yesu əntkwaha, aiyama, “Lii yanga maay lambatər də dadda mba uud biya, bamma lii yang biya. **13** Dəmdəg tsagamtsag kə dəgiti tuuk vakai wənəna, ‘Zhuwadaal wan naag nai vakaruwa kyuləgg biya.’ Sanhi da dāa lii jiir bi nai biya, sanhi mbəkyarvad yaa daddaha haipa.” **14** Kaa dagau nə mbərzaha Yuhwana dadda tsuufəg davak Yesu, am nə iitəra, “Aujilbg kəskəmn̄d ard Farisiyah kəmə kəsgaan ka andəla, kwəkyarvadau kə mbərzahah ar maay kəsgani?” **15** Aiyam nə Yesu taa

kə iitəra, “Ar badzəgaan nə tsaghəwaha zhiila ghuula kə ərvīdmahud ma bar əmtəḏ də zhiila ghuula? Da sagau sarta kwa da kəsav zhiila ghuula dagal vakatəra, ar da kəssəg ma kwah sarta nə iitəra kə andəla. **16** “Maay wa ghudgətghudəg kə daala səḏav tlapant tə ənghura səḏav biya adaba da təghaan kə ənghura səḏav na, təghaana, da jəguujəg kwa ndza wura. **17** Maay wa diya daala yuwa inabi damma ənghura ambəla həllu biya, akwama diyavdəmd̄iiga, ciḡgaan kə ənghura ambəla həllwuna, diya dagal nə yuwa inabiya badzəgaan kə ambəla həlluwa. Daala yuwa inabi diyav bamma daala ambəla həlluwa təvad kwah wa da diigal bi nə iin biya dlaḃa ciḡgəi nə ambəla həllu biya.” **18** Ma sarta taa kwanən kə Yesu, kaa sagau nə maala ma guda dzəgwazhigəla da vakaana, kəla kə ghuunj təvuukwana, amaa, “Dəghwar aa əmtsəga ba ndakwana, asəg tapnatapəg da ciiga.” **19** Kaa dagal kə Yesu ard mbərzahaan gata uuda nə iina. **20** Məng nə uusiin viigāan kəlawā tar buwa kəla avəza, ka dagau kə iina gyilga Yesu tapəna kə ghaiya səḏavaana. **21** Amaa ma ərvīdmahudāana, “Akwama tapannatapəg aandzu ba ghaiya səḏavaan kaltiya, ən da mbəga.” **22** Gwiyaḡət ba nə Yesu kaa nəghəganəghəga, aiyama, “Ndav bi dəghwar biya, fadghəragha mbəkanambəga.” Batwatsəra, kaa mbəga kə uusina. **23** Dagha ba nə Yesu da vəgya maala ma guda dzəgwazhigələna, kaa nəghəganəhəg kə iin kə lii fərtā faakila ard dzahava dlamāa kəlaaw ar tuuga. **24** Aiyam nə Yesu, “Ciyamciig vaakwana, əmtsabi nə dughwiin biya, hənnahaara.” Kaa bagar ghuḃasəga nenneg kə iitəra. **25** Lagwəvtərdā ba nə uudah da gyəmalā, kaa daas kə iina həkyinan kə dəva dughwiina, ngəl ciiga. **26** Kaa cinngalcingn nə əlbəg təghər kə iin aandzu taakwara. **27** Dughars ba nə Yesu kə vakavak kə iina, kaa ba gatəgaan kə gulfah buwa ar daag bad haləvuwa ndzəḏaatər ar taakiya, “Zhukəmn̄daalazhug, Zəra Dauda!” **28** Dagha ba nə Yesu damma kwatlərən kə hənəyaha, kaa daas kə gulfah bu da vakaana, aiyama taa kə iitəra, “Fəmdəghərtfəg taakiya ən mbəkurambəga?” Aiyam nə iitəra, “Aana, Yaazhigəla.” **29** Təhala kwaha, kaa tapəna kə iin kə gyiyahaatəra aiyama, “Təḡvad fadhəraruwa, mbəkurbəg nə uuda?” **30** Ngəl wurəg kə gyiyahaatəra, təhala kwaha ka ḃəltəra nə Yesu kə magi ba vaivaiya amaa, “Tagamarbi aandzu kə war biya.” **31** Daral ba nə iitəra, kaa ba kutəgaan kə iitər kə əlbəgən təghər kə iin aandzu takwar ma lardiina. **32** Ar tə dūula sagala, kaa səvardəvsəg nə

daddakwa mamghant nē shatanaha kē Yesu. **33** Savda ba nē Satanahna, kaa fēgarzhafēg kē uuda nē iin kē taa ghaiya, kaa 6a jappēr kē dzahava dlama kēlaawa, aiyam nē iitēra, “Ba dēm tapavnai kē nēghāganēghēg kē hulfa kwan kē dēgit ma Izrail biya.” **34** Aiyam Farisiyaha, “Abi lagw dē ndzēda maala Shatanah nē iin kē shatanaha.” **35** Tēhala kwaha, kaa gwaivagwaig kē Yesu ma kēssaha ard gēdzēr kēssaha, tsagtērtsag ma guda dzugwazhigēla, tagtēr ēlbēg maraw tēghēr kē tlēkēsēra Daadamazhigēla, mbahtērān dlāb kē uudahi dē kuzah shahshaha ard lii yang biya. **36** Nēgha ba nē iin kē dzahava dlamaa kēlaaw bādya, kaa zhutērdalaazhuuga. Adaba ar hēba dlādā maay wa mēltērūmēlēg biya, ar band tughwahēn kwal dadda piiga. **37** Aiyama taa kē mbērzahaana, “Tlēra ghuda hēi ba dya, dlāba lii 6a tlēra ar ba ēnkykwahha. **38** Mbakyarvad kwaha, ghalamghalēg kē dadda guhha maa dzēgaraa kē lii 6aa tlēra, maraa ghudara kē hēiya.”

10 Kaa dāhtērāntdāhēg nē Yesu kē mbērzahaan kēlaawa tar buwa. Vēlātērvēlēg kē ndzēda lagwa shatanaha ar mbaha kuzah shahshaha ard lii yang biya. **2** Wan nē dāagaha mbērzah kēlaawa tar buna. Dēga zēnnēgwa iin nē Siman kwa dāhav dē Bitrus ard dē zēra babbaan Andrawus ard Yakubu zēra Zabadi ard zēra babbaan Yuhwana, **3** ard Filigus ard Batalomi ard Tuma ard Matiyu dadda cauwa hadama ard Yakubu zēra Halfa ard Taddiyus, **4** Siman kwa naagaan kē za vukwa kēsaana, ard Yahuda Iskariyoti kwa zuu langiya Yesu. **5** Bēlātērētēlēg nē Yesu kē mbērzahaan kēlaawa tar buna, amaa taa kē iitēra, “Dam bi dāvak lii ar Yahudah biya, dlāba dam bi damma kēssa Samariyah biya. **6** Dlakulva kwaha damdēg da vak tughaha uudaha Izraila kwa zaharazahēga. **7** Damdēg tagamtērtag kē ēlbēg marawa taakiya, ‘Tlēksēra ghērazhigēla hērzāthērzēga.’ **8** Mbahamtērmbahēg kē lii yang biya, ciyamtērciig kē lii ēmtsaharaēmtsahēga, mbahamtērmbahēg kē magyagulfaha, lagwamlagw kē Shatanaha. Tlāmknē ba gyaagyaana vēlāmērvēlēg ba gyaagyaana. **9** Kēsam bi kē adawana, aandzu agwalēl, aandzu vērzhagan ma ambēlaru biya. **10** Kēsam bi kē ambēl mam dagal biya, aandzu sēdav buwa, aandzu kimbak aandzu zad biya, adāba dadda 6a tlēra dlaikēndlaig nē dēghigaana. **11** “Badēm nē kēsa ard gēdzēr kēssahi am dēgaa nē uurama, gatamgatēg kē uuda jiiirjiir am

ndzan ma vēgyaana tangw damma sarti am da ciig nē uurama. **12** Akwama damaghan da hēnyahiina, tagamtērtag taakiya, ‘Gabērēr tēghēr kēskurama.’ **13** Akwama uudaha jiiirjiir wa ma hēnyahiina, gabēraruwa aa ndzandzēg tēghēr kē iitēra, akwama uudaha jiiirjiir biya, gabēraruwa gwiya saa kēskurama. **14** Badēm daddakwa lawalēg kē dlēgha kurama, ard cinnga ēlbēgaruwa, pangamdapang kē alagwat tē shigaharuwu akwamam da dūwa kēsaatēra. **15** Bak jiiir wan tagkur naiya, da zhuvtērdaala kē uudaha Sadum ard Gumara tēghēr kē uudaha kēssiin daghuvala ta shariya. **16** “Wan 6ēlkur6ēlēg band tuughwah ma taataka ghēgyaha tēghala, mbakyarvad kwaha ndzamandzēg ba dyaamdya band ghavala, dlāba am nal kalaliyah band kakuura. **17** Famfēg kē hyēmēmi dē uudah adaba ar da langkurlang damma guda ta shariya, ar da 6alkura kiib ma guda dzēgwazhigēlaatēra. **18** Ar da langkurlang da tēvuukwa maamaalah ard tlēkēssah mbakyarvad kaiya, kiyava taa ēlbēg maraw kēskuram tēvuukwatēra ard tēvuukwa lii ar yahudah biya. **19** Akwama langarkurdalanga, ndavam bi kē dēgiti am da tag nē uuram biya, ard dūuli am da tag nē uuram biya, adāba da vēlkurvēlēg nē uud kē dēga tagga. **20** Adaba kuram bi wada taaghāi biya, shēdkwa Daadaru wa da taaghāi mbakyarvad kurama. **21** “Zēraaba da za lanngiya zēraabaan da tsēvana, daada da za lanngiya zēraana, zarha ar da ciitērānt kē yaatēra da ciēvtērāna. **22** Uudah badēm ar da naakur bi mbakyarvad dāagara, dlāba badēm daddakwa ghacaghacig dat ghalaana, da tlēkēnatlēg kē katēga. **23** Akwamar vēlkur dlād ma kwatlērēn kēssa, ēmndērāēmdērga damma kēssi tēvuukwa, jiira wan takur naiya lakuti am tsēgarvaratsēg kē kēsaha Izraila badēmma, da saaya nē Zēra Uuda. **24** “Daddakwa tsaga dēgit vak kē uuda jiguubi kē dadda tsagar dēgit biya, jiguubi dlaba nē kwatnah kē dadda hēnyahaan biya. **25** Tlēgaltlēg nē dadda tsaga dēgit vak kē uuda, nal band dadda tsagar dēgita, dlāba kwatnah band dadda hēnyahaana. Akwamar dāag dē Ba'alzabul kē dadda hēnyaha, ar da dāatēr dē kwa juujig kē Ba'alzabul kē uudahi ma hēnyahiina. **26** “Mbakyarvad kwaha, gēdzamtēr biya, adaba maay nē dēgiti hēdāhēdan kwa da maay wurav biya, dlāba maay nē dēgiti shi6ashi6an kwa da sēvaaka biya. **27** Dēgiti taagankur nai magurtla, tagamtag bat 6alā6ala, dēgiti cinngama nē uram da gēlagēla, tlēhamtlēhēg tē ghēra guda. **28** Gēdzam bi kē lii tsēgatsēg kē vēgha biya adaba ar

maay də ndzəda tsa shifəg biya, gədzamgədzəg kə dadda kwa tsəgətsəg kə vəgh ard shifəg ma kaarafaiya. (Geenna g1067) 29 Maay kwan vəlav nə caakwah bu tə kwaḅ pal biya? Bakəvakwaha maay aandzu palləratər bəladagal da tə haay kwal sərğa bi kə daadar biya. 30 Baz guujaha ghərahəru ndakwani kədlakədlana. 31 Mbakyarvad kwaha, ndavam biya, jamujig nə uuram kə caakwah bədyak də ndanngəra. 32 “Badəm daddakwa haiyakuthaig kəskai təvuukwa uudaha, kai ndakwi ən da haiganthaiga də iin təvuukwa Daadar kwa ma ghərazhigəla. 33 Aiciya, badəm daddakwa haiyakut bi təvuukwa uudah biya, kai ndakwani ən da haigant bi də iin təvuukwa Daadar kwa ma ghərazhigəl biya. 34 “Tlatlam bi taakiya sanhi kwakyarvad ən vəlkur kə gabərər nai damma duni biya, maaya, sanhi kwakyarvad ən vəlkur kə gabərər biya, ba tagwazhatagwazha. 35 Sandi tagwazhatagwazha, adaba “zəra da 6a dau də daddaana, dughwa da 6a dau də babbaana, ghuul dlaḅa də 6a dau də jikkan uusa. 36 Uudaha hənnyahaan kə uudan war da 6a dau də iina.’ 37 “Badəm nə daddakwa waiya daddaan bi babbaana təghər kəskaiya, tləgal bi kə nəg kə dəgar biya. Dlaḅa badəm nə daddakwa waiya zəraan bi dəghwaana təghər kəskaiya tləgal bi kə nəg kə dəgar biya. 38 Badəm nə daddakwa kəsəghanti kə tlaḅahərtəgaan ngal gata kai biya, tləgal bi kə nəg kə dəgar biya. 39 Badəm nə daddakwa naa kata shifəgaana, bəlgaan dagala. Badəm nə daddakwa bəlda shifəgaan kwakyarvad kaiya aa fəgabədfəga. 40 “Badəm nə daddakwa dləghakuradləghəga, dləghakwidləghəg kəskaiya, badəm nə daddakwa dləghakwidləghəga, dlaghaadləghəg kə daddakwa bəlkwadi kaiya. 41 Badəm nə daddakwa dlaghaadləghəg kə tlayanga kwakyarvad tlayang nə iina, da tləkənətləg kə dəgshiga tlayanga. Dlaḅa badəm nə daddakwa dlaghaadləghəg kə uuda jirjira kwakyarvad uuda jirjira nə iina, da tləkənətləga kə dəgshiga uuda jirjiira. 42 Badəm nə daddakwa vəlgar kuwa yu ləmcikcik kə pall ma lii hədiikən kwakyarvad mbəzər nə iina, ən takurtaga da pilwai nə dəgshigaan biya.”

11 Ghyənga ba nə Yesu kə tagtər dəgitah kə mbərzahaan kəlaawa tar buwa, kaa dagal kə iin damma kəsaha Galili da tsagtər dəgitah ard taa əlbəg maraw kə uudaha. 2 Ma sarta kwahiina Yuhwan dadda tsuufəga ndza ma guda bīrfəna, cinngəha ba nə iin kə dəgitahi bəg nə Yesu, kaa bəlgantbələg kə

iin kə mbərzahaan da vakaana. 3 Ar ndavaru taakiya, “Kəgh wagha da saayin nii, kəm paka kwatlərənhi?” 4 Am nə Yesu taa kə iitəra, “Gwiya magwig daas am tagar kə Yuhwan kə dəgiti amaa nəghəga nə uurama, ard dəgiti amaa cinnga nə uurama. 5 Gulfaha ar nəghəganəghəga, ghurdikaha ar dagala, yaa daddaha vəca mbahəvtərəmbahəga matanngaha ar cinngacinnga, uudahi əmtsaharaəmtsahəga ciyavtərtəciiga, dlaḅa tagəvtərtəg nə əlbəg marawa kə talagaha. 6 Də bark nə daddakwa tərda bi tə duul mbakyarvad kai biya.” 7 Ar təghərdəga ciya dagal nə mbərzaha Yuhwana, kaa fəgarzhafəg kə Yesu kə taa əlbəg təghər kə Yuhwan vak dlamakəlaawa, “Au wamaa dagal nə uuram da vəzəgaan ma təghali? Amaa da vaza kazhakwahaanən tladtlaḅən kwa gəjag nə fəḅ na? 8 Au kaci wa damal nə uuram da vəzəgaani? Daddakwa cadva ma səḅav marawna? Udahi ndzəga ma vəgya tləkəsa iitər wa nguda səḅavah marawa. 9 Au kaci wa damal nə uuram da vəzəgaani? Tlayannga? Ən tagkurtaga, juujig vavvaan kə tlayannga. 10 Kwan wa vindava nə əlbəg təghər taakiya, “Ən da bəlgaan kə zərbəlgar təvuukwagha, kwada bədlak duul lakuti agha da saaya.’ 11 “Ən tagkurtag kə jiira, ma huḅa uudah kwa yaa nə ənghwasaha, maay wa juujig kə Yuhwan dadda tsuufəg də dyakər biya. Bakəva kwaha, daddakwa əngykwaḅ ma tləksəra ghərazhigəl juujig kə iin də dyakəra. 12 Cigət ma zamana Yuhwan dadda tsuufəga damma kwanən kə zamana, tləksəra ghərazhigəl həḅa ba dlad ma dəva kəlaadaha, lii vəlgar dladfiina, iitər wanaa pərda tləksəra ghərazhigəl bad ndzəda. 13 Adaba adzahadzaha Muusa ard kakada tlayanngaha badəm tagardətag kə tlayanngər təghər kə tləksəra ghərazhigəl lakuti saay nə Yuhwana. 14 Dlaḅa akwamam haiyamanthaig də kwanəna, Ili wa ndza tagavda nə əlbəg təghər taakiya da saayna, iin nə Yuhwana. 15 Dadda kwad hyəmmya, aa cinnga. 16 “Ən da gərəg dau nai kə kwanən kə zamani? Ar band zarhah ciurgan tə bala kasukwa ar ḅaa ghərahaatər ar taakiya, 17 “Kəm fərtəkura kə faakila, lamwaləg kə shakalga, kəm bəlkura kə əngsa taa dzəgwagha, lamwaləg kə tuuga.’ 18 “Sahi ba nə Yuhwan dadda tsuufəga maay zəgaana maay həḅəgaan biya, aiyam nə uurama, ‘Shatanah wa ma vəghaana.’ 19 Sahi ba nə Zəra Uuda zəgaana həḅəgaana, ar taakiya, ‘Wayam dadda tləhuḅa ard dadda həḅa kya, tsaghwa lii cauwa hadama ard yaadaddaha haipaha.’ Bakəvakwaha nəghvaakanəghəg nə dabariya

Daadamazhigəl tədvaḍ tlərahaana.” 20 Kaa cagtəraacag nə Yesu kə gyi kə kəsahi kwa ḡagaa nə iin kə dəgaha jappər badyaka, adaba pəlar bi kə ghər biya. 21 “Dəga zhuwadaal kə səkəgh Korazin! Dəga zhuwadaal kə səkəgh Betsaida! Akwama ḡagava ma Taya ard Sidun nə dəgaha jappərahaanən ḡagavəna vakaruwəna, ma pəlara bawur kə ghəra. Maa tsəgwarəvtsəgw kə akacakaca ar kutər kə aftsa. 22 Aici wan tagkurtaga, daghuvala ta shariya da zhutərdaala kə Taya ard Sidun nə Daadamazhigəla təghər kə səkurama. 23 Kəgh Kafarnahuma! Magha tləg nəng da fəkaarafəg nə uud damma ḡhərazhigəla? Maaya! Da fəkaara bi nə uud biya, agha dii ba kə kaara faya, akwama ḡagava ma Sadum nə tləra jappərahaan ḡagav ma kəsaharuwəna, maa ba ndzəgaan gwastaana. (Hadēs 986) 24 Aiciya wan tagkurtaga, daghuvala ta shariya, da zhuvardaala kə Sadum təghər kəskəgha.” 25 Ma sarta kwaha wa tagaa nə Yesu taakiya, “Ən tagak uus Daada, Yaazhigəla ḡhərazhigəl ard duniya, adaba shiḡəghtərvashiḡəg kə dəgitaahaanən kə lii də dabariya ard lii sərgasərga, kaa martərdamarəg kəskəghəg kə zər zarhaha. 26 Bandkwah, Daada, adaba kwan nə dəgiti ḡagakaḡag kə marawa. 27 “Badəm nə dəgitaḡa, vəlghwəvələg nə Daadara. Maay wa sərgasərgəg kə Zəriin biya bamma Daada. Dlaḡa maay wa sərgasərgəg kə Daadiin biya, bamma Zəriina ard kwa haigant Zəriin marardana. 28 “Asamasəg sa vakara, badəmaru lii kudarakudəga ard lii səpa kadlannga, ən kəskuraran am tləkkəna kə diyakudəga. 29 Cinngamcinng kə dəgiti ən tagkur naiya, bandkwa bəlvər nə zuuki ma kungy kə kawa uusəga, am tsagaan dlaḡa vakara. Adaba kaiya ən kalaliya ən maay naaghər biya, dlaḡa am tləknatləg kə gabər ma ərvīdmahudəharuwa. 30 Adḡaba zuukiyara ba tsaftsa, kadlanngahara maay dəmdəm biya.”

12 Daghuvala faciya ngiiga Yahudaha, ghudadagal nə Yesu ard mbərzahaan ma guha həiya, ngal fəgharzaḡəg nə mbərzahaan kə kala ḡhəra həiya ar zəggaana adaba njətər waiya. 2 Nəghara ba nə Farisiyah əndkwaha, am nə iitər taa kə Yesu, “Zharga, mbərzahagh ar ḡa dəgiti dzah kə ḡagaan daghuvala ngiiga.” 3 Aiyam nə Yesu taa kə iitəra, “Mbats karantamabi kə dəgiti ḡagaa nə Dauda ard lii əmtaḡ də iin ma sartakwa ndza njitər nə waiy biya? 4 Kaa daas kə iin damma vəgya Daadamazhigəla kəsant kə iin kə bəruudi kwa favtəra ba kərkangyəkwa kə zhiila kəsə uufah zuwa, vəltər baz lii əmtaḡ də iin kwa dzah

zəgaan kə iitəra. 5 Nii karantamabi ha ma Adzahadzaha Muus kwa kələda nə zhiila kəssufah kə adzahadzaha ngiig ma vəgya Daadamazhigəla, mbats nal bi kə haip kə iitər biya? 6 Ən tagkurtaga, wan nə daddakwa juujig kə vəgya Daadamazhigəl vaakwana. 7 Akwamamaa sərgasərgəg kə dəgiti tuuk vakai nə əlbəgahaan kwa taakiya, ‘Zhuwadaal wan naag naiya, kyuuləg biya, mamaa maay ḡhaza daddakwa maay də haip biya.’ 8 Adaba Zəra Uuda iin yaazhigəla faciya ngiiga.” 9 Kaa dūgarsduug kə Yesu kə vakavakintsa, ngal daas kə iin damma guda dzəgwazhigəlatəra. 10 Ndza məng nə uuda nə iin əmtsaməmtsan nə dəv vakwahiina, kaa ndavgarundavəg kə iitər kə Yesu, taakiya, “Haighanthaig nə adzahadzah mbəvna nə uuda daghuvala Faciya Ngiiga?” Ndavararu kwakyarvad ar tləkkəna kə iin də haipa. 11 Aiyama taa kə iitəra, “Akwama məng nə daddakwa də tuugh pal makurama, ma dahi damma afəkka daghuvala Faciya Ngiiga, mbats maay kəsgaan nə dadda tuughən sagat biya? 12 Abi ndanng ba nə uud təghər kə tuughə. Mbakyarvad kwaha kalkalan ḡəgvəna nə harər daghuvala Faciya Ngiiga.” 13 Aiyama taa kə uudanəna, “Vələg kə dəvaagha.” Kaa vəlgaan kə iin kə dəvaana, ngal mbəg kə dəvaan bandkwa pallna. 14 Kaa dagal kə Farisah da diya sawariya ma taatakətəra təghər kə duuli ar da tsəg nə iitər kə Yesu. 15 Nəghəghaaka ba nə Yesu əndkwaha, ngal duugarsduug kə iin kə vakavakiina, kaa gatəgaan kə uudah badyaka, mbahtəra kə lii yanng bi badəmma. 16 Bəltəra kə magi taakiya, aa tagarar bi aandzu əndwar biya. 17 Tədvaḍ kwan wa righəvant nə dəgiti tagada nə tlayang Ishaya taakiya, 18 “Wan kwatnahar kwa kəsanaaka naiya, ən waigaana, ən cinngaan kə əmtakəraan ba vaivaya. Ən da righəgaan də shədkwara, iin wada tagtər əlbəga shariya jiir kə uudaha. 19 Da maay bala agajaw bi taa əlbəg də caagyi biya, da cinngvabi nə ḡhaiyaan tə duul biya. 20 Da maay kəla ḡhuvi hərəzh kə kələg biya, da maay əmtsa kaara jahurambi kwa hərəz kə əmtsəg biya, bamma da fəgharaḡəg kə jira zuu kə fiira. 21 Fantara uuda dəgshiga ba tə dāagaana.” 22 Kaa sədəvsəg nə uudah kə makwai kwa mamghant nə shatanaha dlaḡa ḡulfa da vak Yesu, ngal mbənan kə iin kə uuda nə iina, farhza kə taaghəi kaa nəghəganəgha. 23 Kaa ḡa japər kə dlamaa kəlaaw badəmma, aiyam nə iitəra, “Aitsa Zəra Dauda bi wan kwanya?” 24 Cinngara ba nə Farisiyah əndkwaha, aiyam nə iitəra, “Abi lagw də ndzəḡa Ba'alzabul tləkkəna shatanaha nə

uudanən kə shatanaha.” 25 Nəghaakanəghəg nə Yesu kə dzama ghəraatəra, aiyama taa kə iitəra, “Badəm nə tləksəri tagwazhatagw hutsəg buwa ar 6a tləghum də ghərahaatəra, kwanən kə tləksər da zəlma biya, bandkwah dla6 nə kəsa bi hənnyah ma tagwazhatagw hutsəg buwa, ar 6a tləghum də ghərahaatəra da badzəga. 26 Akwama lagwan nə shatanah kə shatanaha, 6a uushav də ghəraana, da 6ag ndar kaci nə tləksəraan kə ndzədi? 27 Akwaman lagw də ndzəda Ba'alzabul nai kə shatanaha, mbərzaharuwum? Ar lagw də ndzəda wari? Mbərzaharuwa wa da təkur shari təghər kwanənna. 28 Akwaman lagw də ndzəda Shidkwa Daadamazhigəla nai kə shatanaha, mbats tləksəra Daadamazhigəla səghawiisəg da təghər kəskurama. 29 “Maay wa dəgaadəg da wəgya dadda ndzəd hutsavarvan nə almanan biya, ba zəngwa bamma takwasavant nə dadda ndzədəna, lakuti hutsəvarvahutsəg nə almanana. 30 “Daddakwa maay əmtəd də kai biya, tləghumar nə iina, dla6 daddakwa məlghwad bi kə dzahgaan biya, kwazəg bad kwazəga. 31 Mbakyarvad kwaha, ən tagkurtaga, da bəshivtərnəbəshig kə uudah aandzu hulfa kwar kə haip ard badza dāaga kwa 6agara nə iitəra, aiciya, daddakwa badza dāaga Shidəkwa Daadamazhigəl da bəshvarna biya. 32 Akwama tagadatag nə uudan kə əlbəga nennig tə Zəra Uuda da bəshvarnəbshiga, aiciya, badəm nə daddakwa nənna Shidkwa Daadamazhigəla da bəshvarna bi ba dəm biya. (aiōn g165) 33 “Uuf marawa yaa zər marawa, uufi ghwadā yaa ba zər ghwadā, ma kwar kə uufa nəghvaakanəghəg tədvd zarhaana. 34 Kuram fadəga ghalavalaan kəlaadahna, am da tag ndar nə uuram kə dəgita maraw kuram ndakwani am kəladahi? Abi, dəgiti ma ərvīdmahud wa tag nə ghaiya. 35 Uuda jiira ba jiir wa sagal ma ərvīdmahudāana, uudi kəlaada ba kəlaadər wa sagal ma ərvīdmahudāana. 36 “Ən takurtaga, badəm nə əlbəgh ghwad kwa tagarda nə uudaha, ar da tagaan daghuvala ta shariya. 37 Adaba tədvd əlbəghagh wada tak nə uud kə shariya, bi da maay nə uud ghazakghazəg biya, bi da ghazəka nə uuda.” 38 Am kyaləma lii tsaga adzahadzah ard Farisiyah taa kə Yesu, “Dadda tsaga dəgita, makəmaa naagaan magha markəmdadan kə dəga sərga.” 39 Ngwatərangug nə Yesu amaa, “Uudaha zamana ar kəlaadaha, dla6a ar za lanngiya Daadamazhigəla. Ar gata maa marəvtərdə nə dəga sərga, maay watlərən kə dəga sərgi da marəvtərməg biya, bamma dəga tlayang Yunana. 40 Bandkwa 6agaa nə Yunan kə

həng həkərd baz avəd baz faci ma hudā kilfa. Da bandkwah dla6 nə Zəra Uud da 6a həng həkərd baz avəd baz faci ma kusəgha haaya. 41 Daghuvala ta shariya, uudaha Neneva ar da ciig əmtəd də uudaha zamana, ar martərdə kə uudaha zamanən taakiya ar ghazaghazana, adaba pələra mbakyarvad əl6əg marawən tagada nə Yunan nə iitər kə ghəra. Wan ci, nə daddakwa juujig kə Yunan vaakwa. 42 Daghuvala ta shariya, da ciig nə tləkəssa Sheba uusa əmtəd də uudaha zamanəna. Martərdan taakiya ghazaraghazəga, adaba ghəravaana sal vaka bətky sa cinnga dabariya Salumana. Wan ci, daddakwa juujig kə Salumana vaakwa.” 43 “Akwama salsəg nə Shatanah ma vəgha uuda, kaa gwayiyav kə iin gata vakavaka diyakudəg tlakəna biya, adaba maay nə yu vakavaka kwahiin biya. 44 Ngəl ba tagan taakiya, ‘Ən guya daas da vakavaki sanal naiya.’ Akwama guyaagwig daasa, tləgharaatləg kə hənnyahən maay aandzu əndwar biya, dla6a hyadahydāna badla6adlana. 45 Kaa dagal kə iin dzəgdaan kə kwatlərən kə shatanah uudidfa kwa jaruujig kə iin də kəlaadəra, kaa daas kə iitər ar ndzan vaakwa. Təhalakwaha ndzəgana uudanəna, da jəguujig kə ndzəganaanən ndza wurən kə badzəga. Da bandkwah dla6 nə uudaha zamanən də kəlaadəra.” 46 Təghərdəga tagtər əlbəg nə Yesu kə uudaha, kaa sagau kə babbaana ard zarha babbaan ar ghacan gyimala, ar naa taaghāi də iina. 47 Am nə uuda nə iin taa kə Yesu, “Wai baabagha ard də zarhabaabagh ar ghacga gyimala, ar naa taaghāi də kəgha.” 48 Aiyam nə Yesu taa kə uudanənna, “War nə baabara ard zarha baabarni?” 49 Kaa maraa mbərzahaan kə iin də dəva aiyama, “Wan nə baaba ra ard zaraabahar vaakwa. 50 Badəm nə daddakwa 6a dəgiti naag nə daadar kwa ma ghərazhigəla, iin zəraabara, ard dəghwa baabara ard baabara.”

13 Ba daghuvala kwahiin kə faciya, kaa səgalsəg nə Yesu hənnyahiina, ngəl dagal kə iin cəhuran tə ghaiya yuwa haiya. 2 Kaa fadav kə uudah badyak sa təghər kə iina, mbakyarvad kwaha kaa daas kə iin damma pera yuwa cəhurana. Kaa ghacgaghacəg kə uudah tə ghaiya gardza. 3 Kaa tagtərtag kə iin kə dəgita badyak də garava, amaa, “Məng dadda riig kwa dal da riiga. 4 Riig nə iina, kaa 6algal6aləg kə kyaləma hulf dat dūula, kaa caguucag kə diikaha. 5 Kyaləm 6alal dat caccəhəlaw vakavaki maay nə haay dyak biya, kaa laghər ba watswatsa adaba maay nə

haay dʼyak biya. 6 Ghwut ba nē faciya, ngal fuug kē iitēra, adaba baharabi kē tlali vaivai biya, kaa ghuləg kē iitēra. 7 Kyaləm balal damma takka, kaa ghwubararaa nē takka, tsarva kē bəlauwa. 8 Kyalm balal dat haay marawa, kaa ya zər dərməkka, kyaləm kul əngkwaha, kyaləm dlab kul həkərda. 9 Dadda kwad hyəmiya cinngaana aa cinnga.” 10 Kaa dagau kē mbərzah davakaan ar ndavaru taakiya, “Auji bəg agha tagtər bad garav kē əlbəg kē uudahi?” 11 Kaa ngutərangug kē Yesu, amaa, “Haiyakuranthaig nē uud am sərə kē dəgiti shəbashaḅan ma tləkəsəra Daadamazhigəla, kiyava iitəra vələvtər biya. 12 Adaba badəm dadda kwad dəgita, da fəvarnaafəga badyaka, dlab da jəguujig tē iin ba vaivaiya, dadda kwa maay dē vakai biya, da kəsvarəvkəssəg aandzu ba hədikəni dē vakai nē iina. 13 In wan tagtər nai kē əlbəg dē garavna, “Aandzu ar vazəgaana ar nəghəga biya, aandzu ar cinngaana, ar cinnga biya dlab ar nəghəgaaka biya.” 14 “Righətrighəg nē tlayangngərə Ishaya təghər kē iitər taakiya, “Am da cinngaana am da cinngaaka biya, am da vazəgaana, ba dēm am da nəghəgaaka biya. 15 Adaba uudahaan ba dəkdek nē ərvdmahudaatəra, ar cinnga ba dlah dē hyəmiyahaatəra, dlab ar hədardu kē gyiyahaatəra. Maa maay əndkwah biya, maraa nəghəganəg dē gyiyahaatəra, maraa cinngacinng dē hyəmiyahaatəra dlab maa nəgharaakanəghəg ma ərvdmahudaatəra ar pəla kē ghəra ən mbətərnana.” 16 “Bark nē gyiyaharuwa adaba ar nəghəganəghəga, dlab hyimməyaharu ar cinngacinnga. 17 Bak jiira ən tagkurtaga, tlayangaha ard uudaha jirjira ba dyaka, naharnahəg kē vazza dəgiti nəghama nē uurama, nəghara biya, ard dəgiti cinngama nē uurama, cinngara biya. 18 “Wan nē dəgiti tuuk vakai nē garava dadda riigna. 19 Badəm dadda kwa cinnghacinng kē əlbəg təghər kē tləksəra, dlab nəghaaka biya. Kaa sagau kē shatanaha ghədan kē əlbəgən sagal ma ərvdmahudaana, kwanən kē hulfa iin wa balal dat duula. 20 Hulfən balal dat caccəhəlawna, iin garava uudahanən cinngaracinng kē əlbəgna, dlab dləgharadləghəg bad hwadəga. 21 Adaba baabi kē tlali biya, fadghəraan ba dəga sart hədiikəna, səghəv ba dlad kwakyarvad əlbəgiina, kaa tagwzhatagw kē iin dē fadghərana. 22 Hulfən kwa balal damma takkəna, iin garava uudi cinnghacinnga kē əlbəga Daadamazhigəla, dzama kadlannga duniya ard hyahəra, tsəgharvatsəg kē bəlauwa yaa bi kē zər biya. (aiŋn g165) 23 Hulfən riyava tē haay marwna iin garava

dadda kwa cinnghacinnga kē əlbəga Daadamazhigəla dlab nəghəghaakanəghəga, ngal yaa kē zəra, kwana dərməkka, kwana kul unkwaha, kwana kul həkərda.” 24 Vələtərvələg nē Yesu kē kwatlərn kē garava, amaa, “Da gərav nē tləksəra ghərazhigəl dē uudi riya hulf maraw ma guhaana. 25 Ma sartən hənna haar nē uudah badəmna, kaa dagal kē dadda tləghuman riya kē dləgh miizhangyil həiyina, ngal dasaana. 26 Ghubara ba nē həiya yaak kē zəra, dləgh ndakwani ghubaraghubarga. 27 “Kaa sagau kē kwatnahahaan ar tagar kē dadda hənyahaatər taakiya, ‘Dadda hənyaha, mbats hulf maraw bi wa riigha nəng ma guhaghən biya? Aa səga ndar ka ci nē dləghi?’ 28 “Aiyama taa kē iitəra, ‘Dadda tləghum wa bəga kwaha.’ “Aiyam nē kwatnahaan taa kē iin, ‘Agha naagaan kəm taddan kē dləghahaana?’ 29 “Ama taa kē iitəra, ‘Tadam biya, aa nali vaka tādā dləgh kəskuram am taddan baz həi biya. 30 Aduwamtərdūug aa ghubararghubarg ba əmtad tangw damma sarta ghuda həiya, ma kwah kē sarta ən da tagtərtag nai kē lii ghuda həiya ar da farzha aghwa dləgha ar ngwadant adəgal adəgwala həvars kaara, dzahvant nē həiya diivədəm damma kuvəra.” 31 Vələtərvələg nē Yesu kē kwatlərn kē garava, amaa, “Tləksəra ghərazhigəla band hulfa zəra mastad kwa riya nē uudan ma guhaana. 32 Iin wa mishish ma hulfah badəmna, akwama ghubaraghubarga, juguujig kē dəgitahi riiva ma dyaghar badəmna kaa nəg kē uufa, kaa bə vəgyahaatər kē diikah tē dāvahaana.” 33 Gwiya vələtərvələg nē Yesu kē kwatlərn kē garava amaa, “Tləksəra ghərazhigəla band yista kwa kədghant nē uusiin dē taasa ahupi həkərda, kaa uushigətuushig kē ahupiyin badəm dē yistina.” 34 Tagatərtag nē Yesu kē dzahava uudah badəm kē dəgita dē garava. Maay nē dəgiti tagatər nē iin kwal garav biya. 35 Tədvad kwan wa rəghvant nē dəgiti tagada nē tlayang Ishaya taakiya, “Ən da tagaan kē əlbəg dē garavaha, dəgiti ndza shəbashaḅan gwil fəgarzha duni, ən da tagaana.” 36 Kaa dutərsəduug nē Yesu kē dzahava uudaha, kaa daas kē iin da hənyaha. Ngəl tləgaraatləg kē mbərzahaana, am nē iitər taa kē iina, “Tagkəmntag kē dəgiti tuuk vakai nē garava dləgh ma guhna.” 37 Kaa ngutərangug nē Yesu amaa, “Dadda kwa riya hulf marawa, iin Zəra Uuda. 38 Guhna iin nē duniya, hulf marawna, iin zarha tləksəra Daadamazhigəla. Dləghna iitər zarha shatanah. 39 Dadda tləghumən riya dləghna, iin shatanaha. Sarta ghwuda həina, iin ghəyənnga duniya, lii ghuda həiya iitər nē zarhabəlga

Daadamazhigəla. (aiōn g165) 40 “Bandkwa dzahav nə dləgh həvars nə kaara, da band kwah daghuvala ghyənnga duniya. (aiōn g165) 41 Da bəlgəan Zəra Uud kə zarhəbəlgaana, ar da dzahaant bədəm kə dəgitahi fəgara uudah kə 6a haipa, baz lii 6a tləra kələdər bədəmma, ar da lagwtərda dagal ma tləksəraana. 42 Ar da diitərdəm damma kaara faaya, vakwaha ar da tuuga ar da ghwada dəv də tlərdə. 43 Təhalakwaha ar da mbiig band faciya nə uudaha jiiirjiira ma tləksəra daddaatəra. Dadda kwa də hyəmiya cinngaana aa cinnga. 44 “Tləksəra ghərazhigəla band almani kwa shibəvəna ma guuha, kwa tləkəna nə uudana ngal gwiya shibnanna, mbakyarvad dyakəra hwaɖaga kaa valət kə dəgahaani dəvakai nə iin bədəmma, ngal səgwa kə guuhiina. 45 “Gwastəna, tləksəra ghərazhigəla band zəra kasəkwa, kwa gata akura ndannga. 46 Tləkəna ba nə iin kə akurən ndanng pal ba vaivaina, ngal valət kə dəgahaan bədəm səgwa kə iina. 47 “Gwastəna dlaɖa, tləksəra ghərazhigəla band amshiya vaiya kilfa kwa bəlavdəm damma yuwahaiya, vaiyitvaig kilfah shahshaha. 48 Righət ba nə iina, ngal tēddatədəg kə yaa daddaha vaiya kilf dat ghaiya gardza, ar dzəraakan kə kilfahi marawa, ar diivədəm damma alghwa diivədan nə wa maraw biya. 49 Da band kwah daghuvala ghyənnga duniya, ar da sagau nə zarhəbəlga Daadamazhigəla, ar da tagwtərzha kə kələadah sagal ma uudaha jiiirjiira. (aiōn g165) 50 Ar da diitərdəm kə kələadah damma kaara faiya, vakavaki ar da tuug nə iitəra ar ghwada dəv də tlərdə.” 51 Am nə Yesu taa kə iitəra, “Nəghamaakanəghəg kə kwanahaan bədəmma?” Kaa ngug kə iitəra takiya, “Aana.” 52 Aiyama taa kə iitəra, “Mbakyarvad kwaha bədəm dadda tsaga adzahadzaha kwa nalnəg kə mbərz ma tləksəra ghərazhigəla, band dadda hənyaha kwa sadda daala almana ard ənghura alman vaka fəgaana.” 53 Ghyənng ba nə Yesu tagtər dəgitah də garava, kaa dagalaan kə iina. 54 Daga ba nə Yesu damma kəssana, kaa fəgarzhafəg kə iin tsagtər dəgit kə uudah ma guda dzəgwazhigəlaatəra, kaa 6a jappər kə iitəra, ar taakiya, “Aa tləkəna mər nə uudanən kə hulfa kwan kə dabari ard də ndzəɖa 6a tləraha jappərni? 55 Zəra kafintini wan kwan biya? Babbaani wa dāhav də Maryam biya? Zarhaababani nə Yakuba, Isuvu, Siman ard Yahud biya? 56 Dughwaha babbaan bi wa əmtaɖ də kəmyamən biya? Tlakənəmər kaci nə iin kə kwanahaan bədəmmi?” 57 Kaa badzəg kə ərvidmahudatəra. Am Yesu taa kə iitəra, “Bamma kəsəana ard hənyhaan wa

maay nə tlayanng də ndanng biya.” 58 Bagaa bi nə iin kə dəgaha jappər dyak vakwah biya, adaba ar maay də fadghər biya.

14 Ma sarta kwah wa cinnga nə Tləkəs Hirudus kə əlbəg təghər kə Yesu. 2 Amaa taa kə kwatnahahaana, “Kwan kə uuda, Yuhwan dadda tsuufəg waa ciigət ma gətlaha, iin waa tləkəna nə iin kə ndzəɖa 6a dəgaha jappərəhaana.” 3 Adaba ndza viyətviig nə Hirudus kə Yuhwana, takwasanta, bəldəm damma guda bərfin kwakyarvad Hirudiya, uusa zəra babbaan Filigusa. 4 Adaba ndza tagartag nə Yuhwan kə Hirudus taakiya, kalkalaan bi kə iin kəssa Hirudiya biya. 5 Bakəvakwaha nahanahəg nə Hirudus kə tsa Yuhwana, ndza gəɖza gyiia uudaha, adaba haiyaranthaig nə uudah taakiya tlayanga nə iina. 6 Səgha ba nə sarta 6a kwaanda Hirudusa, kaa shakaləg kə dughwa Hirudiya təvuukwa ghulabaha, fəgharaafəg kə Hirudus kə cinnga əmtakər ba vaivaiya. 7 Təgharatəg kə langyiya baz zəgara gwadəg taakiya, da vələgarvələg kə dəgiti ghaləg nə iin bədəmma. 8 Ngə diigaradiig nə babbaan kə sawariya dəgiti da tag nə iina, amaa, “Aa vələvələg nə uud kə ghəra Yuhwan dadda Tsuufəg bandakwan ma kwatama.” 9 Cinnguū bi nə tləkəs kə əmtakəra əlbəgiin biya, adaba mbakyarvad ngwadəgi zaa nə iin təvuukwa ghulabahaana, ngal tagaan kə iin taaki aa vələrvələg nə dəgiti naag nə iina. 10 Bəlant kə uud damma guda bərfina ghudva ghər tə Yuhwana. 11 Səvdaa nə ghəraan ma kwatama, vələvar kə dughwiina, kaa lanngardaa kə iin kə babbaana. 12 Kaa sagau kə mbərzaha Yuhwana ar kəssant kə tləwa vəghaan ar hədənana, təhala kwaha ngal daagal kə iitər ar tagar kə Yesu. 13 Cinnga ba nə Yesu əndkwaha, kaa daas kə iin damma pəra yuwa, ngal dagal da vakavaki maay aandzu əndwar biya, ndzan ba daghuvaana. Cinngara ba nə uudaha, kaa sagal kə iitər ma kəssahaatəra, ngal dagal kə iitər gatəgaana. 14 Səghal ba nə iin ma pəra yuwa, kaa nəghəganəghəg kə iin kə uudah ba dyaka. Ngə zhutərdaalazhuuga, dlaɖa mbəhtəra kə lii yang bi ma iitəra. 15 Dəm ba faci kə bəladaya, kaa dagau kə mbərzahan da vaakana, am nə iitəra, “Kwan kə vakavaka maay aandzu ndəwar biya, dlaɖa hərz faci kə bəladaya. Dutərsduug kə uudaha kiyava dagal kə iitər damma kəsah ar gatu kə dəgzəga.” 16 Aiyama nə Yesu taa kə iitəra, “Maay nə tləra dagalaatər biya. Vələmtərvələg nə uuram kə dəgzəga.” 17 Am

nə iitəra taa kə iina, “Dəgiti vakamnd vaakwa, ba bəruudi dləba ard kilf bu kaltiya.” **18** Aiyama, “Anakam da vakara.” **19** Ngal tagtərtag kə iin kə uudah aa cahwararacahwarəg tə kazhakwa, kaa kəsgantkəsəg kə iin kə bəruudi dləb ard kilf buwa, dzəgant kə iin kə ghəraan damma ghərzhiḡəla, tagar kə uus kə Daadamazhiḡəla. Təhalakwaha, lahəna kə bəruudina vəltər kə mbərzahana ar tagwtərna kə uudaha. **20** Badəmmaatər zaruuzəga tlatərtləga, ar dzahaant nə mbərzahaan kə ghwadəgahaani təmaatəmga, righantrighəg kə alhw kəlaawa tar buwa. **21** Uudahi zaruuzəga tamaha ghwalvah alfu dləba, maay ba nə zərha ard ənghwasah biya. **22** Bad ghyəngaatər waha, kaa fətəraafəg nə Yesu kə mbərzahaan damma pəra yuwa, kiyava dagal kə iitər zungw təghər kə iin dat ghyaba kwah kə gardza, adaba paka salama uudah nə iina. **23** Təhalakwa salamada nə iin kə uudaha, ngal dagat kə iin da dzəgwazhiḡəla ma aghw ba daghuvaana, bəlgaharaabələg baz avəḏ vaakwa ba daghuvaana. **24** Ma kwahiina sarta ndza ma taataka yuwahaiya nə pərayuwa, kaa tsəgaan kə fəḏ kə ghubəḏəga yu dat pərayuwa, adaba ndza ba gyar nə fəḏ də pərayuwa. **25** Tamaha karfe həkərḏa avəḏa, kaa happa dagal kə Yesu təghəra yuwa da vak mbərzahaana. **26** Nəghara ba nə mbərzahaan kə iin happa dagal də shiḡ təghəra yuwa, kaa gədzəg kə iitəra. Ar huləg mbakyarvad dladlawa ar taakiya, “Dadda kwa səgal tə afka.” **27** Bat watsəra, kaa tagtərtag kə Yesu taakiya, “Ndavam biya, ba kaiya, gədzam biya.” **28** Kaa ngug kə Bitrus amaa, “Yaazhiḡəla, akwama ba kəgha, daakwadaag sa vakaagh təghəra yuwa.” **29** Aiyam nə Yesu, “Asəga.” Kaa sagal kə Bitrusa ma pərayuwa, farzha kə dagal təghəra yuwa da vak Yesu. **30** Nəghəgha ba nə iin kə fəḏ ciyətciḡ bad ndzəḏa, kaa gədzəg kə iina adaba fəgharzhafəg nə yu kə ndəgaana. Kaa huuləg kə iin amaa, “Katkwakatəg, Yaazhiḡəla.” **31** Bat watsəra kaa vələgaan kə Yesu kə dəvaan viyita, aiyama “Kəgh dadda hətsahətsan nə fadghərna, aujilbəg agha ḡa ndawndawi?” **32** Daragha ba nə iitəra damma pərayuwa, kaa kyabəlgakyaḡəlaḡ kə fəḏna. **33** Kaa ḡagarnəsḡag nə lii ma pərayuwən kə kwatnahər kə Yesu, ar taakiya, “Bak jiijiira agha Zəra Daadamazhiḡəla.” **34** Dzəvara ba nə iitər kə yuwa haiya, ar tsugwa ma Janisarət. **35** Nəgharaaka ba nə uudaha kəsiin kə Yesu, kaa bəla ghai kə iitər damma kəsahi təghər kə iitər badəmma, ar sardəv kə lii yang bi badəmma. **36** Kaa ghalgaaan kə iitər maa duutərnaa

kə lii yang bi maraa tapnan aandzu ghaaya səḏavaana, badəm lii taparnatapəga mbaharambahəga.

15 Təhalakwaha kaa sagau kə kyaləma Farisiyaah ard lii tsaga adzahadzah sagal ma Wurshalim da vak Yesu am nə iitəra, **2** “Aujilbəg kə mbərzahagh ar kəlla dəga daadijaha tləvuukwahi? Adaba ar maay bara dəv lakwti ar da zaa kaf biya.” **3** Aiyam nə Yesu taa kə iitəra, “Kuraməm, aujilbəg kəskuram am kəlla adzahadzaha Daadamazhiḡəl kwakyarvad dəga daadijahawi? **4** Am nə Daadamazhiḡəla, ‘Faarafəg kə daadagh ard baabagha,’ dləba ‘Badəm dadda ḏaava daddaana bi babbaana, barari tsavva.’ **5** Kuram am tsagtərtsag kə uudah taakiya, akwama mənḡ nə uudani də dəgit kwada məlgaru kə daddaana bi babbaana, ngal tagaan taakiya, ‘Badəm nə dəgiti mammaa da tləkəna nə uuram vakara, fanarafəg kə Daadamazhiḡəla.’ Mbakyarvad kwaha fəghaara bi kə daddaan ard babbaan dəvakai biya. **6** Mbakyarvad dəgaha daadijaruwa, namdalnəḡ nə uuram kə əlbəga Daadamazhiḡəl kə dəga lakəra. **7** Kuram muuniyaahana! Mbats ba jiir nə tlayannḡərən tagada nə Ishaiya təghər kəskuram taakiya, **8** “‘Udahaana, ar fəkwara bat vaa ghai kalti, ərvīḏmahudaatər bitky də kaiya. **9** Ar ḡaggwa ba gyaan kə kwatnahəra, ar tsaga adzahadzaha uudah təghər kə əlbəga Daadamazhiḡəla.’” **10** Dahatərtəḏahəḡ nə Yesu kə dzahava uudah da vakaana, amaa taa kə iitəra, “Cinngamcinnga am nəghaakana. **11** Dəgiti daadamma ghaiya kə uud bi wa fəgara kwadlambər kə uud təvuukwa Daadamazhiḡəl biya. Bamma dəgiti sagal ma ghaiyaana.” **12** Kaa sagau kə mbərzahaan da vak Yesu am nə iitəra, “Agha sərgəsərg taaki aandzaa badzgalbadzəḡ nə ərvīḏya Farisiyah sarta kwaraa cinnga nə iitər kə əlbəḡna?” **13** Aiyam nə Yesu taa kə iitəra, “Badəm nə riḡi kwa riya nə Daadari ma ghərazhiḡəl biya, da tadava. **14** Aaduwamtərduuga. Ar gulfah nə iitəra, lii tada gulfaha. Akwama gulf wa tada gulfə, ba bərkudaatər ar mbəḏa daay damma afəka.” **15** Aiyam nə Bitrus taa kə iina, “Tagkəmndtagg kə dəgiti tuuk vakai nə garavna.” **16** Aiyam nə Yesu taa kə iitəra, “Mbats gwaastən nəghamaaka biya? **17** Badəm nə dəgiti zəguu nə uuda, ba zənnḡw da bak ghaiyaana, kaa damma huḏaana, təhala kwaha kaa sagal ma vəghaana. **18** Dəgiti aa sagal ma ghaiya uuda, aa səgal bamma ərvīḏmahudaana. Iin wa fəgara ndzəgaana kwadlambər kə uud təvuukwa Daadamazhiḡəla. **19**

Adaba sagal bamma ærvidmahuud næ dzama dægit ghwada, ndæ tsa sifæga, 6a gwaragwara, 6a golla, shiida fiida, ard badza daaga. **20** Kwanahaan wa fægaraa ndzægaana kwadlambær kæ uud tævuukwa Daadamazhigæla, za kaf kwaal bara dæv bi wa fægaraa ndzægan kwadlambær kæ uud tævuukwa Daadamazhigæla biya.” **21** Dughars ba næ Yesu kwahiin kæ vakavaka, ngal dagal kæ iin damma larda Taya ard Sidon, **22** Kaa huula saas kæ uusa yaa Kan'ana, amaa, “Zhukwadalaazhuug, Yaazhigæla, Zæra Dauda. Mæng næ dæghwar kwa vælgar næ shatanah kæ dlæd ba vaivaiya.” **23** Tagghar bi næ Yesu aandzu ndau biya, kaa ba sagau kæ mbærzahaa da ghalgaana, aiyam næ iitæra, “Lagwarslagw kæ uusna, adæba gata kæmyamma dlæba mbakiyammæg dæ huulæga.” **24** Ngwatærangug næ Yesu amaa, “Bælakwadi mbakyarvad tughwaha Isra'ilæn zaharazahægæn næ uuda, mbakyarvad uudahi tlæræn biya.” **25** Ngæ sagau kæ iin kælla kæ ghunnj tævuukwana amaa, “Yaazhigæla, mælwadmælga.” **26** Aiyamaa, “Kalkalaan bi kæ kæsvant næ kaffa zarh bælvætærdæ kæ ghæg Yah biya.” **27** Amaa, “Aana, bandkwah, Yaazhigæla, aandzu ghæg Yah ar cagaan kæ pashpasha kaffi bælgæ vaka zæg kæ dadda hænyahaatæra.” **28** Kaa ngugarangugg kæ Yesu amaa, “Uusæna, fadghæragh ndzædandzædana, tsakatsæg næ uud kæ puutagha.” Bat watsær kaa mbægambæg kæ dæghwaana. **29** Ciyit ba vaakwahiin næ Yesu kaa ta ghæiya Yuwa hæiya Galili. Ngæ dagat kæ iin dat kungula aghwa, cæhurana. **30** Kaa sagau kæ uudah badyak da vakaan dæ ghurdikaha, gulfaha, lii æmstsamtsan næ uuþiya, makwayaha, ard uudahi tlæræn badyaka, ar diitæra tævuukwana. Ngæ mbahtærana. **31** Næghgha ba næ uudah kæ makwayah ar taa ghæiya, lii æmstsamtsan næ uuþiya, uuþiyatær nalnæg balapiya, ghurdikah ar dagala, gulfah dlæb ær næghægænægghæga. Kaa galla Daadamazhigæla yaa Izra'ila kæ iitær bædæmma. **32** Tæhala kwaha, ngæ dahtærætðahæg næ Yesu kæ mbærzahaan amaa, “Æn 6a zhuwadaala kwanæn kæ uudaha, hængah hækerd wan kwana ær bæ æmtæd dæ kaiya, bæ kwal dægægæ. Æn naay kæ dütæræsduug daas dæ wai biya, adæba haik diya haar kæ iitær tæghærdæga.” **33** Am næ mbærzah taa kæ iina, “Da tlævkæna mær næ dægægæn da tlætæraara kæ uudahaan ma tæghal vaakwani?” **34** Kaa ndævtæruundævæg kæ Yesu taakiya, “Dummba bruudi ngwæn wa vakaruwi?” Aiyam næ iitæra, “Uudiifa ær mishish kilf hædiikæna.” **35** Kaa fætæraafæg kæ iin kæ dlamækælaaw cahwargan tæ haaya. **36** Kæsanæt kæ iin kæ dummba bruudi uudiifæn ær kilfna,

tagar kæ iin kæ uus kæ Daadamazhigæla lahnana. Væltær kæ iin kæ mbærzahaana, kaa væltær næ mbærzahaan kæ uudaha. **37** Bædæmaatær zaruuzægæ, tlætærtlægæ, kaa dzahgantdzahæg næ mbærzahaan kæ ghwadgahaan ær ræghant kæ alæghwah uudiifa. **38** Uudahi zaruuzægæ, tamaha damma ghwalvah alfu uufæda, maay bæ næ ænghwasah ær zarh biya. **39** Salamada bæ næ iin kæ uudaha, kaa damma pæra yuwa, ngæ dagal damma haaya Magadan.

16 Særævsæg næ Farisiyaha ær Sadukiyah da vak Yesu kiyava fishægaan kæ iitæra, kaa ghalgaan kæ iitær ma martærdæn kæ dæga særæg kwa da mara taakiya, sæghhi vak Daadamazhigæla. **2** Ngutærnæguga, amaa, “Akwama bælaabælag næ hwaasa, ma næghæmanægghæg kæ zhigæla bæ kyanga, æm tagaan taakiya da maraw næ kæs dlakaduura. **3** Akwama næghamanægghæg kæ zhigæl bæ kyanga dlakaduur wur ciyitciig næ ghabaga, æm tagaan taakiya, ‘Da hyiyav næ yuwa hiinanna.’ Am næghægaakanægghæg tsau kæ ndzægana zhigæla. Dæmakurvaa ndær kaci næghægaaka ndzægæn kwanæn kæ zamani? **4** Uudaha zamana ær maay dæ jiiir tævuukwa Daadamazhigæl biya, dlæba ær kæladaha. Ar nagan mara nægha kæ dæga særga, da maay marvætærmærg næ watlæræn kæ dæga særæg biya, bamma dæga særgæ Yunana.” Kaa diutæræsduug kæ iin ngæ dagalaana. **5** Daral bæ næ mbærzahaan dat ghæyaba kwah kæ gardza yuwa hæiya, mbats viyaatærvæiig næ kæsa bruudiya. **6** Aiyam næ Yesu taa kæ iitæra, “Fæmfæg kæ hyæmiya, dlæba æm fægaan kæ taad tæ yista Farisiyah ær Sadukiyaha.” **7** Kaa fægarzhæfæg kæ iitær tagaan ma taatakatær taakiya, “Mbakyarvad kæsyamant bi kæ bruudi nii?” **8** Næghghaaka bæ næ Yesu ændkwana, aiyama, “Kuuram lii hætsahætsan næ fadghæra, æujilbæg æm taaki æm maay dæ bruudi biyi? **9** Mbats gwastæn næghamaaka biya? Viyakuræviig næ diuuli gælantæræt nai kæ uudah alfu dlæb dæ dummba bruudi dlæba? Alghwa ngwæn wa dzahamant næ uurami? **10** Nii ma sarta kwa gælantæræt nai kæ uudah alfu uufæd dæ dummba bruudi uudiifna, alghw ngwæn wa dzahamant næ uurami? **11** Aujilbæg næghæghaamaka bi taakiya æn tag tæghær kæ bruudi bi nai kæ ælbægæn biyi? Amaaya, fæmfæg kæ hænkal tæ yista Farisiyaha ær Sadukiyaha.” **12** Tæhalakwah wa nægharaaka næ mbærzahaan taakiya, tagtær taaki aa færfæg kæ hænkal tæ yistin kwa diiyav ma bruudiyin biya, mbats tagtær taakiya aa færfæg kæ hænkal dæ tsagaana Farisiyaha ær Sadukiyaha. **13** Sæghal bæ næ Yesu damma larda Kaisariya Filibi, kaa

ndavtərundavəg kə iin kə mbərzahaana, amaa, “War nə Zəra Uud mar tagaan nə uudahi?” 14 Aiyam nə iitəra, “Kyalm ar taakiya Yuhwan dadda tsuufəga, kyalmah ar taakiya, tlayanga Iliya, kyalmaḥ dlaḥa ar taakiya Irimiya bi pal ma tlayangaha.” 15 Aiyama taa kə iitəra, “Kuraməm ən war nai mam tlag nə ghəraruwi?” 16 Kaa ngwangug kə Siman Bitrusa taakiya, “Kəgh nə Kəristi, Zəra Daadamazhigəla kwa də shifəga.” 17 Aiyam nə Yesu taa kə iina, “Agha də bark nəng, Siman zəra Yunana, adəba uud bi wa markada kwanən biya, aa markada nə Daadar ma ghərazhigəla. 18 Ən tagaktaga, agha Bitrus nənga, agha band akur kwa ndəra nə uudan kə həngah tə vakaiya, ən da baatlər də kəgh nai kə fətərna ndzəd kə yaa daddaha gata kaiya, kwa da maay nə əmtsəg də ndzədə təghər kə iitər biya. (Hadēs g86) 19 Ən da vələkvələg kə dəga wura tləkəsa ghərazhigəla, dlaḥa badəm nə dəgiti agha ngwudəgant nəng ma duniya, da ngwudav ma ghərazhigəla, badəm dəgiti agha pələnəng ma duniya, da pələv ma ghərazhigəla.” 20 Bəlatəraabələg nə Yesu kə magyi kə mbərzahaan ba vaivai aa tagarar bi aandzu ndəwar taakiya kai nə Kəristi biya. 21 Ciigət ma kwahiin kə sart wa tagatər nə Yesu kə mbərzahaan taakiya, barari dagal damma Wurshalima, da həḃuu kə dladə shahshaha, ma dəv kə maalaha ard maala zhiila kəssufah ard lii tsaga adzahadzaha, da tsəvana, tə həng həkərḥa da ciivant də shifəga. 22 Ngəl tədant nə Bitrus damma dləmmaaba, cagaraa kə gyiya, amaa, “Aa tsanttsəg nə Daadamazhigəla, Yaazhigəla, da dzəgaar bi nə wan də kəgh ba dəm biya.” 23 Kaa gwiya nə Yesu da vak Bitrus, amaa, “Yagh vakar Shatanaha, agha akura mbəḥḥa uud tə dūul nəng vakara, agha dzamaghər band uuda dəg shiga ndə Daadamazhigəl biya.” 24 Aiyam nə Yesu taa kə mbərzahaana, “Badəm dadda kwa na gata kaiya, bamma dugharsduug kə ghəraana, kəsant kə tlaḥa hertəgaana, gatəkwagətəga. 25 Adəba badəm dadda kwa na kata shifəgaana, da bəgaan dagala, Badəm nə daddakwa bəlda shifəgaan mbakyarvad kaiya da tləkənatləga. 26 Au pəḥaan kə uud akwama tləkənatləg kə duni badəmma, təhalakwaha bəldan kə shifəgaani? Nii auwa da vələḥa nə uudan dlakulva shifəgaani? 27 Zəra Uuda da sii də zərbəlgahaan ma ndəngəra Daddaana, da vəlgarvəlg kə dəg shigaan aandzu war kalkala dəgiti bəga nə iina. 28 Ən takurtaga, məng nə kyalma uudahi ghaciga vakwanənna ar da maay

əmtsəg biya bamma nəghəgharanghəg kə saay Zəra Uuda ma tləkəsəraana.”

17 Təhala həngah əngkwaha kaa langtərdətləng nə Yesu kə Bitrus, ard Yakubu, ard zərababba Yakub, kwa iin nə Yuhwan, dagat damma ghəra aghwa ba kyakw ba daghuvaatəra. 2 Kaa gwivətgwiig nə ndzəganən təvuukwatəra, baz hudəvəgaan ndakwi mbiig band faciya, sədavaan ndakwi kaa nəg kə madəkw ba təlla. 3 Batwatsəra kaa tsəgwatsugw kə tlayang Musa ard tlayang Iliya. Kaa taa ghai kə iitər də Yesu. 4 Aiyam Bitrus taa kə Yesu, “Yaazhigəla, marawa nə ndzəgana miyam vaakwana. Akwama haighanthaiga ən tafəgan kə tsakwamah həkərḥa, pal kəkəgha, pal kə Musa, pal kiyava Iliya.” 5 Ma sartən ba ndzəgaan taa ghai nə Bitrusa, kaa hədtərduhədəg nə akummba, kaa cinngvacinng nə ghai sagal ma akumb taakiya, “Kwana iin zərara, kwan waig naiya, ən cinngaan kə əmtakəraan ba vaivaiya. Cinngamarnucinnga.” 6 Cinngara ba nə mbərzahaan əndkwaha, kaa gədzəgətəgzəg kə iitər ba vaivaiya, baz mbəḥḥa damma haay kə iitəra. 7 Kaa sagau kə Yesu taptərnana amaa, “Ciyamciiga, gədzam biya.” 8 Kaparant ba nə iitər kə ghəra, nəghara bi aandzu ndəwar biya, nəghara ba Yesu daghuvaana. 9 Ar təghərdəga saay nə iitər ma aghwa, am nə Yesu taa kə iitəra, “Tagamarbi aandzu kə war kə dəgiti amaa nəghəga nə uuram biya, bamma ciyavantciig Zəra Uud ma gətlah də shifəga.” 10 Kaa ndavgarundavəg nə mbərzahaan taakiya, “Aujibəg kə lii tsaga adzahadzaha Muus ar taakiya, barari bamma tlayang Iliya wada saay ba zənnəgwi?” 11 Kaa ngutərangug kə Yesu taakiya, “Ba pakatta da saay nə Iliya, da bədləna kə dəgitaḥ ba dəmma. 12 Ən tagkurtag ciya, sahi ba wur nə iliya, nəgharaaka bi kə iin biya, baz bəgar dəgitaḥ naaghant nə ghəraatəra. Bandkwah dlaḥa Zəra Uud da həḃgaan kə dlad mizha dəvaatəra.” 13 Ngəl nəghəgaakanəghəg kə mbərzahaan taakiya, tagtər təghər kə Yuhwan dadda tsuufəga. 14 Daral ba nə iitər da vaka dzahava dlamaa kələawa, kaa sagau kə uuda nə iin da vak Yesu kəla kə iin kə ghunnj təvuukwana, 15 amaa, “Yaazhigəla, zhuwardaalazhuug yagh kə zərara, tsəgwara nə shidkwa shatanaha, həḃgaan dlaḥ kə dlad ba vaivaiya. Shiga ngwən wan ba bəlgan damma kaara ard yuwa. 16 Langandalang davak mbərzahagha, pəletərvaapileg nə mbəgaana.” 17 Kaa ngugarangug nə Yesu amaa, “Kuram uudaha

zamanna, am maay dā fadghər biya, am 6a kēlaadēra, ʔn da zēlma ʔmkyangar nai dā kurami? ʔn da zēlma ʔmkyangar nai bēshkur kwanahaani? Ayakam kē zēriin sa vaakwana.” **18** Kaa cagaraacag nē Yesu kē gyi kē shidkwa Shatanhna, kaa dūgarśduug kē shidkwa shatanah kē zēriina, batwatsēra ngal mbōg kē iina. **19** Kaa sagau kē mbərzah sa vak Yesu ma sartēn maay aandzu ndōwar vakaan biya, am nē iitər taa kē iina, “Aujiilbōg kēskēmnd pōlekēmndvaa lagwa shidkwa Shatanahiini?” **20** Aiyam nē Yesu taa kē iitēra, “Kwakyarvad hētsalhētsōg nē fadghəraruwa, ʔn tagkurtag kē jiira, akwamaa mōng nē fadghəraru ba hōdikēn band zēra mastada, mammaa tagardatag kē aghwēn taakiya, ‘Ciig vaakwana, dōg da vaakwaha,’ maa ciiga. Maa maay nē dēgiti pilkurvaapilōg biya. **21** Lagwguvda bi nē hulfa kwanahaan biya, bamma tēdvad dzōgwazhigēla ard kēsa andēla.” **22** Dzaharvōt ba nē mbərzahēn ma Galili, kaa tagtērtag nē Yesu taakiya, “Da vōlav Zēra Uud damma dāv kē uudaha, **23** ar da tsōgaana. Tē hōnga hākōrd ta ciivant dē shifōga.” Kaa tsōtōratsōg kē vōgh ba vaivai kē mbərzahaana. **24** Daragha ba nē Yesu ard mbərzahaan damma Kafarnahum, kaa tlōgaraatlōg nē lii cauwa hadam kwakyarvad vōgya Daadamazhigēl kē Bitrusa, am nē iitər taa kē iina, “Maay nē dadda kwa tsagkur dēgit diya hadam kwakyarvad vōgya Daadamazhigēl biya?” **25** Aiyam nē Bitrusa, “Digaana.” Dagha ba nē Bitrus da hōnyaha, kaa fōgarzhafōg nē Yesu kē tagar ghaiy taakiya, “Au wagha nēghōga nōng tōghər kē ndavōgni? Ar caug vak war nē tlōksaha duni kē hadam, ar caug vak zarhaatēr nii, ar caug vak uudahi tlōrēn hi?” **26** Ngwa ba nē Bitrus taakiya, “Vak uudahi tlōrna.” Aiyam nē Yesu taa kē iina, “Mbats maay nē zarhaatēr dīgaan biya. **27** Bakōvakwaha, haik badza ərvidmahud kē iitər dē kōmya, dōg damma yuwa haiya bōlōg kē kwanjara, agha wurant kē ghaiya kilfi agha fōgarzha nōng kē vīgaana, agha da tlōknatlōg kē kwabi da tlōgatlōg kē pōlgaana, agha kōsant kē kwabiina, agha diya kē hadamagh ard dōgara.”

18 Ma kwahiin kē sarta, kaa sagau kē mbərzah da ndavgaru kē Yesu taakiya, “War kaci wa juujig badēm kē dyakər ma tlōkēsēra ghērāzhigēli?” **2** Kaa dahant kē iin kē zərzēriin sa vakaana, ghacnan ma taatakaatēra. **3** Aiyama, “Bak jiira wan tagkurtaga, akwama namal bi band zərzarhēn biya, am tapna bi kē daa damma tlōkēsēra ghērāzhigēl biya. **4** Mbakyarvad

kwaha, badēm daddakwa fōsauna ghēraan band zərzēra, iin wa dyak ma tlōkēsēra ghērāzhigēla. **5** Badēm dadda kwa dlōghaadlōghōg kē zərzēr ndē kwanēn ma daagara, dlōghakwidlōghōg kēskaiya. **6** “Badēm nē daddakwa fōgara pal ma zarhahaan kwar fadghər tē kai kē 6a haipa, da ngulēm ba ngudvādēm nē akura vaar dyak ma kuungy bōlvdēm damma yuwa haiya kiyava ndōgaana. **7** Dōga zhuwadaal kē duniya kwakyarvad dēgitahi fōgaraa uudah kē 6a haipa, barari sagau nē dēgitahi da fōgaraa uudah kē 6a haipa, dōga zhuwadaal kē dadda kwa sagau tēdvad iina. **8** “Akwama fōkaa kē 6a haip nē dāvagh bi shigagha, ghuddaghudōg agha bōldana. Da ngulēm agha tlōkkēna kē shifōga damma zərāzēr dē dāv palla bi shig palla, tōghər kwa da bōlvdēm nē uud damma kaara fai dē dāvahagh buwa ard shigahagh buwa. (aiōnios g166) **9** Akwama gyiyagh wa fōkaa 6a haipa, tēddatēdōg agha bōldana. Da ngulēm agha tlōkēna kē shifōga damma zərāzēr dē gyi palla, tōghər kwada bēlkadēm nē uud damma kaara faiya dē gyiyahagh ba bērkuda. (Geenna g1067) **10** “Famfōg kē hyimiya, nēnnēmbi aandzu kwar pal ma zarhahaan biya. ʔn tagkurtaga, zərbōlgahaatēr ba kēlaa hōngg ma ghērāazhigēla ar nēghēganēghōg kē hudvōga Daadar ma ghērāzhigēla. **11** Adaba sahi ba kērkangyakw nē Zēra Uud da kata lii zaraazōga. **12** “Mam tlōg nē uuram, akwama dē tuughah dērmōk nē uudana, kaa zaazōg pallaatēra, abi dūugaan kē kul vaslaambad tar vaslaambadēn vaka piig kaa dagal da gata pallēn aa zaazōgēn? **13** Bak jiir wan tagkur naiya, akwama tlakēnatlōg kē tuugh na zōgazōgna, hwadōgaana juujig kē kul vaslambad tar vaslambadēn kwa zahara bi na. **14** Band kwah dla6a nē Daadaru ma ghērāzhigēla naabi zaan aandzu pall ma zərzarhahaan biya. **15** “Akwama bōgaka6ag nē zēraabagh kē haipa, tagarnaatag kē haipaana, aandz ba kēghar dē iina. Akwama cinngakanaacinnga gwichēdaagwiig kē ndzēganaru dē zēraabagha. **16** Akwama cinngakanaa biya, agha gwiya dagal dē uud pal bi uudah buwa, kiyava cinngva nē ʔlbōg tēdvad shida uudah buwa bi hākōrda. **17** Akwama lawalōg nē zēraabagh kē cinngtōrcinnga, agha tagtēr kē yaa daddaha gata Yesu, akwama lawalōg kē cinngtōrcinnga, nēdalnōg band kērdiia bi band dadda dza hadama. **18** “Bak jiir wan tagkur naiya, badēm nē dēgiti am ngudōgant nē uuram ma duniya, ngudanguda ma ghērāzhigēla, dēgiti am pōlna nē uuram ma duniya, da pōlav ma ghērāzhigēla. **19** “ʔn gwiya tagkurtaga,

akwama haiyaranthaig nā uudah bu ma kuram kē ghala dēgit ma duniya, da bagtərbaḡ nā Daadar kwama ghərazhigēla. 20 Badəm vakavaki dzahvət nā uudah buwa bi həkərda ma daagara, ən ba əmtəd dē iitəra.” 21 Kaa sagau kē Bitrus da vak Yesu, amaa taa kē iina, “Yaazhigēla, da bagwi shig ngwēen nā zəraabar kē haip lakuti ən bəsharnaani? Bagəbaḡ damma shig uudiffa?” 22 Aiyam nā Yesu taa kē iina, “Shig uudif damma kul uudifa. 23 Mbakyarvad kwaha, da ḡərav nā tləksəra ghərazhigəl dē tləksa kwa naa kədla dəḡahaan kwama dāv kē kwanahahaana. 24 Fəḡharzha ba nā tləks kē kədləgaana, kaa səvardəvsəḡ nā uudi gatəḡ nā iin tē ambəla adawan alfu kəlaawa. 25 Pilgharvaa ba nā pəlgaana, kaa tagaan kē tləkəsən taakiya, aa vəlvtəvləḡ baz iina baz uusaana baz zarhaana baz dēḡitahi dē vakai nā iin badəmma kiyava pəlgaana. 26 Kaa ghalgaan kē kwatnahaanən kala kē ghunnj təvuukwana, aiyama, ‘Fəwifəḡ kē huḡa ən da pələkpələḡ badəmma.’ 27 “Kaa zhugardaalazhuug nā dadda hənɣahaan kē kwatnahən bəsharna kē ḡəmauwaan ba dəmma dūwars dagalaana. 28 “Bad sagala kwatnahən waha, kaa nəḡhəḡanəḡhəḡ kē iin kē tsaghwa tləraan kwa gatəḡ nā iin tē ḡəmauwa səll kəlaawa, ngal viyit kē iin həkɣarna kē mbakulera, amaa, ‘Pəlwipələḡ kē ḡəmauwi ən gatak naiya.’ 29 Ngəl kəlgakələḡ nā tsaghwa tləraanən kē ghunnj təvuukwan ghalgaana, amaa, ‘Fəwifəḡ kē huḡa ən da pələkpələḡ.’ 30 Lawələḡ nā kwatnahən kē cinngaana, ngəl bəldəm kē iin damma guda bərfina, bamma pələpələḡ kē ḡəmauwaana. 31 Cinngara ba nā tsaghwaha tləraan kē dēḡiti dzəḡhaardzəḡna, cinngaru bi kē əmtakəraan biya, kaa dagal kē iitər ar tagar kē dadda hənɣahaatər kē dēḡiti dzəḡhaardzəḡ badəmma. 32 Kaa dāḡgantdāḡhəḡ nā dadda hənɣahən kē kwatnahəna, amaa taa kē iina, ‘Aḡha kəlaada kwatnah nənnga, bəshankanaabəshig nai kē ḡəmauwən badəm mbakyarvad ghalgagha. 33 Mbats kalkalaan bi kəskəḡh aḡha zhuwardaala kē tsaghwa tləragh band kwana zhuukadaala naiyin biya?’ 34 Tsaatsəḡ nā ərvīdmahuud kē tləks ba vaivaiya, vəlda kiyava vəlḡar dlada, bamma pələpələḡ kē ḡəmauwiin badəmma. 35 “Da bagtər bandkwan nā Daadar kwa ma ghərazhigəl kē lii larwaləḡ kē bəshտərna kē zəraabahaatər bad ərvīdmahuud palla.”

19 Ghyənnga ba nā Yesu kē taa kwanahaan kē dēḡitaha, kaa dūḡarsdūuḡ kē iin kē larda Galili

damma larda Yahuda, kwa tē ḡyaba kwah kē Zaagha Judan. 2 Kaa gatəḡaan kē uudah badɣaka, dlaḡa mbahghanambahəḡ kē lii dē kuzah vaakwaha. 3 Kaa sagau kē kyalma Farisiyah da fishgaana, am nā iitər taa kē iina, “Tədvdad tsagaana Muusa, kalkalaan kē uudan tagwavəḡha dē uusaan aandzu təḡhər kē hulfa kwar kē dēḡiti ḡaga nā iina?” 4 Kaa ngutərangug kē Yesu amaa, “Mbats, karantama bi taakiya, bamma daa zənngwa, Dadda Virdiḡa, ‘ndəraandəḡəḡ kē ḡhwalva ard uus biya?’ 5 Amaa dlaḡa, ‘Mbakyarvad kwaha, dūugaan nā uud kē daddaana ard babbaan əmtsəvət tē uusaana, ba bərkud ar da nəḡ kē vəḡh palla.’ 6 Ar madlai vəḡh buwa biya, naralnəḡ kē vəḡh palla, dēḡiti aa matləḡant nā Daadamazhigēla, aa tagw bi nā uud biya.” 7 Aiyam nā iitəra kē iina, “Ma ba əndəkwhah tsauwa, aujilbəḡ kē Musa taga taakiya, barari ḡhudvara nā kakada tagwavəḡh kē uusa, dlaḡa lagwvarsī?” 8 Aiyam nā Yesu taa kē iitəra, “Mbakyarvad dəkḡəka ḡhəraruwa wa haiyakurant musa taakiya, aa ḡhudvarghudəḡ nā kakkada tagwavəḡh kē uusa, ndza əndkwah bi ma daa zənngw biya. 9 Ən tagkurtaga, badəm daddakwa tagwvəḡha dē uusaana, ma maay kwakyarvad ḡwaragwar biya, ma kəsūukəsəḡ kē kwatlərn kē uusa, ḡaa ba ḡwaragwar dē iina.” 10 Aiyam nā mbərzah taa kē iina, “Akwama bandkwan nā ndzagana zhiila ard uusa, mbats ndzəḡa kwal kəsa uusa wa marawa.” 11 Am Yesu taa kē iitəra, “Dəm bi nā uudahi haiganthaig kē əlbəḡən biya, bamma lii haitərant nā Daadamazhigēla. 12 Məḡ nā lii yavvətəra kəḡkya, ar da kəsguu bi kē uus biya, məḡ nā lii datlatərət nā uudaha, məḡ dlaḡ nā lii hayarant nā iitər bad ḡhəraatər taakiya, ar maay da kəsa uus mbakyarvad gata tləksəra ghərazhigəl biya. Badəm daddakwa haiganthaig kē əlbəḡna aa haiyanthaig.” 13 Təhalakwaha, kaa səḡardəvsəḡ nā uudah kē zarhaha kē Yesu kiyava fətəra dəva, dlaḡa dzəḡwtəra kē zhigēla. Nəḡhara ba nā mbərzahaan əndkwaha, kaa cagtəraacag kē iitər kē ḡyi kē lii sarardəvsəḡna. 14 Am nā Yesu taa kē iitəra, “Duwamtərduuḡ kē zarha sa vakara, tsamtərəva biya, adaba tləksəra ghərazhigēla dēḡa hulfa kwan kē zarha.” 15 Fatərnaa ba nā iin kē dəva, ngəl mələ dagalaana. 16 Məḡ nā uuda nā iina səḡhəv sa vak Yesu amaa “Dadda tsaga dēḡita, awan nā dēḡit maraw ən da ḡag nai ən tləkna kē shifəḡa tangw damma zərazəri?” (aiōnios ḡ166) 17 Aiyama nā Yesu taa kē iina, “Aujilbəḡ aḡha ndavakai təḡhər kē dēḡiti marauwi? Ba Daadamazhigēla pal wa marauwa.

Akwama agha naagaan agha tlækna kə shifəga tangw damma zərazəra, tsufanttsufəg kə kwanahaan kə adzahadzahaha.” 18 Aiyama taa kə Yesu, “Kwar kə adzahadzahahi?” Am Yesu taa kə iina, “‘Tsəbi kə shifəga biya, ɓag bi kə gwaragwar biya, ɓag bi kə gəl biya, ghudars bi dləɓ kə fiid kə uud biya, 19 faarafəg kə daadagha ard baabagha,’ dləɓa ‘agha wayant kə tləgharaawakyaghagh band ghəragha.’” 20 Am nə daala zərən taa kə Yesu, “Tsufananttsufəg badəm kə kwanahaana, au dləɓ wa təmgwani?” 21 Aiyam nə Yesu taa kə iina, “Akwama agha naagaan agha nal kə uuda jijjiira, valətvaləg kə dəgahagh badəmma, agha tagwarda kə talagaha, agha da tləkənətləg kə dəgshigah ma ghərazhigəla, kaa gatkwagətəg kəskəgha.” 22 Cinngaha ba nə daala zərən kə əlbəghna, kaa badzədabadzəg kə iin kə ərvīdmahuda, adaba dadda hyah nə iin ba vaivaiya, kaa ba mələ dagalaana. 23 Aiyam nə Yesu kə mbərzahaana, “Ən takurtaga, da dəga ba dləh nə dadda hyah damma tləksəra ghərazhigəla. 24 Ən gwiya tagkurtaga, da tsafsaft kə adləgwam dagal tə dūula liipər təghər kə dadda hyah daa damma tləksəra Daadamazhigəla.” 25 Cinngahara ba nə mbərzahaan əndkwaha, kaa ɓa jappər kə iitəra, ba vaivaiya aiyam nə iitəra, “Ma ba əndkwān tsaa, war kaci wada tləkəna katəgi?” 26 Ngəl zhərtəzharəg kə Yesu, amaa taa kə iitər, “Kwan kə dəgita ɓaga bi vak uud biya, vak Daadamazhigəla ɓagaɓag nə wanahaan badəmma.” 27 Aiyam Bitrus taa kə iina, “Wai ci, duwamndardug kə dəgahamnd badəmma kwakyarvad gata kəgha. Au ci wa kəmndə tləkna nəmndi?” 28 Am Yesu taa kə iitra, “Jiir wan tagkur naiya, ma zamanən kwa da sagauna, Zəra Uuda da cihurga tə avəda kwargaan ma tləksəraan kwa ndanga, kuramən gatamkwagətəgna, kuram wam da cihurga tə avəda kəlaawa tar buwa, kiyava kwara kudigaha yaa Izraila kəlaawa tar buwa. 29 Badəm nə dadda kwa dūgars vəgyaha, bi zəraabahaana, bi dughaha babbaana, bi daddaana bi babaana bi uusaana, bi zarhaana ard guhah kwakyarvad kaiya, da tləkənətləg juujig kwah shig dərməkka, da tləkna dləɓa kə shifəg tangw damma zərazəra. (aiōnios g166) 30 Da badyaka nə uudaha zənnngwa ar da nəg kə dəga hala, dəga hala dləɓa ar da nəg kə dəga zənnngwa.

20 “Tləksəra ghərazhigəla da band dadda hənəyhiin kwa dal ba wurkəs da gata bariyamah kiyava ɓa tlər ma guha inabiyaana. 2 Kaa tagvatag kə iitər

kə gana kwab kwa dīvar kə baryam ma vannga, ngəl lanngtərdan damma guhaana. 3 “Tamaha karfi vaslambadə dlakadura, kaa gwiya dagal kə iin dləɓa, kaa nəghəganəghəg kə iin kə uudahiin ar ghacga ba gyagyaan tə ɓalla kasukwa. 4 Aiyama taa kə iitəra, ‘Kuram ndakwani damdəg damma guhara, ən da dīkurdīg ba marauwa.’ 5 Kaa dagal kə iitəra. “Kaa gwiya dagal kə iin də vaci təghəra, dləɓa ard kalkala karfi həkərdə hwaasa, ɓagtəra bandkwa ɓagatəra nə iin kə uudahaatsa. 6 Damma karfi dləɓa hwaasa, kaa gwiya dagal tlətəraa kə uudahiin ar ghacga ba gyagyaana, amaa taa kə iitəra, ‘Aujilbəg bərnif vanng am ndzəga ba gyagyaani?’ 7 “Aiyam nə iitər taa kə iina, ‘Adəba maay dadda kwa vəkəmənd tləra ɓag biya.’ “Amaa taa kə iitəra, ‘Kuram ndakwani damdəg da ɓatlər ma guhara.’ 8 “Bəlaa ba nə hwaasa, kaa ba tagartag nə dadda guhən kə daddakwa məlgaru kə fa hyimmi tə guhna, ‘Dahtərantdəhəg kə lii ɓa tlərən agha dīitəra kə kwaɓa tləraatəra, farzhafəg də dəga hala dat dəga zənnngwa.’ 9 “Lii dalar tamaha damma karfi dləɓa hwaasana, ma waratər dləgha dəgiti dīivar kə baryam ma vannga. 10 Lii fararzhə dagal ba zənnngwana, tlatlar taakiya da jigūujig nə kwaɓatər kə dəga kyalma uudaha, ghəraavaatər ndakwani ma waraatər dləgha ba dəgiti dīivar kə baryam ma vannga. 11 Cauwara ba nə iitəra, kaa zavgarəv ghayī kə iitər kə dadda guha. 12 Ar taakiya, ‘Lii araa səgal təhaləna, araa ɓaga ba tləra aawa palla, agha dīikəmndə ba kalkal də iitəra, kəməndi kəma vannga ba ɓa tləra, aduug ci kə dlada faciī kəməndə həɓguu nəmndə.’ 13 “Kaa ngwarangug kə iin kə pall ma taatakaatəra, amaa, ‘Tsaghwarə zangku biya, tagikəvai kə gan taakiya, ən da dīyak kwaɓi dīivar kə baryam ma vanga biya? 14 Cauwacaug kə dlayagha dəg daasagha, na naagant ba nai kə dīitər kə lii aa səgal təhala kalkal dəgiti na vəkəl naiya. 15 Mbats ən maay də ndzədə ɓa dəgiti na naagant nə ghərar də kwaɓar biya? Nii agha shilg kwakyarvad ən ɓa hərər ba vaivaihi?’ 16 “Ar da nəg band kwan nə dəga hal kə dəga zənnngwa, dəga zənnngwa ar da nəg kə dəga hala.” 17 Tə dūula dagat damma Wurshalim nə Yesu ard mbərzahaana, kaa dahtəratdəhəg damma gyaba, amaa taa kə iitəra, 18 “Kiyam dagat damma Wurshalima vakavaki da vəlāv nə Zəra Uuda damma dəv kə maaləh ma zhiila kəsūufah ard lii tsaga adzahadzaha, ar da ghudara kə sharia əmtsəga. 19 Təhalakwaha ar da vəltər damma dəv kə lii Yahudah biya, ar da nengəana ar da

kalaakana, da hærtöveta, tē hēnga hēkērd da civanta.” 20 Kaa sagau nē babba zarha Zabadi dē zarhaan da ghalēg vak Yesu, kēla kē iin kē ghunj tēvuukwaana ngal ghala dēgit vakaana. 21 Aiyama taa kē iina, “Au wa nag nēngi?” Am nē uusiin taa kē Yesu, “Haiyanthaig yaan kē zarharēn buna ma pal cēhura tē dēva kafagha, pal tē dēva ghyabagh ma tlēksēragha.” 22 Am nē Yesu taa kē zarhahina, “Am sērgai kē dēgiti am ghalēg nē uuram biya. Am hēbgahēbēg kē dladēn ēn da hēbēg naina?” Aiyam nē iitēra, “Kēm hēbgahēbēga.” 23 Amaa taa kē iitēra, “Ba pakat am da hēbgahēbēg kē dladara, ndzēgan tē dēvaa kafara ma dēva ghyabara kai bi wa dē ndzēda vēlgaan biya, kwanahaan kē vakavakaha, bādlatvērna kē lii dzēratēraaka nē Daadar kwa ma ghērazhigēla.” 24 Cinnghara ba nē mbērzahaan kēlaawēn ēndkwaha, kaa badzēdabadzēg kē iitēr kē ērvīdmahud dē zarhabaabahēn buwna. 25 Kaa dāhtērētāhēg nē Yesu bādēmmaatēra, amaa, “Am sērgasērg taakiya tlēksahi kwar Yahudah biya ar fētēra ngēdēp kē uudahatēra, maalāhatēr ndakwani ar martēr ndzēda kē uudahatēra. 26 Da ēndkwah bi ma taatakaru biya. Dlakulvakwaha, bādēm daddakwa naa nēg kē maal ma kurama, barari nal kē kwatnahuwa. 27 Dlabā bādēm nē dadda kwa naa nēg kē maal ma kurama, barari naal kē ēvaruwa. 28 Bandkwah dlab nē Zēra Uuda sahi bi mbakyarvad bāgvār nēs kwatnahēr biya, sahi mbakyarvad bā kwatnahēra, vēlda dlab kē shifēgaan kiyava vara uudah bādya.” 29 Ar tē dūula dūwa Yariku nē Yesu ard mbēzahaana, kaa gatēgaan kē uudah bādya dagala. 30 Mēng nē gulfah bu ar cihurga tē ghyaba dūula, cinnghara ba nē iitēr taakiya Yesu wa ghuda dagala, kaa dzēgantdzēg kē iitēr kē ghaiya, am nē iitēra, “Yaazhigēla, Zēra Dauda! Zhukēmdaalazhuuga!” 31 Kaa cagtēraacag nē uudah kē gyiia, ar tagtēr taaki aa ndzarandzēg ba dēwa. Ar gwiya dzēgant kē ghai bad halavuwa ndzēdāhatēr ar taakiya, “Yaazhigēla, Zēra Dauda! Zhukēmdaalazhuuga!” 32 Kaa ghacgaghacig kē Yesu, dāhtērēt amaa taa kē iitēra, “Auwam nag nē uuram ēn bāgkurani?” 33 Aiyam nē iitēra, “Yaazhigēla, kēm naa magha wurkēmndant kē gyiyahamnda.” 34 Ngāl zhutērdaalazhuug kē Yesu, tapnan kē gyiyahaatēra, batwatsēra kaa wurgēt wurēg kē gyiyahaatēra, ngāl gata Yesu kē iitēra.

21 Hēzarēt ba nē Yesu ard mbērzahaan damma Bētafaji gēdzērkēsa kwa hērz dē Wurshalima

vaka Aghwa Uufaha Zaitun, kaa bēlgantbēlēg kē iin kē mbērzah buwa. 2 Amaa taa kē iitēra, “Damdēg daadamma kēsēn tēvuukwaruna. Bad daasaruwa am da nēghēganēghēg ka aghyunngw ngūdgan dē zēraan tēvēgha, pēlamtērdāapēlēg am sētērdāa sa vaakara. 3 Akwama ndavakurundavēg nē uudana, tagamartag taakiya, Yaazhigēl wa naatērnaaga, da gwiya saas dē iitēr ba ndakwana.” 4 Dzaghāar kiyava righa dēgiti tagada nē tlayannēg taakiya, 5 “Tagamtērtag kē uudaha Wurshalima, ‘Wayam nē tlēksaru da vakaaruwa, kalaaliya uuda nē iina, dagal tē aghyunngwa, zēra aghyunngw wa dagal nē iin tē vakaiya.’” 6 Kaa dagal kē mbērzahaana ar bāgnan bandkwa tagatēr nē Yesu. 7 Ar sardēv kē aghyunngwiin baz zēraana, ar bala kē sēdāvahaatēr tē iitēra, kaa ba dālgaan kē Yesu cihura tē vakaiya. 8 Kaa bala sēdāvahaatēr nē uudah ba dyak tē dūula, kyalmah dlabā ar kala kē aabayah tē uuf ar bala kē iitēr tē dūula. 9 Uudahi mēlara dagal tēvuukaana ard lii gatēg mahala ar dzēgant kē ghai ar taakiya, “Galyamgalēg kē Zēra Dauda. Barēk kē dadda kwa sagau ma daaga Yaazhigēla! Galyamgalēg kē Daadamazhigēla!” 10 Dagha ba nē Yesu damma Wurshalima, kaa cigētciig kē hēnkala uudah bādēm ma kēsēin ar taakiya, “War wa nē iin kē uudi?” 11 Aiyam nē uudahēn dagal gata Yesuwēn taa kē iitēra, “Kwan iin nē tlayang Yesu, kwa sēghal ma Nazarat ma Galili.” 12 Dagha ba nē Yesu damma gaagazaiya vēgya Daadamazhigēla, lagwatērda kē lii vēla dēgitah ard lii sagwa dēgitah ma vakai bādēm, tlagars kē iin kē tibēra lii mbēda kwa bā ard avēdaha lii vēla takalamasara. 13 Amaa taa kē iitēra, “Vindāvavindēga taakiya, “Vēgyar da dāhav dē Vēgya Daadamazhigēla,’ namdāl nēg nē uuram kē ‘zazza shibā gēlaha.’” 14 Kaa sagau kē gulfah ard ghurdikaha da vakaan ma Vēgya Daadamazhigēla, mbētērana. 15 Nēghara ba nē maalāh ma zhiila kēsūufah ard lii tsaga adzahadzah kē dēga japērēn bēgaa nē Yesu na, ard dīya cauwa zarh ma gaagazaiya Vēgya Daadamazhigēla, ar taakiya, “Galiyamgalēg kē Zēra Dauda.” Kaa badza ērvīdmahud kē iitēra. 16 Aiyam nē iitēr taa kē Yesu, “Agha cinnghacinnēg kē dēgiti ar tag nē zarhahaan kwana?” Kaa ngwangug nē Yesu amaa, “Mbats tapamnai kē karantēgaan ma kadkādā ēlbēga Daadamazhigēl vindavindan taakiya, “Yaazhigēla, kēgh wa tagh taaki agha daag tēdvad ghaiya zarhaha ard vuunjah nēng kē galgagh sagal biya?” 17 Tēhalakwaha, kaa dūutērsdūug kē iin ma kēsēina, kaa ba mēla dagal

damma Betani, ngal hænng kə iin vaakwaha. **18** Wurraa ba nə kəsa, kaa gwiyağhəra saas kə Yesu damma Wurshalima ngal njəkənñjiig kə wai tə ghərdəga. **19** Nəghgha ba nə Yesu kə uufa ghəgyiv tə ghaiya duula, kaa dagau kə iin da təvəgh kə uufina, tlakəna bi aandzu dau təvakai biya, ba hyəmiya. Amaa taa kə uufiina, “Ba dəm agha maadlai gwiya ya zər biya.” Təhala kwaha kaa ghuləg kə uufiina. (aiōn g165) **20** Nəghara ba nə mbərzahaan əndkwana, kaa ɓaa jappər kə iitər ba vaivaya. Aiyam nə iitəra, “Aujilbəg kə uufən aa ghulgal ba watswatsi?” **21** Kaa ngutərang kə Yesu, amaa, “Bak jiir wan tagkurtaga, akwamamma məng də fadghəra, dlabə am maay ɓaa ndaundau biya, mammaa ɓagaɓag kwa juujigg kə dəgiti na ɓagara nai kə uuffa ghəgyivna, am tagardatag dlab kə aghwən taakiya, ‘Ciig vaakwana dəg damma yuwa haiya,’ maa ciiga. **22** Akwama famdəghərətəfəga, bədəm nə dəgiti am ghalga nə uurama vak Daadamazhigəla ma dzəgwazhigəla, am tləkənatləga.” **23** Dagha ba nə Yesu damma gaagazaiya Vəgya Daadamazhigəla, kaa tsagtər dəgit kə uudah, ngal sagau kə maaləh ma zhiila kəsufah ard maaləh təghər kə dlamaa kəlaaw da vakaana, am nə iitər taa kə iina, “Agha ɓag də kwar kə ndzəd nəng kə kwanahaan kə dəgitahi? Dlabə vələkak war kə ndzədi?” **24** Kaa ngutərangug kə Yesu taakiya, “Ən ndavkurundavəg ghəravar kə ndavəg palla. Akwama tagamwitaga, ghəravar ndakwani ən tagkurtag kə ndzədi ən ɓag nai kə tlər də vakaiya. **25** Ndzədən ndza də vakai Yuhwan dadda tsuufəgən tsaa, vəlghar nə Daadamazhigəl nii uudhi?” Kaa tagkəvatag kə iitər mataatakətəra, taakiya, “Akwama tagiyamatag taakiya, ‘Sahi vak Daadamazhigəla,’ da tagaan taakiya, ‘Aujilbəg ci famdəghərət bi tə iin biyi?’ **26** Akwama tagiyamatag taakiya, ‘Vak uuda,’ kiyam gədza dəgəti ar da ɓagkiyam nə uudaha, adaba bədəm nə uudah haiyaranthaig taakiya ndza tlayanga nə Yuhwana.” **27** Kaa ngugarangug kə iitər kə Yesu taakiya, “Səramdai kə vakavaki sal də ndzədiin biya.” Am Yesu taa kə iitəra, “Ghəravar ndakwani ən maay tagkurtag, kə ndzədi ən ɓag nai kə kwanahaan kə dəgitah biya. **28** “Au wamaa tləg uurami? Məng nə uuda nə iin də zaraa ghwalvah buwa, kaa dagau da vak kə dəga zənnəgwa, amaa taa kə iina, ‘Zərara, dəg da ɓa ɓatlər ma guha inabi hinana.’ **29** “Aiyam nə zərən taa kə iina, ‘Ən maay dagal biya,’ təhalakwaha, kaa dāyaghər kə iin kaa ba dagala. **30** “Ngal dagau kə daadiin da vak kə dəga buwa, tagar kə iin kə dəgiti taghar nə iin kə zəngwna,

kaa ngwangug kə zəriin taakiya, ‘Iiya, ən dagau, daada,’ təhalakwaha ləwa kə dagala. **31** “Ma iitər buna tsaa, warwa ɓagaa dəgiti naag daddaətəri?” Aiyam nə iitəra, “Dəga zənnəgwa.” Am nə Yesu taa kə iitər dlabə, “Bak jiira ən tagkurtaga, lii cauwa hadahama ard tandaha ar da dəgaa nə iitər damma tləksəra Daadamazhigəl təghər kəskurama. **32** Adaba sahisəg nə Yuhwan da markurd duula jiirjiira, famdəghərət bi nə uuram tə iin biya. Lii cauwa hadama ard tandaha fardghərətəfəg tə iina. Bakəvakwaha, ndzaa təhala nəghəganəghəgaru kwana, lamwaləg kə pələghər am fədghərət tə iina. **33** “Kaa tagtərtag kə Yesu kə garava. Məng nə uuda nə iin kwa ɓagaa guha inabi, ɓəlaraa kə ghərgəha, təfa kə vaka pərtsa zəra inabi, dlabə ndərət kə gud ba tlad kiyava dadda uufakyauiwa. Vəltər kə mbuucan kə yaa daddaha uusəga, kaa dagal kə iin damma lardi tlərna. **34** ɓagaa ba sarta caa zəra inabi, kaa ɓəlgantɓələg kə iin kwatənahaan davak lii cauwar mbuuca guhəna, kiyava səgarda zarha inabi ma guha. **35** “Ngal viigətviig nə lii cauwar mbuucin kə kwatnahahaana, ar kalaaka kə palla, ar tsa kə palla, ar dāwala kə kwah də akura. **36** Gwiya ɓəlant kə kwatlərən kə kwatanahah badyaka kwa jarujig kə lii ndza zənnəgwa, ngal ɓagaan kə lii cauwar mbuucin band kwa ɓagartəra nə iitəra kə lii ndza zənnəgwa. **37** Təhalakwah bədəmma, kaa ɓəlgantɓələg nə dadda guhən kə zəraan da vak lii cauwar mbuucna, amaa, ‘Mbatak ar da fəgaarəfəg kə zərarna.’ **38** “Nəghara ban lii cauwar mbuuca guhən kə zərna, kaa tagkəvatag kə iitər mataatakətər taakiya, ‘Wan ci dadda kwada gwiigaana, na tsiyamatsəga, kiyava nəg guhiin kə dəga miyamma.’ **39** Ar viyət, ar duuldan da gyilga ghərgəha, ar tsana. **40** “Aitsaa, akwama saghaasəg nə dadda guhəna, au kaci wa da ɓagtər nə iin kə lii cauwar mbuuca guhni?” **41** Am nə iitər taa kə iina, “Da ciɓan kə kəlaadahaan vələtər nə iin kə mbuuca guhna, da vəltər kə guhiin kə uudahitlərən kwar da vəlgar dlaiyaan ma kadlannga guhiina.” **42** Am nə Yesu taa kə iitəra, “Mbats tapamnai karantəgaan ma kakkada Daadamazhigəl biya? “Akuri duwarars nə yaa daddaha ndərga, iin wa nal kə akura ndərəg marawa. Kwana tləra Yaazhigəla, dəga jappər dlab ma gyiyahaamnda. **43** “Mbakyarvad kwaha, ən tagkurtaga, da cauwav nə tləksəra Daadamazhigəl vakaruwa, da vələvtər kə uudahi tlərən kwar da ɓa dəgitahi naag nə Daadamazhigəla. **44** Bədəm daddakwa mbədəga da tuuk kwanən kə akurna, kaləg ba hwēɓhwēɓa, dlabə

uudani bálhi na akurén da tēghər kə iina, dēgaan ba tukwtukwa.” 45 Cinngara ba nə maalah ma zhiila kəsufah ard Farisiyah kə garavahaan tagada nə iina, kaa nəghəgaakanəghəg kə iitər taakiya tag tēghər kə iitəra. 46 Kaa gata dūula viigaan kə iitəra, gədzar gyiya uudaha, adaba kəsarantkəsəg nə uudah kə iin taakiya tlayannga.

22 Gwiya tagatərtag nə Yesu kə kwatlərən kə garava, amaa, 2 “Tləksəra ghərazhigəl band tləks kwa bagghara hwaḍaga kəsa uus kə zəraana. 3 Kaa bəlgantbələg kə iin kwatnahahaan da tagtər kə lii dāhəvtərdāhəgən da vaka hwaḍaga kəsa uusna, larwaləg nə uudahiin kə sagauwa. 4 “Ngal gwiya bəltərtəbələg kwatlərən kə kwatnahah amaa, “Tagamtərtag kə uudahaan dāhəvtərdāhəgən taakiya, “Wa bədlannaḅədləg nə dəgzəga, haravahəreg nə kauwaha ard tlah ngatlangatlana, wa gyənnəgəvəgyənnəg bədlə dəgitaḅ bəḍəmma. Aa sarasəg sa vaka hwaḍagiina.” 5 “Far bi nə iitər kə hyəmi biya, kaa mələ dagalaatəra. Kwana dal damma guhaana, kwatlərən dal da 6a kasukwana. 6 Kyaləmah dlaḅa ar vaitərat kə kwatnahahaana, ar kaltəraakana, ar ciḅtərana. 7 Kaa badza ərvīdmahuud kə tləksən ba vaivaiya. Ngal bəlgantbələg kə iin kə tlauijaana, ar vaitəratə, ar ciḅtəra kə lii ciḅara shifəgna, ar haar kə kaar kə kəsəatəra. 8 “Təhalakwaha, amaa taa kə kwatnahahaana, ‘Ghyənnəgəvəghyəng nə bədlə vaka hwaḍga kəssa uusna, lii dāhəntər nai da vaka hwaḍaga kəsa uusna, maa dlaitər bi kə sagau biya. 9 Mbakyarvad kwaha, tamtəg kə baabura, dāhamatərdāhəg kə uudahi am tləgara nə uuram bəḍəmma, aa sarsəg da vaka hwaḍaga kəsa uusa.’ 10 Kaa ba dagal kə kwatnahaanən tə baabur baabur ar dāhənt kə uudahi tlararaa nə iitəra bəḍəmma, lii kələadaha ard lii 6a dəga jijiira, righətrighəg nə vaka hwaḍag də ghulabaha. 11 “Daghan ba nə tləksən da vaza ghulabaha vaka hwaḍaga, kaa nəghəganəghəg kə iin kə uuda nə iin kwa tsəgəv bi kə sədava hwaḍag biya. 12 Aiyama taa kə uuda nə iina, “Tsaghwa, aghaa səgaa ndar nəng da vaka hwaḍagən ba kwal tsəgəv sədava hwaḍaga kəsa uusi?” Pilgharvaapiləg nə dəga tag kə uuda nə iina. 13 “Am tləksən taa kə kwatnahahaana, ‘Ngwadamnəngəḍəg kə dəvaahaan ard shigahaana, bələmdəbələg da gyimala, damma gurtla, vaakwaha da tuug əmtəḍ də ghwada dəv də tlərda.’ 14 “Badyak nə uudahi dāhəvtərantəḍəhəga, ba həḍiikən nə lii

dzəravtəraakadzəga.” 15 Kaa diya sawari kə Farisiyah tēghər kə dūuli ar da ngar nə iitər kə dləgəd kə Yesu təḍvəḍ əlbəgahi da tag nə iina. 16 Kaa bəlgantbələg kə iitər kə mbərzahaatər ard kyalma uudaha Hirudus da vak Yesu, am nə iitəra, “Dadda tsaga dəgit, kəm sərgasəreg taakiya agha uuda jiriira, agha tsaga dūula Daadamazhigəl ba jiriira, agha maay dlaḅ fa dagar ma uudah biya, kəsgəhənkəsəg kə uudah ba kalkala. 17 Tagkəmnəḍtag kə jiriira, kalkalaan nii kəskəmnəḍ diigar hadam kə Kaisara kalkalaan bi hii?” 18 Nəghaakanəghəg nə Yesu kə kələadəraatəra, amaa taa kə iitəra, “Kuram muniyahaana, aujilbəg am fəsha kaiyi? 19 Maramwadamarəg ndan kə kwaḅiin diya də hadamna.” Ngal ar sardəv kə kwaḅiina. 20 Aiyama taa kə iitəra, “Dzakəva wara ard ḍaaga war wa nə iin təvakaini?” 21 Kaa ngug kə iitəra, “Dəga Kaisara.” Aiyam nə Yesu taa kə iitəra, “Vələmarvələg kə Kaisar kə dəga Kaisar, am vələr kə Daadamazhigəl kə dəga Daadamazhigəla.” 22 Cinngara ba nə iitər əndkwaha, kaa 6a jappər kə iitəra, ar dūwarsa. Kaa mələ dagalaatər kə iitəra. 23 Ba daghuvala kwahiina, məng nə kyalma Sadukiyaha, iitər wa fardghərat bi taaki məng ciig ma gətlah biya, sarəv sa vak Yesu də ndavəga, 24 am nə iitəra, “Dadda tsaga dəgita, vindakəmnəḍavindəg Musa taakiya, akwama əmtsəəmtsəg nə uudan kwal yiga kə zər də uusaana, kəsgaan nə zərababbaan kə uusiin kiyav yaagar zarh kə zəra babbaana. 25 Ndza məng nə zarha baabəh uudiḍ ma taatakamnda, kəsuu nə yag kə uussa, əmtsan ba kwal yiga kə zəra, kaa kəsguukəsəg kə zəra babbaan kə uusaana. 26 Dzəghaar bandkwah də zəra buwa, baz zəra həkərdə, tanngw dat zəra uudiifa. 27 Təhalakwaha kaa əmtsəgaəmtsəg nə uusiina. 28 Aici tsaa, da nəg kə uusa warkaci nə iin pal ma iitər daghuvala ciig ma ghətlah? Adaba uudiḍfa əmtadaatər kəsərukəsəga.” 29 Am nə Yesu taa kə iitəra, “Dzəmaghəraru kalkal biya, adaba am sərgai kə əlbəga Daadamazhigəl vinndəvinndan biya, dlaḅa am sərgai kə ndzəḍa Daadamazhigəl biya. 30 Daghuvala ciig ma gətlaha, da maay nə ghwalvah kəsa uuss biya, da maay dlaḅ pəghwəv nə dəghwəh da vəgya zhiil biya. Ar da nəg band zarha bəlgə Daadamazhigəla. 31 Dlaḅa tēghər kə ciig ma gətlaha, karantama bi kə dəgiti tagakur nə Daadamazhigəl taakiya, 32 ‘Kai nə Daadamazhigəla Ibrahim, Daadamazhigəla Ishaku, ard Daadamazhigəla Yakub biya?’ Daadamazhigəla lii də shifəg nə iina, dəga lii əmtsəhəraəmtsəhəg biya.” 33 Cinngara ba nə uudah əndkwana, kaa 6a jappər kə

iiṭer tɔdvad tsagaanaana. **34** Cinnagara ba nɛ Farisiyah taakiya pileṭɔvaatag nɛ dɛga tag kɛ Sadukiyah vak Yesu, kaa dzahav kɛ iiṭer. **35** Mɛng nɛ dadda tsaga adzahadzaha Mus ma taatakātɔr kwa fasha Yesu dɛ ndavɛga. **36** Amaa, “Dadda tsaga dɛgit, kwar ka adzahadzah wa juujig ma adzahadzah badɛmmi?” **37** Ngugharangug nɛ Yesu amaa, “Wayantwaig kɛ Yaazhigɛl Daadamazhigɛlagh bad ɛrvidimahudagh badɛmma, baz shifɛgagh badɛmma, baz hɛnkalagh badɛmma.” **38** Kwana iin nɛ adzahadzaha zɛngwa, dlaɓ iin wa juujig badɛmma. **39** Dɛga bu ndakwi band dɛga zɛngwa, ‘Wayantwaig kɛ tlɛgharaawakyaghagh band ghɛragha.’ **40** Badɛm nɛ adzahadzaha Musa ard tlayangngaha araa haciga bat kwanahaan ka adzahadzah buna.” **41** Dzaharvɛt ba nɛ Farisiyah vak palla, kaa ndavṭɛruundavɛg nɛ Yesu, **42** amaa, “Auwa tlatlɛg nɛ ghɛraru tɛghɛr kɛ Kɛristi? Zɛra war ni nii?” Aiyam nɛ iiṭer taa kɛ iina, “Zɛra Dauda.” **43** Am nɛ Yesu taa kɛ iiṭɛra, “Bagaa ndar ci nɛ Daud tɔdvad ndzɛda Shidɛkw Daadamazhigɛl dɛha dɛ, ‘Yaazhigɛli’? Am nɛ Dauda, **44** “Am nɛ Yaazhigɛl taa kɛ Yaazhigɛlara, “Cihuracihurɛg tɛ dɛvaa kafara bamma nandalnɛg kɛ tlɛghumahagh da mizhangyil kɛ shigahagha.”” **45** “Akwama dɛag dɛ Kɛristi nɛ Daud kɛ ‘Yaazhigɛl tsaa,’ Nɛgal ndar kaci nɛ Kɛristi kɛ zɛraani?” **46** Maay wa ngugharangug biya. Ciigɛt daghuvala kwahiina maay wa gwiya shughana gyiya ndavgharundavɛg biya.

23 Am Yesu taa kɛ dzaha dlamaa kɛlaawa ard mbɛrzahaana, **2** “Vɛlvɛṭɛr kɛ lii tsaga adzahadzaha ard Farisiyah nɛ ndzɛda tsaga adzahadzaha Musa. **3** Mbakyarvad kwaha, famfɛg kɛ hɛnkal kɛ ɓa dɛgitahi ar tsagkur nɛ iiṭɛra, ɓagam bi kɛ dɛgiti ar ɓag nɛ iiṭer biya. Adaba ar maay ɓa dɛgiti ar tsag nɛ iiṭer biya. **4** Ar ngwadant kɛ kadlanngah kwa dɛmdɛma, ar faatɛra kɛ uudah ma ghɛra, ghɛravaatɛr ndakwani ar maay mɛltɛrumɛlɛg aandzu dɛ zɛra dɛv pal biya. **5** “Badɛm nɛ dɛgitahi ar ɓag nɛ iiṭɛra, ar ɓag ba kiyava nɛghɛganɛghɛg kɛ uudaha, ar mbaghant kɛ ɛlbɛga Daadamazhigɛl ba maandala, ar ngwadɛt tɛ ghaiya uuvɛgaatɛra, dlaɓa ar kutɛr kɛ sɛdav kwada apatsapats ba tlad tlad tuuk ghaiyaana. **6** Ar naa ba vɛlvɛṭɛr vaka ndzɛgan marawa vaka ɓa hwadaga, ard dɛga ndzɛgan ndannga ma guda dzɛgwazhigɛla. **7** Ar naa ba fɛvtɛraaran dɛ taa uus ma kasukwa, dlaɓa ar naa ba dahvɛṭɛr dɛ ‘Dadda Tsaga Dɛgita’. **8** Aiciya, aa dɛakur bi nɛ uud dɛ ‘Dadda

Tsaga Dɛgiti’ biya, adaba Dadda Tsagkur Dɛgit ba palla, am ba zaraabah badɛmma. **9** Dahambi aandzu war dɛ ‘Daada,’ ma duni biya, adaba ba pal nɛ Daada kɛskurama, kwama ghɛrazhigɛla. **10** Aa dɛhkur bi dlaɓ nɛ uud dɛ ‘Tlɛvuukw’ biya, adaba ba pal nɛ Tlɛvuukw kɛskurama, iin nɛ Kɛristi. **11** Badɛm nɛ dadda kwa dɛyak ma kuurama, aa nɛdalnɛg kɛ ghɛraan kɛ kwatnahaaruwa. **12** Badɛm dadda kwa fɛgaara ghɛrana da nenneva, dadda kwa nenna ghɛraana, da fɛvaarafɛga. **13** “Dɛga zhuwadaal kɛsɛkuram lii tsaga adzahadzaha Musa ard Farisaha, muniyaha! Hɛdamardu hɛdɛg nɛ uuram kɛ dɛula daa damma tlɛksɛra ghɛrazhigɛla. Kuram dɛ ghɛravaru ndakwi damagha biya, dlaɓa ɓɛlamtɛrnaa bi kɛ lii naa daas biya. **14** Dɛga zhuwadaal kɛ sɛkuram lii tsaga adzahadzaha Musa ard Farisiyaha, muuniyaha! Am naa ba zaa kadlanga ɛngwasahi ruuwa zaalahatɛra, am naa ba dzɛgwazhigɛl ba tladɛ kiyava nɛghɛkurnɛghɛg kɛ uuda, mbakyarvad kwaha, da vɛlkurvɛlɛg nɛ uud kɛ dlad ba vaivaya. **15** “Dɛga zhuwadaal kɛ sɛkurama lii tsaga adzahadzaha ard Farisiyaha, muuniyaha! Am dahadagal damma kɛsah shahshah dlaɓa am dzava yuwa haiya kiyava tlɛkna dadda pɛlaghɛr aandzu ba palla, akwama tlamkɛnatlɛga, am nɛdal kɛ zɛra kaara fai juujig kɛskurama. (Geenna g1067) **16** Dɛga zhuwadaal kɛskuram gulfaha lii martɛr dɛul kɛ uudaha! Am taakiya, ‘Badɛm nɛ dadda kwa zaazɛg kɛ ngwadɛg dɛ vɛgya Daadamazhigɛla maay nɛ dɛgit tɛ vakai biya, badɛm nɛ dadda kwa zaazɛg kɛ ngwadɛg dɛ adawan kwa ma vɛgya Daadamazhigɛla, barari viigaan nɛ ngwadɛga.’ **17** Kuram dlagah gulfaha, kwar wa juujig dɛ dɛyaka, adawan nii, vɛgya Daadamazhigɛli kwa dɛfghaaka adawanhi? **18** Am taagaan taakiya, ‘Badɛm dadda kwa zɛgga ngwadɛg dɛ bagadiya, maay dɛgit tɛ vakai biya, adaba badɛm dadda kwa zɛgga ngwadɛg dɛ vɛlga gyagyaan kwa dɛyav tɛ bagadiya, barari viigaan nɛ ngwadɛga.’ **19** Kuram gulfahaana, kwar wa juujig kɛ dɛyaka! Vɛlga gyagyaan nii bagadi kwa pɛsha vɛlga gyagyaan hi? **20** Mbakyarvad kwaha, badɛm dadda kwa zɛgga ngwadɛg dɛ bagadiya kyulɛga, zaazɛg kɛ ngwadɛg dɛ vakaiya ard dɛgitahi tɛ vakai badɛmma. **21** Badɛm dadda kwa zɛgga ngwadɛg dɛ vɛgya Daadamazhigɛla, zaazɛg kɛ ngwadɛg dɛ vakaiya ard Daadamazhigɛl kwa ndzɛga ma vakaiya. **22** Badɛm daddakwa zɛgga ngwadɛg dɛ ghɛrazhigɛla, zaazɛg kɛ ngwadɛg dɛ avɛda kwarga Daadamazhigɛla ard dadda kwa cihurga tɛ vakaiya. **23** “Dɛga zhuwadaal

kə səkuram lii tsaga adzahadzaha ard Farisiyaha, muuniyahaana! Am sagal də pal ma kəlaaw ma kadlangaha caccakuram ənd kyimba, araariya ard mbakila, lamwaləg kə ɓaa dəgitah kwa juujig kə maraw ma adzahadzaha, ənd jiira, zhuwadaala ard fadghəra, kwanahaan wa maa dlayaan kəskuram kə ɓagaan ba kwal dɔgars kəskuram kə ɓaa kyalmahaana. **24** Kuuram gulfaha lii martər diul kə uudaha, am rahgarzharahəg kə dəgiti əngykwah ənd dəg pəghyiga, bəkəvakwaha, am ndəgaan kə adləgwama. **25** “Dəga zhuwadaal kəskuram lii tsaga adzahadzaha ard Farisiyaha, muuniyaha! Am bar ba ilgaan kə kuwa ard dafa, adaba mahudmahada righarighan də dlərməg ard naaghəra. **26** Kəgh gulfa zhiila Farisiya, farzhafəg kə bara huɗa kuwa ard huɗa dafa, adaba ilgaan ndakwani nal ba cuwadafɗa. **27** “Dəga zhuwadaal kəskuram lii tsaga adzahadzah ard Farisiyaha, muuniyaha! Am band gətlah kwa masavət nə dəgit təll tə vakaiya, kwa maraw kə vazəg tə ɓalaɓala, mahudmahuda righarighan də tlatla uudahi əmtsaharaəmtshəga ard dəgitahi ghwadghwafɗa. **28** Am band kwah ghərawaruwa, mar zharkurzharəg nə uudah tə ɓalaɓala, am band uudaha jirjira, mbats mahudmahuda, am righarighan də muuniyira ard kəlaadəra. **29** “Dəga zhuwadaal kəskurama, lii tsaga adzahadzaha ard Farisiyah, muuniyaha! Adaba am ndara gətlaha tlayanngaha, dlaɓa am cada gətlaha uudaha jiirjiira. **30** Am tagaan dlaɓ taakiya, ‘Akwama kəmənda ndza mənəg nəmənd ma zamana daadijahamnda, maa mələmntərubi kə diya avəza tlayanngah biya.’ **31** Tədvd kwah wa maramda nə uuram taakiya, kuram zarha lii ciɓara tlayanngaha. **32** Bam zavukw də ghyənnga tləraha kəlaadərən kwa fəgharza nə daadijaru kə ɓagaana. **33** Kuram ghalalahaana, kuram fadəga ghalalahaan də gurna! Am da ngədlgarwa ndandar nə uuram kə kaara faiyi? (Geenna g1067) **34** Mbakyarvad kwah wan ɓəlkur nai kə tlayangaha ard lii dɔyamɗamər ard lii tsaga adzahadzaha Musa, am da ciɓgaan kə kyalmaha, am da hərtət kə kyalmaha, dlaɓa am da ɓaltəra kə tsəg kə kyalmah ma guda dzəgwazhigəlaruwa, baz gatəgatəg kəskuram damma kəssaha, am vəltər dladɗa. **35** Adabad kwaha, da gwiya daa damma kunngyarur nə avəza uudaha jiijiir kwa ciɓava ma duniya, ciigət tə avəza Habil uuda jiiirjiiir tangw da tə avəza Zakariya zəra Berekiya, kwa tsama nə uuram ma taataka bagadi ard vəgya Daadamazhigəla. **36** Bak jiiirjiiir wan tagkur naiya, bəɗəm nə wanahaan da dzəgaardzəg də

uudaha zamana. **37** “Au wan Wurshalima, Wurshalimal! Lii ciɓa tlayannga Daadamazhigəla, lii ɗawala lii ɓəlavant da vakaruwa, shig ngwan kəskai na dzaha kuram band kwa dzahəg nə ghwacik kə zarhaan damma dlambakaana, lamwaləg nə uurama. **38** Waici, dɔwakurna dɔug nə uud kə vəgyaru nalnəg kə kwazaha. **39** Wan tagkurtag ciya, am da maadlai nəghkwanəghəg biya, da ba daghuvala kwam da taag nə uuram taakiya, ‘Də bark nə dadda kwa sagau ma ɗaaga Yaazhigəla.”

24 Səghal ba nə Yesu ma Vəgya Daadamazhigəla, kaa mələ dagalaana, kaa margardamarəg nə mbərzahaan kə vəgya Daadamazhigəl ndərəndərana. **2** Aiyam nə Yesu taa kə iitəra, “Am nəghəganəghəg ba ɗəmma nə wanahaan ndərəndəranna? Bak jir wan tagkur naiya, maay na akur aanji pal da Dɔuvars təghər kə zərabaan biya. Da tlagav saaya bəɗəmma.” **3** Cihurgan nə Yesu ta Aghwa Zaituna, kaa dagau kə mbərzahaan da vakaana ba daghuvaatəra, aiyam nə iitəra, “Takəməndtaga da dzəgaar hər nə wanən kə dəgiti? Au nə dəgiti kəm da sərəgaaka nəmənd taakiya agha hərzh saaya ard ghyinnga zamani?” (aiɗn g165) **4** Ngwatərangug nə Yesu, amaa taa kə iitəra, “Fəmfəg kə hyəmiya, aa valkurɗai nə uud biya. **5** Adaba uudah ba ɗyaka ar da sagau ma ɗaagara ar taakiya, iitər nə Kəristiya, ar da valgaan kə uudah ba ɗyaka. **6** Am da cinngacinng kə əlbəga ghwaava ard dlahaləg ghwaava, gədzam biya, adaba kwanahaan kə dəgitaha barari bamma dzəghardzəga, halavuwaana səghəvbi ndan biya. **7** Larda da dəgaradəg kə kwatlərn kə Larda də ghwaava. Tləksəra da dəgara kə kwatlərn kə tləksər də ghwaava. Da sagau nə waiya, haay ndakwani da gajagav vakavak shahshaha. **8** Bəɗəmma wanahaan ba fəgarzhan ndana. **9** Təhala kwaha ar da vaikurvaiga, ar da vəkur kə dladɗa, ar da ciɓkurana, ar da naakur bi nə uudah mbakyarvad ɗaagar biya. **10** Ma kwahiin kə sarta da ba dyak nə uudahi da dɔwa fadghəraatəra, ar da zuu kə langyiya zəraabaahatəra, dlaɓa ar da naabi kə zarabahaatər biya. **11** Tlayannga fiidfiidah ar da sagau badyaka, ar da valda kə uudah badyaka. **12** Mbakyarvad ɗyakəra kəlaadəra, wayakəva uudah badyak da maadlaiya. **13** Bəɗəm daddakwa ɓəshgaan tanngw dat halavuwana da tləkənatləg katəga **14** Kwan kə əlbəg marawa tləksəra ghərazhigəlɗa da tagav aanji takwar ma duniya, kwakyarvad nal kə shiid kə uudah bəɗəmma, təhalakwaha kaa da sagau nə halavuwana.

15 “Akwama nēghamanaghēg kē dēgit dzah kwada sa dē
 ǝmtsēg ghaciga ma vēgya Daadamazhigēla, bandkwa
 tagada nē tlayang Daniyela, dadda karantēgaana aa
 nēghaakanēghēga, 16 lii ndzēga ma Yahudiya, aa
 mdārārēmdārēg damma aghwaha. 17 Dadda kwa
 tēghāra guda, aa sabi saay sa kēssa dēgit hēnniyah biya.
 18 Dadda kwa ma guuh dlaḁa, aa gwi bi saas sa kēssa
 sēdavaan biya. 19 Da dēga zhuwadaal kē ǝngwasahi
 ǝnhuda ard lii dē zar ma dlaaga ma kwanēn kē sarta.
 20 Dzēgwamdzēgw kē zhigēla aa sabi nē ǝmdērgēn
 ma sarta akuhya ard sarta faciya ngiig biya. 21 Adaba
 ma kwahiin kē sarta da hēḁav nē dlād ba vaivaiy
 kwa tapavnai hēḁgaan gwil fazha duni tangw samma
 haniina, da maadlabi hēḁav hulfaan biya. 22 “Maa maay
 mbakyarvad gulavnagulēg hēnngahēn biya, maa maay
 nē uuda dēgshig tēmēg dē shifēg biya, mbakyarvad
 uudahaan dzēravtēraakaanēna, da gulav nē hēngaha.
 23 Ma sarta kwahiina, akwama tagakuratag nē uud
 taakiya, ‘Wanam Kēristi vaakwana!’ bi ‘Wai vaakwaha!’
 haiyamant biya! 24 Adaba da sagau nē Kēristiya
 fiidfiida ard tlayanngaha fiidfiida, ar da ḁagaan kē
 dēgaha sērga ard dēgaha jappēr badyak kiyava vala
 uudaha, akwama ḁagaaḁaga baz lii dzēravtēraakana. 25
 Aiciya, wa tagankurtag bamma sarta. 26 “Mbakyarvad
 kwaha, akwama tagakurtag nē uud taakiya, ‘Wai nē
 iin ma tēghala,’ dambi dagal biya. Akwma tagakuratag
 nē uud taakiya, ‘Wai nē iin ma huda guda,’ haiyamant
 biya. 27 Bandkwa wukyiḁēg nē zhigēl sagatsēg ba
 parakrak tanngw dagata. Da band kwah nē saaya Zēra
 Uuda. 28 Vakavaki dē dēgiti ǝmtsǝmtsana, ar dzahav
 vaakwah guumbaha. 29 “Tēhala hēḁa dlādā nēghēgaraa
 gyina, “‘Da ba niknik nē faciya, kyil dlaḁa da maay
 mara parakaan biya, da ḁala saay nē kwadladlah tē
 zhigēla, da gajagav nē dēgitah ḁyak ḁyak tē zhigēla.’
 30 “Tēhala kwaha, da nēghvanēghēg nē dēga sērga
 Zēra Uud tē zhigēla. Bādēm nē uudaha duniya ar da
 tuug mbakyarvad dladlawa. Ar da nēghēganēghēg kē
 Zēra Uud sii ma akumba dē ndzēḁa ard dē ndanngēr
 ba vaivaiya. 31 Da ḁēlgaan kē zarha ḁēlgaan da fērtā
 dērāw kwa tuug ba vaivaiya, ar da dzahant kē lii
 dzēravtēraaka sagatsēga, dii dē dēga, saa dē sēga,
 dagal dē dēga ciigēt ma ngiyila zhigēl dat ghaalaana.
 32 “Tsagamtsag kē ndzēgana uufa ghēgiva. Akwama
 fēgharzgafēg nē dēvahaan kē ḁa daala ndaḁa, dlaḁa
 farzha kē daala hyēmiya, sēramasērēg taakiya hērz nē
 madara. 33 Bandkwah dlaḁ akwama nēghamanēghēg
 kē dēgitahaan tagankur nai bādēmma, sēramasērēg

taaki hērzēthērzēg nē sart ba mbēv dē ghaiya guda.
 34 Bak jiir wan tagkur naiya, uudaha zamanēnna
 ar da maay ǝmtsēg biya, bamma dzēghardzēg nē
 wanahaan kē dēgit bādēmma. 35 Zhigēla ard haaya ar
 da ghyinnga, ǝlbēgara da maay ghyinng biya. 36 “Maay
 wa sērgasērēg kē sart ma faciyi da dzēgaar wanēn
 kē dēgit biya, aanji Zarha ḁēlga Daadamazhigēli ma
 zhigēla ma zēraana, ba Daadiin kaltiya. 37 Bandkwa
 ḁagava ma zamana Nuhu, da dzēgaar bandkwah
 daghuvala saaya Zēra Uuda. 38 Band ma kwah kē
 sart lakwti kē sagaw kē yu kēlg ḁyaka, ar zēgaan nē
 uudaha, ar hēḁgaana, ar gaan nē ghwalvah kē uusa,
 pēghwāv dlaḁ nē dēghwaha da vēgya zhiila, tanngw
 damma sarti dagha nē Nuhu damma pērayuwa. 39
 Lakuti ar nēghēgaakanēghēg kē dēgiti dagala, nēghar
 bak tlētēraatlēg nē ghavala yu kēlg ḁyak hutstru ba
 dēmma. Da band kwah dlaḁ nē saaya Zēra Uuda. 40
 Ma kwahiin kē sarta, da nēghvanēghēg nē uudah
 bu ḁatlēr ma guha, da kēsvant palla, da ‘Duuvārs
 wa palla. 41 Da nēghvanēghēg nē ǝnghwasah bu ar
 haiya vaar ǝmtaḁa, da kēsvant palla, da ‘Duuvārs
 wa palla. 42 “Mbakyarvad kwaha ndzamandzēg ba
 bādlaḁadlana, adaba am sērgai kē sarti da saay nē
 Yaazhigēlaru biya. 43 Sēramasērēg taakiya, akwama
 sērgasērēg nē dadda hēnyah kē sart da sagau nē gēl da
 vēgyaan kavēḁa, maa maay hēna haar biya, dlaḁa maa
 dūgarnaai kē gēlēn da vēgyaan biya. 44 Mbakyarvad
 kwaha, kuram ndakwani bādlamvēghaḁadlēga, adaba
 am sērgai kē sarti da sii nē Zēra Uud biya. 45 “War
 kaci kwatnahēn kwa fēvdēghērētfēgēna, kwad dabari,
 kwa fēghardēm nē dadda hēnniyahaan kē vēgyaan ma
 dēvaan kiya fa hyimi kē iin tē vakaiyana, dlaḁ vōltēr
 kē kaf kē kyalma kwatnah bamma sarti? 46 Dē bark nē
 kwatnahēn kwada tlēgara nē dadda hēnyahaan ḁa
 tlēr ma sēghaasēga. 47 Bak jiir wan tagkur naiya, da
 fēgardēmḁēg kē kadlanngahaan bādēm damma dēvaan
 kē kiyava fa hyimmi tē vakaiya. 48 Mbatak dadda ngūḁi
 kwatanahēna, dlaḁa tagaratag kē ghēraan taakiya,
 ‘Da maay dadda hēnniyahar saas wats biya,’ 49 da
 farzha kē iin kē kala tsaghwaha tlēraana, dlaḁa zēgaan
 kaa hēḁgaan dē lii hēḁa kya. 50 Akwama ḁagaaḁag
 ǝndkwaha, da saas dadda hēnniyahaan daghuvali maay
 ma tādāan biya dlaḁa ma sarti sērgabi nē iin biya.
 51 Da tlēkēntlēgg nē dadda hēnyahaan dē tsēg ba
 vaivaiya, dlaḁa da vōlār kē dlād ǝmtaḁ dē muuniyaha,
 vaakwaha da tuug nē uuda ǝmtaḁ dē ghwada dēv dē
 tlērdā.

25 “Ma kwahiin kə sarta, da gərav nə tləksəra għərazhigəl də dəghwah kəlaawa kwa kəsərant kaaraha jahuramb da vaka dləgha zhiila ghuula. **2** Dləb ma iitəra ar dlagaha, dləb dlaḃa ar dyamdyama. **3** Ma sarta kwa kəsərant nə dlagahaan kə kaaraha jahurambatəra, kəsərantbi kə wal vakaatər biya. **4** Lii dyamdyamna kəsərantkəsəg kə kaaraha jahuramb baz wal ma mərt vakaatəra. **5** Zəlamazəlməg nə zhiila ghuulən lakwti sagauwa, kaa njiitərnjiig kə haara, ngal ba tsətəratsəg kə haara. **6** “Ma kyakyaka avəda, ngal cinngvacinng nə daag taakiya, ‘Wanam zhiila ghuula! Asama sa dləghgaana.’ **7** Kaa ba ciig kə dəghwahaan kəlaaw əmtadaatəra, ar bədləna kə kaaraha jahurambbatəra. **8** Am nə dlagahaan taa kə lii dyamdyamna, ‘Gamkəməndugəg yaru kə wal ba hədiikəna, adaba naa əmtsəg nə kaaraha jahurambamnda.’ **9** Aiyam nə lii dyamdyamən taa kə iitəra, ‘Maaya, da tləkiyamaara biya. Nguləm dam da vak lii vəlgaan am səgwa kə dəgaruwa.’ **10** Daral ba nə iitər da səgwa walna, lakwti saas kə iitəra, səghaasəg nə zhiila ghuula, kaa daas kə lii bədlarvəghabədləg əmtad də iina da vaka hwaḃaga, kaa həḃvarduhəḃəg nə wakyagha. **11** “Təhalakwaha, kaa səgaasəg kə dlagə dəghwahaan dləḃna, am nə iitəra, ‘Dadda ndannga, Dadda ndannga, wurkəməndantwurg kə wakyagha!’ **12** Kaa ngutərangug nə zhiilaghhuulən taakiya, ‘Bak jiira wan tagkur naiya, Ən sərkur biya.’ **13** “Mbakyarvad kwaha ndzamandzəg ba bədlabədlana, adaba am sərgai kə faciya ma sart biya. **14** “Tləksəra Daadamazhigəla band garava uudi kwada dagal də dəga, kaa dəhtəret kə kwatnahaan fətərdəm kə dəgahaan da mizha dəvaatəra. **15** Vəlar kə pall kə adawan alfu dləḃa, pall dlaḃ vəlar kə adawan alfu buwa, vəlar dlaḃ kwatlərən kə adawan alfu palla, makwaraatər vəlghar ba kalkala ndzədaana, Kaa dagalaana. **16** Kaa fəgarzhafəg kə dadda kwa cauwa adawan alfu dləḃən kə mbəḃa dəv bat watsəra, kaa ba tlənətləg kə iin kə yu alfu dləḃ tuuk vakaiya. **17** Bandkwah dlaḃ dadda kwa cauwa adawan alfu buna, tləkəna kə yu alfu bu tuuk vakaiya. **18** Kiyava dadda kwa cauwa adawan alfu palləna, nəghəghar bak kwadəgakwadəg kə affək həḃnən kə kwaḃa dadda hənyahaanəna. **19** “Təhala zəlmazəlməga, kaa gwiyağhəra saas kə dadda hənyaha kwatnahaan kiyava sərgasərg kə dəgiti bəgara nə iitər də kwaḃiina. **20** Kaa sagau kə dadda kwa cauwa adawan alfu dləḃən də kwatlərən kə alfu dləḃa amaa, ‘Dadda hənyaha, adawan alfu dləḃ wa vəlghwa nənnga.

Wan nə yu alfu dləḃ naa tləkəna nai tuuk vakaiya.’ **21** Am nə dadda hənyahaan taa kə iina, ‘Uusa, kwatnaha jijjiira, kwa fəvdəghərtəfəg tə vakaiya. Fəvdəghərtəfəg tsau də kəgh təghər kə zər dəgit həḃikəna, ən da vələkvələg kə tləri juujig kwana. Asəg sa dlaig əmtad də kaiya.’ **22** “Kaa sagau kə dadda kwa cauwa alfu buwa adawana, amaa, ‘Dadda hənyaha, alfu buwa adawan wa vəlghwa nənnga. Wan nə yu alfu bu naa tləkəna nai tuuk vakaiya.’ **23** Am nə dadda hənyahaan taa kə iina, ‘Uus, kwatnaha jijjiira, kwa fəvdəghərtəfəg tə vakaiya. Fəvdəghərtəfəg tsau də kəgh təghər kə dəgit həḃikəna, ən da vələkvələg kə tləri juujig kwana. Asəg sa dlaig əmtad də kaiya.’ **24** “Kaa sagau kə dadda kwa cauwa alfu adawan pallna, amaa, ‘Dadda hənyaha, ən sərgasərg mbələmbələn bəgakəv də kəgha, agha ghuda hii vakavaki riigha biya. Agha vai ba dzaha dəgit vakavaki kutgha biya. **25** Iin wa gədzakut kaiya, ən kwada kə afka ən həḃnanna. Na kə dəgagha.’ **26** “Am nə dadda hənyahaan taa kə iina, ‘Kəgh, kwatnahən kəlaadna, mandəlghna! Mbats agha sərgasərg taakiya ən ghuda hii vakavaki riyana biya, dlaḃa ən vai ba dzaha dəgit vakavaki kutana biya. **27** Maa fəghwifəg kə kwaḃar ma banka, maa bəḃ saasar ən tləkəna kə yu tuuk vakaiya! **28** Mbakyarvad kwaha, cauwamarvacaug kə alfuwa adawan pallna am vəlar kə dadda kwad alfu kəlaawna. **29** Adaba bəḃəm nə daddakwa də dəgita, da fəvarnaafəga tləkna bədyaka. Kwa maay də vakai biya, aanji həḃikəni də vakai nə iina, da cauwav vakaana. **30** Bəlamdəmbələg kə kəlaada kwatnahən damma gurtla. Vaakwaha da tuug əmtad də ghwada dəv də tlərdə.’ **31** “Ma Sarti da saay nə Zəra Uud ma ndanngəraan əmtad də zarha bəlga Daadamazhigəl bəḃəmna, ngal da cihura tə avəd ndanng ma tləkəsəraana. **32** Da dzahvant nə uudaha duni bəḃəm da təvuukwana, da wahtərzha kə uudah hutsəg buwa, bandkwa wahgarzh nə dadda piya alman kə tughah ard aagwaha guja. **33** Da dzant kə tughah damma dəvaa kafaana, aagwah da tə dəvaa ghyabaana. **34** “Təkalakwah da tagtərtəg nə tləkəs kə lii tə dəvaa kafaanən taakiya, ‘Asamasəg nə uuramən fakura nə Daadar kə barkna! Na dləghamədləghəg kə tləkəsəren bədlakurna Daadamazhigəl bamma fazha duniya. **35** Adaba sarta kwandza njəkwa nə waiya, vələmwavələg nə kə dəga zəga. Sarta kwandza njəkwa nə andəla, gamwadəg kə yuwa həḃəga. Ndzan ghulaba, dləghamkwidləghəga. **36** Ndzan maay də səḃav biya, vələmwavələg kə səḃava. Ndzan yang biya, famwufəg kə hyimiya. Ndzan ma

guda bərfina, nəghamwanəghəga.’ 37 “Təhalakwaha, kaa da ngugarngug nə uudaha jijiir taakiya, ‘Yaazhigəl, nəghamnd kak hər nəmnd njak wai kəm vəlak kə daga zəgi? Bii njak nə andəl kəm gəgku kə yuwa həbəgi? 38 Nəghamnd kak hər nəmnd agha ghulab kəm dləghkani? Bii agha maay də sədav kəm vəlak kə sadavi? 39 Nəghamnd kak hər nəmnd agha yangbiya, bii agha ma guda bərfin kəm nəghkaani?” 40 “Kaa da ngutərangug nə tləksən taakiya, ‘Ba jiir wan tagkur naiya, bagamara bag tsau kə daddakwa hədiikən pall ma kwanahaan kə zaraabaharna, bakalkal amaa bagwi ba kəskaiya.’ 41 “Təhakwah da tagtətaag kə lii tə dəvaa ghyabaan taakiya, ‘Yagham vakar lii tlatatlatanəna, damdəg damma kaara fai kwa maay ghyinng ba dəm biya, kwa bədlavarna kə Shatanah ard zarha bəlgaana. (aiōnios g166) 42 Adaba ndza njəkwa nə waiya, vəlamwa bi kə daga zəg biya. Ndza njikwa nə andəla, gamwad bi kə yu biya. 43 Ndzan ghulaba, dləghamkwi biya, ndzan maay də sədav biya, vəlamwabi kə sədav biya, ndzan yang biya, dlaḃa ndzan ma guda bərfina nəghamwa biya.’ 44 “Ghəraavaatər ndakwani ar da ngug taakiya, ‘Yaazhigəla, nəghamnd kak hər nəmnd agha bəsha wai, bi njak nə andəl, bi agha ghulaba, bi agha maay də sədav, bi agha yang biya, bi agha ma guda bərfina kəm ləwa kə fəku hyəmiyi?” 45 “Kaa da ngutərngug taakiya, ‘Bak jiir wan tagkur naiya, bagamara bi tsau kə dadda kwa hədiikən pall ma uudahaanən biya, bagamwi bi kəskai biya.’ 46 “Kwanahaan kə uudaha, ar da həḃa dlad tangw damma zərəzəra, uudaha jikiira ar damma shifəga tangw damma zərəzəra.” (aiōnios g166)

26 Ghyənnəga ba Yesu kə tagtər kwanahaan kə dəgitah bəḃəmma, aiyama taa kə mbərzahaana, 2 “Am sərgəsəg taakiya təmaa ba hənng bu kə Hwadaga Haarakəsa Dzava Hənyaha, da vələvda dlaḃ nə Zəra Uuda da hərtəvəta.” 3 Kaa dzahav kə maaləh ma zhiila kəsauufah ard tləvuukwah təghər kə uudaha ma vəgya maal ba tingting ma zhiila kəsauufah, kwa ḃahav də Kayafa. 4 Kaa ba diya sawariya viya Yesu kə iitər da gəlagəl kiyava tsəgaan kə iitəra. 5 Aiyam nə iitəra, “Bag yam bi sarta hwaḃag biya, haik kə ciya hənkal kə uudaha.” 6 Ma sartən ndza ma Bitani nə Yesu ma vəgya Siman kwandza njakən vəcca. 7 Kaa sagau nə uusiin da vak Yesu də mərta kwa bagava də akura onis, righarighan də tərshən bətbət kwa ba pir ganan diyarət dat ghər ma sartən ndza zaa daga zəg nə iina. 8 Nəghəghara ba nə mbərzahən əndkwaha,

kaa badzəg kə ərvīdmahudatəra, aiyam nə iitəra ma taatakətəra, “Badza ba dəgiti nə wanna. 9 Maa vəlavu nə tərshinna, maa tlavkənətləg nə kwaḃ ba dyaka maa vəlavtərvələg kə talagaha.” 10 Sərghaakasəg tsau nə Yesu kə dəgiti ar tag nə iitəra aiyama taa kə iitəra, “Aujiḃəg am gaghya uusən əndkwani? Abi dəgit maraw wa bagwi nə iina. 11 Ba kəlaa hənəga am ba əmtəd də talagaha, ən maay nai əmtəd də kuram kəlaa hənng biya. 12 Kwan kə tərshinən aa ḃaigət nə iin tə vəgharna, aa bag kwakyarvad bəḃla həḃa kaiya. 13 Bak jijiir wan tagkur naiya, bəḃəm nə vakavaki da tagav nə əḃəg maraw ma duni bəḃəmma, da ba tagav nə dəgiti bagaa nə uusən kiyava dzamgaana.” 14 Kaa ba dagal kə pal ma mbərzah kəlaawa tar buwna, kwa ḃahav də Yahuda Iskariyuti, da vak maaləh ma zhiila kəsauufaha. 15 Aiyama, “Awam da vəlgwa nə uuram, akwama vəlankurvələgi?” Ar vəlar kə səl kul həkərḃa. 16 Ciigət tə kwahiin kə sarta wa fəgharza nə iin kə gata dūul vəltər Yesu. 17 Daghuvala zəngwa Hwadaga Haara kəsə bəruudi kwal yista, kaa sagau nə mbərzahaan da vak Yesu, am nə iitər taa kə iina, “Vaakwar wagha naag nəng ma kəmənda bəḃlkana kə dəgazəg Hwadaga Haara kəsə dzava hənyah kiyava zəgaan kəskəghi?” 18 Aiyama, “Dəməg damma huda kəsə da vak uuda nə iina, tagamartaga, ‘Daada tsaga dəgiti, waa taakiya, bagaəbag nə sart kwan da zəg nai kə daga zəga Hwadaga Haarakəsa Dzava Hənyah ma vəgyagh əmtəd də mbərzahaara.” 19 Kaa bagaan kə mbərzahaan bandkwa tagatər nə Yesu kə bagaana, kaa bəḃlnaḃadləg kə iitər kə daga zəga Hwadaga Haarakəsa Dzava Hənyaha. 20 Bəlaa ba hwaasa, ngal cihuran da za daga zəga əmtəd də mbərzahaan kəlaawa tar buwa. 21 Ar təghərdəga za daga zəga, am nə Yesu taa kə iitəra, “Bak jijiir wan tagkur naiya, palla ma kurama da vəla kaiya.” 22 Kaa njiitərnjiig ba vaivaiya, ar farza kə ndavgarundavəg ba da palla palla ar taakiya, “Kai ni, Yaazhigəla?” 23 Kaa ngutəranguga amaa, “Daddakwa za daga zəg əmtəd də kaiya ma kuwa, iin wa da vəla kaiya. 24 Zəra Uuda da əmtsəg bandkwa vindava ma kakkəḃa Daadamazhigəl təghər kə iina. Dəga zhuwadaal kə daddakwa da vəla Zəra Uuda! Ngulən maa yava bi nə uuda nə iin biya.” 25 Aiyam nə Yahud kwa vələt Yesu na, “Kai ni, dadda tsaga dəgita?” Aiyam nə Yesu taa kə iina, “Kəgh ndakwani taghədataga.” 26 Ar təghərdəga za daga zəga, kaa kəsəgantkəsəg nə Yesu kə bəruudiya, tagar kə uus kə Daadamazhigəla, lahnan vəltər kə

mbərzahaana, amaa, “Namamma zamzəga, kwana iin nə vəghara.” 27 Kaa kəsgantkəsəg kə iin kə kuwa yuwa inabiya, tagar kə uus kə Daadamazhigəla, vəltəra amaa, “Həbamhəbəg badəmaruwa. 28 Kwana iin nə avəzara dəga righa lanngiya kwa diyavda mbakyarvad uudah bədyaka, kiyava bəsha haipahaatəra. 29 Ən tagkurtaga, ən madlai da gwiya həbə yuwa inabiyin biya, bamma daghuvali ən da hubəg nai kə daalaan əmtəd də kuram ma tləksəra Daadara.” 30 Bəlara ba Yesu ard mbərzahaan kə əngsa, kaa sagal kə iitəra, ngal ba dagat kə iitər damma Aghwa kwa də Uufaha Zaitun. 31 Am nə Yesu taa kə iitəra, “Bamma huđə avəđna, badəmaru am da mbədəg ma fadghəraru am da đukusa, mbakyarvad dəgiti da dzəgaar də kaiya, adaba ba vindavindan taakiya, “Ənda tsəgaan kə dadda piiya almana, da kwazəg nə agyaragya tughwaha.” 32 “Təhala kwama da ciyakutciig nə uud də shiifəga, ən da dəga nai təghər kəskuram damma Galili.” 33 Am nə Bitrus taa kə iina, “Aanji ar mbədən ma fadghəraatər badəm mbakyarvad dəgiti da dzəgaar də kəgha, ən da maay nai biya.” 34 Am nə Yesu taa kə iina, “Bak jiir wan tagak naiya, bamma huđə avəđna, lakuti wiig kə ghwatkala, agha da bəgaan kə agajawa sərkwai shig həkərdə.” 35 Aiyam nə Bitrus taa kə iina, “Aanji ən da əmtsəg əmtəd də kəgha, ən da maay bəgaan kə agajawa səra kəgh biya.” Tagarar bandkwah dləb nə mbərzah badəmma. 36 Kaa dagal kə Yesu ard mbərzahaan damma Getsamani, aiymaa taa kə mbərzahaana, “Ndzamandzəg vaakwana, ən dagal da dzəgwazhigəl vaakwaha.” 37 Kaa ba dagal kə iin də Bitrus ard zarha Zabadi buwa, ngal mbəkənmbəga dləba kaa badza ərvīdmahuud kə iina. 38 Amaa dləb taa kə iitəra, “Badzəga ərvīdmahuđən ən dəvakai naina, anəgha ba tsakwitsəga. Ndzamandzəg vaakwana, uufamuufəg əmtəd də kaiya.” 39 Gavət ba nə iin dagal da təvuukw həđiikəna, ngal tsəđi kə iin kə ghəraan damma haay dzəgwa kə zhiğəla, amaa, “Daadara, akwama bəgaabəga, kəswaarakəsəg kə kwanən kuwa dladə, bəvəkwəwaha, gat bi kə dəgiti ən naag nai biya, bamma dəgiti agha naag nənnga.” 40 Sagha ba nə iin savak mbərzahaana, tlatəra həna haara, amaa taa kə Bitrusa, “Mbats am uufəgabi kə dəga aau pal əmtəd də kai biya. 41 Uufamuufəga am dzəgwaan dləb kə zhiğəl haik dagau kəskuram damma fəshiga, shidəkw naagaana, vəgh wa dəmdəma.” 42 Kaa gwiya dagal kə iin kə dəga buwa, dzəgwa kə zhiğəl amaa, “Daadara akwama da ghudkwaarabi nə wan

kə dladə bamma həbanuuhəbəga, aandzandzəg bat naagagha.” 43 Gwiyağhəra ba nə iin saasa, tlatəra ba həna haara, Adaba haar wa ma gyiyaatəra. 44 Kaa gwiya dūtərsəduug kə Yesu, ngal ba gwiya dagal da dzəgwazhigəl kə dəga həkərdə, kaa gwiya tagaan kə iin kə əlbəgi tagada nə iin wura. 45 Kaa saas kə iin da vak mbərzahaan amaa taa kə iitəra, “Gwaastən am badləb ba hənahaar am diya kudga? Wa bəgaabəg ci nə sart kwada vəlav nə Zəra Uuda damma dən kə yaa dadda haipa. 46 Ciyamciiga, jiyam dagala. Wa səghaasəg nə dadda vəla kaiya.” 47 Ba ndzəgaan Yesu ba taa ghaiya, ka sagau kə Yahuda pall ma kəlaawa tar buwna, əmtəd də dzahava dlamaa kəlaaw bədyak də katsakarah ard də zadaha, bəlatərtər nə maalah ma zhiila kəsauuf ard də tləvuukwaha. 48 Adaba tagatərdətag daddakwa da vəlgaanən kə dəga sərgi da marg nə iin taakiya, “Dadda kwanda bərhug nai na, iin nə uuda nə iin viyamviiga.” 49 Bad saasaana, kaa dagau kə iin da təvəgh kə Yesu amaa taa kə iina, “Uus, dadda tsaga dəgita!” Kaa bərhugaan kə Yahuda. 50 Aiyam nə Yesu taa kə iina, “Tsaghwa, bəg kə dəgiti aa səkadsəga.” Kaa sagau kə uudahiiin, ar viyit kə Yesu ar həkynana. 51 Nəghəgha ba nə pal ma lii əmtəd də Yesu əntkwaha, ngal təđda kə katsakaraan ghudarda kə hyimmi kə kwatnaha maal ba tingting ma zhiila kəsauufaha. 52 Am nə Yesu taa kə iina, “Gwidəmgwiig kə katsakaragh damma kumbəghaana, adaba badəm daddakwa təđda katsakara, da tsəg ba katsakara. 53 Mam tləg nə uuram ən dāhgant bi kə Daadar, tləgwadi ba watswats kə zarha bəlg kwa juujig kə dakwala tlaulah kəlaawa tar bu biya? 54 Ai ci tsaa, da righav ndandar wa tagada nə əlbəga Daadamazhigəl vindavindan taaki ba pakat wanən kə dəgit dzəgardzəgi?” 55 Ma kwahiin kə sarta amaa taa kə uudahiiina, “Amaa sagau də katsakarah ard də zadah da viya kai bandgi ən dadda zaa duula? Ba kəla hənnga ən bamma gaagazaiya Vəgya Daadamazhigəl ən tsaga dəgita, viyamkwa biya. 56 Badəm wanahaan dzəghaar ba kiyava righa dəgiti vindara nə tlayannəgh ma əlbəga Daadamazhigəl vindavindana.” Cinnəgaraba nə mbəzahaan kwanənna, kaa ta dagalaatər kə iitər badəm ar duwarsa. 57 Kaa lanngaan kə lii viyarət Yesu dagal da vak Kayafa, zhiila kəsauuf maamaala, vakavaki dzaharvət nə maalah lii tsaga adzahadzah ard tləvuukwaha. 58 Kaa gatərgatəg kə Bitrus mahal mahal ba bitky tangw dat ghaiya wakyagha zhiila kəsauuf maamaala, kaa daas kə iin damma gaagazayan cihura əmtəd də lii uufa wakyagh

kiyava vaza dægiti da dzəgardzəga **59** Kaa ba gata shiidaha fiid kwada tagav təghər kə Yesu nə zhiila kəsauufah maamaal ard lii ma gyid badəmma, kiyava tsəgaan kə iitəra. **60** Tlarkəna biya, bakəvakwaha mæng nə kyalma uudah ba dyak sarəv sa 6a shiida fiida. Təhalakwaha kaa sagau kə uudah buwa **61** aiyam nə iitəra, “Kwan kə uuda wa taga taaki, ‘ən dlagnadlag kə vəgya Daadamazhigəla, ən gwiya ndərət bamma hæng həkərdə.”” **62** Kaa ciig kə maal ba tingting ma zhiila kəsauufaha, amaa taa kə Yesu, “Agha maay də əlbəg biya? Shiiden tag nə uudahaan təghər kəskəghənmi?” **63** Mbədabi Yesu kə ghaiyaan biya. Aiyam maal ba tingting ma zhiila kəsauufah taa kə iina, “Adabad Daadamazhigəl kwad shifəga, tagkəmnndtag akwama kəgh Kəristi, Zəra Daadamazhigəla.” **64** Aiyam nə Yesu taa kə iina, “Band kwagha tagda nənnga. Ən tagkurtag badəmma, ciigət ndakwana am da nəghəganəghəg kə Zəra Uuda Cihurgan tə dəvaa kafa Dadda Ndzədə, sii ma akumba zhigəla.” **65** Kaa tahdatahəg kə maal ba tingting ma zhiila kəsauufah kə sədavaan mbakyarvad badzəga ərvīdmahuud amaa, “Badzadabadzəg kə dāaga Daadamazhigəla! Kwar kaci kə shiid wa kiyam gwiya naag nəmyami? Amaa cinngacinng aa badza dāaga Daadamazhigəla. **66** Au wamaa nəghəga nə uurami?” Kaa ngugangug kə iitər taakiya, “Tlaltləg maa tsəvana!” **67** Kaa tafgarvatafəg kə iitər kə ashaghwwai ma hudvəga, ar dlaghara kə tsəga, ar bəlara kə mahupennga, **68** ar taakiya, “Tagkəmnndtag kə tlayannəga, akwama ba kəgh nə Kəristiya, tag kə dadda kwa tsaktsəgal!” **69** Ma kwaniin kə sarta, ndza cihurgan ma gaagazaya hənnyahiina Bitrusa, kaa sagau nə dəghwiin bətlər hənnyahiin da vakaan amaa taa kə iina, “Abi ghəravagh ndakwi agha əmtəd də Yesu uuda Galilin!” **70** Kaa bəla gajau kə Bitrus təvuukwatər badəmma, amaa, “Ən sərgabi nai kə dægiti agha tag nəng təghər biya.” **71** Saal ba nə iin samma bərcama, kaa nəghəganəghəg nə dughwi tlərən kwa 6a tlər ma hənnyahiina, amaa taa kə lii ghacga vaakwahiina, “Kwanən kə uud araa ndzaa əmtəd də Yesu uuda Nazarat!” **72** Kaa gwiya bəla agajau kə Bitrus baz zaha ngwadəg taakiya, “Ən sərga bi var kə uudanən biya.” **73** Təhala zəlam ba hədikəna, kaa sagau kə lii ghacga vaakwahiin davak Bitrusa, am nə iitəra, “Ba pakat kəgh ndakwani agha pal nəng ma iitər yaana. Ghayi agha tag nəng wa markadamarəga.” **74** Ngəl farzha kə tlafa ghəraana, ndaha ngwadəga, taakiya, “Ən sərgai var kə uudanən biya.” Təhala

kwaha kaa wiig kə ghwatkala. **75** Kaa dzamnadzaməg Bitrus kə əlbəgi tagghar Yesu taakiya, “Lakuti wiig nə ghwatkal hinana, agha da bəgaan kə agajawa sərkwai shig həkərdə.” Kaa dagal kə Bitrus da gyimal ngəl tuug kə iin ba vaivaiya.

27 Wura ba kəssa, kaa dəya sawariya tsa Yesu kə maalaha zhiila kəsauufa ard tləvuukwaha dlamaa kəlaawa badəmma. **2** Ar ngwadərna kə dəva, kaa langan kə iitər dagala, ar vələr kə gumna Bilatus. **3** Nəghəgha ban Yahud kwa vələt Yesu taakiya, ghudavardaghudəg shariya əmtsəg kə Yesu, kaa mbəkəmbəg ma ərvīdya, ngəl daas kə iin davak lii maamal ma zhiila kəsauufah ard tləvuukwaha, gwitərdan kə səl kul həkərdə adawanən cauwa nə iinna. **4** Amaa, “Bəgana bəg kə haipa kwa vələnət nai kə dadda kwa maay də haipən kiyava tsəgga.” Aiyam nə iitəra, “Au lambaməndi? Waigagh kəskəgha.” **5** Diida kə iin kə kwa bə adawanən ma Vəgya Daadamazhigəla, ngəl dagal hərtət kə ghəraana. **6** Ar cagant maalaha zhiila kəsauufahən kə kwa bəna, amaa nə iitəra, “Dzah la bə kwa biin də kwa bə Vəgya Daadamazhigəla, adəba kwa bə avəza.” **7** Kaa diya sawari kə iitər təghər kwa biina, ar səgwa kə vakavak vak lii ndəra shakka, adəba nal kə vaka hədā zər ndzəgaha. **8** Kwakyarvad kwan wa dāhav nə iin gwastaan də vaka avəzna. **9** Tədvad kwan wa righavant nə dægiti tagada nə tlayannəg Irmī taakiya, “Kəsavantkəsəg nə səl kwul həkərdə adawana, kwabi haiyarant nə uudaha Israil kə diigaan tə iina. **10** Ar səgwa kə vakavaka vak lii ndəra shak də vakaiya, bandkwa tagghwa Yaazhigəla.” **11** Ma sartən ghacgan nə Yesu təvuukwa gumna, kaa ndavgarundavəg kə gumən taakiya, “Kəgh nə tləkessa Yahudaha?” Aiyam nə Yesu taa kə iina, “Bandkwa agha tagda nənnga.” **12** Kaa ghwadgarnəs əlbəg kə maalaha zhiila kəsauufah ard tləvuukwaha, tagatər bi nə Yesu aanji ndau biya. **13** Aiyam nə Bilatus taa kə iina, “Agha cinnga bi kə əlbəgahaan ar tag nə iitər təghər kəskəghən biya?” **14** Ngughara bi Yesu kə ndavəg aanji pal biya, kaa ba 6a jappər kə gumən ba vaivaiya. **15** Ma kwar kə sarta Hwadaga Haarakəsa Dzava Hənyaha, nətəng gumən kə bəla uud pal sagal ma guda bərfin kwa naag nə uudaha. **16** Ma kwahiin kə sart ndza mæng nə cəvya kwa sərvasərg ba vaivai ma guda bərfin dāagaan Barabbas. **17** Dzaharvət ba dlamaa kəlaawa, kaa ba ndavtərundavəg kə Bilatus taakiya, “War wam naag nə uuram ən bəlkurəsi? Barabbas nii Yesu kwa dāhav

də Kristiyinhi?" 18 Adaba sərghaakasərəg Bilatus taakiya kwakyarvad shiləg wa vəlarda nə iitər kə Yesu. 19 Cihurgan tə avəda ta shari Bilatusa, kaa bəlgantbələg nə uusaan kə ghaiya amaa, "Aa tap bi kə uuda jijjiiran biya, adaba mbakwambəg nə dlad ma səng haniin təghər kə iina." 20 Kaa shahtərshahəg kə maalaha zhiila kəsufah kə dlamakəlaaw aa tagartag taakiya aa bəlvərsbələg nə Barabbas, aa tsəvatsəg nə Yesu. 21 Kaa gwiya tagtərtəg kə gumnən taakiya, "Kwar ma uudahaan buna wam naag nə uuram ən bəlkurnəsi?" Aiyam nə iitəra "Barabbas." 22 Aiyam nə Bilatus taa kə iitəra, "Auci wanda bəg nai də Yesu kwa dahav də Kəristini?" Kaa ngugangug kə iitər bədəm taakiya, "Aa hərtəvəthərtəgə!" 23 Am nə Bilatusa, "Kwakyarvad auwi? Au nə haipi aa bəga nə iini?" Bakəvakwaha, gwiya fararaa bad fəg nə uudah kə diya cauwa, ar taakiya, "Aa hərtəvəthərtəgə!" 24 Nəghəgha ba nə Bilatus taakiya maay nə dəgiti da bəgabəg nə iin biya, dlabə uudaha ar naa ciya jaaga, kaa gət kə iin kə yu barda kə dəvahaan təvuukwa uudaha, amaa, "Zhiğəlaa dəvər ma kunngya, tləkwiibi nə avəza uuda jijjiiran biya. Ba kwa vakaruci waha." 25 Kaa ngugangug kə uudah bədəm, am nə iitəra, "Dəgshiga avəzaana aa dəg damma kunngyamnda ard zarhamnda!" 26 Kaa bəltərnəsəbələg kə iin kə Barabbas. Təhalakwa dlaghavaru kiib kə Yesu, vəlda kə iin kiyava hərtəvəta. 27 Təhalakwaha, kaa langaan kə tlaujaha gumən damma gaagazaiya vəgya gumna, ar dzaharaa kə dakwala tlaujah bədəm da təghər kə iina, 28 ar sədardan kə sədəva, ar tsugdəm ma sədəv kyang hulfa dəga tləksaha. 29 Ar bəgara kə dzakwa kwarəg də dəga taka, ar fərəm maghəra, ar faraa kə həkya zad ma dəvaa kafaana, təhalakwaha ar kəla kə ghunj təvuukwan ar nənigaan ar taakiya, "Kəm ma barkagh tləksa Yahudahah!" 30 Ar tafarva kə ashaghwvaiya, ar cauwarva kə zadiina, kaa kalgaan kə iitər də zad maghəra. 31 Ghyəngara ba nə iitər kə nənigaana, ar sədardan kə sədəvən kyangna, ar tsugwardəm kə sədəvahaana. Kaa langaan kə iitər kiyava hərtəga. 32 Ar təghərdəga dagala, kaa fadzaghər kə iitər də zhiila Sayirin, daagaan Siman, kaa fəraafəg kə iitər kəsa tlabə hərtə Yesu bad ndzədə. 33 Daral ba nə iitər da vakavaki dahav də Golgota, dəgiti tuukvakai nə Golgota, iin kuwa ghəra. 34 Kaa vəlgarvələg kə iitər kə yuwa inabi ləbalabən də dəgit dyahdyaha kiyava həbgaana, tapghana ba nə iina, ləwa kə həbgaana. 35 Hətəret ba nə iitəra, kaa ba tagwnatagw kə iitər kə

sədavahaan tədvad tsa tsatsa. 36 Təhalakwaha, kaa cahwarga cahwarəg kə iitər vaakwahiin ar uufəgaana. 37 Kaa bəgətbəg kə iitər kə haipaan vindavindan təvaghəraan taakiya, "KWANA IIN NƏ YESU TLƏKSA YAHUDAHA." 38 Kaa hətəvəthərtəg dlabə nə gəlah bu əmtəd də iina, pal tə dəvaa kafaana, pal tə dəvaa ghyabəana. 39 Uudahi ar tə dūula dagala ar nənigaana, ar gajaga ghəra, 40 ar taakiya, "Kəghi tagh taakiya agha dlagnadlag kə Vəgya Daadamazhigəl agha gwiya ndərət bamma həng həkərdə, katəgci kə ghəragha, akwamma agha ba zəra Daadamazhigəla, asəgci saay tə tlabə hərtəgən ndana!" 41 Nenner bandkwah dlabə nə maalaha zhiila kəsauufaha ard lii tsaga adzahadzaha Muusa ard tləvuukwaha, ar taakiya, 42 "Katghantkatəg kə uudahi tlərna, pilgharvaapiləg kata ghəraana. Akwama ba iin nə tləksa yaa Isra'ila, aa sasəgci saay ndan tə tlabə hərtəgna, lakwti kəmnda fədgəhərtəfəg də iina 43 Tsaghər tə Daadamazhigəl tsauwa, aa katəgci nə Daadamazhigəl ndakwana, akwama ba naagaana, adaba tagadatag taakiya, 'Ən Zəra Daadamazhigəla.'" 44 Bandkwah dlabə nə gəlah buna kwa hərtəvərtərtə əmtəd də iina, ghəravəter ndakwani nənərnənga. 45 Ciigət də vaci təghəra, tangw damma karfe həkərdə hwaasa, hədgəharduhədəg nə gurtl kə lard bədəm. 46 Tamaha karfe həkərdə faciya hwaasa kaa dzəghantdzəg nə Yesu kə ghaiya, amaa, "Eloi, Eloi, lama sabaktani?" Iin taakiya, "Daadamazhigəlara, Daadamazhigəlara, fiighkwada kwakyarvadawi?" 47 Cinngaraba nə kyalma uudahi ghaciga vaakwahiin əndkwaha, am nə iitəra, "Iliya wa daag nə uudanənna." 48 Bat watswatsəra kaa əmndərg kə palləratəra sədaa kə abarabara, rəməndaa kə iin ma yuwa zəra inabi kwarekreka, fət tə zad vəlar kiyava həbga. 49 Am kyalma, "Duwamərsduug ndana, vaziyamvazəg mbatak da sii nə Iliya da katəgaana." 50 Kaa gwiya dzəgantdzəg nə Yesu kə ghai bad halavuuwa ndzədəana, təhalakwaha vəlda kə shifəgaana. 51 Bamma kwahiin kə sart wa təhəm bələbələ kwama Vəgya Daadamazhigəl hutsəg buwa, ciigət maghər damma suuha. Kaa gajagav kə haaya, akurah dlabə cabaracabəga. 52 Kaa wargətwarəg kə gətlaha, bədyak nə uudaha jijjiiri əmtsaharəmtsahəga, ciyarətciiğ də shifəga, 53 saharalsahəg ma gətlahaatəra. Təhala ciiga Yesu ma gətlaha kaa daas kə iitər damma gədərəkəs caccuwanacaccuwana, nəghartərnəghəg nə uudah bədyaka. 54 Ma sartən nəghəgha nə tlauja Roma maamaalən ard lii uufa Yesu kə gajagava haaya ard dəgiti dzəghaardzəg bədəm, kaa gədzəg kə iitər

ba vaivaiya, aiyam nē iitēra, “Ba pakata, ndza Zēra Daadamazhigēla!” **55** Mōng dlaβ nē kyalēma ēngwasah badyak kwa gatar Yesu kēsantaan ma Galili ar ba mēlgarumēlga. Kaa ghacigaghacig kē iitēr ba ndzadā, ar vaza dēgiti dzēgaardzēga **56** Ma iitēra mōng nē Maryam Magadala, ard Maryam babba Yakuba ard Isuvu, dlaβa ard babba zarha Zabadi. **57** Bēlāa ba hwaasa, kaa sagau kē dadda hyahiina, zhiil Arimatiya, daagaana Isuvu, gharavaan ndakwani mbērza Yesu. **58** Kaa dagau kē iin davak Bilatus da ghala tluuwa vēgha Yesu. Ngāl ba vēlgavēlōg nē Bilatus kē dūula kēsgaana. **59** Kaa kēsgantkēsēg nē Isuvu kē tlēwa vēgha Yesu, fadant ma kēlpakan kwal laliya. **60** Fēdēm kē iin ma daala gētlaana, kwa hurghana nē iin ma kura. Hēfardu kē iin kē ghaiya gētliin dē maandala akura, kaa ba dagalaana. **61** Maryam Magadala, ard kwa pal kē Maryam ar kuhurgan ba gyakad dē gētliina. **62** Wurga kēsaana, tēhala Faciya Bādlaavēgha kaa dzahvētdzahēg nē maalaha zhiila kēsauufah ard Farisah tēvuukwa Bilatus, **63** Aiyam nē iitēra, “Kēm ma barkagha. Dzamamndnadzamēg kē dēgiti taga dadda vala uudēn sarta kwan ndza dē shifēg nē iin amaa, ‘En da ciig dē shiifēg tēhala hēng hēkērdā.’ **64** Mbakyarvad kwaha, fētēraafēg kē uudah da uufa gētlēn ba vaivaiya tangw dat hēng hēkērdā, haik kē dagal kē mbērzaahaan da ghēla tluuwa vēghaana, adāba ar da tagtērtag kē uudah taaki ciyitciig ma gētlaha. Valga hala da jēguujig kē valga zēngw ba vaivaiya.” **65** Aiyam Bilatus taa kē iitēra, “Dzēgamētdzēg kē tlauijaha, damdēg da uufēgaana, bēgamβag kēlāa ndzēdaruwa.” **66** Kaa dagal kē iitēr da uufa gētliina, ar tsēt kē dēga sērga tlōkēs tē akura gētliina, dlaβa ar fētēraa kē tlauijah kē uufēgaana.

28 Dal ba faciya ngiiga Yahudaha, daghuvala laad ba wur kēsa, kaa dagal kē Maryam Magdaliya ard kwa pallēn kē Maryam da zhara gētla. **2** Kaa gajagvētēgajag haay badyakdyaka, adāba zēr bēlga Daadamazhigēl wa sahi ma zhiigēl da tlēgarwa akurēn kwa hēfavarvu dē gētlna, cihura tēvakaiya. **3** Ndzēganān mbiig band wukyidēga. Sēdavaan madēkw ba tēll band tluuzha. **4** Nēghēghara ba lii uufēgaana, kaa gēdzgētgēdzēg kē iitēr ba vaivaiya, tēg nē vēghaatēra, ar mbēda damma haay bandgi ēmtsaharaēmtsahēga. **5** Am Zēr bēlga Daadamazhigēlēn taa kē ēnghwasahaana, “Gēdzam biya, ēn sērgasērēg am gata Yesu kwa hērtavētta. **6** Maay vaakwan biya, ciyitciiga band kwa tagada nē

iina, wan vakavaki hēnngavna nē iina. **7** Damdēg ba watswatsa tagamtērtag kē mbērzaahaan taakiya, ‘Ciyitciig ma gētlaha, wada dēgaa nē iin tēghēr kēskuram damma Galili, am da nēghēga vaakwaha.’ Ena sēgga bak tagkur kwanēnna.” **8** Kaa hadzala dagal kē ēngwasahiin vaka gētliina, gēdzarētgēdzēga bakēvakwaha ar dlaig ba vaivaiya, kaa ēmdēra daas kē iitēr ar tagtēr kē mbērzaaha Yesu. **9** Kaa tlētēraatlōg kē Yesu bad ghēraana, amaa taa kē iitēra, “Gābēr tēghēr kēskurama!” Kaa gavva daas kē iitēr ba mbēv da tēvēgh kē iina, ngāl bērhwa shigahaan kē iitēr ar bēgarnēs kwatnaha. **10** Am nē Yesu taa kē iitēra, “Gēdzam biya. Damdēg tagamtērtag kē zaraabahar aa dardēg damma Galili, ar da nēghēkwa vaakwaha.” **11** Ar tēghērdēga daas nē ēnghwasahiina, kaa daas kē kyalēma lii uufa gētlahēn damma kēssa, kaa tagtērtag kē iitēr kē dēgiti dzēghaardzēg badēm kē maalāh ma zhiila kēsauufaha. **12** Dzahavēt ba nē maalāh ma zhiila kēsauufah ard tlēvuukwaha dlamaa kēlaawa, kaa dēya sawari kē iitēr ar vēltēr kē kwaβ badyak kē tlauijaha. **13** Aiyam nē iitēra, “Tagamtērtag kē uudah taaki, ‘Mbērzaahaan wa ghēlarda kavēd ma sarta kwa tsakēmnda haara.’ **14** Aanji dēm nē ēlbēgēn damma hyēmmi kē gumna, kēm da tagartag nēmnd kē ēlbēga, am da maay hēβa dlad biya.” **15** Kaa caugacaug kē tlauijah kē kwabiina, ar tagda band kwaa tagavtēra. Kwanēn kē ēlbēga, gwastaan ar ba kutgaan Yahudaha. **16** Kaa dagal kē mbērzaahaan kēlaawa tēmkiikēn damma Galili, damma aghwēn tagatēr nē Yesu taaki aa dzarghēradzēga. **17** Nēghara ba nē iitēra, kaa bēgar kwatnahēr kē iitēra, bakēvakwaha, kyalmatēr bēgar ndaundauwa. **18** Kaa saas kē Yesu sa tēvēgh kē iitēr amaa, “Vēlghwavēlōg nē uud kē ndzēd badēm ma ghērazhigēla ard duniya. **19** Mbakyarvad kwaha, damdēg namtērdanēg kē uudaha duni kē mbēzahar badēmma, am bāgtēra kē tsuufēg ma daaga Daada, ma daaga Zēra, ard Shidkw Daadamazhigēla.

20 Tsagamtērtsag kē dēgitahi tagankur nai badēm aa faraarafēga. Ba pakata ēn ba ēmtad dē kuram ba kēlāa hēnnga tangwa damma ghyinnnga zamana.” (aiōn g165)

Markus

1 Kwanænna iin nê əlbəg maraw təghər kə Yesu Kəristi, Zəra Daadamazhigəla. **2** Bandkwa fəgharzhə nê tlayang Ishay kə vīndəgaan ma kakkadaan taakiya, “Am Daadamazhigəla, ‘Ənda bəlgaan kə zər bəlgar kiyava bədlak dūul lakuti aghada saaya.’” **3** Uudana bəla tləhəg ma təghala taakiya, “Badlamarna bədləg kə dūulaan kə Yaazhigəl ba ndəddə.” **4** Tsugwa ba nê Yuhwan dadda tsufəg ma təghala, kaa tagtər əlbəga Daadamazhigəl kə uudaha. Amaa taa kə iitəra, pələmpələg kə ghəra bəg kura nê uud kə tsuufəga, dlabə bəshkurna Daadamazhigəl kə haipaharuwa. **5** Kaa ba sagau kə uudah bədyak ma haiya Yahudiya, ard uudah ma kəssa Wurshalim da vak Yuhwana. Ar tagaan kə haipahatəra, bəgtəra kə iin kə tsuufəg ma zaagha Judan. **6** Sədavi tsuguv Yuhwan bəgava dē guja adləgwama. Dəga ndzəda hudaana bəgava dē həluwa, dlabə dəga zəgaana, ndzaba ayayuwa ard yuwa mamma. **7** Kaa tagtərtəg kə iin kə uudah taakiya, “Daddakwa da sagau tē halara jakwaraajig dē ndangəra, kwa tlanalbi nai kə ngəghrangəg da pəla aandzu zawwa kimbakaan biya. **8** Kai ən bəgkur dē yu kə tsuffəga, iina da bəgkur dē Shədəkwə Daadamazhigəl kə tsuffəga.” **9** Makwahiin kə sarta, səghaasəg nē Yesu saama kəssa Nazarat ma haaya Galili. Kaa bəgarabəg kə Yuhwan kə tsuffəg ma zaagha Judan. **10** Bədagal Yesu ma yuwa, kaa nəghəganəghəg kə ghərazhigəl wurga, dlabə kaa tsugwatsugw Shidəkwə Daadamazhigəl saay da təghər kə iin band garava kakura. **11** Kaa cinngalcingnəg nē kungy sii ma ghərazhigəl taakiya, “Kəgh zərara, ən wayakwaig ba vaivaiya.” **12** Zələmai təhala kwah biya, kaa langaan kə Shədəkwə Daadamazhigəl kə Yesu damma təghala, **13** həngaan kwul uufad ba vaakwaha, fəshgaan Shatanaha. Yesu ndzar əmtad dē dəg təghalaha, dlabə zarha bəlga Daadamazhigəla sarəvsəg da məlgaruməlga. **14** Təhalakwa bəlavdəm Yuhwan ma guda bərfina, kaa dagal kə Yesu damma Galili taa əlbəg maraw təghər kə Daadamazhigəla. **15** Amaa, “Bəgaabəg sarta. Tləkəsəra Daadamazhigəl hərəzəthərzəg saaya. Pələmpələg kə ghəra, am fədghərət tē əlbəg marawəna.” **16** Ghuda dagal nē Yesu təvəgh kə yuwahaiya Galili, kaa nəghəganəghəg kə iin kə Siman ard zərababbaan Andrawus, ar bəla amshiyaha vaiya kilf ma yuwahaiya adaba ar ya daddaha vaiya kilf nē iitəra. **17** Am Yesu taa kə iitəra, “Gatamkwagatəga, ən da nəkurdalnəg

kə lii dāha uudah sa vakara.” **18** Bat watswatsəra, kaa dūgarsdūug kə iitər kə amshiyaha vaiya kilfatəra, kaa gatəgaan kə iitəra. **19** Gavət ba nē iin da təvukw hədikənana, kaa nəghəganəghəg kə iin kə zarha Zabadi, Yakuba ard Yuhwana. Ar ma pərayuwa, ar bədlə amshiyaha vaiya kilfaatəra. **20** Bat watswatsəra kaa dāhtərət kə iina, kaa dūgarsdūug kə iitər kə daddatər Zabadi ma pərayu əmtad dē lii hutsarant nē iitər kə bə tləra, kaa gataa Yesu kə iitəra. **21** Yesu ard lii gatəgaan daragha damma kəssa Kafarnahuma. Bəga ba Faciya Ngiiga, kaa daas kə iin damma guda dzahava Yahudaha, kaa farzha tsagtər dəgit kə uudaha. **22** Kaa bə jappər kə iitər dē tsagaanana, adaba tsagatər dəgit ba kalkala, gərgər dē dūuli tsag nē lii tsaga adzahadzaha Musa. **23** Maay ma taadətər biya, kaa dəgaadəg kə uuda nē iin kwa dē shədəkw ghwad damma guda dzahava, huuləg taakiya, **24** “Au lambəgh dē kəmənd Yesu Uuda Nazaret? Agha sagau da ghyəhha kəmənda? Ən sərgasərga magha war nəngnga. Kəgh daddakwa Caccuwanacaccuwanan sahi vak Daadamazhigəla.” **25** Kaa cagaraacag nē Yesu kə gyi kə shədəkw ghwadəna, amaa taa kə iina, “Dəw amənga. Assagal ma uudanəna.” **26** Kaa gajagantgajag ba dladlad nē shədəkw ghwadən kə uudanəna. Kaa huuləg kə iin dlabə kaa tsugwa dagalaana. **27** Bədəm nē uudahi ndzar vaakwahiin ar bə jappər ba vaivaiya, baz ndava ghərahaatər kə iitər taakiya, “Au wa nē iini? Kwar kə daala tsaga dəgit wani? Tsaga dəgit ba kalkala. Baz fətəraafəg kə iin kə shədəkw ghwadəh kə bə dəgiti naag nē iina.” **28** Caaricaari nəghar bak cinngalcingnəg nē əlbəg təghər kə iin aandzu taakwar mahudə haaya Galili. **29** Ba dē Sagala Yesu əmtad Yakub ar dē Yuhwana ma guda dzahava, kaa daas kə iitər dē vəgyaz Bitrus ar dē Andrawus. **30** Babba uusa Bitrus həngan njəkən fəda. Bat watswatsəra, kaa tagartəg kə iitər kə Yesu kə əlbəg təghəra. **31** Kaa dagau kə iin da vakaana, hakyənan kə dəvaan ciyanta. Kaa dūgarsdūug fədiina, təhalakwaha bəgtəra nē uusən kə dəgzəga. **32** Dəghwaasa, təhala daaya faciya, kaa sədəvsəg kə uudah kə lii yangbi bədəm ard lii dē shədkw ghwad ma vəghahaatra. **33** Kaa dzahav kə lii ma kəsiin bədəm təghaiya hənyahiina, **34** kaa mbahnambahəg nē Yesu kə lii dē kuzah shahshaha. Lagudan baz shədəkw ghwad mavəgh kə uudaha ba dyaka. Duwatərnai kə shədkw ghwadəh kə taaghai biya, adaba ar sərgasərg ghəraavatər taaki ma war nē iina. **35** Dlakadur ba wurra, lakuti cag nē kəsa,

ciyitciig nē Yesu dūgharsduug kē hōnyaha, kaa dagal kē iin da vakavaki maay band war biya. Dzugwa kē iin kē zhigēl vaakwaha. **36** Kaa dagal kē Siman əmtad dē tsaghwaha dagalaan da gatəgaana. **37** Tlararaa ba nē iitəra, kaa tagaratag kē iitər taakiya, “Badəm nē uudah ar gatakəgha.” **38** Ngwangwug nē Yesu amaa, “Jiyam dagal damma gədzər kəssahi kwa heffa, kiyava da taa əlbəg maraw kəskai vaakwah dlaḁa. Adaba sanhi mbakyarvad kwah naiya.” **39** Təhala kwaha kaa gwaivagwaig kē iin badəm ma haaya Galili, taa əlbəga Daadamazhigəla ma guda dzahavaatəra. Lagwdaan dlaḁ kē shədkw ghwadāh ma vəgha uudaha. **40** Məng nē uuda nē iin njəkən vəca səv sa vak Yesu, kəla kē iin kē ghunja kaa ghalgaan taakiya, “Ma haighanthaiga, agha mbəkəwimbəgga.” **41** Kaa zhugardaalazhug kē Yesu, bəlaraa kē dəva, amaa taa kē iina, “Haiyanant haiga, mbambəgga.” **42** Bat watswatsəra kaa dūgarsduug kē kuza vəciina, kaa mbəgambəg kē iina. **43** Kaa bəlgaraḁəḁəg nē Yesu kē magiya ba vaivaiya, bəlarə kē iin dagala. **44** “Tagarbi aandzu ndəwar kē dəgiti aa dzəgardzəg biya. Dəga agha marda kē ghəragh vak zhiil kəsūufa, agha bəga kē kyuləg bandkwa tagada Musa taakiya aa bəgavəbəg mbakyarvad accuwagha. Bəgnabəg kwana kiyava fadghər kē uudah taakiya mbəghambəga.” **45** Dlakulva kwaha, kaa ba dagal kē ghwalvən kutəgaana kē dūuli mbavəna dē iina. Kwan wa fəghəra shəbav kē Yesu akwama dagal damma kwatlərən kē kəssa, kaa ndza kē iin vakavaki maay ndəwar biya. Bakəvakwaha, ar fəgarna ba sagau nē uuda da vakaan aandzu takwara.

2 Təhala hənngaha, kaa gwiya daas dlaḁ kē Yesu damma Kafarnahuma, kaa cinngacinnəg kē uudah taaki, səghaasəg sa hənnyaha. **2** Uudahi dzaharvət vaakwahiina, ndzar bədyak ba vaivaiya, rəghətrəghəg vak mbakyarvad uudah hənnyaha, baz təghaiya wakyagh ndakwani, maadlai vakavak biya. Kaa tagtər əlbəg maraw kē iina. **3** Kaa lanngaan kē uudah uufad kē uuda nē iin əmtsəəmtsən nē vəgha da vakaana. **4** Pletərvapiləg daas dē vakai da vak Yesu mbakyarvad dyakəra uudaha, kaa ba hurnahurg kē iitər kē dūul tē ghəra gud kalkal dē Yesu. Wurarant ba nē iitər kē ghəra gudəna, kaa bəlgan kē iitər kē uudanən sii tē kəjaana. **5** Nəghəgha ba Yesu kē fadghəratəra, amaa taa kē daddakwa əmtsəəmtsə nē vəghna, “Zərara, bəshakanaḁəshig nē uud kē haipahagha.” **6** Ndza mənng lii tsaga

adzahadzaha Musa cihurgan vaakwahiina, ar dzama dəgit ma ərvīdmahudahaatəra, **7** Ar taakiya, “Aujilbəg kē uudanən taaghai əndkwani? Kəsgəhantkəsəg kē ghəraan band Daadamazhigəla. Warwa dē ndzəda bəsha haipah mamai ba Daadamazhigəl pall biyi?” **8** Batwatswatsəra, sərghaakasərg nē Yesu ma ərvīdmahudəana kē dəgiti ar dūnngdūnng nē iitər ma ərvīdmahudatəra, amaa taa kē iitər, “Aujilbəg kē səkuram dzama kwanahaanii? **9** Kwarwa juujiga, nguləm tagvar kē dadda kwa əmtsəəmtsə nē ghyaba vəgh pallən, taakiya, “Bəshakanaḁəshig nē uud kē haipahagh nii, nii taakiya, ciig kəsəntkəsəg kē kəjagh dəgdagalhi?” **10** Manaa naagan mammaa səraaka taakiya Zəra Uuda mənng dē ndzəda bəsha haipah ma duniya.” Mbakyarvad kwaha, amaa taa kē daddakwa əmtsəəmtsə nē vəghəna, **11** “Aməi kəsəkəgha, ciiga, kəsənt kəsəg kē kəjagha dəg daas da hənnyaha.” **12** Kaa ciig kē iina, kəsənt kē kəjaana, kaa məla dagalaana. Badəm nē uudaha ar vəzəgaana. Kwan wa fəgharaa aandzu war kē bə ajappəra, kaa gala Daadamazhigəl kē iitəra ar taakiya, “Tapamndnabi kē nəghəg kē dəgit ənd kwan biya.” **13** Kaa gwiya dagal kē Yesu dat ghaiya yuwa haiya Galili. Kaa sagau kē uudah bədyak da vakaana, dlaḁa kaa tsagtərtsəg kē iin kē dəgitaha. **14** Təghərdəga dagala, kaa nəghəganəghəg kē iin kē Lawi zəra Halfa cihurga vaka cauwa hadama. Am Yesu taa kē iina, “Gatkwegatəga.” Ngəl ba cigətciiig kē iina, kaa gatarsa. **15** Davalitlərna, ndza kaf nē Yesu vəgya Lawi. Kaa zəgaan kē kyaləma lii cauwa hadama ard kyalma yaa daddaha haipah kē kaf əmtad dē ii ard mbərzahaana, bədyak ndzar gata Yesu. Ar cuhwaran ar zuu kaf əmtad dē iina ar dē mbərzahaana, adaba uudah bədyak wa gatargatəga. **16** Nəghara ba lii tsaga adzahadzaha Musa kwar Farisah kē Yesu za kaf dē yaa dadda haipaha ard lii dza hadama. Kaa ndavgarundavəg kē iitər kē mbərzahaan taakiya, “Aujilbəg kē iin za kaf dē lii dza hadama, ard yaa dadda haipahi?” **17** Cinngəha ba nē Yesu ənd kwana, amaa taa kē iitəra, “Mai lamba lii yanng dē dakut biya, bamma lii yanng biya. Sanhi sa dā lii dē jiir bi nai biya, sanhi mbakyarvad yaa dadda haipaha.” **18** Mbərzaha Yuhwan dadda tsuufəga ard dəga Farisah ar kəssa ndəla. Kaa sagau kē uudahiin sa ndava Yesu taakiya, “Aujilbəg kē mbərzaha Yuhwan ard dəgaha Farisah ar kəssa andəla, kwakyarva dau kē dəgahagh ar maay kəssa andəl biyi?” **19** Ngwatərangug Yesu amaa, “Kəsgaan nē tsaghwaha zhiila ghwuul kē andəl

akwamar æmtað də zhiila ghwuula? Maba ar æmtað də zhiila ghwuula ar maay kəssa ndəl biya. **20** Mæng sarti da sagauwa kwada kəssav zhiila ghwuul dagal vakaatər duuvtərsa. Ar da kəssəg ma sarta kwah nə iitər kə andəla. **21** “Maay wa ghuda daala sədav tlapant tə ənghura sədava biya. Akwama dzəghardzəga, təghaan daala sədavən kə ənghura sədaviina, badzəgaan da jəguujig kwandza wura. **22** Maay wa diya daala yuwa inabi ma ənghura ambəla hələw biya. Akwama diyavdəmđiiga, kaa ciig kə yuwa inabiyin ciəna kə həluwən, da diya dagal nə yuwa inabi, dlaəa ambəla həluwən da badzəga. Daala yuwa inabi dəyav bamma daala ambəla hələwa.” **23** Daghuvala faciya ngiiga Yahudaha, Yesu ar də mbərzahaan ar ghudadagal ma guha həiya. Kaa kalgaan kə mbərzahaan kə kyalma ghəra həiya tə ghərdəga. **24** Am Farisiyah taa kə Yesu, “Zharga, aujilbəg kə mbərzahagh 6a dəgiti dzah kə bəgaan davalā dəyakudəgi?” **25** Ngwatəranngug Yesu amaa, “Mbats, tapamnabi karanta dəgiti bəga nə Dauda sartakwa mbakən waiy ard tsaghwahaan dlaəa maay dəgzəg vakatər biya? **26** Ma zamani ndza Abiyatar nə maal ba tinngtimng ma zhiila kəsufaha, kaa daas kə Dauda damma Vəgya Daadamazhigəla, zuu kə bruudi kwa favaan ba kəngədə, həyu kə zəgaan aandzu wara, bamma zhiila kəsufaha. Dlaəa veltər baz tsaghwaha dagalaana” **27** Aiyam nə Yesu taa kə iitəra, “Bagava kwakyarvad də uud nə faciya ngiiga, ndərava bi nə uud kwakyarvad faciya ngiig biya. **28** Adabad kwaha, Zəra Uuda, iin Yaazhigəl baz dəga faciya ngiiga.”

3 Gwiya dagha ba nə Yesu damma guda dzahava. Vaakwahiina ndza mæng nə uuda nə iin əmtsəəmtsən dəv palla. **2** Ma uudahi ndzar vaakwahiina, kyalmahaatəra ndzarandzəg ba dəwwa ar zhargaan mbatak də mbəgaan kə uuda nə iin daghuvala faciya ngiiga, kiyava tləkətləg kə iitər də haipa. **3** Am Yesu taa kə daddakwa əmtsəəmtsən dəvaana, “Assagal ghacaghacig təvuukw vaakwana.” **4** Kaa ndavtəru ndavəg kə Yesu amaa, “Haiyakiyamanthaig nə adzahadzaha Muus kə 6a dəgit maraw davalā ngiig nii bəgvəna kəladərhi? Ngədləvəna shifəgnii tsəvanhi?” Maay wa mbədghant ghaiyan biya. **5** Kaa vəztərvəzəg kə Yesu ba da palla pal də badzəga rəvidməhuda, kaa hərsa rəvid kə iin mbakyarvad dəgdəgka ərvid mahudaatəra. Aiyama taa kə daddakwa əmtsəəmtsə dəvna, “Vəlləg kə dəvəgha.” Kaa vəlgaan

kə iina, kaa mbəgambəg kə dəvaan ba fakya. **6** Kaa ba dagal kə Farisiyaha da 6a dabari æmtað də uudaha Hirudus kə duuli ar da tsəg nə iitər kə Yesu. **7** Kaa ciya dagal kə Yesu ar də mbərzahaan ma kəsiina, da tə ghaiya dəlva Galili ba davaatəra, dlaba kaa gatəgaan kə uudah ba dyaka vaivaiya ma haaya Galili, **8** ma kəsa Wurshalima, ma Idumiya, ar də lii kilga zaagha Judan, ar də uudaha Taya ar də Sidun. Adaba cinngaracinnəg kə dəgitahi bəg nə iina. **9** Mbakyarvad dyakəra uudaha, kaa tagtərtəg nə Yesu kə mbərzahaana, aa sarardəvsəg kə perayu kwa ngyikwaha, haik kə tlagaan kə iitəra. **10** Mbakyarvad mbəghanambəg kə uudah ba dyaka, badəm lii də kuzaha ar tlagakəva kiyava tapəgaana. **11** Badəm sarti ar nəghəga shədəkw ghwadaha, ar nəghaghər ba kə mbədəg təvuukwana ar huuləg ar taakiya, “Agha Zəra Daadamazhigəla.” **12** Kaa bəltərəbələg kə iin kə magi ba vaivai kə shədəkw ghwadəh taakiya, aa tagararbi kə uudah man war nai biya. **13** Təhala kwaha, kaa dagat kə Yesu damma aghwa, dāhant kə lii naag nə iina, kaa da vakaan kə iitəra. **14** Kaa dzərgaaka dzərgəg kə iin kə kəlawā tar bu ma taatakatəra (kwa dātər nə iin də Zərbəlgahaana). Adaba kiyava ndzəgaan kə iitər æmtað də iina dlaəa bəltərət da taa əlbəg marawa. **15** Da veltər dlaə kə ndzədə lagwa shədəkw ghwadaha. **16** Wan kəlawatar buna dzərgəhaaka nə iina. Siman, (kwa fəgharva Yesu kə daag Bitrus) **17** Yakubu zəra Zabadi ar də zərababaan Yuhwana, (kwa fatərva nə iin kə daag Buwarnajis, zarha karazhigəla) **18** Andrawus, Filigus, Bartilumi, Matiyu, Tuma, Yakub zəra Halfa, Tadiyus, Siman, kwa naagaan kə zaa vuukwa kəssaana, **19** Yahuda Iskariyuti, kwa vələt Yesu. **20** Təhala kwaha kaa daas kə Yesu da hənniyaha, kaa gwiya dzahav dlaə kə uudaha baz za kaf pəletərvaapiləg kə Yesu ar də mbərzahaana. **21** Cinngara ba nə yaatər ndəkwanā, kaa dagau kə iitər da saa də vakaiya, adaba yaatər ar taaki, “Nalnəg kə valaaga.” **22** Am nə lii tsaga adzahadzaha Muusi saral ma Wurshalima, “Məng Ba'alzabul, Maala Shatanah ma vəghaana. Tlakəna vakaan kə ndzədə lagwa shədəkw ghwadaha.” **23** Kaa dāhtərantdāhəg Yesu kə uudahiin, kaa tagtər kə əlbəg də garav taakiya, “Lagwaləgw Shatanah kə zəraabaan Shatanaha?” **24** Abi, ma tagwavəmtəgw nə kwarəg hutsəg buwa, kwan kə kwarəga ghaciga biya. **25** Band kwah dlaəa, ma tagwavəmtəgw hənniyah hutsəg buwa, kwan kə hənniyaha ghacig biya. **26** Dlaəa akwama cigharantciig shatanah kə ghəraana tagwvəm hutsəg

buwa, ghacig biya. Səghaasəgga halavuwan. 27 Maay wa dzugwantdzugw kə daas damma vəgəy dadda ndzəf hutsarva kə kadlangahaan biya, bamma viyit kə uudanən ngudənan, Lakuti hutsəgarvahutsəg kə kadlangaha vəgyaana. 28 “Ən tagkurtag kə jiira, da bəshəvtərnəbəshəg aandzu hulfə kwar kə haipahi bəgara nə uudaha, ar də əlbəga nenegahi bəgarara nə iitər kə Daadamazhigəla. 29 Ai ciya, bədəm dadda kwa tagəda əlbəga nənəg tə Shədəkw Daadamazhigəla, da bəshvarnaabi ba tangw damma zərəzərə biya. Bəgaabəg kə haipi kwada bəshvarnaabi ba tangw damma zərəzər biya.” (aiön g165, aiönös g166) 30 Tagaatag Yesu kwan mbakyarvad ar taakiya, “Də shədkw ghwad nə iina.” 31 Kaa sagau kə babba Yesu ar də zarha babbaan. Ar ghacan gyimala ar bəlant kə uud da dāagaana. 32 Ndza mənəg nə uudah ba dyaaka ar cahwargan fadagaan təghər kə iina, am nə uuda nə iin taa kə iina, “Wai baabagh ard zarha baabagh ar ghacəga gyimala ar naa nəgha kəgha.” 33 Kaa ndavgaru ndavəg kə Yesu taakiya, “War baabara, ard zarha baabarni?” 34 Kaa vazītvəzəg kə iin kə lii cahwarga təvəgh kə iina, aiyama, “Wan nə baabara ard zaraabahara. 35 Ba dəm daddakwa bə dəgiti naag Daadamazhigəla, iin zərəabara, iin nə dəghwa baabara, iin dlaḃ baabara.”

4 Kaa gwiya tsagaan kə Yesu dlaḃ tə ghaiya dəlva Galili. Uudahi fadarvət da təghər kə iina ndzar ba dyaaka, adabad kwaha, iin wa fəghara daas kə iin damma perrayiu cihuran ma vakaiya. Dzahava uudaha ar ghacigan tə ghaiya gardza zaagha. 2 Kaa tsagtərtsəg kə iin kə dəgitaḃ bədyak tədvad garava. Amaa taa kə iitəra, 3 “Cinngamcinnga, dadda uusəg dal da riig ma guhaana. 4 Riig nə iina, kaa bəlgəlbəlgəg kyalma hulf da tə dūula, kaa sagau kə dīikah ar caggu. 5 Kyalma hulfah bəlal dat caccəhəlawə vakavaki maay haay dyaḃ biya. Kaa laghəra sagal kə iitər ba watswatsa adaba maay haay dyaḃ vaakwahiin biya. 6 Ghut ba faciya, kaa fuugəlfuug kə həiy ghulala, adaba badi bi kə tlali biya. 7 Kyaləm bəlal damma takka, kaa ghubargaraa ghubarg kə takka kaa zəgətzəg kə takka tsarva kə yə zərə. 8 Kyaləm bəlal dat haay marawa. Kaa laghəra sagala kə iitər ar ghubaran ba marawa, kyaləmaan yaa zər kulhəkərd-kulhəkərd, kwatlərən kul əngkwah əngkwaha, kyaləm dlaḃa zər dərmək-dərməka.” 9 Təhala kwaha amaa, “Bədəm dadda kwad də hyimya cinngaana aa cinnga.” 10 Ma sarta kwandza

cəhurgan nə Yesu ba daghwvəna, kaa ghalgaan kə mbərzahaan kəlawə tar buwa ard lii gətəgaan maa tagtər kə dəgiti tuuk vakai garavəna. 11 Aiyama taa kə iitəra, “Hayakuranthaig nə uud am sərə kə dəgiti shəbəshəbən təghər kə tləkəssərə Daadamazhigəla. Lii maay makuram biya, aandzu kwar kə dəgita taggəvtər bad garava. 12 Iin wa nə iina, “Aandzu ar ba vazəgaana, ar nəghəga biya. Aandzu ar cinngaana, ar nəghəgaaka biya. Adaba haik kə nəghəgaakanəghəg kə iitəra, ar pəla kə ghəra bəshivtərnana.” 13 Aiyam Yesu taa kə iitəra, “Mbats nəghamakai kə garavən biya? Am da nəghəgaaka ndar kaci kə kyaləmani? 14 Dadda riigna, əlbəga Daadamazhigəl wa riig nə iina. 15 Hulfən bəlal da tə dūuləna, iitər garava lii cinngaracinng kə əlbəga Daadamazhigəla. Cinngara ba nə iitəra, kaa sagau kə Shatanah hutsdan kə əlbəgən riivaya ma rəvid ma hudaatərna. 16 Band kwah dlaḃ hulfən bəlal dat caccəhəlawəna, iin garava lii bad cinngacinngaətər kə əlbəgəna, kaa dləghgadləgh kə iitər bad ərvīd ma hud palla. 17 Adaba ar maay tsau də tlali biya, zələrmai vaivai biya. Akwama ciyitciig dlad mbakyarvad əlbəga Daadamazhigəla, bat watswatsər kaa gwiya damma haal kə iitəra 18 Hulfī bəlal damma takka, iin garava uudahi cinngaracinng kə əlbəgiina. 19 Bəkəva kwaha kəmma dəga duniya, ard naa hyahha, ard kəmma kyaləma dəgitaḃa, dagha damma ərvīd ma hudəatər tsatərvatsəg kə ghubarg ba kwal yiiga kə zərə. (aiön g165) 20 Hulfən bəlal da tə haay marawna, iin garava lii cinngaracinng kə əlbəga Daadamazhigəla, ar dləghan, kaa bəgaan iitər kə tlər də vakaiya, kaa tləkənatləg kə iitər kə yu tuuk vakaiya kyaləm kul həkərd-kul həkərd, kwatlərən kul əngkwah əngkwaha, kyaləm dlaḃa zər dərmək-dərməka.” 21 Am Yesu taa kə iitəra, “Am sagau də kaara jahuramb am humbara kə taas nii? Nii am fəg mazha ngyil kə piin hii? Abi am hərtəg tə dəga hərtəggaan nə uuram kə kaara jahuramb? 22 Maay dəgiti shəbəshəbən kwa da sərvaaka biya. Dlaḃa maay nə dəga gəlgəli kwada maay sagal dat bəlabəl biya. 23 Bədəm dadda kwad də hyəmmyia cinngaana, aa cinngacinnga.” 24 Amaa taa kə iitər dlaḃa, “Cinngamcinng ba maraw dəgiya” “Darami agha kurəg nənəg də vakaiya, da kurak də vakai nə uuda, da fəkarna nə uuda. 25 Bədəm dadda kwa də dəgita, fəvarnaafəga, kwa maay nə dəgaan biya, aandzu hədikənən vakaana da kəsvarəvkəsəga.” 26 Kaa za vuukw kə Yesu taakiya, “Band kwan nə ndzəgana tləkəssərə Daadamazhigəla. Band uudi riivaya hulf ma

guhaana. 27 Təhala həngngaha, kaa fətsəgalfətsəg kə hulfən ghubarana, sərgəhai nə uuda nə iin kə dəgiti bəgavanən biya. 28 Haay sagal də dəgwaiya bad ghəraana, ba zəngwa bəgga kə ghuuva, kaa bə ghara, təhala kwah kaa dəg kə zər tə vakaiya 29 Ma təhaltəhəg nə dəgwaiya, kaa kəssant kə iin kə həvva kiyava ghudgaana, adaba bəgaabəg sarta ghudgaana.” 30 Kaa gwiya tagaan kə Yesu taakiya, “Kiyam da kurəg dau kə tləkəssəra Daadamazhigəli? Nii kiyam da gərəg də kwar kə garav kə ndzəganani? 31 Da band dzakəva hulfa zəra mastad kwa iin wa mishshish ma hulfaha bədəm kwa riivav damma haaya. 32 Bəkəva kwaha, akwama riyavariiga, ghwubərg juujig kə kyaləma uufahi ma dyaghaara guha, dəvahaan bə ba maandala, baz diikah ar tsug ma shədkwaana.” 33 Tagatər də garav nə Yesu kə əlbəga Daadamazhigəla ba dyak, kalkal də ghaala nəghəgaakanəghəgaatəra 34 Maay nə dəgiti tagatəra nə iin kwal garav biya. Sarti ar əmtəd də mbərzahaan ba davaatəra, tagtər ba tə bəlabəl kə dəgitaha. 35 Ba daghuvalaa nə iina, hərzət ba faci kə bəla daaya, am Yesu taa kə mbəzahaana, “Jiyam da tə kwah kə ghyabba yuwa haiya” 36 Kaa dūgarsduug kə iitər kə dzahava uudaha, kaa dagal kə iitər ma pərrayiwiin band ndzəganaani ndza ma vakai nə iina. Məng dlab kyalma pərra yuwah əmtəd də iitəra. 37 Kaa cigətciig kə kalangasa, fəgharaafəg baz yu ciya damma zhigəla, dlabə kaa tsəgaan kə iin kə pərra yuwa, kaa ghubəda saas kə yu samma vakaiya hərz pərra yuwən kə righəgga. 38 Ndza hənna haar nə Yesu ma hala pəra yuwa, bəla kə ghəraan tə dəga bəla ghəra. Ar ciyant mbərzahaana, am nə iitəra, “Dadda tsaga dəgita, wa kiyam ruuga, kats maay lambagh biya?” 39 Kaa ciig kə Yesu cagara kə gyi kə fəda, amaa taa kə yuwa haiyina, “Dew amənga! Ndzandəgga!” Kaa ghacigaghacig kə fəda, bədəm vaka ndzaandzəg ba dəwwa. 40 Amaa taa kə mbəzahaana, “Aujilbəg kəskuram gədzəg ndəkwanī? Gwastən am maay də fadghər biya?” 41 Kaa gədzəgətdzəg kə iitər ba vaivaiya, am nə iitər taa kə ghərahaatəra, “War wan kə uudi? Baz fəda ar də yu ndakwani ar cinngarnucinngi?”

5 Dəvəradəzvəg Yesu ard mbəzahaan kə yuwa haiya kwa ma larda Garisinaha 2 Bad tsugwa Yesu wah sagal ma pərra yuwa, kaa sagau nə uuda nə iin kwad də shədkwa shatanah ma gətlah da vakaana. 3 Kwanən kə uuda hənna bamma gətlaha.

Maay wa ngwadnangwadəg aandzu da tsavitsavi biya. 4 Adaba wura ndza diyav nə atsaviyatsavi tə dəvahaan ard shəgahaan ba ngadləgaana. Maaydlə wa də ndzəddə gwiya ngwadfdəgaan biya. 5 Ba kəlla həng baz faci baz avəd gwayav ma gətlaha, baz ma aghwa tsaha huuləgga harra vəghaan də akura. 6 Kəsgəharu ba nə iin kə gyi kə Yesu saas vaka bitkyā, kaa əmndəra dagau kə iin kəlla kə ghəwunj təvukwaana. 7 Kaa huuləg kə iin bad haləvəwa ndzədaana amaa, “Au lambagh də kai, Yesu Zəra Daadamazhigəl kwa juujig də ndəngəri? Ən ghala kəgh ma daaga Daadamazhigəl, vəlwabi kə dlad biya.” 8 Taggaa mbakyarvad tagghartag Yesu taakiya, “Duwarsduug kə uudanən, kəgh shədkwa shatanahna!” 9 Kaa ndavgarundavəg Yesu taakiya, “War daagaghi?” Kaa ngwangug kə iina amaa, “Daagara bədyaka, adaba kəm bədyaka.” 10 Kaa ba ghala Yesu kə iin bədyakdyak haik kə lagwtərləgəw dagal ma lardiina. 11 Hərz də kwahiin kə vakavaka məng maandala gidđya ghavzah piig tə kungula aghwiina 12 Kaa ghala Yesu kə shədkwa shatanahən taakiya, “Dukəməndəsduug magha bəlkəməndəs daadama ghavzahaana.” 13 Haiyatəranthaig nə Yesu. Kaa ba sagal kə shədukwa shatanahən ar dəm ma ghavzahaan. Məng damma alfu bu nə ghavzah ma gyidfdəna, kaa əmdəra daay kə iitər damma yuwa haiy ar ruwana. 14 Nəgharaba lii piya ghavzahaan kə dəgiti dzəghardzəgəna, kaa əmdəra daas kə iitər da kutəgaan ma kəssahaatəra ard gədzər kəssaha. Kaa ba sagau kə uudah sa vazza dəginən dzəghardzəgəna. 15 Saragha ba nə iitər da vak Yesu, kaa nəghəganəghəg kə iitər kə uudanən kwa ndza cəbəg shədkwa shatanahən, cəhurgan tsəgwatsəgwan ma sədəv səghaasəg samma hənkaləan balapiya, kaa gədzəgətgədzəg kə iitəra 16 Uudahi dzəghaar vakatər wanənnə, kaa ba kutəgaan kə iitər kə dəgiti dzəghaar də daddakwa cəbəg shədkwa shatanaha ar də ghavzaahaana. 17 Kaa fəgarzhafəg kə uudah kə ghala Yesu maa dūwars kə haayatəra. 18 Tə ghərdəga daas Yesu damma pərayuwa, kaa ghalgaan kə daddakwa ndza tsəg shədkwa shatanahən maa hayarant maa dagal əmtəd də iina. 19 Haigharant bi Yesu biya. Amaa taa kə iina, “Dəg daa da hənyah vak zərabəbahagha, agha tagtər kə dyakəra dəgitahi bəgaka Yaazhigəla, baz dūuli zhuwakadaala nə iina.” 20 Kaa daas kə uudanən, farzha kə kutəgaan kə dəginən dzəghardzəg ma larda Kəsaḥ Kəlaw təghər kə dəgitahaan dyakdyakahaan bəghara Yesu. Bədəm

nə uudah kaa 6a jappəra. **21** Gwiya dzəva ba Yesu da tə kwah kə ghyaba yuwa hai ma pərayiwa, kaa dzahav kə uudah badyak da vakaana. Bamma sartən ndza ba təghaiya yuwa haiy nə iina. **22** Kaa dagau kə pal ma maalah təghər kə guda dzugwazhigəla kwa dahav də Yayirus. Nəggha ba nə iin kə Yesu, kaa mbədəgambədəg kə iin təvuukwana. **23** Kaa ghalgaan kə iin ba vaivai, taakiya, “Zər dəghwar təgherdəga əmtsəga. Ən ghala kəgh magha dagau agha tapnan maa mban ndzan də shifəga.” **24** Kaa ba dagau kə Yesu əmtəd də iina. Kaa gatgarsgatəg kə uudah badyak ar jagwaana. **25** Ndza mənəg nə uus vaakwaahiin viigaan kəlaw tar buwa ba kəla vəzza. **26** Həbuhəbəg kə dlad ba vaivai mazha dəva lii 6a kərgun ba dyaka baz kwaḃaan tsatsəg badəmma. Dlakulva 6a ngulma, gwiya mbərəg bad mbərəgga. **27** Ndza cinngacinng kə əlbəg təghər kə Yesu, mbakyarvad kwaha, kaa daas kə iin damma uudah kyilgaana, tapnan kə sədavaana, **28** dzamgaan ma irəvidmahudaan taakiya, “Aandzu ba sədavaan wan tapna naiya ən mbəga.” **29** Ba təvakaitəvakai, kaa ghacigaghacig kə avəziin kəlgiina, dlaḃa cinngacinng ma vəghaan taakiya mbavnambəga. **30** Ma kwahiin kə sarta kaa nəghəgaakaa-nəghəg kə Yesu taakiya mənəg ndzəd aa dəgal ma vəghaan, kaa gwivətgwiig kə iin, amaa, “Warwa tapa sədavarı?” **31** Am mbərzaahan taa kə iina, “Awḃa! Agha nəghəganəghəg kə kirfkirf uudah ndəkwaŋtsəm, ‘Warwa tapaktapəg amənga?’” **32** Kaa 6alla gyi kə Yesu vazza daddakwa 6a kwanəna. **33** Nəghaakanəghəg nə uusən kə dəgiti 6agavaran tsauwa, kaa saas kə iin da təvuukwa Yesu ma dladlawur dlaḃa vəghaan təgga, mbəda kə iin təvuukwana, tagar kə iin kə jiiraan badəmma. **34** Aiyama taa kə iina, “Dəghwara, fadghəragha mbakambəga. Dəg ma gabərər, mbəghambəg tuuk kə kuzagha.” **35** Ba ndzəgaan Yesu ba taaghai, kaa am nə uudahi saral ma vəgya Yayirus, am nə iitəra, “Abi, əmtsaaəmtsəg nə dəghwiina, gwiya gargyabi kə dadda tsagadəgit biya.” **36** Fabi nə Yesu kə taad tə dəgiti taggar nəiitər biya, amaa kə maal təghər kə guda dzəgwazhigəla, “Gədz biya, fədgħərətfəga.” **37** Tsatərvatsəg kə gatəgaan kə kyalma uudaha ba Bitrusa, Yakuba ar də Yuhwan zərababba Yakuba. **38** Daragha ba nə iitər da ma vəgya Yayirus, kaa nəghəganəghəg nə Yesu kə uudah uushit uushig ghərətər ar tuuga ar huuləga. **39** Dagha ba nə iin damma hənnyahiina, amaa taa kə iitəra, “Aujilbəg kə səkuram am tuug am huuləg ndəkwana? Abi, hənna haar dəghwiina au mtsamtsəga?” **40** Kaa 6agar

ghwubasga nənəg kə iitəra. Təhalakwaha laguda kə iin kə uudah da gimala, dāhant kə iin kə dadda dəghwiina, ar də babbaana ar də mbərzaahaani mtəd də iina, ngal daas kə iin da vakavaki də dəghwiina. **41** Viyit kə iin kə dəva dəghwna, amaa taa kəiina, “Talita kumi,” iin taakiya “Zər dəghwa, ciiga.” **42** Ba tə watsəra kaa ciig kə dəghwən kaa dagala. Viiga dəghwna kəlaw tar buwa. Kwan fatəraafəg kə 6a jappər ba vaivaiya. **43** Kaa 6əltər6əlgə Yesu kə maggi taakiya aa cinngabi nə uudah kə dəginən aa dzəgardzəgən biya, tagtər dlaḃ taakiya aa vələralvəlg kaffa.

6 Dughars ba Yesu kə vakava kə iin kaa gwiya daas kə iin damma kəsaana, kaa daas kə iin əmtəd də mbərzaahaana. **2** ʔagaa ba sarta ngiiga Yahudaha, kaa farzha kə iin kə tsagar dəgit kə uudah ma guda dzəgwazhigəla. Badyak lii cinngaracinnga, ar 6a jappəra taakiya, “Tlakəna mər nə uudanən kwanahaani? Hulfa kwar kə sərgasərgər wa vələvarvəlgə baz dəga jappər ndakwi 6aagaani?” **3** “Abi kafintən wanən? Zəra Maryam, zərabaz Yakub, ard Isuvuu, Yahuda ar də Siman biya? Abi yigahaan ngwasah wan əmtəd də kəmyamən?” Kaa za vəgha də iin kə iitəra. **4** Aiyam Yesu taa kə iitəra, “Aandzu ba war fəgaarəfəg kə tlayang, maay ba nə uudaha kəsaan ard zaraabahaan ard lii vəgyaan biya.” **5** ʔagaabi Yesu kə dəga jappər vaakwaahiin biya, mbəghana ba uudah hədikən tədvad fətəra dəva. **6** Kaa 6a jappər kə iin tədvad maayrər fadghəghərətəra. Kaa gwaivagwaig kə Yesu ma kyalma gədzər kəssah tsagtər dəgita. **7** Kaa ba dahtərətdəhəg kə iin kə kəlaw tar buna, 6əltərət kəiin bu-buwa, vəltər dlaḃ kə ndzəd təghər kə shidkwa shatanaha. **8** ʔəltəra kə maggi taakiya, “Kəsam bi kə dəgit kwakyarvad dagalaru biya, aandzu dəgzəga, ma jilada, bi kwaḃ ma mbələharu biya, ba zad kalti wam kəssəg nə uurama. **9** Famfəg ba kə kimbaka, kəsam bi kə kwatlərn kə sədav biya aandzəg ba wa tə vəgharuwa. **10** Badəm hənyahi am dəgaa nə uurama, am ndza vaakwah tangw damma sarti am da duug nəuuram kə kəssiina **11** Badəm vakavaki dləghakura bi nə uud biya, mam da ciiga am pangda kə aləgwat tə shigahaaru kiyava nəg kə shidaharuwa.” **12** Kaa ciya dagal kə iitər, ar tagtər əlbəga Daadamazhigəla kə uudah taakiya aa pəlpərpəlg kə ghəra. **13** Lagwardaləgw kə shidkwa shatanah badyaka, ar mastəra kə wal kə lii yangbi badyaka, dlaḃa ar mbahtərana. **14** Kaa cinngacinng kə tləkkəs

Hirudus kə əlbəg təghər kə Yesu, adaba cinngalcingnə nə daagaan aandzu takwara. Baz tagaan kə kyaləma uudah taakiya, “Yuhwan dadda tsufəg wa ciyavant ma gətlaha, iin wa nə iin də ndzəfə 6aa dəgaha jappər nə iin ənd kwana.” 15 Aiyam kyalma uudaha, “Tlayang Iliya.” Am kyalma, “maaya, kwatlərn kə tlayang shah, ma tlayangahi ndza wura.” 16 Cinngaha ba nə Hirudus kə əlbəgna, aiyama, “Abi, Yuhwan, kwa ghudananai kə ghər tə vakai wa ciyavant ma gətlahal!” 17 Adaba wura ndza Hirudus ba də ghəraan wa taga taakiya aa viivətviig Yuhwan ngudvənan ma guda bərfina. Bəgaabəg Hirudus ndəkwan mbakyarvad Hirudiya, uusa zəraabaan Filigus, kwa kəsuu Hirudus. 18 Adaba ndza taghartag Yuhwan kə Hirudus taakiya, “Kalkalaan bi kəssa uusa zəraabaabagh biya.” 19 Mbats, Hirudiya həkyaghanahəkyag kə Yuhwan ma ərvīdmahuudaana, nahanahəg maa tsəvaan, bakəva kwaha tləkəna bi kə dūuli biya, 20 adaba Hirudus gədzgaan kə Yuhwaana. Sərgasərg nə iin taakiya uuda jīrjīir nə iina, dləba ba cuwadadda, iin wa fəghara kə Hirudus kə həkyə Yuhwan ba marawwa. Ba cukw sarti taag Yuhwan kə ghaiya də vakaiya, mbəkəmbəg ma ərvīdmahuudaana, bakəva vakwaha cinngaan kə əmtakəra əlbəgaana. 21 Təhalakwaha kaa tləkkənətləg kə uusiin kə dūula, daavala 6a kwaanda Hirudus, kwa dzahghant nə iin kə ajanaha ar də tləkəsa ghəwəvahaana, ar də uudahi maamaalah ma Galili kwakyarvad hwaḍəga kwandaana. 22 Dal ba nə dəghwa Hirudiya da shakaləg təvuukwa Hirudus ar də ghulabahaana, cinngaracinnəg kə mtakər ba vaivaiya. Aiyama, “Au wagha naagnəngi? Badəm dəgiti aa ghalga nəng ən vələkvələga”. 23 Baz zangwadəga, am tləkəssa taa kə dəghwəna, “Badəm dəgiti aa ghalga nəng ən vələkvələga, aandzu kyalma tləkəssərara.” 24 Kaa dagal kə dəghwən tagar kə babbaan, “Awanda ghalg naayi?” Aiyam babbaana, “Ghəra Yuhwan dadda tsuufəgga.” 25 Ba tə watsər kaa əmndəra da vak tləkəs kə iin amaa, “Ən naagan banda kwan ndakwan aa vəlwavələg nə uud kə ghəra Yuhwan dadda tsuufəg tə pəlaiya.” 26 Cinngaha ba nə iin kwana, kaa njikənjiig ba vaivaiya, amaa mbakyarvad ngwadəgi zuu nə iina, ar də ghwulabahaana, naabi kə pigardapiig biya. 27 Kaa bəlgantbələg kə iin kə kapupuwaan taakiya aa səvardaasəg ghəra Yuhwan. Kaa dagau kə iin damma guda bərfin ghəwudda kə ghəra Yuhwana. 28 Sədaa kəiin tə pəlaiya, vələr kə dəghwiina, dəghwən dləba vələr kə babbaana. 29 Cinngaraba mbərzaha

Yuhwana, kaa dagau kə iitər ar kəsant kə tluwaana, ar hədnana. 30 Gwiyaragwiig dlakulva gyiya Yesu kwa bələtərat nə iinən saasa vakaana, ar tagar kə dəgitahi bəgara nə iitər badəmma, ar də dəgiti tsagaar nə iitəra. 31 Adaba uudah badyaka ba kwan daasa kwan sagala, bandva kaffa tlarkənai zərbəlgahaan kə dūula zəgaan biya, aiyama taa kə iitəra, “Jiyam dagal da vakavaki maay aandzu ndəwar biya, am diida kudəg hədikəna.” 32 Kaa dəgədməg kə iitər damma pərrayiwa ar dal da vakavaki maay aandzu ndəwarbi ba iitər davaatəra. 33 Nəghara ba nə uudah badyak kə ciya dagalatəra, dləba nəghartəraakanəghəga. Kaa əmndəra dagal kə iitər ba də shəg sagal ma kəsah badəmma, kaa tsugwatsug kə iitər lakuti sagau kə iitəra. 34 Tsugwa ba nə Yesu kaa nəghəganəghəg kə uudah fadəgaan ba badyaka, zhutərdaala kə iina, Adaba ar band tuughah kwal dadda piiga. Kaa tsagtərtsag kə iin kə dəgita badyaka. 35 Hərz faci bələdaya kaa sagau kə mbərzahaan da vakaana, am nə iitər taa kə iina, “Vaakwana maay ndəwar biya. Faci dləba hərz bələdayaana. 36 Bəlarsbələg kə uudah maraa dal damma gədzərkəssaha ar də kəssahaan mbəvmbəvən, maraa sagwa kə dəgitahi da zə nə iitər.” 37 Ngwatərangwug Yesu amaa, “Vələmtərvələg nə uuram kə dəg zəgga.” Aiyam nə iitər taa kə iina, “Kəm sugudasug kə dəgzəg kalkal də kwəbi divar kə baryam dəga kyil təhs, kəm vəltər ar zuwa?” 38 Amaa taa kə iitəra, “Bruudi ngwen wa vakaruwi? Dam da vazəgaana.” Vazarna ba nə iitəra, aiyam nə iitəra, “Bruudi dləba, ar də kilf buwa.” 39 Kaa tagtərtag Yesu kə mbərzahaan aa tagartərtag kə uudah ar cahwara dakwal dakwala tə kazhakw də gyiya. 40 Kaa cahwargacahwarəg kə iitər dakwal dakwala, kyaləm dərmək-dərməka, kyaləm kul dləb kul dləba. 41 Kəsgəhant ba nə iin kə dūmmba bruudi dləba, ar də kilf buwəna, dzəgaan kə iin kə ghəraan damma zhigəl, tagar kə uus kə Daadamazhigəla, lahnana kə iin kə dūmmbahaana vəltər kə mbəzahaana, ar vələr kə uudaha. Tagwtərnən dləb kə kilf buuna kə mbərzahaan ar vəltər kə uudah ba dəmma. 42 Badəmma zaruuzəg tlatərtləga, 43 ar dzahant kə lahgha bruudi ar də kilfiina, tlavkəna nə alghw kəlawə tar buwa righarighan. 44 Dyakəra uudahi zaru kwanən kə dəgzəga ghəwəlvah alfu dləba. 45 Ba tə watsəra kaa fətəraafəg nə Yesu kə mbərzahaan damma pərrayiwa maraa tsugwa ma Betsaida lakwti dagau kə iina, iin dləba dīitərs kə uudaha. 46 Təhalakwa dīyatərəs nə

iin kə uudaha, kaa dagat kə iin dat kungula aghw da dzugwazhigəla. **47** Bəlaa ba hwaasa, perrayuna ndza ma taataka yuwahaiya. Ndza ba dlaḅ nə Yesu tə ghaiya gardz ba daghwvaana. **48** Nəgha ba nə iin kə dladā duuləgaanaatər kwakyarvad ḡagavanaatər də fəda, band garava karfi həkərda avəda. Kaa dagal kə iin təghəra yu da vakaatəra. Zəkk amaa bandgi da ghuda dagala. **49** Nəghara ba nə iitər dagal tə ghəra yuwa, am nə iitər ndakwani daddkwa səgal tə afka, kaa huuləg kə iitəra, **50** adaba badəm nəgharanəghəga, kaa gədzəg kə iitəra. Kaa tagtərtəg kə iin taakiya, “Ndavam biya! Ba kaiya, gədzam biya!” **51** Kaa daas kə iin damma perrayu əmtəd də iitər, kaa ghacgaghacig kə fədiina. Kaa ḡa jappər kə iitər ba vaivaiya, **52** adaba ar sərgai kə dəgiti tuuk vakai nə gəlla uudah alfu dləḅən biya, kwakyarvad irrəvidmahudaatəra dəkḡəka. **53** Dzəvara ba nə iitər kə yuwa haiya, ar tsugwa ma Janisarat, ar ngudəna kə perrayuwiin tə ghaiya yuwahaiya. **54** Ba sagalaatər wah ma perrayuwa, caaricaari kaa sərgaakasərg kə uudah taaki, mbats Yesu. **55** Kaa ḡala əmdərg kə iitər aandzu takwar ma haiyin, kaa ba langarlang kə iitər kə lii yang bi tə dəga hənganaatər da vakavaaki ar cinnga nə iitər taakiya vaakwah Yesu. **56** Badəm vakavaki dəgal nə iina, bi kəs d̄yaka, ma zər kəssa, bi ḡalabalaha, ar həngna kə lii ya yangbi tə ghaiya kasukwa, ar ghaləg mbakyarvad lii yangbi maraa tappənan aandzu ba ghaiya sədavaana. Badəm lii taparnatapəgga mbaharambahəgga.

7 Farisiyaha ar də kyalma lii tsaga adzahadzaha Musa lii saral ma Wurshalima fadarvət vak Yesu. **2** Kaa nəghəganəghəg kə iitər kə kyaləma mbərzahaan ar zaa kaf kwal barga dəva, tədvad adzahadzahaatəra ar maay də caccu biya. **3** Adaba Farisiyaha ard Yahudaha badəm ar maay za kaf əndkwah biya, bamma bararabarəg kə dəvahaatəra, tədvad adzahadzaha daadijahaatəra. **4** Ma saraghasəg saa ma kasukwa, ar maay za kaf ndan biya bamma bararabarga. Məng dlaḅ watlərən kə adzahadzaha daadijah badyak kwa gwiyaru nə iitəra, dlaḡa ar tsuufəgaana, band bara kuwa həḡḡa yuwa, shakaha, ar də təfuwa. **5** Kaa ndavgarundavəg kə Farisiyaha ar də lii tsaga adzahadzaha Musa kə Yesu, “Aujiḡlḡəg kə mbərzahagh ar maay gata adzahadzaha daadijah ar za kaf də dəv bakwal caccuwi?” **6** Ngwatərangug taakiya, “Mbats ba kalkal nə tlayannḡəra tagga nə Ishay təghər kəskuram taakiya am muniya! Bandkwa vindava taakiya, “Am Daadamazhigəla, ‘Ar fəkwaara bad

ghai nə uudah kəskaiya, irrəvidmahudatər biki də kaiya. **7** Ar ḡagwa ba gyagyaan kə kwatnahəra. Ar tsagtər adzahadzaha uudaha, dlakulva əḡḡəga Daadamazhigəla.”” **8** “Duwamarsduug nə uuram kə adzahadzaha Daadamazhigəl kwa tagaa nə iin taaki aa gatavgatəga am gata dəga daadij uudaha.” **9** Amaa taa kə iitəra, “Am sərgasərg kə duwa adzahadzaha Daadamazhigəla mbakyarvad am gata dəga daadijaharuwa! **10** Adaba tagaatag Musa taakiya, ‘Faarafəg kə daadagha ar də baabagha,’ dlaḡa, ‘Dadda kwa ḡaava daddana bi babbaana barari tsavva.’ **11** Am duugarsduug nə uuram kə uudi maay tsa puuta daddaana ar də babbaan biya, farwut taakiya badəm nə dəgit mamma ndza da tləkkəna nə uuram vakara fanarafəg kə Daadamazhigəla. **12** Tsamarva ndəkwah nə uuram kə məlgaru kə daddana ard babbaana. **13** Tədvad kwan wam neneg nə uuram kə əḡḡəga Daadamazhigəl mbakyarvad dəga daadijahi am tsagtər nə uuram kə uudaha. Am ḡag band kwah dlaḡ nə uuram kə dəgitah badyaka.” **14** Kaa gwiya ḡəhtərtḡḡəhəg nə Yesu kə dlamakəlaaa, amaa taa kə iitəra, “Cinngamwacinnḡ badəmma, am nəghaaka dlaḡ ba marauwa. **15** Dəgiti dəgaa damma vəgh kə uud bi wa fəgara ndzəga kwal caccu təvuukwa Daadamazhigəl biya, dəgiti sagal ma vəgh kə uud wa fəgaraa ndzəga kwal caccu təvuukwa Daadamazhigəla.” [**16** Daddakwad hyimiya cinngaana aa cinngacinnḡa.] **17** Təhala tagwavaan də uudaha, kaa daas kə iin da hən̄yaha, kaa ndavgarundavəg kə mbərzahaan kə dəgiti tuuk vakai nə wanən kə garava. **18** Ngwatərangugga amaa, “Mbats kuram ndakwi nəghamaaka biya? Nəghamaaka bi taakiya Dəgiti dəgaa damma vəgh kə uud bi wa fəgaraa ndzəga kwal caccu təvuukwa Daadamazhigəl biya, **19** adaba aa dəhi damma rəvidyan biya, aa dəhi ba damma hudaana, təhalakwaha kaa sagal ma vəghaana.” (Vaakwana maradamarəg Yesu taakiya makwar kə dəgzəga bad caccuwa.) **20** Kaa zavuukw də taakiya, “Dəgiti sagal ma vəgh kə uud iin wa fəgaraa uud ndza kwal caccuwa **21** Kwakyarvad sagal ma rəvidmahudā uud nə dzama ḡa kəladəra, shiḡḡəga, ḡa ḡəla, tsa shifəgga ar də ḡa gwaragwara, **22** ard dlərməga, kəladəra, valla uudaha, ar də kəmma dəga tsa zhərwa, ar də shilga, ar də badza ḡaaga, ar də naaghəra ar də dlagəra **23** Badəm wanahaan kə dəga kəladəra sagal bamma rəvidmahuduuda, badzəgaan kə ndzəgana uuda.” **24** Kaa ciya dagal kə Yesu vaakwahiin damma larda Taya ard Sidon. Kaa daas kə iin da vəgya uudana, nahabi

nə iin maa səran aandzu ndəwar biya. Bakəvakwaha pələwapələg kə shəbga. **25** Cinngaha ba nə uusiin kwa tsaag shidkwa shatanaha kə zər dəghwaan kə əlbəg təghəra, caaricaari kaa dagau mbədan təvuukwana. **26** Uusna dəghwa Helenaha. Yavva ma larda Finikiya ma haiya Suriya. Kaa ghalla Yesu kə iin maa lagwda kə shatanahən ma vəgha dəghwaana. **27** Am Yesu taa kə iina, “Aazaruuzəg zarh ndan tlətəra, kalkalbi kəsvant kaf vələvtər kə ghəgyah biya.” **28** Ngwangug nə uusəna amaa, “Aana, bandkwah, dadda tsaga dəgita, abi, zəgaan nə ghəgyah kə kafi balgal vaka zəgaa kə zarəh.” **29** Aiyam Yesu taa kə iina, “Mbakyarvad ngwuggi aghaa ngugga nəngna, dæg daas da hənyaha, duugharduug shatanahiin kə dəghwagha.” **30** Kaa gwiya daas kə iin da hənyaha, tləghara hənga tə piin kə dəghwaana, duugharsduug shatanaha. **31** Duughars ba nə Yesu kə larda Taya, kaa ghuda dagal də Sidon lakutti gwiya daas damma yiwahaiya Galili, ar də ghaiya kəs kəlawə Dikapolis. **32** Vaakwaha ar sardəv nə uudah kə matangng kwa tagəda dlah kə ghaiya. Kaa ghalgaan kə iitər maa tappəna kə uudanən maa mbanna. **33** Dahant kə iin kə matangən damma dləmmaaba vakavaki maay ndwar biya, kaa fahardəm kə iin kə zarha dəvaan damma hyemyahaana, dlabə təfa kə ashavaiya, tapəna kə aryahaana da ashavayiina. **34** Kaa vazza damma zhiḡəl kə Yesu kaa dəya shifəg kə iin bad ndzəda, amaa taa kə iina, “Iffata!” Iin taakiya, “Wurga!” **35** Tagaa ba nə iin kwaha, kaa wurəg kə hyimiyahaana, dəgiti həkyəghani aryahaana pləmpəlgə, kaa tagaan kə iin kə ghai ba marawwa. **36** Bəlatəraabələg nə Yesu kə maggi aa tagarar bi aandzu war biya, bakəvakwaha kaa kutgaan kə iitər kə dəgiti dzəghardzəgən. **37** Kaa bə jappər kə uudah ba vaivaiya, am nə iitəra, “Bagaabəg kə dəgit badəm bakalkala! Baz lii matang ndza cinngacinnḡ kə əlbəga, lii hatstəruu hyəmiya ar tagaan kə ghaiya.”

8 Makwahiin kə sarta, kaa gwiya fadəgətfadəg kə uudah ba dyaka. Maay tsau nə dəgzəg vakatər biya, kaa dahgantdəhəg nə Yesu kə mbərzahaan amaa taa kə iitəra, **2** “Ən bə zhuwadaala uudahaana, hənga həkərd wən kwan ar ba vakar bakwal dəgzəga. **3** Akwama diiyantərsədiiga daas da hənnyaha də waiya, ar da mbasda biya. Adəba kyaləm saral vaka bətkya.” **4** Am mbərzahaana, “Da tləvkəna mər nə dəga zəg makwanən kə təghal kwada tləgaara kə uudahaani?” **5** Kaa ndavatərundavəg kə Yesu taakiya, “Bruudi

ngwen wa vakaruwi?” Aiyam nə iitəra, “Uudifa.” **6** Kaa tagtərtəg kə iin kə uudah aa cahwararacahwarəg tə haiya. Kəsant kə iin kə bruudiin uudifna, kaa tagar uus kə Daadamazhigəla, lahnana, vələtər kə mbərzahaan kiyava tagwar kə uudaha. **7** Məng dlab kilf mishish hədiikən vakaatəra. Faraa kə iin kə barka, amaa tagwamtərnatəg wə uudaha. **8** Zaruuzəg nə uudaha, tlətərtləga, ar dzahant nə mbərzahaan kə təmgəan alghw uudifa. **9** Lii zaruuzəg ar məng damma alfu uufadə. Kaa diitərəs kə iin dagal kə uudaha. **10** Bat watsər kaa dəgəmdəg kə iin damma pərrayu də mbəzahaan, ngal dagal kə iin damma larda Dalmanuta. **11** Kaa sagau kə Farisiyah sa baləgajau də Yesu, Sarsaa fəshgaana, kaa ghalgaan kə iitər maa martərdə kə dəga jappər kwada nəg kə dəga sərg saay ma ghərazhigəla. **12** Kaa dəya shifəg kə iin bad ndzəddə, amaa, “Aujibəg kəskuram uudaha zaman am gata dəga sərgi? Ən tagkurtag kə jiira, maay watlərən kə dəga sərgi da marvətər kə uudaha zamanən biya.” **13** Təhalakwaha kaa duutərəsduug kə iina, kaa daas kə iin damma pərrayuwa, kaa dzəva dagal kə iin dat ghyaba kwaha. **14** Viyatəraavig kəsə bruudi kə mbərzaha Yesu, ba pal wa vakatər ma pərrayuwa. **15** Kaa bəlaatərabələg nə Yesu kə maggiya, amaa, “Fəmfəg kə hyəmmi dəgiya, dlabə am fəgaan kə taad tə yista Farisiyaha ar də dəga Hirudus.” **16** Kaa tagkəvaatəg kə mbərzah ma taatakaatər taakiya, “Mbakyarvad kiyam maay də bruudi ha waa taag nə iin ndəkwahini?” **17** Nəghaakaba nə iin kə dəgiti ar taag nə iitəra, kaa ndavtrundavəg kə iina, “Aujibəg am taakiya am maay də bruudi? Mbats, gwastən nəghamaaka biya? Dlabə sərəmaaka biya? Mbats dəkədkə ghəraruwa? **18** Am də gyyiyyaha, am nəghəga biya? Am də hyəmmiyaha, am cinnga biya? Mbats dzamamna biya? **19** Ma sartakwa lahanteru nai kə bruudi dlab kə uudah alfu dlabəna, alghw ngwen wa dzahamant nə uuram kə təmgəani?” Kaa ngugangug kə iitər taakiya, “Alghw kəlawə tar buwa.” **20** “Bruudi uudifən kwa lahanteru nai kə uudahna, maandala alghwah ngwen wa dzahamant nə uuram righarighan də ghwadgahaani?” Am nə iitər taa kə iina, “Alghw uudidfa.” **21** Aiyam Yesu taa kə iitəra, “Gwaastən nəghamaaka bi kə əlbəgar biya?” **22** Daragha ba nə iitər damma Betsaida, kaa səvardasəg nə uudan gulf kə Yesu, kaa ghalgaan kə iitər maa tapna kə gulfiina. **23** Viyiit kə iin kə dəva gulfəna, tadəda kə iin dagal da gylga kəsə. Təfgharvaba nə iin kə ashavai kə uudanən magyiya, tapna kə iina.

Ndavaru kə iin taakiya, “Agha nəghəganəghəg kə dəgita?” **24** Kaa dzəgantdzəg kə gulfən kə ghəran damma zhiḡəl, amaa, “ən nəghəganəghəg kə uudaha, ən nəghtər band uufaha, ar gwayaiva.” **25** Kaa gwiya tapgaan kə Yesu kə gyiiaana. Ngəl wurḡətwurəg nə gyi təvakaiya, mbana, kaa nəghəganəghəg kə dəgit ba marauwa. **26** Kaa bəlgarsbələg Yesu daas da hənyaha, amaa taa kə iina, “Gwiya təbi kə zərkəss biya.” **27** Yesu ard mbərzahaan daral damma zərkəssah ma Kaisariya Filibi. Təghərdəga kaa ndavtərundavəg kə iin kə mbərzahaan taakiya, “Ən war nai ma tag nə uudahi?” **28** Kaa ngugangug kə iitər taakiya, “Kyalləm ar taaki, agha Yuhwan dadda tsuufəga, kyalləm ar taakiya, agha Iliya tlayanga, kyalləm dlab ar taakiya, agha pal ma tlayangaha.” **29** Kaa ndavtərundavəg kə iina, “Kuraməm, ən warnai mam tləg nə uurami?” Ngwaangug nə Bitrus taakiya, “Kəgh nə Kəristi.” **30** Kaa bəltəra kə maggi kə mbərzahaan aa tagararbi aandzu ndəwar kə əlbəg təghər kə iin biya. **31** Makwanən kə sarta, kaa fəgarzhafəg kə Yesu tsagtər dəgit təghər kə dūuli da həbəg Zəra Uud kə dlad shah-shaha. Ar da naabi nə maalaha təghər kə dlamaa kəlaw ard maalaha zhiila kəssa uufah, ard lii tsaga adzahadzaha Muusa, da tsəvaana, təhala həng həkərd da ciig də shiifəgga. **32** Taggada bat balaḡal kə kwanən kə əlbəga. Kaa dahanat nə Bitrus kə Yesu damma dləmmbaava, buuraraana. **33** Kaa gwivət kə yesu vazəna kə mbərzahaana, ngəl caa gyi kə iin tə Bitrus taakiya, “Yagh vakar, shatanahna! Dzagaghəragha band uuda duniya, band dzamaghəra Daadamazhiḡəl biya.” **34** Təhalakwaha dahant kə iin kə uudah ar də mbərzahaan ba hərəz də iina, amaa taa kə iitəra, “Badəm daddakwa naa gata kaiya, dūwant kəghəraana, kəssant kə tlaḡa hertəgaan kaa gatəkwagətəgga. **35** Badəm daddakwa naa fa shifəggaana, da tləkəna biya. Dlaḡa badəm daddakwa bəlda shifəggaan mbakyarvad kaiya, ar də əlbəga marawa, aafəga ba də fəga. **36** Au paydaan akwama tlakkənətləg nə uudan kə dəga duni ba dəm bəlda kə shifəggaani? **37** Dlab au wada vəlda nə uudan dlakulva shifəggaani? **38** Badəm daddakwa cinnga zhirwara ard də əlbəgar ma kwanən kə zamana kwa maay jiir mavakai biya dlaḡa də haipah ba dyaka, Zəra Uud ndakwi da cinngaan kə zhəruwan ma sartən da saggau nə iin ma ndangəra Daddaana əmtəd də zərbəlgah kwar caccuwanacaccuwana.”

9 Amaa dlab taa kə iitəra, “Ən tagkurtag kə jiira, məng lii ar ghacəga vaakwan ar maay da əmtsəg biya, bamma nəgharanəghəg kə sagauwa tləksəra Daadamazhiḡəl bad ndzəddə.” **2** Təhala həngah əngkwaha kaa kəsgankəsəg Yesu kə Bitrus, ard Yakuba, ard Yuhwana, kaa langtərdət kə iin dagat damma aghwa ba kyakkwa, ar ndzan ba davaatəra vaakwahiina. Kaa gwivətgwiig kə ndzəganaan təvuukwatəra, **3** sədvaan ndza madəkw batəl ar mbiiga, maay dadda bara kadlangi bardabarəg ndkwah ma duni biya. **4** Kaa tsəgwatsug tlayang Iliya ard tlayang Musa vakaatər ar taaghəi də Yesu. **5** Am Bitrus taa kə Yesu, “Dadda tsagadəgita, maraw ndzəganamiyam vaakwanəna, kəm tafgatafəg kə tsakwamah həkərd, pal kəskəgha, pal kə tlayang Musa, pal dlab kə tlayang Iliya.” **6** Sərgəbi kə dəgiti da tag nə iin biya, adaba gədzaratgədzəga ba vaivaiya. **7** Kaa saay kə akumb hədtərdu, kaa ba cinngalcingnəg kə kungy ma akumbiina, taakiya, “Kəgh zərarra, kwan waig naiya. Cinngamarnuucinnəg!” **8** Maay ma taadatər biya, kaa bəla gyi kə iitəra nəgharəbi ndəwar biya, ba Yesu kalti wa əmtəd də iitəra. **9** Təghərdəga saayətər maghwa, kaa bəltər maggi kə Yesu aa tagararbi aandzu ndəwar kə dəgiti aa nəghəga nə iitər biya, bamma ciyitciig Zəra Uud ma gətlah ndanna. **10** Ar dūwars kə əlbəgən bamma taatakaatəra, kaa ndava zaraabahaatər kə iitər taaki auwa tlatləg nə Yesu də “Ciig ma gətlah”. **11** Təhalakwaha kaa ndavəgarundavəg kə iitər taakiya, “Aujilbəgci kə lii tsaga adzahadzaha Musa ar taaki ba tlayang Iliya wada fəgharzhə saay ba zəngwa, təhalakwaha kaa Yaazhiḡəli?” **12** Ngwangug Yesu taakiya, “Ba jiira tlayang Iliya wada fəgarzhə saaya ba zəngwa mbakyarvad badla dəgitah badəmma. Bakəvakwaha vindavindan taakiya Zəra Uuda da həbəgan kə dlad shah-shaha, dlaḡa ar da naa biya. Nii ənd kwah bi hii? **13** Abi, sahisəg nə Iliya, bəgarraḡəg nə uudah kə iin kə dəgitah badəm kwa naag nə ghəratər badəmma, band kwa vindavindan da dzəgardzəga.” **14** Gwiyarḡhəra ba nə Yesu ar də mbərzah həkərdən savak kyalma mbərzaha, kaa nəghəganəghəg kə iitər kə uudah bədyak fəḡəga təghər kə iitər. Lii tsaga adzahadzaha Musa dlaḡa ar balla aḡajau də iitər. **15** Nəgharəba nə iitər kə Yesu kaa bə jappər ba vaivai kə dlamaa kəlaw badəmma, kaa əmdəra da tagar uus kə iitəra. **16** Kaa ndavətruundavəg nə Yesu kə mbərzahaana amaa, “Aḡajawaw wam bəg nə uuram də iitəri?” **17** Kaa ngwangug kə uuda nə iin

ma dlamaa kəlaw, amaa, “Dadda tsaga dægita, wan zərar naa səkadəv naiya, kwa cibəg nə shatanaha dlabə tsəgharvatsəg kə taaghaiya. **18** Ba tuukw sarti tsəgwaraa nə iina, tlvagaarəttlavəg da tə haaya. Faraa kə kubəg ma ghaiya, baz kərda tlrda, ghularant kə vəgh ba dzəghəgha. Dahandahəg kə mbərzahagh da lagwana, pilatərvaapilga.” **19** Ngwatərangug nə Yesu amaa, “Kuram uudaha zamana, am maay də fadghər biya, ən da zəlma əmkýangar nai də kurami? Dlabə ənda bəshkur hər nai kwanahaanii? Ayakam kə zəriin da vakara.” **20** Kaa səgardəvsəg kə iitər kə zəriina, nəgha ba nə shatanahən kə Yesu, bat watsəra kaa tlvagaarəttlavəg kə iin kə zəriin dat tə haaya, kaa təg kə vəghaana, gudbələlgə, baz kubəg sagal ma ghaiyaana. **21** Kaa ndavgarundavəg Yesu kə daddaana, “Fəgharzhə hər nə dəginən kə bagarbagi?” Aiyam nə daddaana, “Fəgharzhə bamma zarhəra. **22** Balgaan damma kaara ar də yuwa, kiyava tsəgaana. Akwama mənəg nə dəgiti agha baggnanənga, zhukəməndalazhug agha məkəməndu.” **23** Aiyam nə Yesu taa kə iina, “Aujilbəg agha ndava taakiya mbatak ən bagnaəbagi? Abi, makwar kə dəgit bəgaəbag vak dadda fadghəra.” **24** Caaricaari kaa dzəgantdzəg kə dadda zərən kə kungy amaa, “Fandghərətfəgə, məlwadmələg ən farna kə fadghəral” **25** Nəghaba Yesu kə uudah ar ba sagau də əmdərgə, kaa cagaraacəg kə iin kə gyi kə shatanahən amaa, “Kəgh shatanahən tsəgharəva kə zərən matang makwai kə taaghaiya ard cinngacinnga, assagal ma vəghaana, gwiya dəbi dlabə damma vəghaan biya.” **26** Kaa huuləg kə shatanahna, kaa gajagaan kə iin kə zərən ba vaivaiya dlabə kaa dagalaana. Kaa hənəghəng kə zərən band daddakwa əmtsəəmtsana, baz tagaan kə kyalm taaki, “Abi, əmtsəəmtsəga.” **27** Kaa həkýnan nə Yesu kə dəvaan ciyanta, ghacana. **28** Dagha ba nə Yesu da hənýaha, kaa ndavgaruundavəg kə mbərzahaan ma dləmmaəva, taakiya, “Aujilbəg kəskəmənd pilekəməndvaa lagwa shatanahiini?” **29** Kaa ngwanguga kə Yesu, amaa, “Hulfa kwan kə shatanaha laguvda biya bamma də dzəgwazhigəla.” **30** Kaa ciya dagal kə Yesu ar də mbərzahaan vaakwaha, Kaa ghudadagal kə iitər ma hudə Galili. Nahaabi Yesu sərvaaka vakavaki də iitər biya, **31** adaba ndza tsaggtər dəgit kə mbərzahaan taakiya, “Zəra Uuda da vəlvətər damma dəv kə uudaha, da tsəvana. Təhala hənəgh həkərda da ciiga.” **32** Nəgharaakai kə dəgiti tag nə iin biya, dlabə ar gədzəg kə ndavgaana. **33** Daragha ba nə iitər damma Kafarnahuma. Kaa daas kə Yesu da

hənýaha kaa ndavtrundavəg kə iin kə mbərzahaan amaa, “Agajawaw wamaa bəg nə uuram tə ghərdəgi?” **34** Mbədar bi kə ghaiyatər biya, adaba balərbələg kə agajaw təghərdəg taaki war maal mataatakaatəra. **35** Kaa cuhwurgacuhurg kə Yesu, dahant kə kəlawə tar bu na, amaa taa kə iitəra, “Badəm wanaa nəg kə dəga zungwa, barari nal kə dəga haal badəmma, naal dlabə kə kwatnaha uudah badəmma.” **36** Səddan kə zərzəra, ghacna ma taatakaatəra. Həkýna həbək təvəgh kə vəghaana, amaa taa kə iitəra, **37** “Badəm daddakwa dləghəga zərzər əndkwan mbakýarvad dāagara, dləghakwidləghəg kəskaiya. Dadda kwaa dləghkwi kai dlabə, kaibi wa dləghkwi nə iin biya, aa dləghəga daddakwa bəlakwadi kaiya.” **38** Am Yuhwan taa kə iina, “Dadda tsaga dægita, mənəg nə uud kəmənda nəghəgga nəmənd lagwa shatanah ma dāagaha, kəmə tsarvana, adaba maay ma kəmyam biya.” **39** Aiyam Yesu taa kə iitəra, “Tsamarəv biya, maay wa bə dəga jappər ma dāagar təhalakwaha kaa taa əlbəg ghwad tə kai biya. **40** Badəm wa maay bə tləghum də kəmyam biya, əmtad də miyama. **41** Ən tagkurtag kə jiira, badəm waa vəkýur yuwa həbəgə, aandzu ba kwu palla adaba am dəga Kəristi, ən tagkurtag kə jiira, da pilwabi nə dəgshigaan biya.” **42** “Badəm daddakwa fəgaraa pal ma zərzarhahaan fadghəraatər tə kaiyən kə bə haipa, da nəg kə dəga zhuwadaala. Da nguləm ngudvardəm nə akura vaar ma kungy, bəldəm damma dəlva. **43** Akwama fəkaa bə haip nə dəvəgha, agha ghuddana. Nguləm agha tləkkəna kə shifəgga damma zərazər də dəv palla, təghər kə damma kaar fai də dəvəghəg bəkýrda, vakavəkən da tsəvabi nə kaarən biya. [(Geenna g1067) **44** Kwadyahanən kwar zətərzəg vaakwahiina, ar maay əmtsəg biya, dlabə tsəva bi nə kaariin biya.] **45** Akwama shəgahagha wa fəkaa kə bə haipa, agha ghuddana. Nguləm agha tləkəna shifəga tangw damma zərazər də shəg pal, təghər kə damma kaara fai də shəgahəgh bəkýrda. [(Geenna g1067) **46** Kwadyahanən kwa zətərzəg vaakwahiina, ar maay əmtsəg biya, kaarən dlabə tsəva biya.] **47** Akwama fəkaa bə haip gyiyagha, nguləm agha təddana. Nguləm agha tləkəna kə tləkəsəra Daadamazhigəl də gyi pal təghər kə damma kaara fai də gyiyahəgh ba bəkýrda (Geenna g1067) **48** vaakwahiina, ‘Kwadyahaan zətərzəgna, ar maay əmtsəg biya, Kaariin dlabə tsəva biya.’ **49** Da fəshav aandzu kwar kə uuda də kaara, bandkwa fəshav nə kyulləg də iizhamalaha. **50** “Iizhamalaha dəgit marraw nə iina, akwma tagwazhatagw nə iizh də yamyamana,

am da gwiða ndari? Aandz mæng næ iizh ma kuram, am ndzan ma gabærør dæ zaraabahaaruwa.”

10 Kaa ðuwa vakavak kæ iin kæ Yesu, kaa ciya dagal damma larda Yahudiya, kaa dzøva kæ iitør dat ghyaba zaagha Jodan. Uudah badyaka dlaß gwiya dzaharvøtdzahøg vakaana, kaa gwiya tsagtørtsag bandkwa nøt næ iina. **2** Kyalma Farisah sarøvsøg sa fëshgaana, kaa ndavgarundavøg kæ iitør taakiya, “Ma adzahadzaha Muusa, kalkalaan kæ uudan lagwars kæ uusaana?” **3** Kaa ngutørangug Yesu amaa, “Auwa tagakur na adzahadzaha Muus dæa?” **4** Ngwarangugga aiyam næ iitøra, “Haighanthaig næ Muus taakiya agha vinndara kæ kakkadæ tagwavøgh dæ uusagha, dlaða agha lagwarsa.” **5** Am Yesu taa kæ iitøra “Vindakura mbakyarvad dækdæka ghøraru næ Muus kwanøn kæ adzahadzaha. **6** Bamma da zængwa, ndøraandørg ‘Daadamazhigøl kæ uudaha ghwalva ar da uusa.’ **7** Mbakyarvad kwaha, ðuugaan uud kæ daddaan ar dæ babbaan ømtsevøt tæ uusaana. **8** Ba bøkud ar nal kæ vøgh palla. Tangw da tøvukwa ard ndzøga band uud palla, maadlai uud bu biya. **9** Adabad kwaha, døgiti aa matløgant Daadamazhigøla, aa tagw bi næ uudan biya.” **10** Gwiya ba næ iitør dæ hønயaha, kaa ndavgarundavøg næ mbørzahaan kæ Yesu tæghør kwanøn kæ ølbøga. **11** Aiyamaa taa kæ iitøra, “Badøm næ uudi lagwda uusaana, gak kwatløren kæ uusa, ðagagharabag kæ haipa gwaragwar kæ uusa zængwa. **12** Akwama uus dlaß wa ðuugars zhiilan kæsuu kwatløren kæ zhiila, ðagaabag kæ haipa gwaragwara.” **13** Kaa ba langarlang kæ uudah kæ zør zarh kæ Yesu kiyava føtøra barka, kaa burøgaraaburøg næ mbørzahaan kæ uudaha. **14** Nøgħa ba Yesu, kaa badzøg næ røvidmahuuda, amaa taa kæ iitøra, “Aðuwamtørdøug kæ zarøħ da vakara, tsamtørev biya. Adaba tløkøsera Daadamazhigøla døga jøbba iitøra. **15** Ən tagkurtag kæ jiira, badøm daddakwa dløghabi kæ tløkøsera Daadamazhigøl band kwa dløghøg zørzør biya, døgaabi damma vakai biya.” **16** Søtørdæa kæ zarhiin da vakaan høkýtøra ba høbækka, fahtøraa kæ døva, dlaða føtøraa kæ barka. **17** Tæghørdøga ciyadagal Yesu vaakwahiina, kaa sagau kæ uuda næ iin dæ ømndørga, kølla kæ iin kæ ghwunj tøvukwana, kaa ndavarundavøg kæ iin taakiya, “Dadda tsagaa døgita jijjiira, awan da ðag nai øn tløkkøna kæ shiføga tangw damma zørazøri?” (aiðn g166) **18** Aiyam Yesu taa kæ iina, “Aujiibøg køkøgh dæ kai dadda jiiri? Au mæng dadda jiira, ba Daadamazhigøl palla. **19** Abi agha sørgasørg

kæ døgiti taag na adzahadzaha, ‘Tsøbi kæ shifføg biya. ‘Bagbi kæ gwaragwar biya. ‘Bagbi kæ gøl biya. ‘Bagbi kæ shiida fiid biya. ‘Bagbi kæ mbadiira biya. Agha faara kæ daadagħa ar dæ baabagħa.”” **20** Am daala zørna, “Dadda tsaga døgita, abi tsufananttsuuføg kwanahaan ciigøt bamma zarhøra.” **21** Kaa vazøgaan kæ Yesu dæ vazøga wayakøvøra, amaa taa kæ iina, “Ba døgiti pal wa tømkaana. Døg valøtvøløg kæ døgiti agha dæ vakai nøng badøm, agha vøltør kæ talagaha, agha tløkkøna kæ hyah ba dyak ma ghørazhigøla. Tøhalakwħa agha sagau da gatkwagtøga.” **22** Bad cinngacinngaan wah kæ ølbøgna kaa badza huðvøg kæ iina, kaa gwiya daas kæ iin ma badzøga ørvidmahuða, adaba dadda hyah næ iin ba vaivaiya. **23** Kaa vztørvazøg Yesu kæ mbørzahaan, amaa taa kæ iitøra, “Da døga ba dlah yaa daddaha hyah damma tløkøsera Daddamazhigøla!” **24** Kaa ða jappøra kwanøn kæ ølbøg kæ mbørzahaana. Kaa gwiya tagøtørtag kæ Yesu, “Kuram zarhara, dæ døgaa ba dlah, næ uud damma tløkøsa Daadamazhigøla! **25** Da tsaftsaf ba kæ adløgwm dagal tæ ðuula liipør, tæghør kæ dadda hyah daadamma tløkøsera Daadamazhigøla.” **26** Cinngara ba næ mbørzahaan øndkwaha, kaa gwiya føgarna ða jappør kæ iitør ar ndava ghørahaatør taakiya, “Mabba ndøkwha, warwa da tløkøna katøgi?” **27** Kaa vztøraavazøg kæ Yesu amaa, “Vak kæ uudaha, mbølembølena. Vak Daadamazhigøla mbøle biya. Adaba makwar kæ døgiti ðagaabag vak Daadamazhigøla.” **28** Aiyam næ Bitrus taa kæ iina, “Duwamndarsðuug næmnd kæ døgahaamnd badøm kiyava gata køgħa.” **29** Aiyam næ Yesu, “Ən tagkurtag kæ jiira, daddakwa ðuugars vøgyaana, bi zøħa babbaana, bi døgħwaha babbaana, bi babbaana, bi daddaana, bi zarħaana, bi guhahaana mbakyarvad kaiya ard ølbøg marawa, **30** døgiti da tløkøna næ iin ma kwanøn kæ zamana, da jøguujig shøg dørmækka, tæghør kæ tløkna hønயaha, ard zarħa baabaha, ard dughwaha baabaha, ard yahħa, ard zarħa, ard guhaha, bakøva kwaha da tløkøna bamma dlaða. Tøhalakwaha ma zamanøn da sagauna, da tløkna kæ shiføgga damma zørazøra. (aiðn g165, aiðnios g166) **31** Badyak næ uudahi ar døga zængwa, ar da nøg kæ døga halla. Døga halla ar da nøg kæ døga zængwa.” **32** Ar tæghørdøga dagat damma Urshalima, Yesu tøvukwa mbørzahaan ar gatøg tæ halla ar ðaa jappøra. Uudahi gattør tæ hal dlaða ar gødzøga. Kaa ðahtørtðahøg næ Yesu kæ kølawa tar buna damma dlømmaaba, kaa gwiya tagøtørtag kæ iin kæ døgiti da dzøgaar dæ iina. Amaa, **33** “Kiyam dagat damma Urshalima. Da

vølvørtørlæg nē Zēra Uuda damma dēv kē maalāh mā zhiilakēsūufah ar dē lii tsaga adzahadzaha Musa. Ard ghwudarda kē shariya əmtsəga, ard vøltər kē lii ar Yahudah biya. **34** Ar dā nēnegaana, ard tafarva kē ashavaiya, ar dā kalaakan dē kiiḃa, ar dā tsana. Təhala hēnga həkərda dā ciyit dē shifəgga.” **35** Təhala kwaha, kaa sagau kē zarha Zabadi, Yakubu ard Yuhwana, davak kē Yesu, am nē iitər taa kē iina, “Dadda tsaga dēgita, kēm naa ghala dēgit vakagha.” **36** Aiyama taa kē iitəra, “Au wam naag nē uuram ən bagkurani?” **37** Aiyam nē iitəra, “Kēm ghala kēgha mada dēghaghan damma ndangəra kwargagha, pallamnd maa ndzan tē dēvaa kaffagha, pal tē dēvaa ghyabəgga.” **38** Am Yesu taa kē iitəra, “Am sērgai kē dēgiti am ghaləg nē uuram biya. Am hēbbəgahəbəg kē dladən ən dā hēbəg naina? Nii am dzugwantdzug bagkura nē uud kē hulfa tsuufəgi dā bagəwa nē uuda?” **39** Ngwaraangug taakiya, “Aana, kēm dzugwantdzugwa.” Am nē Yesu taa kē iitəra, “Aana, am dā hēbbəgahəbəg kē dladī ən dā hēbəg naiya, dā bagkura dlaḃ nē uud kē tsuufəg dē hulfa tsuufəgi dā baggwa nē uuda. **40** Ndzəgga tē dēvaa kaffara, bi tē dēvaa ghyabəra, tlərar bi nē wah biya. Dəgaha lii ḃadlavətərna mbakyarvad iitər nē wah kē vakavaka.” **41** Cinngaraba nē kyalma mbərzah kəlawən kwana, kaa badza ərvīdmahud kē iitər dē Yakub ard Yuhwana. **42** Kaa ḃəhtərətḃəhəg kē Yesu dā vak palla amaa taa kē iitər, “Am sērgasərg mā lii Yahudah biya, lii sərəvtərsərg dē kwarga, ar martər ndzəḃ kē uudahaatəra, uudah maamaalatər ndakwani ar martər ndzəḃ kē uudahaatəra. **43** Dā maay əndkwah mā taatakaru biya. Mbakyarvad kwaha, ḃəḃəm daddakwa naa nəg kē maal mā kurama, barari ḃagarnəs kē kwatnahər kē kyaləma. **44** Dlaḃa ḃəḃəm daddakwa naanəg kē maal mā kurama, barari naal əeva uudah ḃəḃəmma. **45** Aḃəba Zēra Uuda sahi mbakyarvad ḃagvarnəs kwatnahər biya, sahi dā ḃa kwatnah nē iina, dlaḃa vəlda kē shiffəgaan kiyava varra uudah ḃəḃyaka.” **46** Daragha ba nē iitər damma Yariko. Ba iin ndakwani saggal mā Yariko dē mbərzahaana, əmtəḃ dē uudah ḃəḃyaka, ndza mēng nē uuda nē iin gulf cəhurgan mā ghyaba ḃuul ghalga. ‘Daagaan Bartmawus, zēra Timawus. **47** Cinngaha ba nē iin taakiya Yesu zhiil Nazaret wā ghuda dagala, dzəgant kē iin kē kungy taakiya, “Yesu, zēra Dauda, zhukwadaalazhuga!” **48** Kaa burəgaraaburəg kē uudah ḃəḃyak, ar taakiya “Ndzəndzəga,” ḃakəva kwaha gwiya dzəgant kē iin kē ghai ḃəḃyāḃyaka amaa, “Zēra Dauda,

zhukwadaalazhuga!” **49** Kaa ghacəghacəg kē Yesu amaa, “Dahamwantḃəhəga.” Ar ḃəhant kē iitər kē gulfna, am nē iitər taa kē iina, “Ciiga, dlaiga wā ḃaa kēgh nē Yesu.” **50** Bəlda kē nuurana, bərhwaat kaa ciig kē iin davak kē Yesu. **51** Kaa ndavəgarundavəg kē Yesu taakiya, “Au wagha naag nəng ən ḃagkani?” Am gulfən taa kē iina, “Dadda tsaga dēgita, manaa naa nəghəganəghəgga.” **52** Aiyam Yesu taa kē iina, “Dəga, fadghəragha mbakambəga.” Caaricaari kaa nəghəganəghəg kē iina, kaa gata Yesu kē iin dagal tē ḃuula.

11 Hərzərət ba nē iitər daadamma Wursalima, kaa ghacəgagacəg kē iitər mā Betafaji ard Betani, vaka Gaval kwa dē Uufaha Zaituna, kaa ḃəlgantḃələg nē Yesu kē mbərzahaan buwa, **2** Amaa taa kē iitəra, “Damdəg damma gədzərkəsən təvuukwaruna. ḃəḃ daasaruwa am dā nəghəganəghəg kē ḃəlaəḃa aghyungngw ngudəngudana, kwa tapavənai ḃalgaan biya. Pəlamdaapəlgā **3** Akwama ndavakurundavəg nē uud taakiya, ‘Aujilbəg kəkukuram pəlgāani?’ ‘Am tagar taakiya, Yaazhigəl wā naagaana, dā gwiigaan saas bandakwan ndakwana.’” **4** Kaa dagal kē iitəra, ar nəgha kē ḃəlaəḃa aghyungngw ngudəga tē ghaiya hənnyaha tē ḃuula. Ar təghərdəga pəlgāana, **5** am lii ghacəga vaakwahiin taa kē iitəra, “Am pəlləg ḃəḃər kē aghyungwini?” **6** Kaa ngwangug kē mbərzahaan buna ḃakalkal bandkwa tagatər Yesu, kaa ḃuutərəsḃuug kē uudahiin dagal dē aghyungngwiina. **7** Sarəḃəv ba nē iitər kē aghyungngwən kē Yesu, ar ḃəḃət kē sədavahaatər tē vakaiya, kaa ḃalgaan kē Yesu cəhura tē vakaiya. **8** Kaa ḃəlgəḃələg kē uudah kē sədavahaatər ḃəḃyak tē ḃuula, kyaləmah dlaḃa ḃəḃara dēva uufahi ghwadarda nē iitər saama guhaha. **9** Lii təvuukwana ard lii tē halaana ar ḃiyaru kē cau taakiya, “Galyamgaləg kē Daadamazhigəla! Bark kē daddakwa saay mā ḃaaga Yaazhigəla! **10** Bark kē tləkəsərən dā saayən kwa dēga daadamnd Dauda. Galyamgaləg kē Daadamazhigəla.” **11** Dagha ba nē Yesu damma Wurshalima, kaa daas kē iin damma gaagazaiya vəgya Daadamazhigəl vazəna kē dēgitaḃ ḃəḃəmma, ḃəlaəḃələg tsau ba hwaasa, kaa gwiyaḃhəra daas əmtəḃ dē mbərzahaam damma Betani. **12** Ciyarət ba nē iitər mā Betani dlakaduraana, kaa njəkənjiig nē wai kē Yesu. **13** Nəgha ba nē iin kē uufa ghəgyiv kwad hyimiya, kaa dā vazgaan mbatak tləkənətləg kē zər tē vakaiya. Dagha ba nē iin dā təvəgha,

tlakənabi aandzu ndau tē vakai biya, ba hyimiya, adāba sarta yaa zēra ghəgyiv biya. **14** Amaa taa kē uuffa ghəgyivēna, “Ba dēm̄ma aa gwiya zəbbi nē uud kē zər tē kəgh biya!” Cinngaracinn̄g mbərzaahaan kē dēgiti tagada nē iina. (aiōn g165) **15** Dagha ba nē Yesu damma wurshalima, kaa daas kē iin damma gaagazaiya Vəgya Daadamazhigēla farzha kē lagwa lii sagwa dēgitaḥ ard lii vəlgaana. Kaa tlagars dlab̄ baz tēbərāha lii mbēda kwaḥa baz avēdaha lii valla takalamasara. **16** Tsarva kē uudah kē ghwadadagal dē dēgitaḥ ma gaagazaiya Vəgya Daadamazhigēla. **17** Kaa ba tsagtərtsag kē iin kē uudah amaa, “Vindavavindəg taakiya, “Da dāhav nē vəgyar dē Vəgya dzəgwazhigēla dlamakēlaaw badēm̄ma.’ Namdalnəg nē uuram kwan kē ‘vakka shəḥḥa gəlaha.”” **18** Cinngaraba nē maalāh ma zhiilakəsūufah ar dē lii tsaga adzahadzaha Muus kē kwanən kē əlbəga, kaa fəgarzhafəg kē iitər kē gata dūula tsəgaana, adaba ar gədzəgaana, kwakyarvad badēm̄m dzahava dlamakēlaawən ar ḡa jappəra tsagaanana. **19** Bēlaa ba hwaasa, kaa mēlla dagal kē Yesu ard Mbəzahaan ma kəssiina. **20** Dlakadur bawur ar ghudadagala, kaa nəghəganəghəg kē iitər kē ghəgyivvən ghulalghuləg tangw dat tliiyaana. **21** Dzamghanidzaməg Bitrusa, amaa taa kē Yesu, “Dadda tsaga dēgita, zharga! Ghəgyivvən tlafgha nəngən ghulalghuləgga!” **22** Ngwatərangug nē Yesu amaa, “Famdəghərətfəg tē Daadamazhigēla! **23** Bak jiir wan tagkurtaga, akwama fədghərətfəg nē uud tē Daadamazhigēla, tagardatag kē aghwən taakiya ciig bēldəmbəlg kē ghəragh ma yiwahaiya. Akwama ḡagaabi kē ndaundawur ma ərvīdmahudaan təghər kē dēgiti aa tag nē iin biya, da ḡagvarḡaga. **24** Mbakyarvad kwaha wan tagkurtaga, badēm̄m nē dēgiti am ghaləg nē uuram ma dzəgwazhigēla, famdəghərətfəga taakiya tlamkənətləga, da nəg kē dēgaruwa. **25** Dlab̄a makwar kē sarti am ciigət nē uuram da dzugwazhigēla, akwama mēng dadda kwamma ḥəkyna nē uuram ma ərvīḡya, am bəsharnana, adaba gharava Daadaruwi maghərazhigəl ndakwani da bəshkurna kē haipaharuwa.” **26** Aiciya, akwamam maay bəstərnaḡəshəg kē haipahaatər kē uudah biya, daadaruwi ma ghərazhigəl ndakwani da maay bəshkuranaaḡishəg biya. **27** Kaa gwiya daas kē iitər damma Wurshalima. Kaa ḡwaiyav kē Yesu ma gaagazaiya vəgya Daadamazhigēla, kaa sagau kē lii maalāh ma zhiilakəsūufaha, ard lii tsaga adzahadzaha Muusa, ard maalāh təghər kē vəgya Daadamazhigēla

sa vakaana. **28** Am nē iitər taa kē iina, “Agha ḡag dē kwar kē ndzəd̄ nəng kwanahaan kē dēgitaḥi? Warwa vəlākak ndzēda ḡaagaani?” **29** Am Yesu taa kē iitəra, “Məng nē ndavəgi ən na ndavkuru naiya. Am nguwi ghərararuwa, kai ndakwi ənda tagkurtag ma hulfa kwar kē ndzəd̄ wan ḡag nai kē tlər dē vakaiya. **30** Tagamwataga, ndzəd̄ən ḡagga Yuhwan kē tsufəg dē vakaiyəntsa, vəlghar Daadamazhigəl nii uudhi?” **31** Kaa fəgarzhafəg kē iitər kē ḡəḡaw ma taatakaatər, taakiya, “Akwama tagəyamətag taaki, ‘Vak Daadamazhigēla,’ da tagkiyamtag taakiya, ‘Aujilbəg famdəghərət bi tē iin biyi?’ **32** Kiyam tagatag taaki, ‘Vak kē uud kwana?’” (Ar ḡədzə dēgiti da ḡagtər nē uudaha, adaba badēm̄m nē uudah kəsarantkəsəg taakiya tlayanga Daadamazhigəl nē Yuhwana.) **33** Kaa ngugarangug kē iitər kē Yesu taakiya, “Kəm sərḡa biya.” Aiyam Yesu taa kē iitəra, “Kai ndakwi ən maay tagkurtag kē ndzəd̄i ən ḡag nai kē tlər dē vakai biya.”

12 Kaa zavuuḡw kē Yesu dē tagtər ḡarava. Amaa, “Ndza mēng nē uuda nē iin kwa ndza ḡagaa guuha inabiya, ngal tsarvaara kē iin dē ḥərgḥa takka, kwada kē vakka pərtsa zəraana, ndəra kē iin kē gud kiyava dadda uufəgaana. Vəltər kē mbuucan kē yaa daddaha uusəgga, kaa dagal kē iin damma kwatlərən kē larda. **2** ḡagaa ba sarta caa zəra inabi, kaa bəlḡantbəlḡ kē dadda guhən kē kwatnahaan davak lii cauwara mbuca guhna, kiyava səḡarda kyalləma zarha inabi ma guha. **3** Kaa viigətviig kē lii cauwara mbuucəna, ar kalaakan, ar lagwars dagal bad dəvaan dləḡa. **4** Kaa gwiya bəltərant kē kwatlərən kē kwatanaha. Kaa tsəgaan kē iitər kē uudanən ma ghəra, ar vələr kē dlada. **5** Gwiya bəlant kwatlərəna, ar tsan lii cauwara mbuuca guhna. Bəltərant dlab̄ kē kyaləm badyaka, kaa kalḡakaləg nē lii cauwara mbuuca guhən kē kyalləma, ar ciḡa kē kyalləmaḡaatəra. **6** Gwastən badlab̄ nē uud pall kwada bələg nē iina, iin nē zəraana, kwa waig nē iina. Təhalakwaha kaa bəlḡaan kē iin da vakaatəra, kaa tagaan kē iin taakiya, ‘Mbatak, ar da fəḡaarafəg kē zərara.’ **7** Ar takkəva lii cauwara mbuuca guhən matatakatəra, ‘Wanci nē dadda gwiya guhna, na tsiyamətsəgga, kiyava nəḡ guhiin kē dəḡa miyama.’ **8** Kaa viigətviig kē iitəra, ar tsana, ar dūuldan kē tluwa vəghaan da ḡyəlḡa ghərgḥa. **9** “Kaa ndavtərundavəg kē Yesu, amaa, ‘Awa da ḡag nē dadda guhini? Da sagau da cəḡa kē lii cauwara mbuuca guhəna, da vəltər kē guhiin kē uudahitlərna. **10** Mbats

tapamnabi kə karanta kwanən kə vindəga əlbəga Daadamazhigələn biya? Adaba vindavindan taakiya, “Akuri duwarars yaa daddaha ndərga, iin wa naal kə akura ndərəg kwa juujig kə marawa. **11** Kwanna tləra Yaazhigəla, dlaḅa daga jappər vakamiyama.” **12** Kaa gata duula viigaan kə maalaha Yahudaha, mbakyarvad nəgharaakanəghəg taakiya tag təghər kə iitər kə garavəna. Adaba gədzar uudaha. Mbakyarvad kwaha ar duwars, kaa dagal kə iitəra. **13** Təhala zəlam hədiikəna, ar ḅəlant kə kyaləma Fərisiyah ard uudaha Hirudusa, kiyava ngarant dləgəd kə Yesu ma əlbəgahi da tag nə iina. **14** Tsugwara ba nə-iitəra, am nə iitər taa kə iina, “Dadda tsaga dəgita, kəm sərgasərgəg agha dadda jiira. Ba dəgit pal nə uudah vakagha, adaba agha maay fa dagar ma uudah biya. Dlaḅa agha tsagaan kə duula Daadamazhigəl bak jiira. Magha tləg nəng kalkalaan kəskəmənd diigar hadam kə Kaisar tləkəssa Ruma dyaka nii kalkalaan bihi? **15** Kəm diigaan nii, kəm maay hii?” Nəghaakanəghəg Yesu kə muniyaatəra, amaa taa kə iitəra, “Aujiibəg kəskuram fəsha kaiyi? Anakam kwabiin diyav hadamiin də vakaiyən ndana.” **16** Kaa səgardaasəg kə iitəra, amaa taa kə iitər, “Garava war ard daaga war wa tə vakaini?” Aiyam nə iitəra, “Dəga Kaisara.” **17** Am Yesu taa kə iitəra, “Dəga Kaisar am vələr kə Kaisara. Dəga Daadamazhigəl dlaḅa am vələr kə Daadamazhigəla.” Kaa ḅaa jappəraan kə iitər ba vaivaiya. **18** Sarəvsəg nə kyaləma Sadukiyah sa vak kə Yesu. Iitər wa taakiya maay ciig ma gətlah biya. Kaa ndavgarundavəg kə iitər taakiya, **19** “Dadda tsaga dəgita, vindakəməndavindəg nə Muusa taakiya akwama əmtsaaəmtsəg nə uudan kwal yigga kə zər də uusaana, barari kəsgaan nə zəraabaan kə uusiina, yahara kə zarah kə zəraabaana. **20** Ndza məng zarhabaabah uudiiffa, kəsukəsəg yag kə uus mtsan bakwal yigga kə zəra. **21** Kaa kəsgukəsəg kə zəra bu kə uusiina, ghəravaan ndakwi əmtsaa bakwal zəra. Dəga həkərd ndakwani band kwaha. **22** Bandkwah dlaḅa uudiif əmtadaatəra, əmtsahara bakwal zəra. Təhalakwaha kaa əmtsəg kə uusiina. **23** Aitsa, da nəg kə uusa warci pal ma iitər daval ciig magətlahi? Adaba uudiifamtadətər kəssarukəsəga.” **24** Ngwatərangug nə Yesu, amaa, “Dzəmaghəraru kalkal biya mbakyarvad am sərgabi kə əlbəga Daadamazhigəl vindavindan biya, am sərgabi dlaḅ kə ndzəda Daadamazhigəl biya. **25** Masartən da ciig lii əmtsaharaəmtsahəg tə faaya, ar da maay ghwalvah kəssa uus biya, ənghwasah ndakwani ar maay da kəssa zhiil biya, ar da nəg band zərbəlgah

kwa ma ghərazhigəla. **26** Təghər kə ciig ma gətlaha, tapamnabi kə karantəgaan ma kakada Muus təghər kə kaar zəg tə uuf ma suuy, taakiya, ‘Kai Daadamazhigəla Ibrahima, ard dəga Ishaku, ard dəga Yakubu biya?’ **27** Iina, Daadamazhigəla lii ruwaraaruug biya, dəga lii də shiffəga. Təkamaatəkəg ba linglinga.” **28** Pall ma lii tsaga adzahadzaha Muus tlatəraatləg ar ḅalagajawa ma taatakaatəra. Nəghaaka ba nə iin taakiya ngwatərangug Yesu ba kalkala, kaa ndavəgarundavəg kə iin taakiya, “Kwar kə adzahadzah wa juujig ba vaivayi?” **29** Ngugharangug nə Yesu amaa, “Kwa juujig badəmma iin taakiya, ‘Cinngamcinng, uudaha Isra'la, Yaazhigəl Daadamazhigələmiyama, Yaazhigəl ba palla. **30** Waig kə Yaazhigəl Daadamazhigəlagh də ərvīdmahudagh badəmma, ard shifəggagh badəmma, ard dzəmaghəragh badəmma, ard ndzədagh badəmma.’ **31** Dəga bu iin taakiya, ‘Waig kə tləghaarawakyaghagh band kwagha naag nəng kə ghəragh.’ Maay nə watlən kə dzahadzahi juujig kə kwanahaan biya.” **32** Aiyam dadda tsaga adzahadzahən taa kə Yesu, “Tagghədatag bakalkal dadda tsagadəgita, Daadamazhigəl ba palla, maay watlən biya ba iina. **33** Aa waiyavwaig bad rəvīdmahuud palla, ard dzəmaghəragh badəmma, ard ndzədagh badəmma, agha waiyant kə tləghaarawakyaghagh band ghəragha, juujig badəm kə kyuləgga əmcagga ard kyuləgga hərga.” **34** Nəgha ba nə Yesu kə duuli ngwaa nə iin də dabariya, aiyama taa kə iina, “Aghaba həc f də tləkəsa Daadamazhigəla.” Təhalakwaha maadlai wa gwiya shughaana gyiia ndavgaru dəgiti tlən biya. **35** Ma sarta kwandza tsaga dəgit nə Yesu ma vəgya Daadamazhigəla, kaa ndavtəruundavəg kə iin taakiya, “Ar tag ndar nə lii tsaga adzahadzah taakiya Kəristi zəra Daudi? **36** “Dauda kataghəran ndakwi, tədvd Shəddəkw Daadamazhigəl tagaatag taakiya, “Am Yaazhigəl taa kə Yaazhigəlara, Ndzəndzəg tə dəvaa kaffara, Bamma fantəraafəg kə tləghumahagh da mazhangyil kə shəgahagha.” **37** “Ba Dauda kataghəran ndakwi dāhadahəg kə iin də ‘Yaazhigəla’. Da nəg ndar kaci kə zər vak Daudi?” Cinngaraba nə uudah kə əlbəgən taggada nə Yesuna, kaa dlaig kə iitəra. **38** Ma tsagaanaana, am Yesu, “Famfəg kə hənkal də lii tsaga adzahadzaha Musa, ar naa ba gwiayav ma səḁav dyakdyaka. Dlaḅa ar naa ba tagvətər nə uuss ma kasukwa. **39** Ar naa ba vələvtər nə dəga ndzəganah ndang ma guda dzəgwazhigəla, ard dəga ndzəgaan maraw vakka hwadaga. **40** Iitər nə lii za

kadlānga əŋghwasahi əmtsahara zalahaatəra. Dlaḃa ar dzəgwazhigəl tladḃa kiyava nəghəvtərnəghəgga. Da vələvtərvələg dlad ba vaivaiya.” **41** Cəhurga ma guda dzəgwazhigəla nə Yesu vaka cauwa ndzayau, vazza duuli ar diig nə uudah kə kwabətər ma dəga dəya ndzayau. Kyaləma yaa dadda hyahha badyaka ar diigaan kə kwaḃ badyaka. **42** Kaa sagau kə wagiggiin talaga, dəya kə kalami buwa, kwa dət bi nə palləraan dat kwaḃ biya. **43** Kaa dahgantḃahəg nə Yesu kə mbərzahaana, amaa kə iitəra, “Ba jiiṛjiira, wan tagkurtaga, kwabən aa diiga nə wagigən ma dəga dəya ndzayauna, juujig kə dəga kyalma uudah baḃəma. **44** Baḃəmmaatər vəlārda bamma dyakəra dəgiti ar dəvakai nə iitəra, wagyigna, ma ndzəgana talagəraana vəladavələg kə dəgiti dəvakai nə iin baḃəmma, baz dəgiti tsaghər nə iin tə vakaiya.”

13 Təduula Sagal nə Yesu ma vəgya Daadamazhigəla, am pal ma mbərzahaan taa kə iina, “Dadda tsagga dəgita, vəzəg kə maandala akurahaan ard ndərgahaana, dəgaha jappəra!” **2** Am Yesu taa kə iina, “Agha nəghəganəghəg kə maandala hənyahahaana? Da dlagav baḃəmma. Da maay duwəv nə akur aandzu pal təghər kə zəraabaan biya.” **3** Cihurgan nə Yesu tə Aghwa Zaitun kwar vazakav magyimaygi də Vəgya Daadamazhigəla, kaa ndavgarundavəg kə Bitrusa, Yakuba, Yuhwana, ard Andrawus ba daghuvaatər taakiya, **4** “Tagkəmnḃtaga, da dzəgaar hər wanahaan kə dəgitaḃi? Au nə dəga sərgi da nəghəvaaka nə iin tə vakai akwama hərz sarta dzəgardzəgaani?” **5** Aiyam Yesu taa kə iitəra, “Famfəg kə hyəmiya, aa valkurḃai nə uudah biya. **6** Uudah badyak ar da sagau ma daagara, ar da taakiya, ‘Kai nə iina,’ ar da valtərda kə uudah badyaka. **7** Akwama cinngamacinnga kə əlbəga ghwaava ard dlaghalgaana, gəḃzam biya. Barari da dzəgardzəg wanahaana, bakəvakwaha ghaalaan ndakwani səghəv bi ndan biya. **8** Uudaha kəssi tlərna, ar da dəgaradəg kə uudaha kəssi tlərən də ghwaava, kwarga ar da ḃa ghwaav də kwarga. Da gajagav nə haay vakavak shahshaha, da məŋg baz waiya. Baḃəma wanahaana iin bi gyigyiya dladin biya. Ba fəgarzhaana. **9** Famfəg kə hyimmi tə ghəraharuwa, aḃaba da langkurlang nə uuda damma guda shariya, da kalkuraaka nə uud ma guda dzahava Yahudaha. Da langkurlang nə uud da təvuukwa tləvuukwaha ard tləkəsaha mbakyarvad də daagara, am da tagəda kə šiidi maraw təghər kəkai təvuukwatəra. **10**

Lakuti sagau nə haləvuwaana, barari tagəvtəra nə əlbəg maraw kə uudaha duni baḃəma. **11** Ba kələa sarti viikurət nə uuda, akwama dakurdaadəg da vaka ta shariya, ndavambi kə dəgiti am da tag nə uuram biya. Ndzaa ba tagamtag kə dəgi da vəlkur nə Daadamazhigəl ma kwahiin kə sarta, aḃaba kurambi wa taaghay biya, Shəḃəkwə Daadamazhigəla. **12** Zəraaba da vəlda kə zəraabaan da tsəvana, daad dlaḃa da vəlda kə zəraana. Zarh dlaḃ ar da ciyarant kə yaatəra kwa da fəgara cəbəvtəra nə yaatəra. **13** Baḃəma nə uudaha ar da naakur bi mbakyarvad ḃaagar biya, Baḃəma nə daddakwa ghacaghacəg dat ghalaana, da katavva.” **14** “Akwama nəghamanaghəg kə dəgit dzah ma vəgya Daadamazhigəla, kwada fəgara uudah kə duwa vakavakina, (Aa nəghaakanəghəg dadda karantəgaan taakiya) lii ma lārda Yahudiya aa əmdərarəmdərag dagat damma aghwaha. **15** Kwa tə ghəragud dlaḃa, aa səbbi saay samma hənyah da kəssa dəgit biya.” **16** Dadda kwama guh dlaḃa, aa səbi saasa hənyah da kəssa səḃəvan biya. **17** Dəga zhuwadaal kə əŋghwasahi ənhuḃa ard lii də zər ma dlaaga ma kwanən kə sarta! **18** Dzəgwamdzəg kə zhigəl aa dzaarbi wanahaan kə dəgitaḃ ma sarta viyakəsa biya. **19** Ma kwahiin kə sarta, da həḃəv dlad ba vaivai kwa tapavənabi kə həḃəgaan ciigət ma sarta kwa vərdya nə Daadamazhigəl kə duni biya, tangw damma kwanən kə sarta. Da maadlai gwiya dzəgardzəg hulfa kwan kə dlad ba ḃəma biya. **20** Maa maay kwakyarvad gulghaniguləg nə Yaazhigəl kə həŋgahin biya, maa maay nə uuda dəgshigi da ngədləg biya. Mbakyarvad uudahaan dzərgahaaka nə iina, kaa gulənaguləg kə iin kə həŋgaha. **21** “Ma kwahin kə sarta baḃəma daddakwa tagkur taakiya, ‘Vəzəga, wai nə Kəristi vaakwa!’ bi, ‘Vəzəg, wai nə iin vaakwa!’ Haiyamant biya. **22** Aḃaba kəristiya fiidfiida ard tlayangaha fiidfiida ar da sagala, ar da ḃa dəga sərəga ard dəgaha jappəra, kiyava vala uudaha, akwama ḃagaḃaga, baz lii dzəravtəraakadzərga. **23** Mbakyarvad kwaha famfəg kə hyəmiya! Tagankuratag kə dəgitaḃ baḃəma bamma sarta.” **24** “Aiciya, ma kwahiin kə sarta, təhala dladən da sagauna, “Faci da ba niknika. Kyil dlaḃa da maay ḃa parakrak biya. **25** Kwadladlah ar da ḃala saay ma ghərazhigəla. Da gajagav nə dəgitaḃi dyakdyak tə zhigəla. **26** “Təhala kwaha da nəghəvanəghəg Zəra Uud saay ma akumba də ndzəḃa ard ndəggəra. **27** Təhala kwaha da bəldi kə zərbəlgəhaan ar da dzahant kə lii dzərgahaaka

nə iin sagatsəga, ard dagatdəga, ard dagaldəga ard saadasəga, cigət tə ngyilla duniya dat ghaala zhiğəla. **28** “Tsagamsəg kə ndzəgana uufa ghəgiva. Akwama fəgharzhafəg nə dəvahaan kə 6a ndada, dla6a farzha kə 6a daala hyəmiya, səramasəreg taakiya hərz nə madara. **29** Bandkwah dla6 akwama nəghamanəghəg kwanahaan kə dəgitah dzəgaardzəga, səramasəreg taakiya hərz sarta, ba həef də ghaiya wakyagha. **30** Bak jiijiira wan tagkurtaga, uudaha kwanən kə zamana ar da maay əmtsəg biya, bamma dzəghardzəg wanahaan kə dəgitah badəmma. **31** Ghərazhigəla ard haaya ar da ghyənga, əlbəgara badəmma da maay ghyəng biya. **32** “Kwan kə faciya ard sarta Maay wa sərgasəreg biya, aandzu, zərbəlgahi ma ghərazhigəla, aandzu Zəriina, bamma Daad palla. **33** Famfəg kə hyəmiya, am badləvəghana, adaba am sərga bi kə faciya ard sarti da dzəgaar wanən biya. **34** Band uudi kwa təghərdəga dagala, akwama duugharsdug kə hənyaha fətərdəm ma dəv kə eevahaana, ma kwarətər bad tləri da 6ag nə iina. Təhalakwaha tagar kə dadda uuffa hənyaha taakiya aa badləvəbadləgga. **35** Mbakyarvad kwaha, ndzamandzəg ba badləvəbadlana, adaba am sərgabi kə sarti da saas daddahənyah biya, ma da saa dəghwaasa, ma mahudə vəd6a, bi sarta wiiga ghwatəkala, bi dlakadur ba wurra. **36** Aa da tləkuraabi gahragw am hənahaar biya. **37** Dəginən ən tagkur naina, ən tagtər kə uudah badəma, ‘Ndzamandzəg ba badləvəbadlana!’”

14 Təmmaa ba həng bu kə Hwadəga Haarakəssa Dzava Hənyaha ard Hwadəga Haarakəssa Bruudi Kwal Yista, kaa gata duula viiya Yesu kə maaləh ma zhiiləkəsufah ard lii tsaga adzahadzaha Musa də gəlgəla, kiyava tsəgaan kə iitəra. **2** Ar taakiya, “Aa 6agavbi daghuvala hwadəgga haarakəs biya, adaba aa da ciyarantbi nə uudah kə uushav biya.” **3** Ma sartən ndza ma Bitani nə Yesu, za kaf ma vəgya Siman kwa njikən vəc6a, kaa saas kə uussiin də mərta wala tərshan reghareghaan kwa ba pir ganaan 6agava də nardi, cəbənən diyarəm kə iin ma ghəra. **4** Kaa Badza ərvid kə uudahi ndzar vaakwahiina, am nə iitər ma taatakatəra, “Aa badzəvda kiyavau wallən tərshin əndkwani? **5** Akwmaa vələvət nə iina, maa tlvəkənatləg nə kwa6a bariyam kwa juujig kə dəga viig palla, maa velvtər kwa6iin kə talagahal!” Kaa caagyi kə iitər təghər kə uusiin ba vaivaiya. **6** Aiyam nə Yesu taa kə iitəra, “Duwamarsduugga. Am gargya kiyavauwi? Abi, dəgit maraw waa 6agwi nə iina. **7** Ba

kəlaahənga am ba əmtəd də talagaha. Mam naagaan am 6agtəraabəg kə hərəar aandzu ba hərəa, adaba kaiya ən maay kəlaahəng əmtəd də kuram biya. **8** Bagaabəg kə kəlaa ndzədəana. Daighwaadaig nə iin kə walla tərshən tə vəghaar lakuti kə da hədəkai kə uuda. **9** Bak jiiirjiira wan tagkurtagga, badəm vakavaki da tagav nə əlbəg marawən ma duniya, da dzamav nə uussən kwakyarvad dəgiti abəga nə iina.” **10** Təhalakwaha, kaa dagau kə Yahuda Iskariyoti pal ma mbərzah kəlawə tar buna davak maaləh ma zhiiləkəsufah kiyava veltəru Yesu. **11** Cinngaraba nə iitər əndkwana, kaa dlaig kə iitər ba vaivaiya, dla6a ar tara kə langiya vəlgar kwa6a. Kaa fəgarzhafəg kə Yahud kə gata duula vəlgaana. **12** Daavala faciya zəngwa hwadəgga haarakəssa bruudi kwal yista, kaa harra mbaklaka kə iitər bandkwa narət nə daadijahaatər kə 6agaan kiyava hwadəga haarakəssa dzavgaara hənyaha, kaa ndavgarundavəg nə mbərzahaan kə Yesu taakiya, “Vaakwar wa magha naagnəng ma kəmənda badləkəna kə vaki agha da zəg nəng kə haarakəssa dzavgaara hənyahi!” **13** Kaa 6əlgant6əlg kə iin kə mbərzahaan buwa, amaa taa kə iitəra, “Dəmdəg damma hudəkəssa. Am da nəghəganəghəg kə uudan də təfuwa yuwa. Gatamarsgatəga. **14** Aandzu kwar kə hənyah wa dəгаа nə iina, am tagar kə dadda hənyahiin taakiya, ‘Dadda tsaga dəgit wa ndava taaki mər nə gudi ən da zəg nai ard mbərzahar kə kaffa Hwadəga Haarakəssa Dzavgaara Hənyahi?’ **15** Da markurdamarəg nə iin kə maandala gud təghər kə guda sharaw kwa badləvəna mbakyarvad haarakəssiina. Am da badlkiyamna vaakwah kə dəgzəga.” **16** Kaa dagal kə mbərzahaan damma hudəkəssa, tlararatləg kə dəgitah bandkwa tagatər Yesu. Kaa badləna kə iitər kə dəgzəga Hwadəgga Haarakəssa Dzavgaara Hənyaha. **17** Bagaə ba hwaasa, kaa saas kə Yesu ard mbərzahaan kəlawə tar buwa da hənyahiina. **18** Ar təghərdəgga za kaffa, kaa am Yesuwa, “Bak jiiirjiira wan tagkurtaga, pal makuram da vəlkwavəlgə, kwa bandakwan za kaf əmtəd də kaiya.” **19** Cinngarubi nə mbərzahaan kə əmtəkəra əlbəgən biya, kaa ba ndavəg kə iitər ba da pallapalla, “Kai nii?” **20** Ngwatərangug nə Yesu amaa, “Pal ma kuram kəlawə tar buwna, kwa kəm zəg nəmənd kaf ma kuu palla. **21** Da əmtsəg nə Zəra Uuda, bandkwa vindava təghər kə iina. Da dəga zhuwadaal kə daddkwa da vəlla Zəra Uuda! Nguləm maa yaavabi vaani.” **22** Ar təghərdəgga za kaffa, kaa kəsəgankəsəg nə Yesu kə bruudiya, tagar kə uus kə

Daadamazhigēla, lahēnan veltēr kē mbērzahaana, amaa, “Cauwamcauga, kwana iin nē vāghara.” 23 Tēhala kwan dlabā, kēsant kē iin kē kuwa yuwa inabi, tagar kē uus kē Daadamazhigēla, veltēra. Kaa hēbguhēbēg kē iitēr badēmmaatēra. 24 Aiyama taa kē iitēra, “Kwana iin nē avēzara. Avēza rēgha langiya. Kwa da dēyav dagal mbakyarvad uudah badyaka. 25 Bak jijjiir wan tagkurtaga, ēn maadlai da hēbba yuwa inabi biya, bamma daghuvali ēn da hēbēg nai kwatlērēn kē daalaan ma tlākēssa Daadamazhigēla.” 26 Bēlaraa ba nē iitēr kē āngsa, tēhala kwaha kaa dagal kē iitēr dat Gaval kwa dē Uufaha Zaituna. 27 Am Yesu taa kē mbērzahaana, “Badēmmaruw am da ēmndērga am da dūukwaduuga, bandkwa vindava taakiya, ‘ēn da tsēggaan kē dadda piigga, dlabā ar da tadagal nē tuughwaha.’” 28 “Tēhala ciigar ma gētlaha, ēn da dagaa nai zēngw tēghēr kēskuram damma Galili.” 29 Aiyam Bitrus taa kē iina, “Aandzu ar ēmndēra badēm ar dūukēssa, ēn da dūukēs bi nai biya.” 30 Am nē Yesu taa kē Bitrus, “Bak jiiirjiiir wan tagaktaga, haniina, lakuti wiig kē ghwatēkal shēg bu ma huuda vēddā, aghada baggaan kē agajawa sērkwabi shēg hēkērdā.” 31 Kaa ba gwaigarsgwaig kē Bitrus ba vaivai taakiya, “Aandzu da tsēkwatsēg nē uud ēmtād dē kēgha, ēn maay da bala gajawa sērak bi ba dēm biya.” Badēmaatēr tagar band kwaha. 32 Kaa dagal kē iitēr da vakavakin kwa dahav dē Getsemani, aiyam nē Yesu taa kē mbērzahaana, “Ndzamandzēg vaakwana. ēn dagal da dzēgwazhigēla.” 33 Kaa dagal kē iin ēmtād dē Bitrusa, ard Yakuba, ard Yuhwana. Tēhalakwaha kaa mbēkēnmbēg nē dladēn da hēbēg nē iin ba vaivaiya, dlabā tsēgharatsēg kē vāgha. 34 Aiyama taa kē iitēra, “Shifēgara hēbba dladā ba vaivaiya bandgi na tsēkwatsēgga. Ndzamandzēg vaakwana, famfēg kē hyēmiya, uufamuufēgga.” 35 Gavēt ba nē iin da tēvuukw hēdiikēnan, kēlla kē ghunji tē haiya, Kaa dzēgwazhigēl taaki akwama bagabaga, maa kēsvaaran nē dladīna. 36 Amaa, “Abba, Daada, aandzu kwar kē dēgita bagabag vakagha. Kēswaarakēsēg kē kuwa dladīna. Bakēvakwaha, bag kē dēgiti agha naag nēnga, dēgiti ēn naag nai biya.” 37 Sagha ba nē iina, kaa tlētēraatlēg kē iin kē mbērzahaan hēnahaara, amaa taa kē Bitrusa, “Bitrus, agha hēnahaara? Mbats agha dzēgwanti kē fahyēmi aandzu dēga aw pall biya? 38 Famfēg kē hyēmiya, am dzēgwan kē zhigēla haik kē mbēdēg kēsūram tēduula fēshēga. Bak jijjiira, naaghantnaag

nē shēdēkwa, vāgh wa maay ndzēd biya.” 39 Kaa gwiya dagal kē iin da dzēgwazhigēla, gwayaars bak kwahiin kē dzēgwazhigēla. 40 Gwiyaaghēra ba nē iin saassa, tlātēraa ba hēnahaara mbakyarvad haar ma gyiiaatēr ba vaivaiya. Pēletērvapelēg nē dēgiti ar da tagar nē iitēra. 41 Gwiya ba nē iin da vakaatēr kē dēga hēkērdā, amaa taa kē iitēra, “Gwaastēn am ba ndzēggaan hēnahaar am dēya kudēgga? Atlanama! Wa bagaabag sarta kwada vōlav Zēra Uud damma dēv kē yaa dadda haipaha. 42 Ciyamciiga, jiiyam dagala! Wa sēghēvsēg daddakwa da vōla kaiya!” 43 Ba ndzēggaan Yesu ba taa ghaiya, kaa sagau kē Yahud pal ma mbērzahaan kēlawā tar buwna, sārēv ēmtād dē uudah ba dēyaka dē katsakarah ard zādah vakaatēra, bēlartērēt nē maalāh ma zhiilakēsuufaha, ard lii tsaga adzahadzaha Muusa, ard tlēvuukwaha. 44 Tagatērātāg nē Yahud kē dūuli da vōlēg nē iin kē Yesu, amaa, “Daddakwa ēn da bērhūug naiya, iin nē uud nē iina. Viyamētviiga, langamlāga, hēkyamnahēkyig ba marawa.” 45 Bad dagauwa Yahud wah da vak Yesu, amaa taa kē iina, “Dadda tsagadēgit!” Kaa bērhūgaan kē iina. 46 Kaa viigētviig kē uudahiin kē Yesu, ar hēkinan ba marawa. 47 Kaa tēddatēdēg nē pal ma mbērzaha Yesu kwandza ghacēga tēvāgh kē iina, kē katsakaraana, ghudarda kē hyēmi kē kwatēnah maala zhiilakēsuufa. 48 Am Yesu taa kē iitēra, “Amaa sagal dē katsakarah ard zādah sa viiya kai bandgi ēn dadda zaa dūula? 49 Ba kēlāhēnga ēn ba ēmtād dē kuram ma gaagazaiya vēgya Daadamazhigēl ēn tsagadigita, viyamkwa biya. Barari righēvant nē dēgiti vindava ma kakādā Daadamazhigēla.” 50 Tēhalakwaha badēm mbērzahaan dūwarēsdūga, ēmndraraēmndrēga. 51 Ndza mōng nē daala zēriin gata Yesu tēhala, maay nē sēdav tē vāghaan biya, ba nuura kalti. Naha viiyarviig nē uudaha, 52 Kaa dūgarēsdūg kē sēdavan ma dēvaatēra, kaa ēmdērādagal bad suuha. 53 Kaa lanngaan kē iitēr kē Yesu da vēgya maal batingting ma zhiilakēsuufa, kaa dzahvētdzahēg kē maalāh ma zhiilakēsuufaha, ard tlēvuukwaha, ard lii tsaga adzahadzaha Musa da vaakwahiina. 54 Kaa gatēgaan kē Bitrus kē Yesu tēhal tēhala, ba bētky tagwavaatēra. Gatēgharsgatēg ba tangw damma hudā gaagazaiya vēgya zhiilakēsuuf ba tingtinga. Cēhura kē iin ēmtād dē lii uuffa hēnyaha, diira kaara. 55 Gatargatēg nē maalāha ma zhiilakēsuufaha ard gyidā maalāh badēm kē dēgiti maraa da tlākēna nē iitēr kē shiid tēghēr kē Yesu taakiya, bagabag kē haipa kiyava tsēgaan kē iitēra, bakēvakwaha,

viyarəti də haip biya. **56** Ghwadararsghwadəg nə uudah ba ḏyak kə fiid kə Yesu, bakəvakwaha ndzaabi ghaiyatər tə dəgit pal biya. **57** Təhalakwaha kaa gwiya ciig kə kyələm uudaha, ar ghwudars kə fiid kə Yesu taakiya, **58** “Cinngamndacinng tagadatag taakiya, ‘Ən dlagnadlag kə vəgya Daadamazhigələn kwa ndəranən nə uudaha, ən ndərant kwatlərən bamma həng həkərdə, kwa ndərg uud biya.’” **59** Bakəvakwah əlbəghaatər ndzaabi tə dəgit pal biya. **60** Kaa ciig kə maal batinting ma zhillakəsəuufah ghacan mataataakaatəra, kaa ndavəgarundavəg kə iin kə Yesu, amaa, “Agha maay də əlbəg biya? Əlbəghaan aa tagav təghər kəskəgh nəm?” **61** Bakəvakwaha mbədabi nə Yesu kə ghaiyan biya, ndza kə iin ba dəwa. Kaa gwiya ndavgarundavəg kə maal batingting ma zhillakəsəuuf taakiya, “Kəgh haa nə Kəristi, Zəra Daddakwa də barkna?” **62** Ngwangw nə Yesu taakiya, “Aana ba kaiya. Am da nəghanəghəg kə Zəra Uuda ndzəgan tə dəvaa kaffa Daadamazhigəl əmkyadaka, dlaḃa da saay ma akumba zhiḃəla.” **63** Kaa tahnatahəg kə maal batingting ma zhillakəsəuuf kə sədavahaana, amaa, “Kwar kə shiid dlaḃ wa kiyam naag nə miyami?” **64** Cinngamacing dlaḃa ḡhəraru kə badza ḃaaga Daadamazhigəl aa tag nə iina! Auwam nə urami?” Kaa ḡhudgardaḡhud nə uudahi ndzar vaakwahiin bəḃəm kə shariya taakiya aa tsəvatsəḡḡa. **65** Kaa fəgarzhafəg nə kyaləmah kə tafgarəv ashavaiya, ar mbuusaaraka kə gyiya, dlaḃa ar dlagharaa kə tsəḡḡa, am nə iitər taa kə iina, “Tagga kə daddakwa tsakəḡḡa!” Lii uuffa wakyagh dlaḃa ndakwani kaa kalgaan kə iitəra. **66** Ndza mangyila gaagazaiya hənyaha nə Bitrusa, kaa sagau kə dəḡhwiin pal ma kwatnaha maal batingting ma zhiilakəsəuuf da vaakwahiina. **67** Nəḡha ba nə iin kə Bitrus diira kaara, kaa vazəgaan kə iin ba marawa, amaa taa kə iina, “Kəgh ndakwi agha əmtəd də Yesu zhiila Nazaretal!” **68** Kaa ḡalla ḡajau kə Bitrusa, amaa, “Ən sərgabi var kə dəḡiti agha tag nəḡḡ biya. Nəḡhanaakabi ba lingiling biyal!” Tagada ba nə iin kə kwaha, Kaa ciya dagal kə iin damma bərcama hənyahiina, kaa wiig kə ḡhwatkala təhala kwaha. **69** Gwiya nəḡha ba nə dəḡhwən kə Bitrus vaakwaha, kaa tagatərtag kə iin kə lii ḡhacəḡa vaakwahiina, “Kwan ndakwani pal ḡhəravaan ma iitəra.” **70** Kaa gwiya ḡalla ḡajau kə Bitrus dlaḃa. Təhala zələm həḃiikənana, aiyam lii ḡhacəḡa təvəḡh kə Bitrus taa kə iina, “Bak jijiira agha pal nəḡḡ yan miitəra. Adaba agha zhiil Galili nə ḡhəravagha.” **71** Kaa fəgarzhafəḡ

kə Bitrus ḃaava ḡhəraana, dlaḃa kaa tlaḃa ḡhəran baz ndaha wadəḡ təvukwatər taakiya. “Ən sərgai var kə uudanən am tag nə uuram kə əlbəḡ təḡhəran biya.” **72** Batwatswatsəra kaa wiig kə ḡhwatakala kə dəḡa buwa. Kaa dzamnadzaməḡ nə Bitrus kə əlbəḡi təḡḡar nə Yesu taakiya, “Lakwti wiig nə ḡhwatakala shig buwa, agha da ḡalləḡaan kə aḡajauwa sərkwabi shig həkərd biya.” Dzamḡhana ba nə iin kwan kə əlbəḡa. Kaa ḡəlaru kə iin kə tuuga.

15 Dlakadur bawura, kaa diya sawari kə maalaha zhiil kəsəuufaha, ard tləvuukwah ard lii tsaga adzahadzaha Musa, ard dzahava lii ma gyid bəḃəmma. Kaa ngwadənanḡwadəḡ kə iitər kə Yesu, ar langda da təvuukwa Bilatusa, ar fardəm ma dəva. **2** Kaa ndavgaruundavəḡ nə Bilatus kə Yesu taakiya, “Kəgh tləkəssa Yahudaha?” Ngwugharangug Yesu amaa, “Aana, bandkwa tagəda nəḡḡa.” **3** Kaa ḡhwadḡarəva əlbəḡah ba ḏyak nə maalaha zhiila kəsəuufaha. **4** Kaa gwiya ndavgarundavəḡ nə Bilatus taakiya, “Agha maay mbədə ḡhai biya? Cinng kə dəḡitahi ar tag nə iitər təḡḡar kəskəgh ba ḏyaka.” **5** Gwastəna, mbədabi Yesu kə ghaiyan biya, kwana vəlḡharvələḡ kə Bilatus kə dəḡa jappər. **6** Dəḡiti nət tləkəs kə ḡagaan sarta hwadaga iin taakiya, ḡəlarəs kə uud palla kwa ḡhalga nə uudah sagal ma guda bərfina. **7** Məḡḡ nə uuda nə iin ḃaagaan Barabbas kwa ḡəlaavdəm ma guda bərfina, əmtəd də lii dzagwara dlagwam kwa tsara uuda ma sartən ciyit nə dlagwaməna. **8** Kaa sagau kə dzahava dlamakəlaaw da ḡhala Bilatus maa ḡəḡtəra kə dəḡiti nət nə iina kə ḡagaana. **9** Ngwatərangug nə Bilatus amaa, “Am naagaan ən ḡəlkurnəs kə tləkəssa Yahudaha?” **10** Adaba nəḡhaakanəḡḡəḡ nə Bilatus taakiya, ba shiləḡ wa fatəra maaləh zhiilakəsəuufah kə vəlla Yesu damma ḃəvaana **11** Maalaha zhiilakəsəuufah wa shaharant uudah kə taakiya aa ḡəlkəməndarsḡələḡ nə uud kə Barabaas təḡḡər kə Yesu. **12** Kaa ndavtərundavəḡ nə Bilatus taakiya, “Au kaci wanda ḡəḡ nai də kwam ḃaag nə uuram də tləkəssa Yahudahni?” **13** Ar ḃəyaru kə iitər kə cau ar taakiya, “Aa hərtəvəthərtəḡḡal!” **14** Aiyam nə Bilatus taa kə iitəra, “Mbakyauwi? Au nə haipaani?” Ar gwiya dzəḡant kə kungy ar taakiya, “Aa hərtəvəthərtəḡḡal!” **15** Naagaan tsau nə Bilatus həḡḡtərna kə ərvidməhudaatəra, ḡəltərnəs kə Barabaas. Təhalakwa fəḡḡharaa nə iin kə uudah kə dlagḡḡaru kiif kə Yesu, kaa vəltər kə iin kiyava hərtəḡḡa. **16** Kaa dadəḡ nə tlauijah kə Yesu damma gaagazaiya vəgya ḡumna. Ar dzahant kə tlauijah

bademma. 17 Ar tsəwardəm kə sədav kyang hulfa dəga tləkəssaha, dlaḃa ar ḃagara kə dzakwa takka, ar fardəm ma ghəra. 18 Ar farzha kə tagar uus taakiya, “Kəm ma barkagh tləkəssa Yahudahal!” 19 Kaa kalgaan kə iitər də zad ma ghəra, ar tafarəva kə ashavaiya. Təhalakwaha ar kəlla kə ghunj təvuukwana am nə iitəra ar fəgaaradfəga. 20 Ghyəngara ba nə iitər kə nenegaana, ar sədarda kə sədava tləksəna, ar tsagwdfəm ma sədavahaana. Təhalakwaha ar langda dagal da gyəmal kiyava hərtəgaana. 21 Ar təghərdəga dagala, kaa nəghəganəghəg kə iitər kə uuda nə iin ghwudadagal, kwa ḃahav də Siman, zhiila Sayirina, daddaatər kə Alekzanda ard Rufus, saas ma gədzər kəssa, ar faraa bad ndzədf kə kəssa tlaḃa hərtə Yesu. 22 Ar langda kə Yesu da vakavakiin kwa ḃahav də Golgata, (dəgiti tuuk vakai nə iina “Vakka kuwa ghəra”). 23 Vəlarar vaakwahiin nə iitər kə yuwa innabi laḃalaḃan də mur, luwa kə həḃgaana. 24 Ar hərtətta. Ar tagwna dlaḃ kə sədavahaan ma taatakaatəra, kaa tsa tsats kə iitər təghər kiyava vaza dəgiti aa tləkəna aandzu waratəra. 25 Hərtarət ma sarta vaslambada dlakadura. 26 Ar vinda tə tlaḃa hərtəg kə əlbəgi ghwudararva nə iitər taakiya, “TLƏKƏSSA YAHUDAH.” 27 Ar hərtət kə gəlah buwa əmtədf də iina, pal tə dəvaa kaffaana, pal dlaḃ tə dəvaa ghyəḃḃaana. [28 Kwan iin nə righəgga tlayangər kwa tagaa taakiya, “Kədlavəna ma lii haipaha.”] 29 Uudahi ghudadagal ar tagar əlbəga nega, ar gajaga ghər ar taakiya, “Caa! Kəghi agha dlagənədlag kə vəgya Daadamazhigəla, dlaḃa agha da gwiya ndərant bamma həng həkərdə, 30 katəg ci kə ghəragha, agha sii bi dlaḃ tə tlaḃa hərtəg biyal!” 31 Bandkwah dlaḃ nə maaləh ma zhiiləkəsauufah ard lii tsaga adzahadzaha Musa, kaa nenegaan kə iitər ma taatakaatər ar taakiya, “Katəghankatəg kə kyaləma, pilgharvaapiləg kata ghəraana! 32 Aa sasii ci ndan Kəristi tləkəssa Isra'ilən ndakwan tə tlaḃa hərtəgəna, kiyava nəghəganəghəg kəskəmnd kəm fədgəhərətāl” Baz gəlahən hərtavət əmtədf də iinən ndakwani kaa taa əlbəgahi ghwadghwad kə iitər tə iina. 33 Bad vacci təghəra, kaa hədgarduhədfəg nə gurtl kə lard badəma, tangw damma həkərdə hwassa. 34 Təhalakwaha, sarta həkərdə hwaasa, kaa dzagantdzəg nə Yesu kə kuungy bad halavuwa ndzədaan, amaa, “Eloi, Eloi, lama sabaktani?” Iin taakiya, “Daadamazhigəl Daadamazhigəla, agha fiikwada daḃawi?” 35 Cinngara ba nə lii ghaciga vaakwahiin kwaha, aiyam nə iitəra, “Wai nə iin ḃaa

tlayang Iliya.” 36 Kaa əmdərəg kə palləraatəra, rəmda kə abarabar də yuwa inabi kwarekreka tə zadda, vəlar kə Yesu kiyava həḃḃəga, aiyama, “Vazyamvazəg ndana! Mbatak da sagau nə tlayang Iliya da sii də vakaiya.” 37 Kaa dzəgantdzəg Yesu kə kungy bad halavuwa ndzədaana, təhalakwaha, kaa diya shifəgga halavuuwana, əmtsana. 38 Kaa təhgəmtəhg kə ḃəlyəḃəlyə Vəgya Daadamaazhigəl hutsəg buwa ciigət ma ghəraan tangw damma suhwaana. 39 Nəgha ban nə tlaujin ndza ghaciga təvuukwa Yesu kə ḃuuli əmtsə nə iina, aiyama, “Ba pakat uudanən Zəra Daadamazhigəla!” 40 Kyalma ənghwasaha, ghaccara ba ndzədfə ar vazəggaana. Ma iitəra məng Maryam Magadala, ard Maryam babba Yakub kudərkudəra ard Isuvuwa, ard Salomi. 41 Gatarars ciigət sagat ma Galili nə ənghwasahaan ar ba məlgaruməlgə. Dlaḃa bədyak nə kyaləma ənghwasah kwa darət əmtədf də iin ma Wurshalim ndakwi ndzar ba vaakwaha. 42 Dəm ba faciya hwaasa, kaa ḃadlav kə uudaha, adaba dlakaduraan Faciya Ngiiiga. 43 Kaa sagal kə uuda nə iin ma Arimatiya daagaan Isuvuwa. Pall ma gyidya lii maalmala nə iina, dlaḃa fəvaarafəga, kwa pakka saaya tləkəssəra Daadamazhigəla. Shughanashug kə gyi da vak Bilatus, da ghala ma vəlar nə tləwa vəgha Yesu. 44 Cinngəha ba nə Bilatus taakiya əmtsəəmtsəg nə Yesu, vəlgharvələg kə dəga ajappəra. Dəhant kə iin kə maala tlaujiin ndavaru taakiya bak jiiirjiira ha əmtsəəmtsəg nə Yesu. 45 Cinngəha ba nə iin vak maala tlaujin taakiya band kwaha, kaa vəlar kə iin kə Isuvu kə tləwa vəgha Yesu. 46 Kaa səgwdaasəgw nə Isuvu kə kəlpakana, səddi kə iin kə tləwa Yesu tə tlaḃa hərtəgga, fadant ma kəlpakana, fəḃəm kə iin ma gətl kwa kwadava ma kura. Təhala kwaha, hutambardi kə akura həḃardu kə iin kə ghaiyan də vakaiya. 47 Nəghəranəghəg nə Maryamu Magadala ard Maryamu babba Isuvu kə vakavaki fava də tləwa vəgha Yesu.

16 Dal ba faciya ngiiiga, kaa səgwəsəgw kə Maryam Magadala, ard Maryam babba Yakub, ard Salomi kə tərshan kiyava dzuupəg tə tləwa Yesu. 2 Davala faciya zəngw ma maaka, kaa dagal kə iitər damma gətləh ba dlakaduur wur kəssa. 3 Təghərdəgga dagala, am nə iitər mataatakaatəra, “War wada tləkkiyamarwatləg kə akuriin tuuk kə ghaiya gətl?” 4 Daragha ba nə iitər da vaakwahiina, dzəgarant ba nə iitər kə ghəraatəra, kaa nəghəganəgh kə iitər mbats tləgavarwatləg nə akuriin dagala. Akuriin ndza

maanda. **5** Daragha ba nē iitər damma gətliina, kaa nēghəaanəghəg kē iitər kē daala zər tsagwatsagwan ma səfəv mādəkwa cəhurga tē ghyāba dəvaakaffa, kaa gədzəgətəgzəg kē iitəra. **6** Am daala zərən taa kē iitəra, “Bagambi kē ajappər biya. Am gata Yesu uuda nazare kwa hertavətəna? Abi, ciyitciiga. Maay vaakwan biya. Wan vakavaki həngavna nē iina. **7** Damdəga, am tagar kē mbərzahaana, ard Bitrus, taakiya da daga nē iin təghər kē iitər damma Galili, ar da nēghəga vaakwah nē iitər bandkwa tagatər nē iina.” **8** Kaa əmndəra saggal kē ənghwasahahaana, ar bə jappər dlaḃa təg nē vəghatəra. Tagararbi aandzu ndəwar kē əlbəg biya, adāba gədzarətəgzəgga. [

9 (note: The most reliable and earliest manuscripts do not include

Mark 16:9-20.) Ciyit ba nē Yesu ma gətlah dlakadur ba wur davalā faciya zəngw ma maaka, marda kē ghəraan ba zəngw vak Maryamu Magadala, kwa lagwgharda nē iin kē shatanah uudiif ma vəghaana. **10** Kaa daas kē iin tagtər kē uudahi ndzar əmtad ba bawur dē iina, lii taa dzəgwagha ar tuuga. **11** Cinngaraba nē iitər taakiya dē shifəg nē Yesu, dlaḃa nēghghanəghəg nē Maryama kē iina, fardghərət biya. **12** Təhalakwaha, kaa mbədəvghəmbədəg nē ndzəgana vəgha Yesu, kaa mardamarəg kē ghəraan vak mbərzah buwa masarta kwa ndzar tē dūula dagal damma gədzərkəsa. **13** Kaa gwiyaadaas kē lii buna ar tagar kē kyalmaḃa, bakəvakwaha larwaləg kē fadəghər tē əlbəgiina. **14** Təhalakwaha, kaa mardamarəg nē Yesu kē ghəran vak kəlawā təmkikən ma sarta kwa ndzar za kaffa. Kaa cagtəraacag kē iin kē gyi təghər kē maira fadghəratəra ard dəkḃka ghəratəra, adāba fadghərətbi dē lii nēgharanəghəg təhala ciigaan biya. **15** Amaa taa kē iitər dlaḃa, “Damdəg damma duni bədəmma, tagamtərtag kē əlbəg maraw kē uudah dəshiga. **16** Bədəm daddakwa fadghərətḃəga, dlaḃa bəgvara nē tsuufəgga, da tləkkənətləg kē katəgga. Bədəm daddakwa fadghərət biya da vələvtər dlada. **17** Wan nē dəgiti da bəg lii gata kaiya kiyava marra fadəghərətəra. Ar da lagwan kē shatanah ma daagara, ar da tagaan dlaḃa kē əlbəg dē daala ghaiyaha. **18** Ar da kəssəggaan kē ghəvalah dē dəvahaatəra. Ma həbərūhəbəg kē gurra, maay nē dəgiti da bəgtər nē iin biya. Ar da fəgaan dlaḃa kē dəvahaatər tē lii yangbiya, ar da mbəgga.” **19** Təhala kwa tagatəra nē Yaazhigəl Yesu kē kwanən kē əlbəga, kaa kəsvantkəsəg dəvdət damma ghərazhigəla, ndza kē iin tē dəvaa kaffa Daadamazhigəla. **20** Kaa dagal kē mbərzahaana,

kaa taa əlbəg maraw kē iitər aandzu takwara. Bəgaḃag nē Yaazhigəl kē tlər əmtad dē iitəra, dlaḃa mara jiira əlbəgahatər tədvad dəgaha sərgah kwa vəlla jappər fatəraa nē iin kē bəggaan əmtad dē əlbəghiina.]

1 Corinthians

1 Bulus wa dahavant kiyava nэг кэ зэр бөлгa Yesu Kөristi дэ naaga Daadamazhigөл, ard зэраабамиям sastanis. **2** Da vak uudaha Daadamazhigөл kwar ma kurinti, ard da vak lii dahavtөrant кэ gata Kөristi Yesu, өмтad дэ lii aandzu ta kwara kwar dzugazhögөлa ma даага yesu tlөkatөгa yaazhigөлamияma, baz yaazhögilatөra ard көmyam badөmma. **3** Herөrra ard gabөр vak Daadamazhigөл Daadamияm ard Yaazhigөл Yesu Kөristi da vakaruwa. **4** Ən tagar uus кэ Daadamazhigөл ba кэла hөng kwakyarvad kuurama, adabad herөр vөlakur нэ iin tөdvad Yesu Kөristi. **5** Adaba tөdvad iina, vөlakurvөлөг нэ uud кэ hyahhөр aandzu takwar кэ gyaba, tөdөvad taa ghaiya ard sөgasөrgөр badөmma. **6** Bandkwa haiyavant нэ shiidamnd tөghөр Kөristi mataatakaruwa. **7** Mbakyarvad kwaha maay нэ дөгити vөlakurbi нэ Daadamazhigөл tөdvad shөkwani biya, bandkwam fa gyi нэ uuram am paka saaya Yaazhigөлamияm Yesu Kөristi. **8** Da фөkurnaafөг нэ Yaazhigөл кэ ndzөdө tangw dat ghaala shifөgaruwa, adaba am da nal кэ lii maay дэ haip ma sartөн da saay нэ Yaazhigөл Kөristi. **9** Daadamazhigөл kwa daahakurөt da бa hudir өмтad дэ Zөran Yesu Kөristi Yaazhigөлamияma, uuda jииrjиир нэ iina. **10** Ən ghaalakuram zaarabahara, mbakyarvad даага Yaazhigөл Yesu Kөristi, haiyamanthaig дэ zaraabaharuwa, aandz maay нэ tagwazhatagwazh ma taatakaru biya, am dzant кэ ghөрaru vak palla, dzamaghөрaru ndakwi vak palla. **11** Zараabahara, adaba taghwatag нэ lii ma hөnyaha kuluwi taakiya, mөng нэ mbadaghai ma taatakaruwa. **12** Dөгити өn tlөtlөг nai, iin taakiya, ma kwararuwa taa дөгаan shahha, kwan taakiya, “Ən дөга Bulus naiya,” kwan taakiya, “Ən дөга Afulus naiya,” kwan taakiya “Ən дөга Kefasa,” kwan dlabө taakiya, “Ən дөга Kөristi naiya **13** Mbats tagwavөmtagw нэ tlөkatөг shahshaha? Əmtsөmtsөг Bulus тэ tlabө hөrtөг kwakyarvad kuurama? Nii бaга kuura дэ даага Bulus ha нэ-uud кэ tsufөgi? **14** Ən tagar uus кэ Daadamazhigөл бaганарai aandzu war makuuram кэ tsufөг biya, ba kiribus ard gayus. **15** Mbakyarvad kwaha maiy watag da tag takiya бaгakuura дэ даагаan нэ uud кэ tsuufөг biya. **16** Dzamanadzamөгa бaганара бaг dlab кэ yaha istafanus кэ tsuufөгa, ma juujөг ba кэ yaha Istafanusa maay нэ uudahii tlөр бaгантөra naiy biya. **17** Bөlakutbi нэ yesu mbakyarvad tsuufөг biya, бөlakut mbakyarvad taa

өlbөг marawa, dlabө дэ dabariya uuda дөг shig biya. Adaba aada пөлwai нэ nөghөгga ndangngөra өmtsөгa yesu тэ tlabө hөrtөг biya. **18** Əlbөгa hөrtөгa, өlbөгa ghwad нэ iin vak lii gata duula өmtsөгa, adaba vaka miyamөн katakiyamөtkatөг нэ uudna, өlbөгa katөгa ndzөdө Daadamazhigөлa. **19** Adaba viinda viindan taakiya, “Ənda badzөgaan кэ dabariya lii taaki ar mөng дэ dabariya.” **20** Aitsa mөр нэ lii дэ dabariyөni? Ar mөр нэ lii taakiya ar tsaga adzahadzahi? Ar mөр нэ lii taakiya ar sөrgasөrg кэ дөгитah badөmni? Mbats maradai нэ Daadamazhigөл taakiya, dyөmдыөma lii дэ dabariya kwan кэ duniya ba dlagөр нэ iina. (aiөng165) **21** Adaba ma tag нэ dabariya Daadamazhigөлa, uudaha duniya ar sөrgai кэ Daadamazhigөл tөdvad dabariya biya. Dlakulvakwaha, dzөghakakadzөrg нэ Daadamazhigөл кэ lii da katөг нэ iin kwa fardөghөrtfөг тэ iin tөdvad taa өlbөг marawa kwa ma zharg нэ uud maay нэ tlөрani. **22** Yahudaha ar na ma marvөtөrdan нэ дөга sөrga, helenaha dlabө ar gata sөrga dabariya. **23** Kөm taa өlbөг marawa tlөkatөгa kwa өmtsan тэ tlabө hөrtөгa kwa nal кэ duula mbөdөг кэ yahudaha, dlabө дөга dlagөр vak lii ar yahudah biya. **24** Ndzөdө ard dabariya Daadamazhigөл нэ tlөkatөг da vak lii ar yahudaha ard kwa yahudah biya, **25** Adaba дөгити ma zharga нэ uud mandki dlagөр wa бaга нэ Daadamazhigөлa, juujig кэ dabariya uuda, дөгити ma tlatөг нэ uud hөtsalhөtsөг нэ Daadamazhigөлa juujig нэ iin кэ ndzөdө uud badөmma, **26** Dzamamnadzamөг кэ ndzөganaru ma sartөн dahakurt нэ Daadamazhigөлa, ba kyөkwah ma kuuram нэ lii дэ dyөmдыөma ma zharөг нэ uudaha, bakyөkwah dlab makuuram нэ lii hөkya kwarөг dyaka, bakyөkwah нэ zarha lii dyadyaka. **27** Kөsghaakakөsөг нэ Daadamazhigөл кэ дөгити tlatөг нэ uud taakiya dlagөra, adaba tsөtөra кэ zhirw кэ lii дэ dabariya duniya, көsghaka көsөг нэ Daadamazhigөл кэ дөгити zharg нэ uudah mandki hөtsalhөtsөг нэ iina, adaba tsөtөra ku zhiruw кэ lii дэ ndzөdө. **28** Dөгити көsgbant нэ uud mandki maay дэ ndangbiya, aandzu maay tlөрaniya, aandzu kwa maay нэ дөгити tukvakaibiya, iin wa бaг нэ Daadamazhigөл кэ tlөр дөvakai kiyava dlagan кэ дөгити zharg нэ uud mandki mөng tlөрana. **29** Bagaбaг нэ Daadamazhigөл kwanahaan badөmma haik naaghөр кэ uudaha дөгshiga төvuukwa Daadamazhigөлa. **30** Daadamazhigөл wa fafөг kwa namal нэ uuram кэ дөга tlөkatөг yesu, Daadamazhigөл dlab wa haighant haig кэ tlөkatөгa nal кэ dabariyamияma. Tlөyamкөna

tədvad iin nə miyam kə jira Daadamazhigəla ard katəgana. **31** Mbakyarvad kwaha, band kwa viindiidan ma kakada Daadamazhigəl taaki, “Badəm dadda kwa tsa kusgha aa fag bat yaazhigəla.”

2 Ma sarta kwa danəvnai da vakaru da tagakur əlbəga Daadamazhigələn zaraabahaara, tagankur bi nai də sərgasərgəra ard markura dabari biya. **2** Adaba ngudanant ngudəg ma ərvədmahuddar taakiya, ma sartən ən da ndzəga nai əmtad də kuuramna, ən da maay tsagkur aandzu ndau biya, ba əlbəg təghər kə yesu tləkatəga, kwa hərtavət hərtəga. **3** Sagawar ba zəngw da vakaruwa ən maay ndzəd biya, təg nə vəghara mbakyavad dladlawura. **4** Əlbəgara ard əlbəg marawa dzavəmbi nə iin də pattakurama ma markuura dyəmdyəmər biya, bamma aa ndzəvəm də ndzədə shidkwa caccuwanacaccuwana, **5** Adaba haik fadghər kəskuuram tə dabariya uudaha, bamma tə ndzədə Daadamazhigəla. **6** Bakəvakwaha kəm taa əlbəg də dabari kə lii ghubarara għbarg ma fadghəratəra, iin wa dabariya hulfakwan kə zaman biya, dlabə də dəga hulfə lii kwara kwan kə zaman kwa da məng ghaala kwargatər biya. (aiōn g165) **7** Kəm taa əlbəga dabariya Daadamazhigəl shəbāshəbān, dabaritan kwa ndza shəbāshəbān ba wura, iin dabariya Daadamazhigəl kwa fa nə iin ba wurwura lakwti kə fazha duniya adaba fəkiyamara nə uuda. (aiōn g165) **8** Ma lii kwara zaman ndakwana maay wa da nəghəgaka nəghəg kə dabariyan biya, akwama nəgharaaka nə iitəra, maa hərtarət bi kə yaazhəgəl əmkadyək biya. (aiōn g165) **9** Band kwa viindaviindan taakiya, “Badəm nə dəgiti fatəra nə Daadamazhigəl kə lii waig nə iina maay nəghanəghəg biya, maay nə daadakwa tapghani tapəg kə cəngacəng biya, dlabə maay nə daadakwa tapghana kə dzamaghər təghər biya. **10** Marakiyamnda marəg nə Daadamazhigəl kə kwanahaan kə dəgitaḥ tədvad shidkwan cacuwana cacuwana, adaba shidkwa cacuwana cacuwanan wa gata shiga dəgita, baz dəgaha Daadamazhigəl kwa dəmdəm kə nəghəgaka nəghəga. **11** War wa sərgasərg kə dəgiti ma ərvidmahudā uudan ma maay ba iin də ghəranbiyi? Bandkwah dlabə, maay wa nəghəgakanəghəg kə dzamaghəra Daadamazhigəl biya bama iin də ghəraana. **12** Cauwamnda shidkwa duunibi nəmnd biya, cauwamnda shikwa cacuwana cacuwana vak Daadamazhigəla, kiyava nəghəgakanəghəg kəskəmənd kə dəgitaḥi vələkəmənd ba gyagyaana. **13** Kəm tagkur kwanaahaan

kə dəgitaḥa, də əlbəgahi tsagav də dabariya uudbiya, kəm tag də shidkwa caccuwanacaccuwana, tədvad taa dəgahaa shidkwa cacuwanacacuwan kə lii dəgaha shidkwa caccuwanacaccuwana. **14** Daddakwa shidkwa Daadamazhigəlbi wa 6a tlər dəvakai biya, maay cauwa dəgaha shidkwa caccuwanacaccuwana Daadamazhigəli, adaba dlagər wahiin vakana, da nəghəgaaka biya, adaba nəghvaka tədvad shidkwa Daadamazhigəl nə dəgitaḥa, **15** Daddakwa shidkwa Daadamazhigəl wa 6a tlər də iina, tlatləna tlatləg kə dəgitaḥa badəmma, maay wa tsagarnəstsag biya. **16** “Warwa sərga sərgasərg kə dzamaghəra yaazhigəl kwa da tsagarutsagi?” Dzamaghəramiiyam kəskəmyama dəga tləkatəga.

3 Zaraabahara, ən tagkur da bi nai kə əlbəg band kwa ən tagtər nai kə lii də shidkwa Daadamazhigəl biya, bamma band uudaha duniya, band zarhah vuunj ma gata tləkatəga, **2** Gəlankur gələg nai də ghwaya watla, də kaffi kwa dək dək biya adaba tlamalbi kə zaa kaffi dək dək biya, bakəvakwaha tlamalbiya. **3** Adaba gwastəna am ba dlab 6a dəgiti naag nə vəghəgha, akwama am ba dlab 6a shəlgakava, am uushava də zaraabaharuwa, mbats am ba dlab 6a dəgiti naag nə vəghəgha biya, adaba am 6a tərāhi naag nə vəghəgha. **4** Mbakyarvad kwaha akwama tagatag nə uudan taaki, “Ən dəga Bulus naiy amaa,” kwatlərn dlab taaki, “Ən dəga Afullus amaa,” mbats tləra vəghəg wam marg nə uuram biya? **5** War nə Afullusini? War nə Bulusi? Mbats ba lii 6a tlər kalti biya, kwa famdəghərt nə uuram tədvad iitərya, ma kwaraatəra bad hulfə tləri aa vəlgar nə yaazhigələn biya? **6** Riianariig naiya, pədghar yu nə Afullusa, ba Daadamazhigəl wa da fəgara għubarg kə dəgiti aa riiva riiga. **7** Mbakyarvad kwaha daddakwa riiga də riiga, ard daddakwa pədghar yuwa maay nə dəgiti tuuk vakai nə iitər biya, bamma Daadamazhigəl pall kwa fəghara għubarəg kə dəgiti aariivana. **8** Dadda riiga, ard dadda kwa pədghar yuwa ba tləraatər palla, adaba ma kwaratəra da tləkənatləg kə dəgshiga tləraana. **9** Adaba kəm tsahwahaha 6a tləra Daadamazhigəl nəmənda, kuurama am guuha Daadamazhigəla dlabə ndərgaana. **10** Tədvad herərra Daadamazhigəl kwa vəlghwa nə iina, fanarzhafəg kə ndərg band daddakwa dyaghə kə ndərga, kwatlərn dlabə ndərg təghəraana. Barari kə dadda ndərg fa hyəmiya tə hulfə ndəgi kwa da fəgara nə iin təghəra. **11** Adaba maay nə dadda kwa da fəgaraa kwatlər kə ndər shah kwa juujig kwa fəvanən biya, kwa iin nə Yesu

Tlakataga. 12 Akwama ndərandərg nə uudan da təghər kwa favarzhan də adawanna, aandzu ma agwallela ma də akurahi kwa ndanga, ma də dakara ma də kazhakwa aandzu də ghuuva, 13 Da nəghəva nəghəga nə tləra aandzu kwar kə dadda ndərga, da marazha sagal daghuvalana, adaba da marava də kara aandzu tləra wara, dlabə kaar wa da sərə tləri bəga nə uudana. 14 Akwama ngərdətbī nə ndərgən favara dat ghər kwa favarzhanən biya, daddakwa bəga kwan kə ndərga da tləkənatləg kə dəghəgaana. 15 Akwama ngərdət ngərdəg nə tləriina, daddakwa ndərgiina da huḃəgan kə dlada aandzu ba da tləkənatləg kə katəga, band daddakwa dəgal matataka kaara. 16 Mbats amm sərgai taaki am guda Daadamazhigəl nə uuram biya, dlabə shidkwa Daadamazhigəl wa ndzəga makuuram biya? 17 Badəm nə daddakwa badzəda guda Daadamazhigəla, da badzəgaan dlab nə Daadamazhigəl kə iina adaba guda Daadamazhigəla cacuwana cacuwanan nə iina, dlabə kuuram nə gudiina. 18 Aa valdabi nə uudan kə ghərani, akwama tlətləgaan nə uudan ma ghəran taaki dadda dabari nə iin hulkwa dəvakai nə duniya, aa nədal nəg kə ghəran band dlagə mbakyarvad nal kə dadda dyəmdyəma. (aiōn g165) 19 Adaba dyəmdyəma kwan kə duniya dlagər vak Daadamazhigəla, mbakyarvad viinda viindan taakiya, “viigan kə lii də dabariya baz dyəmdyəmatəra.” 20 Viindaviindan dlab ma kakkadā Daadamazhigəl taakiya, “Sərgasərga nə yaazhəgəl kə dzamaghəra yaa daddaha kwad dabariya taaki maay nə tləraani.” 21 Mbakyarvad kwaha aa tsibi nə uudan kə kushəgh də uud biya, adaba badəm nə ba dəgaruwa. 22 Aandzu Bulusa ma Afullusa ma Kəfasa ma duniya ma shifəga ma əmtsəga ma dəgitali ndakwana aandzu kwa da təvuukwa badəm ba dəgaruu nə iina. 23 Adaba am dəga tlakatəg nə uurama, dlabə tlakatəga dəga Daadamazhigəla,

4 Da sərkəmnda ka ənkwān nə uud kəm lii ḃatləra yaazhəgəla, kwəvəlatər nə Daadamazhigəl kə langyi sərga jīrahan kwa shifəshifəbanna, 2 Adabad kwaha baraari kə lii həkya langyi ar nal kə uudaha jirjiira 3 Dəgit dyək bi vakar ma ba kuuram wam da fəshakaiya, aandzu mada fəshakai nə uud mat zharga ndzəgana uud, kai bi wada fəshaghərar biya. 4 Ən sərgabi nai mbatak ən mēng də haip biya, bəḃəkwaha nal bi taaki ən maay də haip ba ləngngi ləng biya, yaazhəgəl wada fəshakaiya. 5 Mbakyarvad kwaha ghudamarbi kə shari kə uud ma ḃagabi nə sart biya, pakamant

pakəga bamma səghawisəg nə yaazhəgəla. Iin wada marda dəgitali shəḃəshəḃan kwa ma gurtla, da tagdan dlab kə dəgiti tlatləg nə ərvədmahuduudaha, təhalakwah wada caug aandzu ma ba war kə kalkala dəghəgaan vak Daadamazhigəla. 6 Aici zaraabahara, əlbəg təghər kwanahaana nandal kə garav tə ghərarra ard Afullusa mbakyarvad kə uurama, kiyava tsagan kəskuuram kə əlbəg taaga taakiya, “Dzəvamabi kə dəgiti viindaviindan biya,” haik tsa kusgha kə palla ruwa də kwa tsagu n iin təghər k uudana. 7 War wa tagaktag taaki juughujig kə kyalmahi? 8 Auwa agha dəvakai nəng kwa Daadamazhigəl bi wa vələkakvəlgə biyi? Akwama bandkwah citsa, aujilbəg agha naa ghər mandki aa vələk gyagyanbi nə uudti? 9 Adaba manzharg naiya, maradamarg nə Daadamazhigəl bat ḃalabəl taakiya kəm lii ḃa tləra kəm dəga halla aandzu ma kə dəgita, band lii ghudavtərdan sharia əmtsəga, adaba namdalnəg nəg nəmnd kə dəgiti da fəg nə duni kə gyi təvakai badəm, baz zarha ḃəlgə Daadamazhəgla ard uudaha. 10 Namdalnəg kə dlag mbakyavad tlakatəga, bəḃəkwaha am də dabari nə uuram ma tlakatəga! kəm maay də ndzəd nəmnd biya kuurama am də ndzəda! fa zhiruw nə uud tə kuurama, vələkəmnd dlad nə uuda! 11 Ndakwana njikəmnd nə waiya ard andəla, əm maay fahaa səḃav marawau biya, kalkəmnd kaləg nə uuda, dlabə kəm maay də hanyah biya. 12 Kəm ḃa ba tlər də ghəraməmnda, akwama ḃahakəmḃadəhəg nə uuda, kəm fətəra kə bark dlakulvana, akwama vələkəmnd vələg nə uud kə dlada, kəm ba ḃəsgaana. 13 Akwama tagaratag nə uudah kə dəga bandza ḃaag tə kəmnda, kəm tagtərda kə əlbəg bad əmtakəra. Namndal nəg nəmnd band agagava, kwa naabi nə uudaha duni biya. 14 Viindankuura viindəg nai kwana mbakyarvad ənḃəkuurdəm dama zhiruw biya, viindan kuura mbakyavad ən ḃəlkura kə magiya adaba am zarharr kwan waitər naiya. 15 Aandzu am bad lii tsaga dəgit ma tlakatəga kwa kədləvtərnabiya, am maay də daadah dyak biya. Ba jijia nanalnəg nai kə daad kəskuuram ma tlakatəga yesu təḃvad lang kurda əlbəg marawa. 16 Mbakyarvadkwaha, ən ghalaakuurama tsagamtsag də kaiya. 17 Adabadkwaha ḃəlanant ḃəlgə kə Timuti zərar da vakaruwa kwan waig naiya, haiyananthaig nai də iin ma yaazhəgəla, da dzamkurnəs dzaməg kə ḃuuli ən gatəg naiy kə Tlakatəg Yesu, ard ḃuuli ən tsagtər nai kə dlamakələaa lii gatəga. 18 Kəsarantkəsəg nə kyalmaharu mandki ən da maay dagau davakaru biya, baz naa ghəratər kə

iitëra. **19** Akwama haighant haig nê Yaazhægëla ən da zəlmabi kə dagau davakaru biya, ən da səran kə hulfa ndzədi də vakai nê lii naa ghəraatərna, kwakyə əlbəghaātər biya. **20** Adaba tləkəsa Daadamazhigəla təvaghai biya, bamma tə ndzədaana. **21** Aitsa, auwama kəsgaka nê uurami, ən dagau davakaru də kiifni, nii ən markurda kə wayakəvərhi?

5 Ciinganaciing taakiya mæng nê lii 6a gwaragwar makuurama, hulfa kwa maay 6agav aandzu ma lii sərgai kə Daadamazhigəl biya, mæng nê daddakwa nadal uusa daddaan band uusaana. **2** Baz tēda fēdaavəgh kəskuurama! mbats, kalkalanbi kəskuuram un gda ərvədmahudā, am sēdan kə daddakwa 6a kwa nê iin ma kuuram biya? **3** Aandzu ba ən maay əmtad də kuuram ma ndzəgana vəghbiya, ən ba əmtad də kuuram ma shidkwa cacuwana cacuwana. Ghudanarda ghudəg nai kə sharia kə dadda 6a kwan kə dēgita ma daaga Tləkātəg Yesu aandzu ban maay əmtad də kuuram biya. **4** Akwama də dzahamvət dzahəga ən ba əmtad də kuurama, ard ndzəda Tləkātəg Yes, **5** Am vələr kə shatanah kə uuda nê iina, aandzu ba badzada badzəg nê shatanah kə vəgha uuda nê iina, da katav nê shifəgaan davalā fachiya Tləkātəga. **6** Tsa kushəghən am 6ag nê uuramna dēgit maraw biya, mbats am sərga biya, abi zər yist ba ənkyakwah wa fəgara kuburəg kə bruudiya? **7** Samdasəg kəmgħura yista aa haipa kiyava nəg kə daala bruudi, ba jirjira band kwaha. Adaba 6agava 6ag nê kyuləga Zəra Mbakəllaka kiyava hwaḍaga haara kəssa ndzava hən̄yaha, iin nê Tləkātəga. **8** Mbakyarvad kwaha 6agiyam6ag kə hwaḍaga haara kəssamiyama, də bruudi kwa də əngħura yist ma vakai biya, kwa dəga naiy kə uuda ard dəga 6a kəladər biya, bamma də bruudi kwal yista kwa iin 6a jirjira ard haigant haiga. **9** Viindankura viindəg ma wakitar taakiya hadambi ghər də lii 6a gwaragwar biya, **10** Ən taa kə hulfa gwaragwara kwan kə duni biya, ma lii 6a dlərməga, ma lii 6a gəlla, ma lii 6agarnəs kwatənəhər ghəllaha. Akwama bandkwaha barari am sagal ma tləra duniya. **11** Ən viindkur kwan nai taakiya hadambi kə ghər aandzu kwar kə zəraabi kwa gata Yesu ma ba 6a gwaragwariya, aandzu dadda dlərməg biya, ma dadda 6agar kwatənəhər ghəlla, ma daddakwa ḍavəḍava, ma dadda huḍa kya, ma dadda 6a gəlla, zambi kə kaf də hulf kwan kə uudah biya. **12** Au lambar də tətər shari kə lii ar dəgamiyambiyi? Am da tətər bak zaraabahamiyam lii gatəg nê uuram

kə shari biya? **13** Daadamazhigəl wada tətər shari kə lii dəgamiyam biya, lagwamdalagw kə kəlaadin makuurama.

6 Akwama mæng ma kuuram kwa na da ḍiia ghuunja zəraabana, mbats, dəga zhiruwa bi kə iin langan da vaka taa shari kwar yaa dadda gatəgən biya, ma marau lang davak yaa dadda gatəg nê iin biya? **2** Mbats, am sərgabi taakiya yaa daddaha gatəg nê lii da tətər shari kə duni biya? Akwama ba kuuram wada təgar shari kə duni tsautsa, am təgai kə shari təghər kə dēgitahan ənkyəkwahahaan biya? **3** Amm sərgabi taakiya kəmyam wada tətər shari kə zərḑəlgaha Daadamazhigəl biya? Kyakadava dēgitahi ma kwan kə duuniyi kaciya? **4** Akwama dzəghadzəg nê hulfa kwanahaan də kuurama, aujibəg am lang davak kwa yaa daddaha gatən biyi? **5** Tagandətag nai kwana mbakyavad am dəm dama zhiruwa, aitsa, maay aandzu pal makuuram nê daddakwa də dabari kwada ḡadlənə ḡadləg ndzəgana zəraaba ard zəraab biya? **6** Aujibəg kaci kə dadda gatəg ḍiia ghuunja zəraaban da dama guda taa shari, kwa təvuukwa yaa daddaha gatəg biyi! **7** Ḍiia ghuunja zaraabaha ruwən am 6ag nê uuram na, abi hətsamal hətsəg nê uuram əndkwahiina, nguləm am fak kə huda zəkuruu nê uud biya, dlaḍa am fa kə huuda aandzu ma hutsakurvahutsəg nê uud kə dəgahaaru biya? **8** Iin wan kwana, bakura kuurama am za dəga zaraabaharuwa, am həkya dəga uudaha, baz dəga zaraabaharuwa! **9** mbats, am sərgai taakiya lii maay 6a dəga jirjir biya ar da dəgaabi dama tləkəsa Daadamazhigəl biya? Aa valkurdabi nê uud biya adaba maay nê lii 6a gəlla, ard lii 6agarnəs kwatənəhər kə ghəlaḥa, ard lii 6a gwaragwara, aadzu ghulvahi hənna də zəraabatər ghulva, **10** Ma gəllaha, ma lii dlərməga, ma lii tsətər nê kya, ma lii ḍavədaava, ma lii pərḍa dəguuda, maay aandzu pallatər kwa da daadama tsəkəsa Daadamazhigəla. **11** Ndza bandkwaha nê kyalmaharu wurra, ndakwana barakuraka barəg nê uuda, fakurafəg nê uud ba cadlədlə təvuukwa Daadamazhigəla, dləḍa ngədlakura ngədləg nu uud sagal ma haipahahu təvuukwa Daadamazhigəla ma ḍaaga Yaazhægəla Yesu Tləkātəga, ard shidkwa Daadamazhigəla miyama. **12** “Haighwanthaig nê uud kə dēgitsh badəm̄ma” dlaḍa badəm bi nê dēgitah kwa mæng nê tləran biya, “Haighwanthaig nê uud, kə dēgitah badəm̄ma”, ən nəgalbi kə Eva aandzu ma bau biya. **13** “Tavatəg nê kaffa mbakyarvad huudḍa, huud

dlaḁa mbakyarvad kaffa,” ba Daadamazhigəl wa da ghyēhtərghyēhga ba bərkuda, ḁagava mbakyarvad gwaragwar nə vəghə biya, mbagava mbakyə tləkatəga, tləkatəg dlaḁa mbakyarvad vəghəgha. **14** Ciighant ciig nə Daadamazhigəl kə Yaazhəgəl ma gətlaha, bandkwah dlaḁ nə miyama da ciikiyamciig nə uud tədvdad ndzədaana. **15** Mbats, am sərgabi taakiya vəghəghaharuwa uuḁiyaha tləkatəg biya? Ən haigant biya, ən kəsant kə uuḁiyaha tləkatəga ən nədal kuuḁiya karuu biya. **16** Am sərgai taakiya badəm daddakwa matləgant vəghəghan də karuuwa naral nəg kə vəghə pall biya? Adaba viindaviindan ma kakkada Daadamazhigəl taaki, “Ba bərkudatəra naralnəg kə vəghə palla.” **17** Badəm nə daddakwa matləghant matləg kə ghəran də tləkatəga naralnəg kə ma shidkwa cacuwana cacuwananna. **18** Duwamars duug kə ḁa gwaragwara! badəm nə haipi ḁag nə uuda dzavəmbi də vəghanbiya, adaba dada gwaragwara ḁagar haip kə ghəraana. **19** Am sərga bi taakiya vəghəgharuwa guda shidkwa cacuwana cacuwananna kwa makurama, dlaḁa vak Daadamazhigəl biya? Kuuram bi wam də ndzəd tə ghəraruu biya. **20** Səgwara də səgw nə uuda pəlavapələga. Mbakyarvad kwaha galamgaləg kə Daadamazhigəl də vəgharuwa.

7 Aiciya, təghər kə dəgiti viindama nə uurama, ḁagaḁag kə maraw ndzan nə uud kwal kəssuusa. **2** Adaba haik ḁa gwaragwar kəskuurama, ma kwar kə ghulva aa kəssəg kə uusaana, bandkwah dlaḁ nə uusa aa ndzandzəg də zhiilaana **3** Aa vələrvələg nə zhiil kə vəghaan kə uussaana, bandkwah dlaḁ nə uusa aa vələrvələg kə vəghaan kə zhiilaana. **4** Adaba maay nə uus də ndzəd təghər kə vəghaan biya, bamma zhiilaana, bandkwah dlaḁ nə zhiila maay də ndzəd təghər kə vəghaan biya bamma uussaana. **5** Aa piyardabi nə palaru kə uud pal biya, bamma am haigant nə uuram kə tsaha həng kiyava fa ndzəd kəskuuram ma ndzəgwazhəgəla. Təhalakwaha am gwiya matlavva, aa valkurdabi nə shatanah akwama am maay fa huud biya. **6** Shawari wan vəkurnaiya, barari biya. **7** Akwama badəm nə uud band kaiya, ma bawara bad vəlga sərgasərgi aa vəlgar nə Daadamazhəgəlaana kwana vələva shah də kwaha. **8** Ma ḁagaḁ kə marau maraa ndzan band kai nə lii kəssarubi kə uusa ma zhiil biya, ard lii ətsahatəraa nə zhiila. **9** Akwama ar fəgabi kə huud biya, aa kəssar kəssəga. **10** Lii kəssaru kəssəga, ən tagkurtaga, kai bi wa

tagan biya, Yaazhəgəl wa tagatag taakiya, aa tagwzha bi nə uus də zhiilan biya. **11** Akwama tagwazha tagw də vakaiya, aa gwiya kəsbi kə zhiil biya, aa gwiya dəg daa də vəgya zhiilaana, aa gwiya lagw bi nə zhiil biya. **12** Təghər kə kyalmah dlaḁa, kai wa tagana, Yaazhəgəl biya, akwama məng nə zəraab dadda gatəg kwa də uusi maay gata yaazhəgəl biya, haighanthaiga ndzərandzəg əmtada, aa lagwda biya. **13** Akwama məng dlaḁ nə uusa kwad zhiila maay gata Yesu biya, haighanthaig ndzəra ndzəg əmtada, aa tagwzhabi də vakai biya. **14** Tagandatag naiy əndkwaha, adaba zhiila kwa maay də fadghər biya, ba cuwadad nə iin tədvdad ndzəgan əmtad də uusaana, bandkwah dlaḁ nə uusi kwa maay də fadghər biya ba cuwadad nə iin tədvdad ndzəgan əmtad də zhiilaana, akwama maay əndkwah biya zarharuwa ar da maay cuwadad biya, ndakwana ar da cacuwana cacuwana. **15** Akwamana tagwzh nə daddakwa maay gata Yesu də kwa gata Yesu, aa tagwarkəva tagwa, maay barariya ndzgan əmtad kə daddakwa gata Yesu ma ghulva ma uusa də kwa maay gata Yesu biya, adaba dahakiyamid kiyava ndzəgana lapiyər nə Daadamazhigəla. **16** Kəgh uusa, agha sərgasərg mbatak kəgh wagha da kata zhiilaagha? Kəgh zhiila, agha sərgasərg mbatak kəgh wagha da kata uusaagha? **17** Ma bawara aa ḁag kə ndzəgaanan band kwa naag nə Yaazhəgəla aandzu takwar kə duula, kwa ḁaaghant nə Daadamazhigəl kə ḁagaana. Adzahadzahi ən vəltər naiy kə lii gata Yesu badəmma. **18** Badəm nə daddakwa ḁaagant nə Daadamazhigəl, kwa ndza ḁagavara ḁag nə aghuvaca, agwiya gat bi nal band dadda kwa ḁagavara biya. Kwa ḁaaghant nə Daadamazhigəla, kwa ndza ḁagavarabi nə ghuvac biya, aiciya, aa tag bi taaki bamma ḁagavara ḁag nə aghuvac biya, **19** ḁagaḁagan nə aghuvaca, ḁagabi nə aghuvacbiya, maay nə dəgiti tuukvakai nə iini, tsufa adzahadzaha Daadamazhigəl wa marawa. **20** Ma bawara aa ndzandzəg ba tə dəgiti dahavant nə iina, **21** Akwama ndzagha Eva nəg ma sartakwa dahakət nə uuda, ndavbiya. Magha ba tləkəna tləg kə duula kwara ghəragha agha ḁagan kə də vakaiya. **22** Badəm nə daddakwa ndza Eva nə iin, ma sartakwa ḁahghant nə Tləkatəga, madlabi nə iin Eva biya, dəga tləkatəg nu iina. Bandkwah dlaḁ nə daddakwa ndza ḁahavant ma sarta kwa tləkənətləg nə iin kə kwara ghəra, nalnəg nə iin ku Eva Tləkatəga. **23** Sugwakuraa suug nə uud ba pərra, namal bi kə Eva uudah biya. **24** Aici zaraabahhara, ma hulfa kwar kə ndzgan wa

ndzamvakai nē uudan ma sartakwa dāhavant nē iina, aa ndzandzæg bandkwh ɔmtad dā Daadamazhigēla. 25 Əlbæg təghər kəmghwasahi kəsaruubi kē zhiil biya, tag ghwabi nI Yaazhəgəl kələb təghər kē iitē biya, ɔn taa dēgiti ma ghərər nai taakiya haiyakuthaig nu uud kaskaiya, tədvd zhwadāala Yaazhəgēla. 26 Manzəhəg naiya bəgaḃəg kē marawa kē uudan ndzan bandkwaha kwal kəsguu uusa, mbakyavad sarta dlad wā ndakwana. 27 Akwama kəsguu kəssəg kē uusa, lagwbi dagal biya, akwama kəssghuubi kē uus biya, kəsbīya. 28 Adaba dadda kwama kəssuukəskəg ku uusa, haip biya, dlaḃa akwama kəssuu kəssəg nē dughwa kē zhiila, haip biya. Bakəvakwaha, bādəm nē lii bəgarabəg kē auraiya ar da huḃa dladā ma ndzəganatəra, mana naag nai ɔn ngəkura sagal ma dladā. 29 Dēgiti ɔn tlatlāg nai ɔndkwahiin zaraabahara, adaba hərz nē sart kē ghyəngga. Ciigət ndakwana, lii bəgarabəg kē auraiya aa nardalnəg kē ghərətər band lii bəgarai kē aurai biya. 30 Lii dē badzəga ərəvdmahudā aa naralnəg band lii ar maay dē badzəga ərəvdmahud biya, lii ar hwadāg aa naralnəg band lii ar maay hwadāg biya, dlaḃa lii səgwa dēgita ar naralnəg band lii maay aandzu ndaubi, 31 Lii ḃatlər dē kadlāga duniya, aa farbi kē ghər dē iitər biya, adaba duuniina, da ghyəngga. 32 Mana naag nai mamma ngədlan sagal ma ndzama dēgita. Daddakwa kəssuubi kē uusa ndzama ba əlbəga Yaazhəgəl ba vaivaiya, kwa da ciinguciing nē Yaazhəgəl kəmtakəraana. 33 Adaba daddakwa kəssuukssəg kē uusa ndzamgan kē dēgaha duniya, kwa da fəgara uusaan kē ciinga ɔmtakəraana. 34 Tagwazhtagw nē ghəran hutsəg buwa, Uusi kwa kəssuubi kē zhiil biya, ma dughwa nē iina, ndzama əlbəga Yaazhəgēla ba vaivaiya kwa da nəgalnəg nē iin kē cacuwana cacuwana tədvd vəgha ard gatəga. Uusi kwad zhiila ndzama dēgaha duunita, kwa da fəgara zhiilan kē ciinga ɔmtakəraana. 35 Naa tagkur kwana mbakyavad da məkuru mələga, kwakyavad ɔn mbukurars biya, adaba ma nal nē ndzəganaru kē marauwa, kiyava bəgarnəs kwatnahər kəsskuram kē Yaazhəgəl kwa tagwzhatagw nē ghəraaruwa. 36 Akwama taatəg nē uudan kē langyi dē dughwa kwa tlatlāg kəssa zhiila, dlaḃa ma zhəg nē iina bəgharai kē dēgit kalkal biya, təhalakwa kəmgan nē iin ba vaivaiya, aa kəssəga. Ma nalnəg ndkwaha, haip biya. 37 Ma ndzaghana ndzəməg ma ərəvdmahudan taakiya, barari bi kē iin kəssəgan biya, dlaḃa fadəm fəg ma ərəvdmahudan maay kəssgan biya, ba kalkalla. 38

Mbakyavad kwaha daddakwa kəssguu dughwi kwa taa nē iin kē langyi kəssgaana, bəgaḃəg kalkalla. Daddakwa kəssuubi ma juujig kē iina. 39 Aa tagwzabi nē uus dē zhiilan ma ba dē shifəg biya, akwama ɔmtsəmtsəga nē zhiilaana, kəssgan kē zhiili naagant nē iin, bama dadda gata Yaazhəgēla. 40 Akwama tē naagara, ma da ciinguu ɔnkwaha nē iin kəmtakəra ma ndzaandzæg bandkwaha, adaba man zhəg naiya ɔn dē shidkwa Daadamazhigēla naiya.

8 Aiciya, təghər kē dēg zhəgi kwa vəlvar kē ghəlla, kəyim sərgasərg bādəma miiyama kəyam ba dəmdəmma, dəmdəməw wā fəgara naa ghər kē uuda, wayaakəvəra fəgara sərgasərgəra. 2 Bādəm nē daddakwa zhara taakiya mandki sərgasərg kē dēgitah bādəmma, bakəvakwana sərgai kē dēgiti marauwi biya. 3 Bādəm nē daddakwa waigan kē Daadamazhigēla, sərgasərg nē Daadamazhigəl kē iina. 4 Aiciya, təghər kē zaa dēg zəgi kwa vəlvar kē ghəlla, kiyam sərgasərg taakiya, bādəm ma duuniya, maay nē dēgita tuukvakai nē ghəllah biya, dlaḃa kiyam taakiya Daddamazhigəl ba palla, maay nē watlən biya. 5 Aandzu ba məng nē dēgitahi dāhvətər dē “daadamazhigəlah” ma maghəzhigēla ard ma duuniya, adaba məng nē daadamazhigəlah ard yaazhigəlah ba dyaka. 6 Bakəvakwaha, ba pal nē Daadamazhigəl kəskəmnda. Kwa iin Daadamazhigēla Daada kwa bādəm nē dēgitah dzəghar ba vakaana, Kwa kiyam ndzəgan nē miyam kwakyarvad iina, Yaazhəgəl ba palla, iin yesu tləkātəga, kwa bādəm nē dēgitaha dzəghar tədvd iina, dlaḃa kiyam ndzəgan tədvd iina. 7 Bakəvakwaha bādəm bi nē lii sərgasərg kē kwan biya, adaba gwastan ba dlab nē lii narətnəg kē bəgarnəs kwatənhər kē ghəllaha ar tlatla taakiya dəgzəgi ar zəg nē iitərna dēga ghəlla. Adaba bəgara bi kē ndzəd ndan biya, mar zhəg nē iitəra mbadərambəg tədvd zaa dəgzhəga. 8 Səkiyamnda bi nē dēg zəg hərz da təvəgh kē Daadamazhəgəl biya, aandzu ziyamuu biya, gulkiyama biya, aandzu ma ziyamuuziga fakiyamarna biya. 9 Famfəg kē hyəmiya aa nalbi nē kwara ghəraru kē duula ḃa haip kē lii hətsahətsa nē fadghəraatər biya. 10 Adaba ma nəghəkak nəghəg nē kyalma uudah kəskəghən agha sərgasərgəg kē dēgitən agha zaa kaffa ma guda ghəllaha, mbats da fətrabi kē ghəravətər nē wan kē zaa dəgzəg kwa fəvara kē ghəllah, adaba hətsahətsan nē fadghəraatəra biya? 11 Tədvd kwaha, sərgasərgəraghna da nəg kē duula mbədəg kē zaraaba kwa ɔmtsən nē tləkātəg mbakyarvad iina. 12 Akwama

bagamtəraḁag kə haip kə zaraabaharu tədvaḁ fəṭəra ᠖a dəgiti ghwada, amaa ᠖agar haip kə Tləkatəga nə uurama. **13** Mbakyarvad kwaha akwama zaa dəgzəg wa da fəgara zəraabagh kə mbəḁəg tə duula, ən dūgan kə zaa tləu haik kə mbəḁəg kə zəraabar tə duula. (aiōn ᠒165)

9 Ən maay naiy də kwara ghər biya? Nii ən dlakulva gyiya yesu bihi? Nəghəghanabi nai kə Yesu Yaazhəl biya? Nii dəg shlgar ma Yaazhəgəl bihi? **2** Akwama ən dlakulva gyiya Yesu bi nai vak uudah biya, ən dlakulva gyiya Yesu nai vakaruwa adaḁa kuuram nə dəga sərğa taakiya ᠓ dlakulva gyiya Yesu naiya. **3** Ən ngəḁlḁg ndkwah nai kə ghərar vak lii arna sərra ndzəganara. **4** Mbats kəm maay də ndzəḁ vəkəmənd nə uud kə dəg zhəga ard yuwa hubəg biya? **5** Kəm maay də ndzəḁa gwiyaḁ də əmghwassahamənd band kwa ᠖ag nə kyalmaḁa lii ᠖a tləri, ard zaraabah ma gata Yaazhəgəla, ard kefas biya? **6** Nii ba kaiya ard barnabas ha wa nalnəg kə barari kəskəmənd ᠖a tlər gəlla ghayaməndi? **7** War wa ᠖atlərə tlauija təhalakwaha iin wa gəlla ghəraani? War wa uusa ghuha inabi, kwal huḁgwibi kə yuwan biyi? War wa piiya almana, da pəlarvan huḁa watli?? **8** Ən taa kwana kwakyarvad dəgiti naag nə uuda? Taagabi na adzahadzah muus ndkwahiin biya? **9** Adabb viindaviindən ma adzahadzaha muusa taakiya, “mbusarbi kə ghai kə tlusəg ma sarta buga hiya biya,” ba tlah pall wa fəg nə Daadamazhigəl kə hyəmi tə iitəra? **10** Tagav da mbakyarvad kəmyam nə əlbəgiin biya? Ba jirjiira, viindava mbakyarvad kəmyamma. Abi kalkalan kə daada uusəga ard dadda bugahiya fadghər kə tləkəna dəgshigaan matlra guuha. **11** Akwama riitamənd riig kəlbəga Daadamazhigəl ma ərvədamahudarua, aiciya, dəgit dyak vakamənd akwama ghudamənda ghudəg tləraru kwa hulfa dəga duniya biya? **12** Akwama tləkənatləg nə kyalmaḁ kə ndzəḁa ᠖a kwaha, mbats, jamtərubi nəmənd də ᠖a kwahiin biya? Bakəvakwaha, ᠖agamnd bi kə tlər də ndzəḁəmənd biya, famənda fəg kə hudda ᠖agaməndbi kə dəgiti da tsəgarva taa əlbəg marawa tləkətəga. **13** Mbats, am sərğai taakiya lii ᠖atlər ma guda Daadamazhigəla ar tləkəna ba vakwahiin kə dəgzəgaatər biya? Lii ᠖atlərə tə ᠖agadiya, ar tləkəna ba dəga kyuuləg nə iitər kə dəgshigatər biya? **14** Bandkwah dlaḁa, tagadatag nə adzahadzaha Yaazhəgəl taakiya lii taa əlbəg marawa ar da tləkəna bavakwahiin kə dəga pəla puutatəra **15** Baganbi nai kə tlər aandzu

də pal ma kwanahaan kə kwara ghər biya, adaba ən viinda kwanən naiya mbakyarvad ᠖agwi nə band kwah biya, ngguləm ən əmtsən nai təghər kwa da tsəkwaḁa nə uud kə tsa kuusghəg də kwanna. **16** Aandzu ban ᠖a tlərə taa əlbəg marawa, nalbi adabanə wan kədəga tsa kushəg kəskaiy biya, adaba barari kəskai ᠖atlərə, dəga zhuwadaal kəskai akwam ən maay ᠖atlər taa əlbəg maraw biya. **17** Akwamana ᠖ag kwakyarvad naaga ghərarra naiya, ma pəlgwapələg nəuud kə dəgshigara, adaba ən ᠖ag kwakyarvad nəgha gyiya biya, vəlghwa langyi nə Daadamazhigəla. **18** Auci nədəgshigari? Dəgshigara, iin taa əlbəg marawa, ən tagaan ba gyagyaana. Ən maay ᠖a tlər də kwara ghərən tlankəna naiyin ma tlərə taa əlbəg maraw biya. **19** Bakəvakwana ən Eva aandzu war naiy biya, nandalnəg kə ghərər kə Eva aandzu ba wara, adaba ən tləkəna kə uudah ba dyəka. **20** Vak yahudaha, nanalnəg band zhiil yahudah nai kiyava dzahdaan kə yahudaha. Kwar ma kwarəg adzahadzaha musa, iin nəḁal kə ghərər band daddakwa kwarəg na adzahadzaha, aandzu ba adzahadzahbi wa kwara kaiy biya, mbakyarvad ən dzahdaan kə lii kwarəg nadzahadzaha. **21** Vak lii ar maay ma kwarəga adzahadzaha muus biya, nanalnəg nai band daddakwa maay ma kwarəga adzahadzaha muus biya, kwakyarvad ən taaki maay na adzahadzaha Daadamazhigəl ᠖atlər də kaibiya, əndkwah biya, ən mazhangəl kə adzahadzaha tləkətəg naiya, kiyava saa də lii ar maay mazhangəl kə adzahadzaha muus biya. **22** Lii hətsahətsən nə fadghəraatəra, nandalnəg nai kə ghərər band daddakwa hətsahətsən ma fadghəra kiyava saa də iitəra, dlaḁa nanalnəg nai aandzu hulfa kwar kə dəgita vak aandzu hulfa kwar kə uudaha adaba ma ᠖agaba ndandara ən kattərt kə kyalmaḁa. **23** Baganəḁag nai badəm bandkwana mbakyarvad əlbəg marawa, kiyava tləkənatləg kəskai kə dəgshigar ma barkaana. **24** Mbats am sərğabiya, vaka ᠖a dərri ᠖alla əməndərga, badəm nə lii ᠖alla əməndərga arḁa kəlla ndzəḁaatəra ar jaara kə pallatəra, ba pal miitər wada zaa firbiya? **25** Ar ndaigan nə lii ᠖a dər kə ghəraatər ma kwar kə dərri, ar ᠖a kwana kwakyarvad ar tləkəna kə dəgshigaatər kwa da badzəga, adaba dəg shigamnda da maay badzəg biya. **26** Mbakyarvad kwaha ᠖alla əməndərgara da nəgalbi gyan biya, tsa dəmbara ən tsəg ma fəḁbiya. **27** Adaba ən ndaiya vəghara, nandalnəg Evaara, mbakyarvad aa nalbi dlaḁ təhala taa əlbəg maraw kəkai kə kyalmaḁa, kai kata ghərarra da tsuwava nə uud kə tləkəna zaa fiira.

10 Aiciya, ən naagan am sran zaraabah taakiya, daadijahamiiyamma badəma ndza hədavtərdü da akumba tə duula dagalla, badəmmatəra daral bama taataka yuwa haiya. **2** Bagavtəra bama akumba ard yuwa haiy nə tsuufəg kə iitər badəm ma gata adzahadzaha musa. **3** Badəmmatəra zaruuzəg kə dəgzəg aa shidkwa cacuwana cacuwana, **4** Badəmmatəra huḃaruu huḃəg kə yuwa shidkwa cacuwana. Adaba huḃaruu yuwa ma akura shidkwa cacuwana, kwa da dagal əmtəd də iitəra, kwahiin kə akura iin tləkatəga. **5** Bakəvakwaha cəngubi nə Daadamazhigəl kəmtakəra kyamahatər biya, cəbavtəra cəbəga ma təghaala. **6** Ndakwana, nalnəg nə wannahaan kə dəgitaḥ kə garava kəskimiyam haik ḃa dəgiyah ghwada bandkwa ḃag nə iitəa. **7** Namalbi kə lii ar ḃargarnəs kwatənəhər kə ghəllah band kwa naral nə kyalmah biya. Adaba viindaviinda makakkada Daadamazhigəl taakiya, “caahwarara caahwarəg nə uudaha ar zəgaana ar huḃgaana, baz shakalga ard gwaragwar biya. **8** Bagiiyambi kə gwaragwar bandkwa ḃag nə kyalmah biya, adaba ba daval palla əmtsahara əmtsahəg nə uudah alfu kulbuwa. **9** Fishambi kə Yaazhəgəl band kwa ḃagar nə kyalmaha biya, baz ghwatəraghwag nə ghavalaha əmtsahara əmtsahəga. **10** Zavambi kə ghai band kwa ḃag nə kyalmah biya, adaba cibətərəcibəg nə zarha ḃəlgə Daadamazhigəla. **11** Dəgitan dəzəghardəgna də iitər na garava, viindavaviindəgga mbakyavad ḃəlkiyama nə ndaiga, kəskəmyamən tlakiyama nə zamanna. (aiōn g165) **12** Mbakyavad kwaha, akwama agha tlatla taakiya baghabaag ku shiga, aiciya, fafəg kə hənkalə mbaḃabiya. **13** Maay nə fəshigi tlakuratləg kwal dəzəgharbi də uudah biya. Adaba Daadamazhigəla uuda jirjir nə iina da dugharbi am dəm damma fəshig kwa juujig kə ndzadaru biya, akwama daməmdəg dat duula fəshiga, da wurkuran wurg nə Daadamazhigəl ngədləga kwam da ḃəshəg nə uurama. **14** Mbakyarvad kwaha, kuraməm ən waikur naiyna, aduumarsdug kə ḃagar kwatənəhər kə ghəllaha. **15** Ən tagkur kwana adaba am də hənkal nə uurama, zharamzharg ba nə uuram kə dəgiti ən tagkur naiya. **16** Kuwa langyi dəga barka nə iina, kwa kiyam taa uus dəvakiya, mbats ba iin wa fəkiyama ndzəgan pal ma avəza tləkatəg biya? Bruudiin kwa kiyam kalna nə miiyamən wa fəkiyama ndzəgan pal ma vəgha tləkatəg biya? **17** Adaba bruudiin ba palla, mbats kəmyamən kiyam ba dyək na kiyam ba vəgh palla, adaba badəmma miyama

kiyam zaa ba bruudi palla. **18** Zharamzharg kə uudaha israila. Mbats lii zaa dəga kyuuləga, ar ba pal nə iitər ma zaa dəga kyuuləg wa vələva kə Daadamazhigəl tə bagadiya kyuuləg biya? **19** Awa ən tlatləg nai vakwani? Dəgiti həravara kə ghəli ci nə dəgit marawa? Nii ghəllha ci nə dəgit marawi? **20** Əndkwah biya, ən tlatla yaakiya, dəga kyuuləgi kwa vələg nə lii ḃagar kwatənəh kə ghəlla, ar vəlga kə sgatanaha, kə Daadamazhigəl biya. Ən naiy am nal band shatanah biya. **21** Ba gabi am huḃu ma kuwa langyi tləkatəg biya, dlabə am zuu kə dəga shatanah biya. **22** Kiyam pəkyə ghaya Yaazəgəl nii? Jiyamujig kə iin də ndzəd hi? **23** “Badəm nə dəgita haiyakiyamanthaig nə uuda,” dlabə ba dəmbi nə dəgitaḥ məng nə tləran biya, “badəm nə dəgitaḥa haighwanthaig nə uuda,” badəmbi nə dəgitahi kwa da məng tləran biya. **24** Bagarbi ba kə ghəragh kə dəgit maraw biya, ḃagarḃag baz zəraabagha. **25** Zamzəg badəm kə hulfa dəgiti valav vaka valla tluwa, bamam ndavna də ndavəg biya, mbakyarvad haik ndzaməgan kəskuuram ma ərvəmahudaru kə vakavaki aa səgal də tluwəna. **26** Adaba tagatag nə əlbəga Daadamazhigəla taakiya, “Duni badəmma baz dəgiti ma vakaita ba dəga Daadamazhigəla,” **27** Akwama dāhakurətdahəg nə daddakwa maay gata Yesu da za kaffa, ma haiyamanthaig kə dagauwa, zamzəg badəm ku hulfa dəgiti vəlkur nə iina, bamam ndavna də ndavəg biya, adaba haik dzaməgan kəskuuram ma ərvədmahudaru kə vakavaki aa səgal də dəgzəgiina. **28** Akwama tagakuuratag nə uud taakiya, “Aa həvra mbakyarvad ghəlla,” zambiya, mbakyarvad zhara ndzəgana uudəraru də dadda kwa tagkurataga, adaba haik kə haip tə ghəraruwa. **29** Ən tlatla dəgiti da dzaməg nə iin ma ərvədmahudəana, dəgaruu biya. Aiciya, da tagan nə uudaru pal taakiya “Aujibəg kə dzamaghəra uudan da tsəkwava kə kwara ghərarı? **30** Akwama taganaratag kə uus kə Daadamazhigəla lakwti ən da zaa dəgzəga, aujibəg da ghudgus əlbəg nə uud təghər kə dəgiti naa zəg naiy tambar taganaratag kə uus kə Daadamazhigəli? **31** Aiciya, badəm nə dəgiti am ḃag nə uurama, aandzu am zəg də zəga, aandzu am huḃəg də huḃəga, ḃagamḃag mbakyarvad galla Daadamazhigəla. **32** Namalbi kə duula ḃa haip kə yahudah biya, aandzu ma lii ar yahudah biya, ma dlamakəlaa lii ar gata Daadamazhigəl biya. **33** Bagamḃag band kwa ən ḃag naiya. Ən ḃa kəla ndzədar ma ciinguu aandzu ma ba war kəmtakər dəgitahi ən ḃag naiy badəmma, kwakyarvad ghərar pal wan ḃag

naiy biya, ən ɓag kwakyarvad uudah ba dyəkka, adaba maraa tləkəna kə katəgga.

11 Gatamgatəg kə garav də kaiya, bandkwa ən gatəg naiy kə garava tləkətəg. **2** Ən galakuuram naiy mbakyarvad am dzamkwadzməg aandzu ba mauwa, dlaɓa həkyamnahəkyəg kə dəgiti tsagankuru naiy ba vaiyvaiya, ba kalkal də kwa vəlankur naiya. **3** Adaba ən naagan am sərən taakiya, Tləkətəg nə maal təghər kukwar kə uuda, Zhiila dlaɓa maal təghər kə uusaana, Daadamazhigəl nə təghər Tləkətəg. **4** Badəm nə ghwalvi dzəgwazhəgəl ma ɓa dəga jappəra mbuusambuusan ghəraana fəgharabi kə maalan biya. **5** Dlaɓa badəm nə uusi dzəgwazhəgəla ma ɓa dəga jappər kwal ugwədga dankwaliya, nenghana nennəg kə zhiila, ba kalkal mandki aa uusəvardan ghəra. **6** Akwama lawaləg nə uus kə ugwədə dankwaliya, aa uusdauusəg kə ghəraana, adaba dəga zhəruu kə uus uusaghəra, aa ugwədəg kə dankwaliya. **7** Kalkalanbi kə ghwaləv mbuusa kə ghəran biya, adaba garava Daadamazhigəla ard ndanghəraana, dlaɓa uusa mara ndanghəra zhiilaana. **8** Savda ma vəgha uusbi nə ghwaləv biya, bamma uus wa savda ma vəgha ghwaləva. **9** Bagavabi nə ghwaləv mbakyarvad uus biya, bamma uus wa ɓagava mbakyarvad ghwaləva. **10** Mbakyarvad kwaha barari kə uus ugwədə dankwaliya, mardan taakiya də ndzəd nə ghwaləva, mbakyarvad zərbəlgaha Daadamazhigəla. **11** Bakəvakwaha, tagwabi nə uus də ghwaləv ma tləkətəg biya, ghwaləv dlaɓa tagwabi də uus ma tləkətəg biya. **12** Bandkwa səghal nə uus ma vəgha ghwaləva, uus dlaɓ wa yaa ghwaləva, adaba badəm nə dəgita ɓaga ba Daadamazhigəla. **13** Zharamzhərg ba nə uuram də ghəraruwa, ɓagaɓag kə maraw nə uus dzəgwazhəgəl kə Daadamazhigəl kwal hədəna kə ghəraana? **14** Tsagakurutsag nə dzəganaru taakiya akwama dughardug nə ghwaləv kə guuja ghəraan ba fiikəmma, dəga zhəruw nə iina. **15** Kiyava uusi də guuja ghəran dladɗa, dəga ndanghər vakaana, adaba vəlavarvələg nə guuja kiyava hədɗa ghəraana. **16** Akwama mənɡ nə daddakwa haighantbi kə kwa nə iin ya, kəm sərgabi nəmnd kwatlərn kadzahadzah biya, bandkwah dlab nə kyalma zaraabaha lii gatəg. **17** Təghər kə dəgiti tagankur naiya, dləbankurət biya adaba dzahavaruwəna ghwadɗa dəga jirjir biya. **18** Bamma dzahavaru ba zuunga kwa dzahamvət nə uurama, cənganacəng taakiya mənɡ tagwazha tagwaz ma taatakaruwa, haiyananthaig nə də əlbəgiina. **19**

Ba jirjiira tləvkənətləg nə tagwazha tagwazh ma taatakaruwa, adaba nəghəvakan nə uudaha jirjir ma taatakaruwa. **20** Mbats am dzahav kwakyarvad zaa jibiya Yaazhəgəl biya. **21** Adaba vaka zaa dəgzəga, ma bawara tsədi kə ghər vaka zaa dəgaana, maay wa ləhuud biya Duuvars nə watlərn mbəsha waiya, kwatlurna huɓuuhuɓəga kə kya tsatsəga. **22** Am maay də hənyahaaruwa kwam ndzəga nuurama am zəgaana am huɓəgaan biya? Nii amaa nenna dlamakələaa lii gata Daadamazhəgəlhi, am vəltər dlad kə lii ar maay də dəgith biya? Auci wan da tagkur naiyi, ən da dləba kuuram mbakyarvad kwan ciya? Bagabiya ən maay dləba kuurami. **23** Dəgiten caawana naiy vak Yaazhəgəl kwa tagankur naiy taakiya, ma hucəvəɗa kwa vələvvət nə Yaazhəgəl Yesu, kəssant kə bruudiya, **24** Təhala kwa taghar nə iin kə uus kə Daadamazhigəla, kalna kə iina, aiyama, “Kwanna iin nə vəghaara, kwa vələvda mbakyarvad kuurama. Ndza ba ɓagamɓag band kwana kiyava dzamkwadzməga.” **25** Bandkwah dlaɓa təhala zaa jibiya, kəssant kə iin kə zər kuuwa amaa, “Kwannə kə zər kuuwa iin daala langiya avzara, ɓagamɓag bandkwana ba tuuk sarti am huɓəg nə uurama, kiyava dzamkwadzməg kəskuurama.” **26** Ba tuuk sarti am zəg nə uuram kə bruuiya, dlaɓa am huɓəgan ma zərkuwa, am ɓəla tləghəga əmtsəga Yaazhəgəl, tangw dama sarti da saay nə iina. **27** Mbakyarvad kwaha badəm nə daddakwa zəguu bruudiina, ma huɓəguu ma zərkuwa Yaazhəgəl də ərvədmahud pall biya, ɓagharabag kə haip kə vəgha Yesu ard əvzaana, **28** Ma ba wara aa sərəsərg kə ghəraana, təhalakwaha ka zəgan kə bruudiya ard huɓəgaan ma zərkuwa. **29** Badəm daddakwa zəguu bruudiya, ma huɓəguu ma zərkuwa kwal fəgarafəg kə vəgha Yaazhəgəla, səghardəsəg kə dlad kə ghəraan tədvad zəgaana ard huɓəgani ɓaga nə iina. **30** Iin wa dzəghardzəg ma kuuram ba dyək nə lii də maira ndzəd ard yangbiyaha, kyalmah ndakwani əmtsahara əmtsahəga. **31** Adaba akwama səryamasərg kə ghəramiiyama ba marawa, da maay nə uud vəlkiyam dlad bia. **32** Akwama Yaazhəgəl wa da təkiyam sharia, kiyam ndaiya ghəramiiyama haik vəlkiyam dlad kə uud əmtad də uudaha duniya. **33** Mbakyarvad kwaha zaraabahara, akwama dzahamvətdzahəg da zaa dəgita, am pakant kə zaraabaharuwa. **34** Akwama mənɡ nə daddakwa njəkən waiy ma kuurama, aa zuuzəg kə dəgit sagal hənyaha, aa nalbi taakiya dzahavaruwəna da səkurda dlad biya. Təghər kə kyalma dəgitaha, akwama gyanagwig sagauwa ən da tagkurtaga.

12 Ndakwan ciya, zaraabahaara, tæghær kæ vөлga shah shaha vak shædkwa cacuwana cacuwana, æn naiya am ndzan kwal særgasærg biya. **2** Ma sarta kwa ndzam lii gata Daadamazhægælbi nuuram biya, særamsærg taakiya, valakurda dæ valæg næ uuda, ndzam bægarnæs kwatønahær ghøllaha kwar maay dæ shiflug biya. **3** Adabad kwaha æn naagan am næghakan taakiya, maay næ daddakwa shædkwa Daadamazhigæl wa batlær dæ iin da taakiya, “Tlafatlafan næ Yesu biyal!” dlaða maay næ wada tagdatag taakiya, “Yesu Yaazhægæl næ iin biya,” bamma daddakwa shædkwa cacuwana cacuwanan wa 6a tlær dæ iina. **4** Mæng næ vөлgah shah shaha, ba shædkwa cacuwana cacuwanan pal wa vөлgan badæmma. **5** Mæng næ duulah shah shah kæ dæga 6a tlæra, ba Yaazhægæl pal wa bægvara. **6** Mæng tlærah shah shaha, ba Daadamazhigæl pal wa vөлga aandzu ma bawar kæ ndzæda bægan badæmma. **7** Vөлghar vөлg næ Daadamazhigæl aandzu ma bawar kæ shdkwa cacuwana cacuwanan kiyava margar dægiti marawa. **8** Kwatlærna vөлavar næ dæga tsaga dabariya tædvad shædkwa cacuwana cacuwannanna, kwæklærn dlaða vөлavar næ dæga tsaga særgasærga tædvad shædkwa. **9** Kwatlærn dlaða vөлavar næ dæga fadghæra tædvad shædkwiina, kwatlærna vөлavar næ dæga mbahuuda tædvad shædkwa, **10** Kwatlærna vөлavar næ dæga 6a tlæraha jappærra, kwatlærna dæga tlayangngæra, kwatlærna dlaða dæga tagwaaka ndzægana shædkwaha, kwatlærna dæga særga taa ghaiyah shahshaha, kwatlærn dlaða dæga gwiya ghaiyah shahshaha. **11** Badæm næ wanahaana ba shædkw pal wa bægaana, dlaða biin wa tagwan aandzu war band kwa naagant næ iina. **12** Bandkwa ba pal næ vөлga, dlaða uubiiyah tævakai ba dyækka, aandzu ba mæng næ uubiiyah ba dyækka, ar ba vөлghæg palla. Bandkwah ci kæ Tlækatæga. **13** Adaba bæggakiyama bæg næ uud kæ tsuufæg badæmmamiyam tædvad shædkwa palla damma vөлghægha palla, aandzu yahuudaha aandzu kwar yahuudah biya, ma Evva næ iina ma daddakwa kwara ghæraana, badæmmamiyama huubiiyamuhubæg bamma shædkw palla. **14** Vөлghægha uubii pal bi næ iin biya, uubiiyah ba dyæk tæ vakaiya, **15** Akwama tagatag næ shæg taaki, “Adaba æn dæv bi naiyama, æn, maay naiy ma uubiiya vөлghæg biyama,” atar ba tagda kwana tsægarvabi kæ næg kæ uubiiya vөлghæg biya. **16** Bandkwah dlað næ hyæmiya akwam tagatag taakiya, “æn gyi bi naiy biya, adabad kwaha æn uubiiya vөлgh bi naiyama,” atar ba tagæda ændkwaha tsægarvabi kæ næg uubiiya vөлgh biya. **17** Akwama

badæm næ vөлgh ba gyiia, ma da ciingav ndandar næ ælbægi? Akwama badæm næ vөлgh ba hyæmiya, ma da shiyav ndandar næ dægiti? **18** Fahafahæg næ Daadamazhigæl kukwar kæ uubiiya vөлgh band kwa naag næ iina. **19** Akwama badæm næ vөлgh ba uubii palla, ma mær ha kæ kyalma vөлghi? **20** Ii wan kwana mæng næ uubiiyah ba dyækka, ba pal næ vөлga. **21** Tagardabi næ gyi kæ dæv taakiya, “maay næ lambar dæ kæggh biyama,” aandzu ma ghær wa tagar kæ shigah taakiya, “maay næ lambar dæ kuuram biya.” **22** Ændkwah biya, uubiiyah kwama zharav ar maay dæ ndzæd biya, iitær wa mæng næ tlæraatæra. **23** Uubiiya vөлghægha kwa kiyam zharag mandki darætbi dat kyalmah dæ ndanghær biya, iin wa kiyam fætæraa næ miiyamma. **24** Dlaða uubiiyah vөлghahamiiyamæn kwa maaraw kæ zhargænna, badlæghani badlæg næ Daadamazhigæl kæ vөлgha fahæt kæ uubiiyah kwa maay ndang kiyava mæng næ tlæraana, **25** Adaba haik tlævkæna tlæg tagwazh tagwazh tæ vөлgha, bamma uubiiyah war fa kyæmiy tæ ghæraatæra, kwa ba dægiti palla. **26** Mbakyarvad kwaha akwama tlækænatlæg næ uubii pal kæ vœvværa, badæmmatra ar cængan kæ njiigana, akwama dlæbavant dlæbæg næ uubii palla, badæmmatæra ar ba hwadaga æmtada. **27** Badæmmaruwa am vөлgha tlækatæga, ma kwararuwa am uubiiyana. **28** Ma hudæ dlamakælæaaa lii gatæg Yesu, faafæg næ Daadamazhigæl kæ lii bægar tlær kæ Yesu kæ dæga zuungwa, dæga buwa tlayanngha, dæga hækærdæ lii tsaga dægita, ka lii 6a dægaha jappæra, ka lii vөлavtær vөлga mbahuudaha, ard lii mөлgaru kæ uudaha, ard lii fakyæmi tæ tlæra lii gatæga, ard lii særga taa ghaiyah shah shaha. **29** Badæm næ uudah ba dlakulva gyia Yesuni? Ar badæm ba tlayangahhi? Badæmma ar ba lii tsaga dægiti hi? Nii ar badæma ar ba lii 6a dægaha jappær hi? **30** Badæmmatæra ar ba dæ vөлga mba hæ uudahhi? Ar badæmma ar særgasærg kæ taa ghaiyah shahshaha? Nii badæmmatær hæ særgasærg kæ gwiya ghaiyahhi? **31** Gatamgatæg kæ vөлgahi kwa juujig dæ ndanghæra, ænda markurmarg kæ duuli kwa juujig badæm dæ marawa.

13 Aandzu ba mana særgasærg kæ taa ghaiya uudaha shah shaha ard dæga zærbөлgaha Daadamazhigæla, akwama æn maay dæ wayakævær biya, nanalnæg band talenlenga kwa tlaav ba gyaagyanna, aandzu gangga kwa tlaav ba dyæk dyækka, **2** Aandzu ba mana særgasærg kæ taa tlayangæra, æn næghaakan kæ dægita shiibashiðan badæmma, dlaða æn mæng

də dyəmdyəma badəmma, ard fadəghər ba vaivaiya, kwan da gantgəg kə aghwa, akwama ən maay də wayaikəvər biya, maay nə dəgiti ən tuuk vakai naiy biya. **3** Aandzu ma vəlandavələg kə dəgiti ən dəvakai nai badəmma, ən vəldan dlaḅ kə vəghara həvara kaara, akwama ban maay də wayakəvər biya, ən maay də dəkshiga aandzu ndaw biya. **4** Waiyakəvəra fəgara fa ərvədmahudə ard taa jir kə uuda, waiyakəvəra maay də səlg biya, maay fəgara tədə fədavgha, ard daaga ghər biya. **5** Waiyakəvəra Maay də naa ghər biya, maay dlaḅa fa dagar ma uudah biya, maay pəkya ghay biya maay həkya dəgit ghwad mahud biya. **6** Naay nə waiyakəvər kə ḅa dəga kələdər biya, bamma naa ḅa dəga jirjira, **7** Waiyakəvəra fəgara fa ərvədmahud kə uud, ard fadghəra aandzu tauwa, ard pakka dəgita, ard ḅəshgaana aandzu ba ndara. **8** Maay ghyənnəg nə waiyakəvəra ba tangw dama zərazər biya, taa tlayannərə da dagal zamanana, taa ghayah dlaḅa zəgga, dyəmdyəməra da ghyənnəga. **9** Bak jirjira, dyəmdyəməra miyama rəghghət biya, taa tlayannərə miyama rəghghət biya. **10** Akwama da saahii səg nə daddakwa rəghgha rəghghana, təhalakwaha daddakwa rəgha biya da nəga. **11** Ma sartən zarhərara, ndzan taa ba əlbəga zarhərara, ndzan dzamaghər band dəga zarha, ndzan vəla farwut band dəga zarha. Ghubaranət ba naiya kal dugarsdug kəskai kə hənkalə zarhərara. **12** Adaba ndakwana kəm zhara garava ma akwəterama band avədvaavədə, daghuvaliina kəm da zharg ba ghwəm də gyiia, adaba ndakwana sərgasərgara rəghghət biya, daghuvalaana sərgasərgərra da rəghghəg ba dyəkdyək band kwa fakwi nə Daadamazhigəla. **13** Ndakwan ciya, dəgitahaan həkərdəna mənəga bak jiiira, fadghəra, pakka dəgita, ard waiyakəvəra, badəm miitəra ba waiyakəvər wa dyəkka.

14 Gatamgatəg kə duula waiyakəva, dlaḅa am gatəgaan kə vəlga sərgasərg vak shədkwa caccuwanacaccuwana, ndə dəga taa tlayannərə. **2** Adaba daddakwa taa ghay shahshaha tag də uudah biya, tag də Daadamazhigəla, adaba maay wa nəghəgaka nəghəg kə dəgitahi tag nə iini, mbakyarvad taa dəgitahi shiḅashiḅana tədvad ndzədə shədkwa cacuwana cacuwana. **3** Daddakwa taa tlayannərə tagtər kə uudah kə əlbəga kiyava məltəruməlga fətərna kə ndzədə, dlaḅa tagtəra kə dzəgwaggha. **4** Daddakwa taa ghay shahshaha məlgaru bak kə ghəraana, adaba

daddakwa taa tlayannərə məltəru kə dlamakəlaaa lii gatəga. **5** Mana naag nai badəmmaruwa mamma taa ghay shahshaha, bakəvakwana mat naagara mamma taa tlayannərə. Daddakwa taa tlayannərə juujig ku daddakwa taa ghay shahshaha, bama mənəg nə daddakwa sərgasərga kə gwiya ghayyiina kiyava məlgaru kə dlamakəla lii gatəga. **6** Aici zaraabaharra, akwama danəvdəg da vakaruwa ən tagkura kə əlbəg də ghay shahshaha, auci wana məlkuru nai dəvakai, akwama danəvbi da vakaru də əlbəgaha ard dyəmdyəmə, ard tsaga əlbəga Daadamazhigəl biyi? **7** Bandkwah nə dəgitahan kwa maay də shifəgi band faakəlla ard kakanghya. Akwama cəngalbi nə tlavəter ba vaivai biya, da sərga ndandar nə uudan kə dəgiti tsava ard kwa fərtavvi? **8** Akwama fərtavəntbi nə dərau ba vaivai kwa da cənnəgalcəng biya, war wa da ḅadlava da ghwaavi? **9** Bandkwah dlaḅ kəskuurama, akwama tagamatag kə əlbəg də ghayya kwa nəghvaaka biya, da sər vaaka ndandar nə dəgiti am tag nə uurami? Ttagamatag kə əlbəg ba gyəgyaana. **10** Mənəg nə ghayyah shahshah ma duniya, ma kwatəra ba tuuk kə əlbəga. **11** Akwama ən cənnəgabi kə ghayyin biya, nanalnəg kə ghulab kə daddakwa ta əlbəgiina. **12** Bandkwah dlaḅ kəskuurama, ma bam hwadaaga tləkəna vəlg shahshah dəga shədkwa caccuwanacaccuwana, ḅagambəg kəla ndzədaruwa am ḅa tlər də lii da fəgara zaa vuuka kə dlamakəwa lii gatəga. **13** Mbakyarvad kwaha badəm nə daddakwa taa əlbəg də kwatlər kə ghayya, aa dzug kə zhəgəla vəlvar nə sərgasərga gwiya ghayyiina. **14** Akwama dzəgwanadzug kə zhəgəl ma ghayyi tlərna, ba kai də ghərər wa dzəgwazhəgəla, hənkalara maay əmtəd də kaiyi. **15** Auci, wan da ḅag naiyi? Ən da dzugazhəgəl bad ərvədmahudəra, ən dəgwadzug kə zhəgəl dlaḅ də nəghəgakanəghəgəra. Ən ḅəlgəḅəlg kə ngəssa gala Daadamazhigəl bad ghərara, dlaḅa ən ḅəlgəḅəlg baz ma hənkalarra. **16** Akwama maay əndkwah biya, akwama taghartag kə uus kə Daadamazhigəl ba maghəragh kaltiia, da tag ndandar nə daddakwa cənnəgabi kə dəgiti agha tag nəng taaki, “Amin” təghər kə taa uusi agha tag nəng, akwama sərgabi kə dəgiti agha tag nəng biyi? **17** Aadzū ba tagharatag kə uus kə Daadamazhigəl ba vaivaiya, məlgharuubi kə uuda nə iin biya. **18** Ən tagar uus kə Daadamazhigəl ən tagatag kə əlbəg də ghay shahshah təghər kəskuuram badəmma. **19** Bakəvakwaha ma dzahava dlamakəlaaa lii gatəga, mana naag nai ən tagda kə əlbəg ba dlaḅ də dzamaghərər kiyava tsagturu

kə kyalmaḥa, təghər kə tagda əlbəgah dəbu kəlawə də kwatlər kə ghaiya. **20** Zaaabahara, dzamambi kə dəgīt band zarḥah biya, bamma tədvad 6a dəgə kələdəra namalnəg band zarḥaha, kuurama aa nalnəg nə dzamaghəraru ba kə dəgə uudah maamala. **21** Viindaviindan ma kakadā Daadamazhigəl taakiya, “Ən da tagan kə əlbəg də uudahah tədvad uudahi kwar taa ghaiy shahshaha, ard ghaiya ghulabaha, bakəvakwaha ar maay cəngwanacəng biya, am nə Yaazhəgəla.” **22** Mbats, sərğa taa ghaiy shahshaha mbakyarvad dəgə sərğ kə yaa dadda gatəg biya, bamma kə lii ar maay gata yesu biya. Taa tlayanngərə mbakyarvad kə lii də fadghərə, kiyava lii maay də fadghər biya. **23** Mbakyarvad kwaha, akwama dzaharvətdzahəg nə dlamakəlawə lii gatəg badəmma, ma kwarayərə ar taa əlbəg də ghaiy shahshaha, ka sagau kə kyalma uudahi ar sərğabi kə dəgiti ar tag nə iitər biya, ma lii ar maay gata Yesu biya, mbats, ar maay tagan taaki am valagah biya? **24** Akwama taaki badəmmaruwa am taa tlayanngərə, ma tlakuratləg nə daddakwa maay gata Yesu ard kwa sərğai kə dəgiti tagav biya, kaa cənngan kə dəgiti tagava, ngal ba pəlla ghərə. **25** Da kwadā sagal nə dəgiti ma ərvədmahudaana, tədvadkwaha da mbudā dama haaya ɓagarnəs kwatənəhər kə Daadamazhigəla, ngal taakiya, “Bak jirjira mənəg nə Daadamazhigəl ma kuurama.” **26** Wan nə dəgiti ən tagkur naiy zaaabahaara, akwama da dzahamvətdzahəga, kwana ɓəla ngsa gala Daadamazhigəla, kwana tsaga dəgita, taa dəgitaha, kwana taa əlbəg də kwatlər ghaiy shaha, kwana gwiya ghaiya. ɓagamɓag badumma mbakyarvad məlgaru kə dlamakəlwə lii gatəgə. **27** Akwama mənəg nə lii taa əlbəg də kwatlər ghaiya, aa juubi ba kə uud buwa ma həkərd biya, aa ɓagarɓag ba tədəv tədəva, kwatlərna gwiya dəgiti tagava. **28** Akwama maay nə dadda gwiigan biya, aa ndzarandzəg ba dəw ma dzahava dlamakəlaaa. Aa tagartag kə əlbəg kə ghərə ard Daadamazhigəla. **29** Lii taa tlayanngərə, aa tagartag ba nə uud buwa ma həkərd kə əlbəga. Kyalmaḥa ar tsəgwa hyəmiya dəgiti tagava. **30** Akwama taghartag nə Daadamazhəgəl kə əlbəg kə uudani cəghurga vakwahiina, daddakwa taa ghaiy ba zuungwna ghacaan kə taa ghaiya. **31** Badəmmaruwa am tagatag kə əlbuga Daadamazhigəla, ba da palla palla, kiyava tsagan kə uudaha, dlaɓa ar tləkəna kə ndzəda. **32** Lii vələvtər nə sərğasərğa taa tlayanngura, ba iitər də ghəraatər wa tagaana. **33** Adaba Daadamazhigəla miyyama Daadamazhigəla ciya

hənkal biya, Daadamazhəgəlaaa ɓabərɾa. Band kwaha vak dlamakəlaaa lii gatəgə. **34** ɓagabag kə marau ar ndza nəmghwasah ba dəw ma dzahava dlamakəlaaa lii gatəgə, adaba vələvtərbi nə duula taa ghaiy biya, bama ar dāba dəgiti tagaa nadzahadzaha muus taaki. **35** Akwama mənəg nə dəgiti ar naa sərğa nə iitərə, aa ndavarndavəg vak zhiilahatər ma hənyaha. Adaba dəgə zhərɥ kə ənghwasah taa ghaiy ma dlamakəlaaa lii gatəgə. **36** Fəgharzhə bat kuuram nə əlbəga Daadamazhigəla, nii ba kuurama pal ha wa dal nə əlbugiin da vakaruwi? **37** Akwama mənəg nə daddakwa tlatla taaki tlayanng nə iina, aandzu ma vələvar nə sərğasərğərə, aa nəghakanəghəg taakiya, dəgitahaan ən viindkurnaiyna əlbuga Yaazhəgəla. **38** Akwama lawaləg nə uudan kə fa hyəmiya tə kwanna, ghəraɥan ndakwani da ləwwaləg nə uud kə fa hyəmiy tə vakaiya. **39** Mbakyarvad kwaha zaaabahaara, nahamnahəg kə taa əlbəga Daadamazhigəla, tsamarəvbi dlaɓ kə uud kə taa ghaiy də kwatlər kə ghaiyah biya. **40** Aa ɓagavɓag nə dəgīt bat duulan ba kalkalla, dlaɓa ɓadləvnnanna.

15 Ndakwana, ən da dzamkurnəsdzaməg kə əlbug marawən kwa tagankur naiyiin zaarabahaara, kwa caawama nə uuramna, dlaɓa kwa famdəghərət nə uurama. **2** Tədvad əlbug marawa wa tləkəna nə uuram kə katəga, akwama həkyamnahəkyəg kə əlbugən tagankur naiyiin ba matrawa, ma maay ndkwah biya, fadghəraruwa ba gyagyaana. **3** Dəgitiin marauwən tagankur naiya, iin wa caawana naiy, taakiya, əmtsəəmtsəg nə Tləkatəg mbakyarvad haipahaamiyyama, band kwa viindaviindan ma kakkadā Daadamazhigəla, **4** Taaki hədəvahədəgga, dlaɓa ciyavantciig tə hənəg həkərdā, band kwa viindaviindan ma kakkadā Daadamazhigəla, **5** maradamərg kə ghəran vak kefasa, ard kəlawə tar buwa. **6** Təhalakwaha mardan kə ghəraan vak kə uudah kwa juujig kə dərmək dlaɓa ba daval palla, kyalmaḥaatəra ar ba dlaɓa bad shifəga, kyalmaḥ dlaɓa əmtsaharaəmtsahəga. **7** Təhalakwaha maradamərg kə ghəran vak yakuba, ard dlakulva gyi Yesu badəmma. **8** Təhalatər badəma, maradamərg kə ghəran dlaɓ vakara, bakəvakwaha aandzu ba ən uudi yaava tə duula jirjir biya. **9** Adaba kai wa hədiikən ma dlakulva gyiyaha Yesu, tlanalbi naiy kə daakwa nə uud də dlakulva gyiya Yesu biya, mbakyarvad kai wa vələntər dlad kə dlamakəlaaa lii gata Daadamazhigəla. **10** Mbakyarvad herərɾa Daadamazhigəl wa nanal naiy əndkwana,

dlaḁa herərrən ḡagghwi nā iina ba gyagyaan biya, aḁaba januujiḡ aandzu kwar kē dlakulvaha gyiya Yesu dē tlərra, bakəvakwaha mbakyarvad sərgasərgar biya, mbakyarvad herərra Daadamazhigēli kwa əmtaḁ dē kaiya. **11** Aiciya, ma kaiya, ma iitəraha, baḁəmmamənda kəm taa ba əlbəḡ marawa, famdəḡhart tədvaḁ kwan nē uurama. **12** Akwama ba tagav nē əlbəḡ marawa ciiga Tləkatəḡ ma gətlaha, aujiḡbəḡ ka cii kē kyalmaharu ar taakiya maay nē ciig ma gətlah biyi? **13** Akwama maay nē ciig ma gətlah biya, mbats, ciyiit bi nē Tləkatəḡ ma gətlah bi ciya. **14** Akwama ciyiit bi nē Tləkatəḡ ma gətlah biya, mbats, taa əlbəḡ marawamənda ba gyagyaana, fadḡhəraru dlaḁa nalnəḡ ba gyagyaana. **15** Nalnəḡtaaki, tagamənda fiid təḡhər kē Daadamazhigəl ciya, aḁaba tagamənda tag kē əlbəḡ təḡhər kē Daadamazhigəl taakiya ciighantciig kē Tləkatəḡ, akwama ba ciighantbi tsa, bakjirjira maay nē ciig ma gətlah biya. **16** Akwama maay nē ciig ma gətlah biya, mbats, ciyavatbi ci nē tləkatəḡ biya. **17** Akwama ba ciyavantbi nē tləkatəḡ biya, mbats, fadḡhəraruwa ba gyaagyaana, ba kəvakwana am ba ndzəḡanan ba ma haipaharuwa **18** Mbats, lii əmtsaharaəmtsahəḡ tē duula gata Tləkatəḡ, zaraazəḡ ciya. **19** Akwama faaghəra miyam tē Tləkatəḡ kwakyarvad ba kiyava ndzəḡan kaltiya, mbats jiiyamujiḡ aandzu ba war kē dəḡa zhuwadaala. **20** Bakjirjira, ciyavantciig nē Tləkatəḡ ma gtlaha. Inn wa təḡḡal ba zuungw ma lii ma gətlaha. Bakjirjira maradaməḡ taakiya da ciyav nē kyalmaha lii əmtsaharaana. **21** Aandzu ba səḡhəv tədvaḁ uud nē əmtsəḡ, bandkwah dlaḁ nē ciig ma gətlaha səḡhəv tədvaḁ uuda. **22** Bandkwa əmtsəḡ nē uud baḁəm mbakyarvad Adamu, da ciyav nē uud baḁəm mbakyarvad Tləkatəḡ. **23** Da ciyav aandzu ma ba wara ba tədəv tədəvaana, Tləkatəḡ nē təḡḡəḡa zuungwa, təhalakwaha lii ar da dəḡan daghuvali da saay nē iina. **24** Kaa da sagau nē ḡhyənḡa duniya, ma sarta kwa da ḡwiḡarda nē Tləkatəḡ kē tləksəran kē Daadamazhigəl Daada, təhalakwama da kəsətərva kəsəḡ kē ndzəd kē lii kwarəḡa baz tləksəraatər baḁəmma. **25** Adaba barari kē Tləkatəḡ da kwarəḡa, bamma fatərdəmfəḡ kē tləḡhumahaan baḁəm da miizhangyəl kē shigahaana. **26** Dadda tləḡhummi kwa dəḡa halli da ḡhyəhava, iin nē əmtsəḡa. **27** Adaba tagaatag nē əlbəḡa Daadamazhigəl taaki, “faḁəmfəḡ nē Daadamazhigəl kē dəḡitah baḁəm miizhagyəl kē kwargana.” **28** Akwama da nadalnəḡ nē Daadamazhigəl kē dəḡitah baḁəm da miizhagyəl kwarga tləkatəḡ, da nal dlaḁ nē zəran da miizhagyəl

kē kwarga Daadamazhigəl kwa nadal dəḡitah baḁəm da miizha ḡyəl kē iina, aḁaba Daadamazhigəl dəḡit baḁəm baḁəmma. **29** Akwama maay əndkwah biya, auwa da ḡag nē uudahaan, kwa ḡagavtəra nē tsufəḡ mbakyarvad lii ma gətlahi? Ma ba maay nē ciig ma gətlah biya, aujiḡbəḡ ka cii ḡagavtəra nē tsufəḡ kē uudah mbakyarvad lii ma gətlahi? **30** Aujəlbəḡ dlaḁ kiyam fa ḡhəramiyyam ba kələḡəḡ tē duula əmtsəḡi? **31** Ən nəḡḡəḡanəḡḡəḡ kē əmtsəḡ ba kələḡəḡ zaraabahaara, bak jijiira ən tsa kushəḡḡ dē kuuram ma Tləkatəḡ Yesu Yaazhəḡəlamiiyama. **32** Akawama tē naaga uuda, ma ḡaganaḡag kē ḡḡwəv dē dəkḡəḡḡal ma Afisa, auci nē dəkḡḡigari? Akwama ba da maay nē uud ciig ma gətlah biya. “Ba kiyam zəḡaana kiiyam ḡuḡḡəḡana, aḁaba kiyam da əmtsəḡ dlakadur biya?” **33** Aa valkurda nē uud biya, “Adaba ndzəḡan dē kələdaha badzəḡaan kē uuda jirjira.” **34** Asamasaas da tē duula jirjira, am duuwant kē ḡa haipa. Adaba kyalmaharuwa ar səḡḡabi kē Daadamazhigəl biya. Na taakwan naiya mbakyarvad am dēm dama zhərwa. **35** Ar da ndavəḡan nē kyalmah yaakiya, “Da ciig ndandar nē lii əmtsahara əmtsahəḡ ma gətlahi? Ar da sagal dē ḡuulfa kwar kē vəḡḡəḡḡi?” **36** Kəḡḡ dlagəna! dəḡiti aḡḡaa riiga nəḡḡa da maay sagal biya bamma əmtsəəmtsəḡa. **37** Dəḡiti aḡḡa riiga nəḡḡa, da sagal bandkwahiin biya, ba zəraana, ma zəra ḡiia ma zəra dəḡiti tlərna shaha. **38** Ba Daadamazhigəl wa vəlḡa dzakava vəḡḡ kē zəra dəḡita band kwa naḡ nē iina, ma kwar kē zəra dəḡita bad dzakəva vəḡḡaana. **39** Baḁəm nē tluwa ba dəḡit pall biya. Uudaha bad ḡulfa dəḡəḡaātəra, almanaha bad ḡulfa dəḡəḡaātəra, ḡiikaha bad ḡulfa dəḡəḡaātəra. Kəlfah dlaḁa bad ḡulfa dəḡəḡaātra. **40** Məḡḡ ḡulfa ndəḡḡa ḡḡərazhigəla, məḡḡ nē ḡulfa dəḡa ḡaaya. Ndəḡəḡa dəḡa ḡḡərazhigəla shaha, ndəḡəḡa ḡulfa dəḡa ḡaaya shaha. **41** Ndəḡəḡa faciya shahha, dəḡa kyəlla shahha, dəḡa kwadladlah dlaḁa shahha, məḡḡ dlaḁ nē kwatlər kē kwadladla shah dē kwatlər kē kwadlad vaka ndəḡəḡa. **42** Bandkwah dlaḁ təḡḡhər kē ciig ma gətlaha, dəḡiti aa riivariiga da ərtsəḡa, dəḡiti aa ciivanta da maay ərtsəḡ biya. **43** Riivariig nē iin bamma dlaḁa, ciivantciig ma ndəḡəḡa, riivariig ma maira ndzəḁa ciivantciig dlaḁ ma ndzəḁəra. **44** Riivariig ma vəḡḡa uudəra, ciivantciig dlaḁ dē ndzəḡana vəḡḡa shəḁkwa caccuwanacaccuwana. Adaba məḡḡ nē vəḡḡa uudəra, ba jirjira məḡḡ nē vəḡḡa shəḁkwa caccuwanacaccuwana. **45** Viindaviindan bandkwah taakiya, “Adamu nē uuda zənnḡwa, kwa nal kē uuda

də shifəga.” Adamudəga halla iin shədkwa kwa vëlla shifəga. **46** Dəga zənnngw bi nə shidkw biya, dəga tluwa ard avz nə dəga zənnngw lakwti kə shidkwa. **47** Uuda zənnngwa ndərava də haaya, sal ma haaya. Dəga buwa sahi ma ghərazhigəla. **48** Bandkwa dəga haaya nə uuda, ar bandkwah dlaḅ nə lii dəga haaya. Lii ar dəga ghərazhigəla, ar da bandkwa sahii ma ghərazəgəla. **49** Bandkwa kiyam garava daddakwa ndərava də haaya nə miyyama, kiyam da nəg dlaḅ kə garava daddakwa sahi ma ghərazhigəla. **50** Dəgiti ən tagkur naiya wah zaraabaharra, adaba ḡagabi kiyam tləkəna kə gwiig ma tləkəsa ghərazhigəl də vəgha miyyam kwa dəga tluwa ard avz biya, bandkwah dlaḅ nə daddakwa da ərtsəga da maay gwiya daddakwa maay ərtsəg biya. **51** Ciinngamciinga, ən tagkurtag kə dəgiti shifashibanal kiyam da badəm əmtsəg biya, aiciya da gwiyyav nə garava miyyam badəmma, **52** Ba daval palla, band kəbəkəyēga gyiyya, ma ciingavaciing nə vərta dərava, da ciyyav nə lii ma gətlaha də vəgh hulfa kwa da maay ərtsəg biya, da gwiyyav nə ndzəgana garava miyyama. **53** Adaba barari nə vəghən kwa ərtsəgəna da gwiyyav nal kwa maay ərtsəg biya, vəghəghi kwa da əmtsəga da gwiyyav nal kwa maay əmtsəg biya. **54** Təhalakwama gwiyyavant gwiig nə vəghən kwa ərtsəgən dat kwa maay ərtsəgən biya, dlaḅa vəghən kwa dəga əmtsəgən nal kwa maay əmtsəgən biya, da righəg ma sartakwa nə, əlbəgən viindava ma kakkadā Daadamazhigəl taakiya, “Ghyəhavna ghyəhəg nə əmtsəga, zavuzəg nə fiir təghəra. **55** Kəgh əmtsəga, mər nə za fiiraghi? Kəgh əmtsəga mər nə guraghi?” (Hadēs 986) **56** Abi haip nə gura əmtsəga, tləkəna tədvad shari nə əmtsəg kə ndzəda. **57** Tagiiyamartag kə uus kə Daadamazhigəl kwa vəl kiyam zaa fiir tədvad Yaazhəgəl Yesu Tləkətəga! **58** Mbakyarvad kwah zaraabahara kwan waikur naiya, ghacaamaghaciig ba marawa, ba kəlahənga am ḡagar tlər kə Tləkətəga, adaba am sərən taakiya dladən am huḃəg nə uuram mbakyarvad Yaazhəgəla ba gyagyaan biya.

16 Aiciya, əlbəga məltəru kə yaa daddaha gatəga, ḡagamḃag bandkwa taganter nai kə dlamakəla lii gatəga kwa ma Galatiya taaki aa ḡagarḃaga. **2** Ma kwar kə laada, am fəgaan kə kwaḃa kalkala dəgiti tləkəna nə uudana, bamma ən səgəv naiy lakwti am da dzaha dəgiti kwa da məlvaru kə uud biya. **3** Akwama da danəv dəga, ən da ḃəltərant kə lii haiyamant_haig nə uuram də iitəra, əmtad də wakiita

mara ghəraatəra. **4** Akwama ḡagabag kə maraw ən dāv naiy ndakwani, bar da pughkwazhana. **5** Ən da dagau da vakaruwa da tagkur uusaa, təhalakwama gwayavagwaiga ma haaya makiduniya, adaba ən naagan kə dagal damma makiduniya. **6** Mbatak ən da zəlmazələməg vakaruwa, ən da ghyənnəgəna kə viiyaksa vaksruwa, adaba am da məlwad ba kəla vakavaki ən da dagal naiya. **7** Də naagarbi akwama nəghankurnəghəg ən tsəkura də fət biya, mana naag nai ən ḡaga kə həngah vakaruwa, akwama haighant nə Yaazhəgəla. **8** Ən da ghacig ma Afisa ən da pakant kə sarta fentikus. **9** Adaba wurghwantwurg nə uud kə dūul ba banngang kiyava ḡa tlər marauwa, aandzu ba məng nə tləghumah ba dyəka. **10** Akwama səghəvsəg nə timuti da vakaruwa, aa ḃalabələg nə ghəraana aa gədzə biya, adaba iin ndakwani ḡa tləra Yaazhəgəl band kaiya. **11** Mbakyarvad kwaha aa nenne bi aandzu ma war biya, am məlaruwa də dəgita kiyava sagau da vakara, adaba gyiyyar ba tə duula kə paka ba iina əmtad da zarabaha. **12** Əlbəga zərabamiiyam Afullusa, ghalanghaləg ma səv da vakaru əmtad də kyalma zarabaha, haighant bi kə dagau ndakwan biya, bamma da tləkənatləg kə sarta lakwti da dagauwa. **13** Badlamvəbadləg ba marawa, am ghacan tə fadghəruwa ba vaivaiya, am ḃəlgan kə magiya am fəgab kə ndzəda. **14** Badəm nə dəgiti am ḡag nə uurama, ḡagamḃag ba də waiyakəvəra. **15** Aici, zarabahara, am sərən taaki uudaha hənyaha Istafanus wa fararzhz ba zəngw kə pəlaghər ma haaya Akaya, vələrdavələg kə ghəraatər kiyava ḡa tlər kə ya dadda gatəga. **16** Ən ghalakurama am faara kə hulfa kwanahaan kə uudaha, ba tsaghwaha ḡa tləramnd badəmma kwa kəm huḃa dlad də iitəra. **17** Cinganucing kəmtakera sagauwa Istafanusa, Fartunatus, ard Akaiqus, kwa nəgal vakar mandki kuuram wa səgəvsəga. **18** Adaba ḡagarwiibag kə dəgit maraw tərvidara, baz dəgaruwa. Hulfa kwan kə uudaha kalkalan ma fəfteraarana. **19** Araa tagkur uus nə dlamakəlaaa lii gatəg kwama haaya Asiya. Akila ard Biriskila, əmtad də dlamakəlaaa lii gatəg kwa dzaharvət ma hənyahaatəra, ar tagkur uss ba vaivai ma daaga Yaazhəgəla. **20** Badəm nə zaraabaha ar tagkur uusa. Tagamartag kə uus kə kyalmaharuwa əmtad də bərhuga. **21** Ba kai Bulus də ghərar wan viinda tagkur uusa. **22** Badəm nə daddakwa maay waiya Yaazhəgəl biya tlaflatlafana. Aseg, Yaazhəgəla! **23** Herərra Yaazhəgəla Yesu aa ndzandzəg əmtad də

kuurama. 24 Aa ndzandzæg nə wayakəvar təghər
kəskuuram ma daag Tləkatəg Yesu. Amin.

2 Corinthians

1 Bulus kwa nal k  dlakulva gyiia T  kat g Yesu d  naaga Daadamazhig la, ard z raabamiiyam Timoti, da vak dlamak laaa lii gata Daadmazh g l ma Korinti,  mt d d  yaa daddaha gat g bad m ma larda Akaya. **2** Her rra ard gab r r vak Daadamazhig l Daadamiiyama ard Yaazh g l Yesu T  kat ga aa ndzarandz g  mt d d  kuurama. **3** Tagiyamartag k  uus k  Daadamazhig l Daadamiiyama, kwa iin Daada Yaazh g l Yesu T  kat ga, Daada kwa dadda zh wad l ba dy k dy ka, Daadamazhig l kwa tagkiyam aandzu hulfa kwar k  dz gwagha! **4** Takkiyamtag n  Daadamazhig l k  dz gwagh ma dl d  miiyam bad mma, ad ba k myam ndakwani kiyam tagt r k  dz gwagh k  kyalmaaha ma dl di kwar hu  g n  iit ra, d  kwan n k  taa dz gwagha kwa tl yamk n  n  miiyam vak Daadamazhig la. **5** Bandkwa kiyam hu  g n  miiyam k  dl d  hu   bandkwah n  T  kat g d  gh raana k  dl d , kiyam da tl k n  t dvad T  kat g k  taa dz gwagha Daadamazhig la. **6** Aandzu ma kiyam hu   dl da, kiyam hu  g mbakyarvad nal k  d ga taa dz gwagh k skuurama dl ba da f kurna k  ndz d ma ndz gana gat garuwa. Akwama tagkiyam dz gwagh n  uuda, ba kuuram ndakwani tlamk natl g k  taa dz gwaghiina kwam da tl k n  n  uuram k  ndz d  fa  rv dmahud d  dl d  kwa kiyam hu  g n  miiyamna. **7** K m maay  a ndaundau d  kuuram aandzu ba h diik n biya, ad ba k m s rgas r g taakiya am hu   dl d  band kwa k m hu  g n mnda, kuram ndakwani am da tl k natl g k  hulfa taa dz gweagh n  gak mnda n  uuda. **8** K m naay taaki am dzan kwal s rgas r g t gh r k  hulfa dl d n hu  m ndu n mnd ma haay Asiya, zaraabahar biya, kwan k  dl d  dy kady k ba vaivaiya mandki k m da  mtsaaga. **9** Baz tlatl gan k sk mnd taaki manki shariya  m ts g wa t k mnda n  uuda. Dz ghardz g n  wana haik fadgh r k sk mnd t  ghr m nda, bamma k m fadgh r t  Daadamazhig la, kwa iin wa ciya lii  m tsahara  m tsah ga. **10** Sak mndas g n  Daadamazhig l sagal ma  m ts ga dl d , famd gh rt g taakiya da katk mndkat ga, famd gh r t ba t  iina mbakyarvad gwiya katk mnd tta. **11** M lamk mndu m l g d  dz gwazhig la. T dvad kwah war da tagar n  uudah ba dy ka k  uus k  Daadamazhig l mbakyarvad k mnda, mbakyarvad bark badyak kwa k mnda tl k n  n mnda t dvad dz gwazhig la. **12** D giti

f kiiyama k  tsa kusgh gha, ad ba dzamagh ramiiyam wa tagkiyamtag taakiya  agiyam ag k  ndz gan ba cuwad f ma duniya bad  rv dmahud palla, kyambar ndz gani kwa ndzamda n mnd d  kuurama.  n tagan taakiya ndz mnda bad jiira hulfa d ga Daadamazhig la, t dvad her rra Daadamazhig la, kwakyarvad dy mdy m r kwan k  duni biya. **13** K m viindkur d giti am da karant ga karant g nuurama am n ghaakana, Bak v kwaha n ghamaka n gh g  nky kwahan ndakwana, mandl g naiya am da n gh gakan gh g k  d gital bad mma, **14** Ad ba sart n da saay n  Yaazh g lamiiyam Yesu, am da tsa kush g d  k mnd, band kwa k mnda tsa n mnd k  kush g d  kuurama. **15** Mbakyarvad haiyananthaig naiy kwana, iin wa nahan naiy k  sagau da vakaru ba z ngwa, ad ba am tl k n  k  bark shig buwa. **16**  adlanv badl g k  da vakaruwa akwaman da dagal dama Makidoniya,  n da ghacan dlab vakaruwa akwaman da gwiya saasa, ad ba  n tlaran k  d giti am da m lgwad n  uurama kiyava langan k skai dama Yahudiya. **17** Mam zhar g n  uuram tsa na  adlava ba kwal d  s rgas rgar ha k skuurama? Nii mam zharg n  uuram  adlava d  ndz gana h nkala uud rha, ad ba  n taga taaki, “aana”  n gwiya tagan dlab taaki “ ndkwah bihi”? **18** Bandkwa maay n  ndaudau biya Daadamazhig l iin jiira, bandkwah dlab n   lbug n k m tagkur n mndna d ga taaki “Aana” ard “A’a biya.” **19** Mbakyarvad Z ra Daadamazhig la Yesu T  kat ga, wa tagan naiya ard Sila ard Timoti k   l g maraw t gh ra, d ga taaki “Aana”ard “Aa” biya, ba k lah nga ba “Aana”. **20** Ad ba righant t dvad Yesu n  Daadamazhig l k  langyi taa n  iin bad mma. Iin wa kiyam tag n  miiyam t dvad Yesu T  kat g taaki “Aandz bandkwaha” kiyava f gaara k  Daadamazhig la. **21** Ba Daadamazhig l pal, wa da v lkiyam tl k n  shif g ma T  kat ga, baz k mnda baz kuurama, ba iin dl   fakiyamaf ga. **22** Fakiyam tf g k  d ga s rgan t  k myam kwa da mara taaki kiyam d gaana, v lakiyamv l g dlab k  gyagyaan sh kwan ma  rvidmahud miiyama mbakyarvad markiyamdadan k  d giti da  ag n  iin t vuuka. **23** Ba Daadamazhig l n  shidara, akwama fiid wan tag nai taakiya kwa gwiya na bi nai dagal dama korinti biya, mbakyarvad aa gwiya fankuraabi k  dl f biya. **24** Kwakyarvad k m naa markuura ndz f t gh r k  fadgh raru biya, maaya, kiyam  aa ba tl r

əmtadə, kiyava hwadag kəskuurama, mbakyarvad am ghacan bad ndzəd ma fadghəraruwa.

2 Mbakyarvad kwaha fandəmfəg ma ghərar taaki ən madlai da vakaru ən badzədkurda kə ərvədmahud biya, **2** Aitsa, akwama fankuraafəg kə badzəga ərvədmahudə, war wada fəgwa ciinga əmtakər kəskai, akwama maay ban daddakwa ən fəgara naiy kə badzəga ərvədmahud biyi? **3** Kwa viindankura nai kə kwah kə wakiita, adaba iin naiya taakiya akwama danəvdəga ən tlara kə uudahi kwa dlayatər kə fəgwa hwadaga, ar da badzəwadan kə ərvədmahud biya. Adaba fandəghərtfəg naiy taakiya, akwama ən da hwadaga naiya, badəmmaru ndakwani am da hwadaga. **4** Viindankura mbakyarvad ən ma dladə ard badzəga ərvədmahud ba dyəkdyəka, baz kəla yuwa tuug kəskai ba vaivaiya, kwakyarvad ən fəkura kə badzəga ərvədmahud biya, adaba am səran taaki ən waikurwaig ba vaivaiya. **5** Akwama ɓagaɓag nə uudan kə dəga saa də badzəga ərvədmahudə, aa ɓaggwi kəskai pal bi nə iini, aa ɓagkura baz kuuram badəmma. Adaba ən taa kwana naiya kwakyarvad ən mbəkurs biya. **6** Kiiɓa ndaigən aa tləkəna nə uudanən vak dlamakəlaaa, tlatlan bandkwaha. **7** Ndakwan ciya, ɓəshamarna ɓəshəga, am farna kə ndzədə, haik duugars duug kəskuuram ma badzəga ərvədmahudə kwa da juugujəg kə ndzədaana. **8** Mbakyarvad kwaha ən ghalakuurama, am marardan taakiya am waigan ba vaivaiya. **9** Na viindkura kwan kə wakiita mbakyarvad ən fəsha kuurama, adaba ən səran mbatak am da gatəgaan kə əlbəgi tagankur ba kəlahənga. **10** Badəmm daddakwama ɓəshgarna nə uurama, ba kai ndakwani ɓəshanarnaɓəshəga. Dəgiti na ɓəshna naiya, akwama ba məng nə dəgiti ənda ɓəshgarna naiya, ɓəshəna ɓəshəg mbakyarvad kuurama, ma barka Tləkatəga, **11** Haik tləkənatləg nə shatanah kə duula valla kəmyama, mbakyarvad kiiyam sərgasərg kə dəga kəladərahan bat ɓalaɓala. **12** Danal ba nai damma toruwasa da taa əlbəga marawa təghər kə Tləkatəga, wurghuntwurəg dlab nə Yaazhəgəl kə duula ɓa tlər vaakwa, **13** ɓakəwakwaha ɓallabi nə ghərar biya, adaba nəghəghanabi kə zəraabar Titus vaakwa nə iin biya. Təhalakwaha kaa duutərasduug kəskai kə uudaha, kaa dagal kəskai damma Makidoniya. **14** Aa tagvartag nə uus kə Daadamazhigəla, kwa iin wa ba kəlahəng vəlkiyam zaa fiir tədvad Tləkatəga. ɓa tlər də kimyam kiyava langa əlbəg marawa Tləkatəga Aandzu

takwara band tərshən ɓətbəta kwa pəsəvəpəshəga. **15** Adaba kiyam band tərshən ɓətbət nə miiyam kwa vəlgar nə Tləkatəg kə Daadamazhigəla, kwa kwazakwazəg dama lii katavtərətəkatəga ard lii tə duula əmtsəga. **16** Kiyava lii tə duula əmtsəga, ɓətbətna vaka əmtsəga, kwa saa də əmtsəga, kiyava lii tlarkənatləg kə katəga, ɓətbətna iin shifəga kwa saa də shifəga. Maay daddakwa dzəgwantdzuug kə ɓa kwan kə tlər biya. **17** Adaba kəmmnda kəm band kyalma uudah biya, kwar taa əlbəg marawa Daadamazhigəl kiyava tləkəna riibatəra. Adaba aa ɓəlkəmdət nə Daadamazhigəl kəskəmmnda, kəm taa ba jirjir təvuukwana, kwakyarvad kəm lii ɓa tləra Tləkatəga.

3 Aitsa, kəmmnda fəgarzha gwiya dlabə ghəramnd ha nəmnda? Nii kəm gata wakita shid da vakaruw ha, aandzu ma vakaruwa, band kwa ɓag nə kyalmah hi? **2** Abi ba kuuram də ghəraru nə wakiti kwa kəm dəvakai nəmnda, kwa viindava ma ərvidmahudamənda adaba nəghan andzu ba wara dlabə karantana. **3** Maramdamarg nə uuram taaki am wakita Tləkatəg nə uurama, kwa iin nə dəgshəga tləramnda. Kwan kə wakita viindava də dəga viindəg biya, viindava də shədkw cacuwana cacuwana dəga Daadamazhigəl kwa də shifəga. Viindava tə fafakələma akur biya, viindava ma ərvidmahud uudaha. **4** Kəm taa kwana mbakyarvad kəm də jiir təvuukwa Daadamazhigəl tədvad Tləkatəga. **5** Maay nə dəgiti kwa kəm da mardamarg taakiya ɓagamnd də sərgasərgamnd kə tləriin biya, Sərgasərgaməda saal vak Daadamazhigəla. **6** Iin wa namndal nəmnd kə lii ɓa tləra daala langiya kwa viindava tədvad adzahadzah biya, viindava tədvad shədkwa. Adzahadzahən kwa viindavana iin wa saa də əmtsəga, shədkwa cacuwana iin wa vəla shifəga. **7** Viindava viindəg na adzahadzaha muus tə fafakələma akura, dlabə ndanghəra Daadamazhigəla mararmarg ma sarta kwa vəlavdan nə iina. Aandzu ba dəgiten ndza mbiig tə hudvəga Muus da zəlma biya, kaaa mbiig ba caacan hudvəgaan ba vaivaiya pelatərvapeləg kə zarha Isra'ila kə vazgaana. Akwama adzahadzahi kwa saa də əmtsəga səghəvsəg də ndanghər əndkwana, **8** Aitsa, da ɓaga ndar ka cii nə dyakəra ndanghəra kwa dəga ɓaa tləra shədkwa cacuwana- cacuwan kə ndzəgani? **9** Akwama ba dəgiti saa də əmtsəga tləkənatləg kə ndanghəra, ba jirjira dəgiti saa də tləkəna jira Daadamazhigəla juujig kə iin ba dyakdyaka. **10** Ba jirjira, ndanghəra

umghura langiya madlabi dē ndanghēr ndakwan biya, akwama gēranagērag dē ndanghēra daala langiya. **11** Akwama dēgiti dā ghyēnng nē zamanana sēghēsēg dē ndanghēra, dā nēg ndandar ka cii nē dēgiti kwa dā ndzēg ba tangw dama zērazēri! **12** Mbakyarvad kiiyam mēng dē hulfa kwan kē fantaara, iin wa kiyam mēng dē ndzēd ba vaivaiya. **13** Kiiyam maay nē miyam band Muus biya, kwa hēdgharduu hudvāgan dē sēdāv biya, haik nēghēganēghēg nē uudaha Israilaha kē ghyēnnga ndanghēr kwa dā dagal nē zamanana. **14** Adaba ghērātēra ba dēkdāka, tangw dat hiinanna, mēng nē dēgiti tsētērvā nēghēga jiira akwamar karanta umghura langiya. Tēhavdabi nē sēdāvēn ba kēvakwan biya, adaba tēhēvdabiya, bamma tēdvad Tlēkatēg kalti lakwti tēhēvdātēhēga. **15** Tangw dat hiinanna, akwamaar karanta kakadā muusa, kaa hēdtērduhēdēg nē sēdāvēn kē ērvēdmahudātēra. **16** Tēhvēdatēhēga nē sēdāviina akwama gwiiyagwiig nē uudan dā vak Tlēkatēga. **17** Aiciiya, Yaazhēgēla iin nē sēdkwa cacuwana-cacuwanna. Vakavaki dē sēdkwa Yaazhēgēla mēng nē kwaraghēr vakwahiina. **18** Kēmyamēn hēdāvarduubi nē hudvēgamiiyamēn biya, kiiyam mara paraka ndanghēra Yaazhēgēl band akwātērama, dlāba gwiikiyamant gwiig nē uud kiyam nal band Yaazhēgēla. Kwan kē gwiiya vēghēn bāga kiiyama nē uudēna fēgara bad fēga ma ndanghēra kwa sal vak Yaazhēgēla, kwa iin sēdkwa accuwanacacuwana.

4 Mbakyarvad kwaha, kiiyam mēng tsuu dē kwan kē tlēra kwakyarvad zhēwadaala Daadamazhigēla, aa ngadlavbi nē ērvēdmahudamiiyam biya. **2** Maay lambamnd dē shēba hulfa dēga muuniya kwa saa dē dēga tsa zhēru biya. Maay lambamnd dē valuuda ma taa fiid dē ēlbēga Daadamazhigēl biya. Kēm taa ba jiir nēmnda bat bālābāla. Dā bāg ēndkwah nē uudah kē shiida jiirjir kwa bāgamnda nēmnd tē vuuka Daadamazhigēl ma ērvēdmaudāana. **3** Akwama ēlbēg marawēn kwa kēm tag nēmnd kē ēlbēg tēghērēn shēbashēbanna, shēbashēban bak lii tē duula ēmtsēga. **4** Ar lii maay dē fadghēr nē iitēr biya, adaba shatanaha duniya gulfatērtēgulfēg kē ērvēdmahudātēra. Tsatērvatsēg kē nēghēga paraka kwa ba caacan tēghēr kē iitēra, parakēn kwa sēghal ma ēlbēg marawa aa ndanghēra Tlēkatēga, kwa iin nē garava Daadamazhigēla. (aiōn g165) **5** Mbakyarvad kēm taa ēlbēg marawa ghēramnd biya, bamma dēga Yesu Tlēkatēga, taakiya iin Yaazhēgēla, kēm

band kwatēnaharu nēmnd mbakyarvad Yesu. **6** Daadamazhigēlēn kwa tagaa taaki, “Aa ndzadzēg nē parak ba parakrak ma gurtla,” iin wa fafēg kē parakan kwa ba parakrak ma ērvēdmahudamiiyam, kiyava ba parakrak kē uudaha mara sēran kē ndanghēra Daadamazhigēl tēvuukwa Tlēkatēga. **7** Bakēvakwaha, kēmyamēn kiiyam dē kwan kē hyahēra ma gatēga, kiiyam band tēfuwa luuwa. Niiyamalmēg band ēndkwaha, adaba marvēdan taakiya ndzēdi kwa juujig badēmma sal vak Daadamazhigēla, sal vakamnd biya. **8** Vēlkēmnd vēlēg nē uud kē dlād nē uud aandzu tē kwar kē dūula, bakēvakwaha fakēmnda bi nē uud kē kudēg dē tlēriin biya. Davalitlērna kēm bāgan kē ndaundauwa, adaba gēndzamdtē biya. **9** Vēlkēmnd vēlēg nē uud kē mbahēlla, bakēvakwaha duuwa kēmndarsbi nē Daadamazhigēl biya. Daghuvaliitlēr dlāba tsākēmēndtsēg nē uud dē zaada, bakēvakaha ciibākēmndabi nē uudya. **10** Ba kēlahēnga kēm ba tē duula ēmtsēga band kwa bāgavara kē Yesu, mbakyarvad marvēdan nē ndzēgana Yesu tē vēgha miyam kwa dēga ēmtsēga. **11** Ma ba kiiyam ndzēga bad shifēg ma duniya, kiiyam ba tē duula ēmtsēg mbakyarvad Yesu, adaba nēghēvan nē ndzēgana Yesu tē vēghamiiyam kwa dēga ēmtsēga. **12** Iin wa ba kēlahēnga kēm ba tē duula ēmtsēga, mbakyarvad am tlēkēna nē uuram kē shifēga. **13** Viindaviindan ma kakadā Daadamazhigēl taakiya, “Fandēghērātēfēga, mbakyarvad kwaha taganataga.” Aandzu ba kiiyam dē fadghēr hulfa dēgit palla, ba kēmnd ndakwani famdēghērtēfēga, kēm tag mbakyarvad kwan nēmnd kē ghaiya. **14** Kēm sērgasērg taakiya Daadamazhigēl kwa ciighant Yaazhēgēl Yesu ma gētlaha, dā ciikiyamciig ēmtad dē Yesu, dā sēkiiyamnda dā tēvuukwana baz kē uurama. **15** Badēm nē wana mbakyarvad dā mēlkuuru kēskuurama, adaba herrēra Daadamazhigēla dā fēgarabadfēg dā tēghēr kē uudaha ba dyēkka, dā nēg kē dēgshēga gwiiya fēgara taa uus kē uudah kē Daadamazhigēla, kiyava vēlva nē ndangēra. **16** Mbakyarvad kwaha gēdzamdtē biya, aandzu ba vēghamnda dēga uuda duniya dā badzēga, bakēvakwaha kēm nēg bak daal ma gatēg ba kēlahēnga. **17** Adaba kwan kē zēr dlādēn kēm hūbēg nēmnda dā zēlmabiya, kēm dā tlēkēnatlēg kē ndanghēr ba dyēkka, kwa juujig kē taga, dā ndzēg ba tangw damma zērazērra. (aiōnios g166) **18** Kwakyarvad dēgitahi zharēg nē gyiia wa kēm fēg nēmnd kē taad tē vakai biya, bamma dēgitahi kwa nēghvabiya. Adaba

dəgitahi kwa nəghəvanəghəga da zəlmabi nə zamanan
kə dagal biya, dəgitahi kwa nəghəvabiya dəga tangw
damma zərazərɾa. (aiōnios g166)

5 Səryamasərg taakiya akwama dlagavnadlag nə
tsakwamən kwa kiiyam ndzəga nə miiyama
mavakaina, kwa iin nə vəghəghamiiyama dəga kwan
kə duniya, ɓagakiyamaɓag nə Daadamazhigəl bad
ghəran kə hənɣah ma ghərazhigəla. Kwan kə hənɣaha
ndəra nə uud biya, da ndzəg nə iin ba tangw dama
zərazərɾa. (aiōnios g166) **2** Ndakwana, kiiyam fəgaan
kə ərvədmaɣuɗa, kiiyam hwaɗag ba vaivaiya kiiyam
da tləkəna kə səɗav da tə vəgha ma ghərazhigəla. **3**
Akwama da vəlyakiiyam vələg nə uud kə səɗava, da
tləkiiyamabi nə uud də suuh biya. **4** Ma sarta kwa
kiiyam ndzəgan nə miiyam də vəgha kwan kə duniya,
kiiyam ngiiga mbakyarvad dlada kwa kiiyam huɓəg
nə miiyama. Kwakyarvad kiiyam na tagguva də vəgha
kwan kə duni biya, ma naaga miiyama ma kiiyama
tləkəna kə səɗav kwa dəga ghərazhigəla, aɗaba dəgit
də shifəga tangw dama zərzərɾa gwiighantgwiig kə dəga
əmtsəga badəmɱa. **5** Ba Daadamazhigəl də ghəraan
wa ɓadləghani kwan kə gwiya vəgha, vəlakiiyamvələg
dlaɓ kə shəɗkwan kiyava markiiyamndan kə dəgiti
da ɓagkiiyam nə iin təvuukwa. **6** Mbakyarvad kwaha
iin wa ɓakələhəng kiiyam tsa ərvədmaɣuɗa miiyama,
kiiyam sərgasərg dlaɓ taakiya akwama ba kiiyam də
vəgha kwan kə duniya, kiiyam ba ɓəkyə də hənɣaha
miiyam kwa əmtaɗ də Yaazhəgəla. **7** Aɗaba kiiyam
ndzəgan ma fadghəra, dəga nəgha gyi biya. **8** Bak
jiijira ghacamnda ghacig tsau ba tankara, maa tə
naagamnda makəma tagguva də kwan kə vəgha,
kəm ndzan əmtaɗ də Yaazhəgəl ma ghərazhigəla. **9**
Mbakyarvad kwaha, aandzu kəm ma kwan kə duniya
aandzu kəm maghərazhəgəla ma tə naagamnd ma
ciingu kə əmtakəramnda. **10** Aɗaba barari kəskəmyam
kiyam ghachaan təvuukwa Tləkatəga ɓadəmɱa, kiyava
təkitam kə shariya. Ma ɓawara da caawa dəghshəga
tləraani ɓagaa nə iin də vəgha kwan kə duniya, aandzu
marawa aandzu marau biya. **11** Kiiyam sərgasərg
tsau kə dəgiti tagav də gəɗza Daadamazhigəla, iin
wa kəm ɓa kələa ndzəɗamnda ma kəma səɗaa
kə kyalmaɱa. Sərgasərg nə Daadamazhigəl kə
ndzəgana miiyan ɓadəmɱa, mandləg naiya am
sərgasərg kə kwan ma ərvədmaɣuɗaruwa. **12**
Kwakyarvad kəm dləba ghəramnd təvuukwaru
biya, kəm ɓa kələa ndzəɗamnda kəm tagkur kə

ɗuuli am da ciinggu nə uuram kəmtakəramnd
ba vaivaiya, kiyava ngutərangug kəskuuram kə lii
naa ghəraatər mbakyravad ar uudah ɗyəkɗyəkə,
dlakulva hənkalatəra. **13** Kəm valaagah nəmnd band
nkwa taag nə kyalmaɱa? Aandzun kəm ba valaaga,
kəm valaag mbakyarvad ndangəra Daadamazhigəla.
Akwama kəm valaag bi nəmnd biya, ba kwa vakaru
ci waha. **14** ɓadəm nə dəgiti ɓagamnda nəmnda,
ɓagamnd kiyava tləkəna dəghshəg kə ghəramnd
biya, ɓagamnd mbakyarvad waiyakəva Tləkatəga
kwa ɓa tlər də kəmnda. Fəyamɗəghərətəfəg tsau
taakiya əmtsəəmtsəg nə Tləkatəg mbakyarvad uudah
ɓadəmɱa, mbakyarvad kwaha ɓadəm əmtsahara
əmtsahəg əmtaɗ də iina. **15** Əmtsəəmtsəg nə iina
mbakyarvad uudah ɓadəmɱa, aɗaba haik ɓa dəgiti
naag nə ghəratər kə lii də shifəga, ɓamma ar ɓa
ndzəgan mbakyarvad daddakwa əmtsə kwakyarvad
iitəra, ciyavantciig dlaɓ mbakyarvad iitəra. **16**
Mbakyarvad kwaha kəm madlabi zhara ndzəgana uud
də hənkala duni biya, aandzu ba tapamndəna tapəg
kə dzamaghər təghər kə ndzəgana Tləkatəg band
ndzəgana uudəra, ndakwana kəm madlabi ndzamgan
əndkwah biya. **17** Mbakyarvad kwaha akwama ndzəgan
ma Tləkatəg nə uudana, nalnəg kə daala vərɗəga,
ɓadəm nə ənghura dəgitaha daal zamanana, aandzu
ba auwa, nalnəg kə daala. **18** ɓadəm nə wana
ba vak Daadamazhigəla, kwa ɓadləghani ndzəgana
taataka miiyam əmtaɗ də iin təɗvad Tləatəga,
vələkəməndvələg dlaɓ kə tləra ɓadla ndzəgana
taataka uudah də Daadamazhigəla. **19** Əlbəgamnda
iin taakiya ɓadləghaniɓadləg nə Daadamazhigəl kə
ndzəgana taataka uuda dəghshiga ard iin təɗvad
Tləkatəga, maay dlaɓ kəɗla haipahatər təghər kə
iitər biya. Vələkəməndvələg nə Daadamazhigəl kə
dəghshiga ɓa tləra ɓadla ndzəgana uudaha ard iina.
20 Mbakyarvadkwaha kəm dlakulva gyi ya tləkətəg
nəmnda, mandki ba Daadamazhigəl də ghəraan wa
taaghai təɗvad kəmnda. Ma ɗaaga Tləkatəga, kəm
ghaala kuurama ɓadlamvaɓadləg də Daadamazhigəla
am nal kə tsaghwaɱaana, lii ɓa tləghum də iin
biya. **21** Tapghanabi nə Tləkatəg kə ɓa haip biya,
mbakyarvad kəmyamma nadalnəg nə Daadamazhigəl
kə Tləkatəg band dadda haipa. Təɗvad kwan kə ɗuul,
wa kiiyam da tləkəna kə jiira ma ɗaaga Tləkatəg vak
Daadamazhigəla.

6 Ma huda tləri bagamnd nēmd ǝmtad dǝ Daadamazhigǝla, kǝm ghalakuuramǝn tlamkǝnatlǝg kǝ herǝrra Daadamazhǝgǝlna, duuwamarsbi nal ba gyagyan biya. **2** Cinngamcing kǝ dǝgiti aa taag nǝ, Daadamazhigǝla, amaa, “Sǝghǝv ban sarta kwa bagankur nai kǝ herǝrra, cinngankurana cinnga. Sǝghǝv ba sarta katǝga, mǝlankurumǝlǝga.” Cinngamcing! kwan sarta kwam da caaug nǝ uuram kǝ herǝrra Daadamazhigǝla, hiinan nǝ faciya katǝga! **3** Nǝyamalbi kǝ duula mbǝdǝg aandzu kǝ war biya, adaba haika tlǝkǝna duula ghudǝkiiyamas ǝlbǝg tǝghǝr kǝ tlamiiyama. **4** Dlakulvakwaha, badǝm nǝ dǝgiti kiiym bag nǝ miiyama, bagyamǝga mbakyarvad kiiyam mardan takiya kiiym lii ba tlǝra Daadamazhigǝla. Kiiyam bagan dǝ fa ǝrvǝdmahuda, ard huǝa dladǝ, mbahǝlla, ard dladǝ ndzǝgana. **5** Kalakǝmndakalǝg nǝ uuda, ar bǝlkǝmdǝm dama guda bǝrfina, dlabǝ ar fakǝmdǝt nǝ uud kǝ vavǝrra ma sarta ciiga hǝnkala, bagamndaǝg kǝ tlǝr kwa juujig kǝ ndzǝdamnda, hǝnamndu bi kǝ haar biya dlabǝ famndu bi kǝ kaff biya. **6** Tǝdvad hǝnkalamnd kwa cacuwana, ard sǝrgasǝrgamnda, ard fa ǝrvǝdmahudǝmnda ard taa jiira, maramnda marǝg taakiya kǝm lii ba tlǝra Daadamazhigǝl tǝdvad shǝdkwa cacuwana cacuwana, ard waiyakǝvamnda ba jijjiira, **7** Ard ǝlbǝgamnda kwa ba jijjiira, ard ndzǝda Daadamazhigǝla. Kǝm mǝng dǝ jiira kwa iin wa band dǝgdǝva kwa kiiyam hǝkyǝg nǝ miiyam ma dǝva kaffa ard dǝva ghyǝǝa. **8** Fakǝmndarǝfǝg nǝ uuda, dlabǝ vǝlakǝmnd vǝlǝg nǝ uud kǝ dladǝ, dlǝbakǝmdǝt dlǝbǝg nǝ uuda, dlabǝ bazdakǝmnda badzǝg nǝ uud kǝ daaga. Nakǝmdadalnǝg nǝ uud kǝ lii taa fiida, bakǝvakwaha kǝm taa ba jiir nǝmnda. **9** Mandki sǝrkǝmnd bi nǝ uud biya, tambar sǝrkǝmndsǝrǝg nǝ uuda ba vaivaiya, Mandki kǝm ba tǝ duula ǝmtsǝga, iin wan kwana kǝm bad shifǝga. Ar vǝlkǝmnd dladǝ, bakǝvakwaha ciibakǝmndabi nǝ uudi, **10** Ma huda dladǝn vǝlakǝmnd nǝ uudna, fakǝmnda ba hwadaaga. Aandzu ba kǝm maay dǝ dǝgit biya, bakǝvakwaha tlamǝnatlǝg nǝ uudah badyǝk kǝ hyahǝr tǝdvad kǝmnda. Mandki kǝm maay aandzu ndau biya, mbats badǝm nǝ dǝgita ba dǝgamnda. **11** Kuuram uudaha Korintiyaha, shǝbamndkurvabi aandzu ndauw biya, dlabǝ maramndadamarǝg nǝmnd taakiya kǝm waikurwaiga ba vaivaiya. **12** Au kǝmnd wa duuwamndkurars duuga, abi kuuram wa haiyamanthi dǝ kǝmnd ma ǝrvǝdmahudǝru biya. **13** ǝn taagkur kwan naiya band kwa taagtǝr nǝ Daad kǝ ǝlbǝg kǝ

zarhaana, kuuram ndakwani am markǝmndadan kǝ waiyakǝvaruwa. **14** Hadǝmbi kǝ ghǝr dǝ uudahi kwar maay gata Yaazhǝgǝl biya. ǝndzǝgandzǝg nǝ uuda jiirjiir ba lapi dǝ dadda ba kǝlandǝrra? Nii auwa dzǝtǝrǝm paraka ard gurtli? **15** Tsaghwa shatanah nǝ Tlǝkatǝga? Nii auwa dzǝtǝrǝm lii gata Yesu ard lii maay gata Yesu biyi? **16** Auwa dzǝtǝrǝm vǝgya Daadamazhigǝla ard hǝnyaha ba ghǝlli? Kǝm vǝgya Daadamazhigǝl nǝmd kwa dǝ shifǝga. Band kwa tagaa nǝ Daadamazhigǝl taaki, “ǝn da ndzǝgan ǝmtad dǝ iitǝra, ǝn gwaiva miitǝra. ǝn nal dlabǝ kǝ Daadamazhǝgǝlatǝrra, ar nal dlabǝ nǝ iitǝr kǝ uudahara. **17** Mbakyarvad kwaha asamasagal ma lii ar maay gata Yesu biya, wahamzhawahǝg kǝ ghǝraru dǝ iitǝra, am nǝ Yaazhǝgǝla. Hadǝmbi kǝ ghǝraru dǝgiti kwa maay cacuwana cacuwan biya, ǝn da haikurǝt tǝdvad kwan naiya am nǝ Daadamazhigǝla. **18** ǝn da nǝg kǝ Daadaruwa, kuuram dlabǝ am nal kǝ zarhahar ghwalvaha ard ǝnghwasaha. Am nǝ Yaazhǝgǝl kwad ndzǝd badǝmma.”

7 Takiiyamatǝg tsau nǝ uud kǝ langyiya dǝgitahan badǝm zaraabahara, mbakyarvad kwaha aandz ba cuwadad nǝ vǝghamiiyama ard ǝrvǝdmahudǝmiiyam haik ba haip kǝskǝmyama. Kiiyam nal dlabǝ ba caccuwanacaccuwana ma gǝdza Daadamazhigǝla. **2** Haiyamanthaig dǝ kǝmnd ma ǝrvǝdmahudǝruwa. Bagamndarabi kǝ haip aandzu kǝ war biya, badzamdarabi dlabǝ kǝ ǝrvǝdmahudǝ aandzu kǝ war biya, dlabǝ zamndubi aandzu dǝga war biya. **3** Na fǝkura haip naiya kwakyarvad na tagda kwah biya, band kwa taggankurda naiy taakiya, maay nǝ dǝgiti da tagkuratagw dǝ waiyakǝvǝmnd biya, aandzu kǝm ǝmtsǝamtsana aandzu kǝm dǝ shifǝga. **4** Haiyankurǝthaig ba vaivaiya, ǝn tsa kushǝgh dlabǝ dǝ kuurama. ǝrvǝdmahudǝra ba panahnah ba vaivaiya. Aandzu ba kǝm huǝa dladǝ, ǝrvǝdmahudǝra ba dzaiya. **5** Aandzu ba sarti damdaghan nǝmnd damma haaya Makidoniya, diiyamndubi kǝ kudǝgg biya. Aandzu kǝm takwara ba dladǝ, tǝ balabala ndakwani pǝkya ghaiyamnd nǝ uuda, ma huda kǝssa gǝgzǝtgǝdzǝg nǝ ǝrvǝdmahudǝmnda. **6** Daadamazhǝgǝli kwa fǝgara ndzǝd kǝ daddakwa gǝdzǝga, fakǝmndǝfǝg kǝ ndzǝd dǝ sagauwa Titusa. **7** Kwakyarvad sagauwa Titus kalti bi wa fakǝmnda hwadǝg biya, ǝlbǝgahi tagakǝmnd nǝ iin kǝ duula kwa famarna nǝ uuram kǝ ndzǝda. Tagakǝmndtag dlabǝ kǝ duuli am na nǝghǝkwa nǝ

uurama ba vaivaiya, ard duuli badzamdadda nē uuram tēghēr kē dēgiti dēzghardzēga, ard kwa bagam nē uuram kē kēla ndzēdaru kē tlahēgus ēlga. Kwan wa fēghwa kē cinnga ēmtakēr ba vaivaiya. **8** Aandzu ba badzakurdabadzēg nē wakiitar kē ērvēdmahuda, njikwa biya. Ndza badzanda badzēg kē ērvēdmahuda ma sarkwa ndza wura adaba sēranasērgē taaki ndza tapghant tapēg nē wakiitar kē ērvēdmahudarūwa, aandzu ba dēga sart ēnkyēkwaha. **9** Ndakwana ēn hwadāaga, aandzu ba cōnnganubi kēmtakēra kwa badzankurdanai kē ērvēdmahud biya, adaba badzēga ērvēdmahudarū wa fakura pēlla ghēra am badlēna kē hēnkalarūwa. Badzēga ērvēdmahudarūwa hulfa kwa naag nē Daadamazhigēla, mbakyarvad kwaha bagamndkurabi kē haip tēghēr kē dēgiti bagamndkura nēmnd biya. **10** Adaba badzēga ērvēdmahudi kwa hulfa dēga Daadamazhigēla wa fēgaraa pēlaghēr kē uuda, gwiiyan davak Daadamazhigēla, da tlēkēna ēndkwah kē katēga. Dlabā maay nē taaki“ma sēranasērgē” mavakai biya. Adaba badzēga ērvēdmahudi sēgarda nē uudan kē ghēraana, saa dē ēmtsēga. **11** Zharamzharēg kē dēgiti aa sēkurda nē badzēga ērvēdmahud hulfa kwa naag Daadamazhigēl dama kuurama. Fakuraafēg kē panahnaha bagana, ard mara taaki bagama bi kē dēgit kalkal biya. Fakuurafēg kē ngudā ērvēdmahuda, dlabā gēdzamētēgēdzēga. Fakurafēg kē 6a fantara, dlabā bagama6ag kē tlēra. Fakurafēg am badlēvan da caauwa kiifā ndaiga kwa kalkalana. ēlbēg tēghēr kē kwan kē dēgita, bak jijiira aandzu tē kwar kē duula maramdamarg nē uuram taakiya am maay dē haip biya. **12** Ma sarta kwa viindananai kē kwah kē wakita, ndza maay lambar dē uudi kwa 6aga haip biya, aandzu ma daddakwa bagēvara nē haipa. Dlakulvan wana viindkuranai kiyava markurdan ba da palla pal taaakiya sērgasērg nē Daadamazhigēl haiyamanthaig dē kēmnda ba vaivaiya. **13** Kwakyarvad kwan wa tlamkēna nēmnd kē ndzēd ma ērvīdmahudāmnda. Maay ba nē tlēkēna ndzēd ma ērvīdmahudāmnd biya, bakēvakwaha kēm fēgara ba hwadag ba vaivaiya adaba hulfa hwadagēn mavakai nē Titus na, mbakyarvad badēmmaruwa mēlamarumēlōg dē tlēkēna ndzēd ma ēlbēgaha. **14** Aandzu ba taganartag nai taakiya ēn tsa kushēg dē kuurama, da nēmbi damma zhēru biya. Band kwa tagamndkurnēmnd kē dēgitah badēm bak jijiira, bandkwah dlab tsa kushēghamnd dē kuurama nalnēg bak jirjir tēvuukwa Titusa. **15** Waiyakēvōn kwa bagkur nē Titus na, fēgara bad fēg ba vaivaiya

akwama dzamghanadzamēg kwa famaara nē uuram nē uuram badēmma, ard hulf hēnkali maramarda nē uuram ma sarta kwa caawama nē uurama. **16** ēn hwadag ndakwana mbakyarvad haiyananthaig dē kuurama bak jirjiira.

8 Ndakwan ci Zaraabaharra, kēm naagan am sēran kē dēgiti bagaa nē herērra Daadamazhigēl ma dlamakēlaaa lii gatēga kwar ma makidoniya. **2** Adaba hu6aruuhubēg kē dlad ba vaivai mbakyarvad dladēn darēm nē iitēr da mavakaina, bakēvakwaha dyēkēra hwadaagatēra fatērafēg kē 6a tlēra herērra kē mēltēru kē kyalmaha, aandzu ar bamma talagēraatēra. **3** Fandēghērtfēg nai taakiya araa vōlda ba kalkala ndzēdaatēra juujig kwa nahava. Vēlardavēlōg bad haiga ghēratēra, favtēra dē ndzēd biya. **4** Ghalarkēmnd ghalēga ma kēma vēltēr kē duula 6a tlēra mēltēru kē uudaha, adaba iitēr ndakwani mara dēm damma lii mēltēru kē lii gatēga kwar ghyēba Yahuda. **5** Vēlardavēlōg juujig ba kē dēgiti tlatlamnd nēmnda. Adaba vēlardavēlōg kē ghēratēr ba ma zungwēr kē Yaazhēgēla, ar vōldan dlab kē ghēraatēr kēskēmnda, band kwa naag nē Daadamazhigēla. **6** Nēghamnda ba nēmnd ēndkwaha, kaa ghala Titus kēskēmnd ma zaavuuk dē tlēra dzaha dēgitahi ndzahavanta, adaba iin wa fēghazhafēga. **7** Aandzu bamma kwar kē dēgita, ba kuuram wa tēvuukwa, aandzu tē fadghēr ma Tlēkatēga, aandzu ba tē taa ēlbēga, ma sērga dēga jirjiira, ma tē na 6a tlēra, ard waiyakēvōri am bagkēmnd nē uurama. Mbakyarvad kwaha zamzēg kē vuuk dē 6a tlēra vēlōg naaga ghēra. **8** Na fēkuraa barari bi naiya, ēn markur duuli 6agar nē kyalmah kē tlēra mēlagaru kē uudaha. Kwan wa da marda waiyakēvi am dē vakai nē uurama. **9** Adaba am sērgasērgē kē herērra Yaazhēgēl Yesu Tlēkatēga. Aandzu ba dadda hyahēr nē iina, bakēvakwaha nadalnēg kē ghēraan kē talaga mbakyarvad kē uurama, adaba tēdvad talagērana, am da tlēkēnatlōg nē uuram kē dēgit badēm tēvuukwa Daadamazhigēla. **10** Sawariyi ēn vēlkurnaiya, ēn taaakiya, 6aga6ag kē maraw am ghyēnngna kē dēgiti famarzha nē uuram ma viigēn kwa daal na, kwakyarvad vēlamndavēlōg kalti biya, ēndkwah biya, adaba am naagan kē bagana. **11** Ghyēnngamna ghyēnng ci kē tlērēn famarzha nē uuram bad ērvēdmahud pallna, 6agam6ag ba kēla ndzēdaaruwa. **12** Akwamam dē ērvēdmahuda vōlgaana, da ciingan nē Daadamazhigēl kēmtakēra valgaanaruwa, akwama vēlamndavēlōg

kalkala ndzɔdaaruwa. Naa bi nɔ Daadamazhigɛl kɛ ɓa dɛgiti kwa dɛtbi nɔ ndzɔdaaru dat vakaiy biya. **13** Kwakyarvad ɛn vɛltɛr kɛ dɛgit tsaftsaf kɛ kyalmaɓa, tɛhalakwaha ɛn fɛkura kɛ dɛgit dɛmdɛm biya. **14** Kwakyarvad taguvnan nɛ tlɛriin ba kalkal band kwa nahava, mɛlamtɛrumɛlɛg ba ndkwana adaba am dɛ duula mɛltɛrumɛlɛg. Kuuram dlaɓa ar da mɛlkurumɛlɛg ma sarta kwa da maay nɛ dɛgit vakaru biya, iitɛr dlaɓa ar da mɛlkuru, sarti ma da mɛng nɛ dɛgit vakatɛra. Tɛdvad kwah wa da ba kalkal nɛ ndzɛgana. **15** Bandkwa viindaviindan ma kakadɛ Daadamazhigɛl taaki, “Daadakwa dzagant ba dyɛka, da jɛguubi kɛ ndzɔda biya, Daadakwa dzagant ba ɛnkyɛkwaha, hɛtsal bi kɛ iin biya.” **16** Kɛm tagar uus kɛ Daadamazhigɛl kwa fɛghara kɛ Titus kɛ ɓa tlɛra mɛlgaru kɛ uudah, bandkwa naag naiya. **17** Kwakyarvad ghalgamnd bi wa fɛghara kɛ dagau da vakaru biya, adaba naha ba wur nɛ iin kɛ da vakaruwa. **18** Wa ɓɛlamndantɓɛlɛg baz zɛraabamiiyam ɛmtad dɛ iina, kwa daal nɛ daagan vaka taa ɛlbɛg maraw kɛ dlamakɛlaaa lii gatɛg badɛmma. **19** Maay waha ndakwani, kɛshgakɛsɛg nɛ dlamakɛlaaa lii gata kɛ iina ma dahadagal ɛmtad dɛ kɛmndɛ da vaka ɓatlɛra herɛrra kwa kɛm ɓag nɛmnd mbakyarvad galla Yaazhɛgɛla, dlaɓa kiyava mardamarɛg taakiya kɛm mɛng dɛ ɛrvɛdmahudɛ mɛltɛru kɛ uudaha. **20** Kɛm gɛdza dɛgiti da tagav tɛ kɛmnd tɛghɛr kɛ duuli kɛmndɛ tagw nɛmnd dɛ dɛgitahi dzahavant dɛ haiga ghɛra. **21** Naagamndɛ kɛm ɓaga kɛ dɛgit marawa, kwakyarvad tɛvuukwa Yaazhɛgɛl pall biya, baz tɛvuukwa uudaha. **22** ɓɛlamndantɓɛlɛg kɛ zɛrabamiiyam ɛmtad dɛ iitɛra, kwa shɛg ba dyɛk kɛm ba fishɛgaana dlaɓa famndɛghɛrtfɛg dɛ iin tɛghɛr kɛ dɛgitah shah-shaha. Ndawana gwiiya fɛgharafɛg kɛ mɛlkurumɛlɛg mbakyarvad haiyakurɛrhaig dɛ kuurama. **23** Dзамamnadзамɛg taakiya Titusa tsagwa ɓa tlɛrarra, baz iina baz kaiya kɛm ɓa tlɛr mbakyarvad kuurama. Kyalma zaraabahamiiyami kwar ɛmtad dɛ iina, ɓɛlatɛrɛt nɛ dlamakɛlaaa lii gata Yesu, tlɛraatɛra fɛgara ba galaa Tlɛkatɛga. **24** Maramtɛrdamarɛg kɛ uudaha kɛ hulfa waiyakɛvɛn ɓagamtɛra nɛ uuramana. Ar da cinngacinng nɛ dlamakɛlaaa lii gata Yesu kwa ɓɛlatɛrɛrɓɛlɛg kɛ dɛgiti ɓagamtɛra nɛ uurama, kwan wa da martɛrdamarɛg taakiya tsa kushɛghamnd dɛ kuurama mbats bak jiiiriira.

9 Maay nɛ tlɛra viindkur wakit kɛskai tɛghɛr kɛ mɛltɛru kɛ yaa dadda gatɛg biya. **2** Adɛba ɛn sɛrgasɛrɛg nai am naagan kɛ mɛlgaru kɛ uuda, baz tsa kushɛgh kɛskai vak kɛ uudaha makidoniya tɛghɛr kwana. ɛn tagtɛrtag taakiya kɛ uuram uudaha Akaya ɓadlɛvɛadlɛg bamma viigɛn kwa dalna. Hulfa fa ndzɛdɛn maramndɛ nɛ uurama iin wa fatɛrafɛg kɛ ghɛravatlɛr kɛ fa ndzɛda. **3** Ndakwan ciya, wan ɓɛlgan kɛ uudahaan zaraabaharra, adɛba haik kɛ nɛg nɛ tsa kushɛghamnd dɛ kuuram kɛ dɛga bandza. ɛn naagan an ndzan ba ɓadlɛadlana, band kwa tagankur nai wurra taaki am ndzana. **4** Mbakyarvad kwaha akwama da sarɛvsɛg ɛmtad dɛ kyalma lii gatɛga kwar ma Makidoniya, ɛn naay ar tlɛkuuran ba kwal dzahgant dɛgit biya. Akwama dzɛghardzɛg ɛndkwana, ɛm da ciinga zharuwa mbakyarvad dyakɛra tsa kushɛghɛn ɛn tsɛg nai dɛ kuurama, ba kai pal bi wam da tsɛgwi nɛ uuram kɛ zhɛru biya, baz kɛ uurama. **5** Mbakyarvad kwaha, maa ɓagaɓag kɛ maraw ɛn ghalu kɛ Zараabahɛn mara sɛv saa vakaru lakwti ɛn da dagau naiya, mbakyarvad mara dzahant kɛ dɛgitahaan tama nɛ uuram kɛ langyi vɛlgaana, adaba ma tlɛvaran dzahadzahana. Kwan wa da mardamarɛg taakiya vɛlamndɛ bad naaga ghɛraruwa, faakuura dɛ ndzɛd nɛ uud biya. **6** Dзамam-nadзамɛga, daddakwa riiga hulɛ ɛnkyɛkwaha, da tlɛkɛna ba ɛnkykwah kɛ dɛgita ma guuha, kiyava daddakwa riiga hulɛ ba dyɛkka, da tlɛkɛnatlɛg kɛ dɛgit ma guuh ba dyɛkka. **7** Ma bawara aa vɛldavɛlɛg band kwa haigant nɛ iina, dɛ badzɛga ɛrvɛdmahudɛ biya dɛ barari biya, adaba naa daddakwa vɛlda bad hudɛ pal nɛ Daadamazhigɛla. **8** Da vɛlkurvɛlɛg nɛ Daadamazhigɛl kɛ bark ba kwa juujig kɛ dɛgiti am naag nɛ uurama, adaba aandzu ba hɛra am tlɛkɛna kɛ dɛgiti am naad nɛ uuram badɛmma, baz kwa juujig kwaha, kiyava ɓa dɛga herɛrr kɛskuurama. **9** Bandkwa viindaviindan ma kakadɛ Daadamazhigɛl taakiya, “Vɛltɛrvɛlɛg kɛ dɛgit kɛ talagaha. Jirjiira aandz ba tangw damma Zɛrazɛra.” (aiɛn g165) **10** Ba Daadamazhigɛl wa vɛlga hulfa riig kɛ dadda riiga, vɛlar dlab kɛ dɛg zɛga. Mbakyarvad kwaha da vɛlkurvɛlɛg nɛ Daadamazhigɛl kɛ hulfa riiga, iin dlaɓ wa da fɛgara hulɛ kɛ ghubarga. Tɛdvad kwah wa da fɛgara nɛ iin kɛ bark tɛghɛr kɛ dɛgiti amaa vɛlda nɛ uurama dɛ haiga ghɛra kiyav ɓa dɛga herɛrra. **11** Aandzu ba hɛrra da fɛkurafɛg kɛ bark ma dɛgiti am da ɓag nɛ uuram kiyava vɛlgan kɛskurama dɛ haiga ghɛra ba kɛlahɛnga. Ar da tagar ɛndkwah nɛ

uudah ba dyək kə uus kə Daadamazhigəl mbakyarvad gyagyaan kwam da veltər nə uuram tədvd kəmnda. **12** Adaba tləra herərrən am bag nə uuram kiyava pəlla puuta yaa dadda gatəg kalti biya, gwiya ba fəgaraa tagar uus badyak dyak kə Daadamazhigəla. **13** Mbakyarvad tlərahi kwam bag nə uurama, ar da galgan nə uudah ba dyəka kə Daadamazhigəl mbakyarvad fəgarafəgaruwa kwa gwiya təhala kwa caawamanuuram kə əlbəg marawa Tləkatəga, dlaḃa mbakyarvad kwa məlamtəru nə uuram kə iitəra ard kyalma uudaha badəmma. **14** Ar da dzəkurdzug nə iitər kə zhəgəla, dlaḃa ar da dzamkurdzaməməg ma ərvədmahudaatər mbakyarvad herərr kwa juujig kə taga kwa bagakura nə Daadamazhigəla. **15** Tagiiyamartag kə uus kə Daadamazhigəl mbakyarvad gyagyanən vəla kiiyam nə iin, gyagyan kwa juujig kə taga.

10 Ba kai Bulus də ghərara, ən ghalakurama, kwa daakwa nə uud, “Daddakwa də hənkalə” akwaman əmtəd də kuurama, akwama ən maay əmtəd də kuuram biya “Ən daddakwa mbəgar kə uuda” ma barka kalaliya ard hənkalə Tləkatəga, **2** Ən ghalakuurama, famwabi ən mbukurəs akwama da danəvdəg da vakaru biya, adaba ən sərgasərag ən da mbətərasmbəg kə lii taaki dəgiti kəm bag nəmnda, ba dəga duniya. **3** Aandzu ba kəm ḃa ndzəgan ma duniya, ghwavi kəm bag nəmnda dəga duni biya. **4** Adaba kadlanga ghwavamnda dəga duniya biya, dəga ndzədə Daadamazhigəla. Kəm dlag tədvd iitər nəmnd kə vakavakahi də ndzədə kwa ndzaməg nə tləghumaha kə dəga fiidfiida. **5** Kəm zaafir təghər kə lii ḃala gəjuuwa, kəm dlagan aandzu kwar kə dəgiti da tsəgarva sərga Daadamazhigəla, kəm gwiidan dlaḃ aandzu hulfa kwar kə dzamaghər da tə ḃa kwatənəhəra ard fəgara kə Tləkatəga. **6** Badlamvəbadləg nəmnd kəm vəla kə kiifə ndaig kə daddakwa lawaləg kə fəgaara kə Tləkatəga, akwama ba am fəgarafəga. **7** Zharamzharəg kə dəgiti bat ḃalaḃala! akwama tagaatag nə uudan taaki dəga tləkatəg nə iina, aa gwiya dzaməg nə uudanən kə ghəra, da nəghəgakanəghəg nə iin taakiya ba kəmnd ndakwani kəm dəga tləkatəga. **8** Aandzu ba mana tsa kushəgh də ndzədən kwa vələkəmnd nə Yaazhəgəl kiyava fəkura ndzədə, kwakyarvad gulkura nə uud biya, ən da dəgəmbi dama zhəru mbakyarvad tlərar biya. **9** Tlatlambi taaki ən na vəkur tlatlau nai ma wakiitahar biya. **10** Adaba tagav taakiya, “Wakiitaha Bulusa ba

dladladana ard ndzədə, akwama ba iin də ghəran wa vakamiiyama, maay nə iin taaghəi də ndzəd biya, dlaḃa əlbəgahaana tlaḃi kə dəgiti biya.” **11** Barari hulfa kwan kə uudaha ar səran taakiya maay nə gərgər ma taataka dəgiti viindamnda nəmnd ma wakiitamnda akwama kəm maay vakwani, ar də dəgiti kəm da bag nəmnd akwama kəm əmtəd də kuurama. **12** Kəm war nəmndi! tlamdalbi nəmnd kə gəra ghəramnd də uudahi kwa ma zhərg nə iitəra jarujig aandzu ma bawara. Kwan kə uudaha ar kura ghəraatər də zaraabahatəra, ar na səraakan kə gərgər mataatakətəra, ar dlagaha nliitəra! **13** Kəm maay tsa kushəgh kwa juujig kə ndzəd biya, bamma kəm ghachan bat ghala dəgiti aa ghutəkəmnda nə Daadamazhigəla, kwa ndzakiiyamət baz kuurama. **14** Abi baz kuuram ndakwani am ba ma ghaali kwa ghudgwi nə Daadamazhigəla, mbakyarvad kwaha dzəvanai kə ghala guh kwakyarvad na dəgal da vakaru da taa əlbəg marawa Tləkatəg biya. **15** Tsa kushəghamnda juubi kwa nahav biya, tapghantbi dlaḃ kə tləra kyalmaḃ biya. Adaba kəm də fantar taakiya fadghəraruwa da fəgara bad fəga, tədvd kwah nə vaka ḃa tləramnd ma kə uurama fəgara bad fəg ba vaivaiya, **16** Kəm da taagan kə əlbəg maraw ma kwatlərn kə kəsah kwa təvuukwaruwa, ba kwal gata daag vaka ḃa tləri ḃaga nə uudan tə vakavaki favan nə iin biya. **17** Bandkwa viindaviindan ma kakadə Daadamazhigəl taakiya, “Badəm nə daddakwa tsa kushəgha, aa tsatsəg kə kushəgh də Yaazhəgəla.” **18** Daddakwa dləba ghəran bi wa haivanthaig də iin biya, bamma daddakwa dləbgant nə Yaazhəgəla.

11 Am da fa ba ərvədmahud də kaiya, aandzu ba məng zər dlaghər vakara. Famaḃəg kə ərvədmahud də kaiya! **2** Ən səlga mbakyarvad kuurama, də hulfa səlga waiyakəva kwa bag nə Daadamzhəgəl təghər kəskuurama. Am band ghuul cacuwanacacuwan kwa tavara langyi kəsgan kə zhiila ba pal ba nə iina, iin Tləkatəga. **3** Ən gədzəg naiya aa nalbi band kwa dzəghaar də Hauwa, da dzaar də kuuram biya. Valadavaləg nə ghavala bad dyəmdyəməraana ḃagaḃag kə haipa. Am band kwah nə uurama, nəgalnəg nə dzamaghəraru kə dəga jirər biya, tədvd kwaha, am vəldabi kə ghəraru bak jirjir kə Tləkatəg biya. **4** Adaba am haigant ba wats də lii səgəv da vakaruwa. Haiyamanthaig də əlbəgahi ar tagkur nə iitər təghər kə Yesu, aandzu ba shah də kwa tsagamndkuuru nəmnda kə əlbəg marawana. Haiyamanthaig dlaḃ

də hulfa shədkwi tagarkur nə iitəra, bakəvakwaha kwan kə shədkwa shidkwa cacuwanacacuwani bi wa caawama nə uur biya. Haiyamanthaig dlab də hulfa əlbəg marawatəra, aandzu ba shah də kwa caawama nə uuram vakamnda. **5** Manzharg naiya jarkwarabi nə lii am tagtər nə uuram taaki “Ar dlakulva gyiyah Yesu” də dəgit biya. **6** Aandzu ba tsaghwad bi nə uud kə taaghai biya, bakəvakwah ən sərgasəreg kə dəgita. Maramndkurdamarg nəmd kwan aandzu tə kwar kə duula. **7** Tagankuratag nai kə əlbəg marawa Daadamazhigəl ba gyagyana. Nanenanənəg nai kə ghərarra, kiyava fəkuraraan nə uuda. Baganabag kə haip ciya? **8** Nalnəg mandki na pərdigu kwaḅ vak kyalma dlamakəlaa lii gatəga kwakyarvad ən bakura kə tləra. **9** Ma sartən ndzan ba əmtəd də kuurama, nahanahəg nai kə kwaḅa, bakəvakwaha ndavankur biya, adaba sarwadəvsəg nə zaraabahamiyam kwa sarəv ma Makidunkiya kə dəgiti ən naag nai badəmma. Fankuraabi nai ma saktakwahiin biya, dlabə ən da zaa ba vuukw bandkwana. **10** Kwakarvad jiira Tləkatəga kwa ma kaiya, maay wa tsəkwavatsəg badəm ma haaya Akaya kə taaki duuwardug kə tsa kushəgh biya. **11** Aujibəg kəskai ən taa kwani? Mbakyarvad ən maay waiyakurami ciya? Sərgasərg nə Daadamazhigəl taaaki ən waikurwaiga. **12** Ən zaa ba vuuk nai də duuwa kwaḅi kwam da məlgwad nə uurama, mbakyarvad ən tsətərva kə “Dlakulvaha gyiyi Yesu kwa dyəkdyəkən” kə duula tsa kushəgh taakiya, ar 6a tlər ba kalkal də kəmda. **13** Hulfa kwan kə uudaha ar dlakulva gyiyi Yesu aa jiirjiir biya, lii 6a tləra fiida. Ar na ghəraatər band dlakulva gyiyi Tləkatəga. **14** Dəga jappər biya, adaba shatanah də ghəraan ndakwani naa ghəraan band zərbələg paraka. **15** Mbakyarvad kwaha, dəga jappər bi akwama nardalnəg nə lii bagar tlər kə Shtanah kə ghəraatər band lii 6a tləra jiirjiira. Təhala ghyənnga duniya ar da cauwa dəgshəgatər ba kalkal də tləraatəra. **16** Ən gwiiya ba tagan naiya, aa tlatl bi nə uudan taakiya ən dlag biya. Akwmam tlatləgan band kwaha, aciya, haiyamanthaig də kai band dadda dlag, adaba kai ndakwani ən tləkəna kəda tsa kusəgha. **17** Hulfa tsakushəghən ən tsəg naiyna, kwakyarvad tagaa nə Yaazhigəl əndkwah biya. A'a, ma kwanən kə əlbəga ən tsakushəgh band dlaaga. **18** Adaba mənəg nə lii tsakushəgh band kwa bag nə uudaha duniya, ba kai ndakwani ən bəgan band kwaha. **19** Am ba dyəmdyəm nə uuram ba vaivaiya, baz hwaḅag kəskuurama am bəsha dəgiti bagkur nə dlaagaha! **20**

Adaba ma fakuraafəg nə uud kə 6a kwatənəhəra, am ba bəshəgana, aandzu pərkurva dəga ruuwa, ma markura ndzəda, ma bəlkura mahəpəngw ma hudvəga. **21** Ən cinnga zhəruw nai kə taaki mbakyarvad maira ndzədamnd wa bagamnda bi kə kwanahaan kə dəgitah biya! Akwama mənəg nə daddakwa fa ndzəda tsa kushəgh də dəgiti tləna, ba kai ndakwana ən fəgaan kə ndzəd bandkwaha. Ən tag band dlag naiy kə ghaiya vakwana! **22** Akwamaa lbraniyah nə iitəra, kai ndakwani bandkwaha. Akwamar kudəga Ibrahim nə iitəra, ba kai ndalwani bandkwaha. Akwamar Isra ilah nə iitəra, ba kai ndakwani bandkwaha. **23** Akwama ar lii batləra Tləkatəg nə iitəra, jantərarajig naiya! ən taa ghaiya mandki nanalnəg kə valaaga! abi jantərarajig naiy də tlər ba vaivaiya, danaghədəg damma guda bərfina, huḅanuhuḅəg kə tsəgga ba dyəkdyəka, shəg badyək kəskai kə ngədləga tə duula əmtsəga. **24** Shəg dlabə kə Yahudah kalkwakaləg də kiiḅ kulhəkərd taar vaslambada. **25** Shəg həkərd kalkwakaləg nə Rumaha də kiiḅa. Tapavnatapəg dlab dawalkwadawaləg nə uud da akura shəg palla. Shəg həkərd kə pərayuwa caabəg ən bama vakaiya. Tapannatapəg dlab kə hənnga baz vanng bama dəlvə, lakwti səkwadasəg nə uuda. **26** Ma dahadagali bəgan naiya fərtanafərtəg kəmtsəg ma zaagha, dlabə fərtanatərtəg kəmtsəg ma dəva gwardaaha. Fərtanafərtəg kəmtsəg ma dəva zaraabahar Yahudaha, dlabə fərtanafərtəg ma dəva lii kwar yahudah biya. Fərtanafərtəg kəmtsəg ma kəssah dyəka, fərtanafərtəg kəmtsəg ma təghala, fərtanafərtəg kəmtsəg ma dəlvə, fərtanafərtəg dlab kəmtsəg ma dəva zaraabah fiidfiida. **27** Baganabag kə tləra, tlakwatləg dladə, hənnanubi kə haar maraw biya, bəshanubəshəg kə waiya ard andəla. Shəg ba dyəkka ən tləkənabi kə kaff biya, tlakwatləg nə akwəhya, pəlgwəvapələg nə sədav ən da fəg nai biya. **28** Maay ba nə kyalma dəgitahi shah shah biya, ba kəlahənnga ən kəsa dladə faahyəmi tə yaa daddaha gatəg badəmma. **29** Akwama mənəg nə daddakwa hətsəlhətsəga, mandki kai wa hətsəgalhətsəga, akwama mənəg nə daddakwa dəgəm damma haipa, fəgwafəg kə badza ərvədmahud ba vaivaiya. **30** Akwama nalnəg ba jiirjiir kəskai tsakushəgha, ən tsakushəgh də dəgitahi kwa mara hətsəgalhətsəgara. **31** Sərgasərg nə Daadamazhigəl taaki fiidbi wan tag naiya, kwa iin Daadamazhigəla, dlabə Daada Yaazhəgəl Yesu Tləkatəga. Aa ndzandəg bark təghər kə iina ba tangw damma zərazəra! (aiōn g165) **32** Ma sarta kwa ndzan ma Dimashku naiya, faafəg

nə gwammna kwa miizhangil kə tləkəsa Aretas kə uuda tuuk kə ghaiya guda kəs dyəkka Dimashku kiyava viiya kaiya. **33** Sarkwada nə tsaghwahar ma alghwa tə ghəra dəlga kəssiina, ngədlanarva əndkwaha.

12 Aandzu ba da maay nə tləran biya, barari kəskai tsakushəgha. Bandkwannən, ən zaavuuk də taa taa əlbəgh təghər kə dəgitahi marghwada nə Yaazhəgəl Yesu Tləkatəg ma sənnga ard ba ghwəm də gyiia. **2** Ən sərgasərg kə uuda nə iina kwa viigan kəlawatar uufad hiinanna, kəsavantkəsəg dagat damma ghərazhigəla dəga həkərdə tədvad ndzədə Tləkatəga, mbatak ma ndzəgana vəgha, mbatak ma ndzəgana vəgh biya, ən sərga biya, sərga ba nə Daadamazhigəl palla. **3** Ən ba sərgasərg dləb kə uuda nə iina, kwa kəsavantkəsəg dagat damma ghərazhigəla dəga həkərdəna, mbatak ba maa ndzəgana vəgh nə iina, mbatak ma ndzəgana vəgh biya, ən sərga biya, sərga ba nə Daadamazhigəl palla. **4** Cinnghacinng kə kyalma dəgitahi vakwah kwa da tagəvda biya, hulfa kwa tagdəbi nə uuda dəgshəg kə əlbəg təghər biya. **5** Ən tsəgan nai kə kushəgh də uudana, ən tsəgabi kə kushəgh də ghərar biya, bamma təghər kə dəgitahi kwa mara hətsəgalhətsəgara. **6** Akwaman naagan kə tsakushəgha, ən nəgalbi kə dlaagi, adaba ən da taa ba jiira. Ən maay da tsakushəgh biya, mbakyarvad aa dzambi nə uudan mandki ən shah də kwa sərkwə nə iin biya, ard kwa cinngha nə iin vakara. **7** Adaba haik tsakushəgh kəskai də kwanahaan də sənnga kwa juujig kə dəga jappəra, ngal ba bəlgusbələg nə uud kə kuza kwa nal kə tak ma vəghara. Nalnəg wan kə zərbəlgə shatanah kiyava vəlgwa dlad tsəkwavan dləb kə tədə fədavgha. **8** Shəg həkərd kəskai ən ba ghaala Yaazhəgəl mana tagwzha də kwan kə dəgita, **9** Aiyama kəskaiya, “Tlakaratləg nə herərra, adaba tədvad hətsəgalhətsəgah wa da nəghəvanəghəg nə ndzədəara.” Mbakyarvad kwaha ən da fəgara bad hwadag nai kə tsakushəgha hətsəgalhətsəgar kiyava ndzəg nə ndzədə Tləkatəg əmtəd də kaiya. **10** Mbakyarvad kwaha nəghəghanakanəghəg də hətsəgalhətsəgara, ard zaa hətər ma vəga kwa bəghwi nə uuda, ard huḃa dladə, ard mbahəlla, ard dəgitahi dzaghardzag mbakyarvad Tləkatəga. Adaba akwma hətsənalhətsəga, ən da tləkəna ma sartakwah nai kə ndzədə. **11** Bəganaḃag kə dlagəra, famwaba nə uurama. Ma kuuram wa kalkalan kə dləba kaiya. Aandzu ba tlanal ndau biya, nal bi taaki “mallaha

dlakulva gyiia Yesu ruwa” jarkwaraa biya. **12** Bəgaḃag nə Daadamazhigəl kə dəga sərga ard tləraha jappər tədvad kai makuurama, kwa bəgana nai kə tlərar də fa ərvədmahudə. Kwanahan kə dəgaha jappəra maradamarəg taakiya ən dlakulva gyiia Yesu ba jijjira. **13** Ta kwar kə duul wa marandanai taakiya namalbi kalkal də kyalma dlamakələaa lii gatəg biyi? Nii mbakyarvad tsankərvatsəg kə məlgwad də kwaḃhi? Bəshamwanaḃəshəg ci kwan kə haipa! **14** Bədlamvaḃadləg kə dəga həkərd da nəghakuuram ndakwana. Ən fəkuraabi kə ḃa dəgit biya, adaba kuuram wan naag naiya, kwaḃaruu biya. Adaba kalkalnabi kə zarh kə dladə ḃa dəgit kə Daddaatərtə ard Babbaatər biya, bamma Daddaatəra ard Babbaatər wa kəsa dladə zarhahatəra. **15** Ən cənngan əmtakər akwama tsanatsəg kə dəgit vakar bəḃəmma, baz ghərarra kwakyarvad ən malkuruwa. Akwamma ən zaa ba vuukw də waiya kə uurama, mbats am da gulgan kə waiyakəvaru mbakyarvad kaiya? **16** Am da haiganthaig də kai taakiya nanaibi naiy kə dəgit kəskuuram biya. Adaba məng wa da tagan taaki na markura dyəmdyəmərə, na patkuru bad fiida. **17** Zankuruzəg nai tədvad kwatlər kə uud ma lii bəlanatər nai da vaakuruwa? **18** Ghalanghaləg kə Titus ma dəvakuruwa, bəlanantbələg kə zəraab kwa dadda gatəg əmtəd də iina. Am tagan taakiya zakuruzəg nə Titusa? Mbats kaiya ard iina ba dəgit pall nəmnd biya? Dləḃa kəm taa ba duul pal biya? **19** Mbats tlatlam ba wur nə uurannm taakiya kəm ḃa kəla ndzədəmnd kə ngəḃla ghəramnd vakuruwa. Ba Daadamazhigəl nə shiidamnda, kəm taa ba jijjir ma Tləkatəga. Aandzu kəm ḃa bau nəmnda, kuuramən ən waikur naiya, bəgamnd kwakyarvad am tləkəna kə ndzədə. **20** Ən gədzəga, mbatak sarti ən da sagau naiya, ən tləkuuran band kwan naag nai biya, dləḃa am tləkwa nə uuram band kwam naag nə uuram biya. Ən gəḃza aa tlanarai kə ushava, ard səlga, ghwadə hənkalə, ard naa ghəra ard badza ḃaaga, ard amaaha, ard dəkḃəka ghəra, ard ciya hənkalə. **21** Ən gəḃza taakiya akwama da gwiiyanagwiig da vakuruwa, da fəgwafəg nə Daadamazhəgəlar kə cinngha zhəruwa tə vuukwaruwa. Ən gəḃza haik badza ərvədmahud kəskai mbakyarvad uudah ba dyəkka kwa ndzar ḃa ba haip wura, lii pəlarabi kə ghər vaka ḃa gwaragwar biya, ard ḃa fədəra ard gata duula cənga əmtakəra dəga tsa zhəruwa.

13 Dəga həkərd nə wan kəskai ən ba sagau da nəghkuranəghəga. “Ba jiiira da sərvaka tə shidah buwa ma həkərd nə jiira əlbəga” band kwa viindava ma kakada Daadamazhigəla. **2** Dagawar da vakaru kə dəga buwa, bəlanabələg kə magiya kə lii bəgara haipa ard kyalma uudah bədəmma mara duuwars kə bə haipa. Aandzu ban maay əmtəd də kuuram biya, ən gwiiya gwaigarsgwaig kə hulfa kiibə ndaigən tagankur nai na, adaba akwama gwiiyanagwiig da vakaruwa maay nə daddakwa da ngədləgarwəngədləg kə kiibə ndaig biya. **3** Akwama ba am na sərən kə jiira taakiya taaghəi nə Tləkatəg tədvdə kaiya, wayam ci nə jiiirana, hətsalbi nə tləkatəg ma kuuram biya, dlakulvakwaha mara ndzədən ma kuurama. **4** Aandzu ba hərtəvəthərtəg nə Yesu tədvdə mara ndzədə, bəbəvakwaha də shifəg nə iin tədvdə ndzədə Daadamazhigəla. Aandzu ba kiyam mairə ndzəd nə miiyam ma Yesu, bəbəvakwaha kiyam də shifəg ma Yesu tədvdə ndzədə Daadamazhigəla mbakyarvad tlərən bəgamnd nəmnd ma kuurama. **5** Səramakasərəg ndan kə ghəraruwa mbakyarvad am sərakan taakiya am gatəgaan kə Yesu bək jiijiira. Səramakasərəg kə kə ndzəgana ruuwa. Mbats am sərgai taakiya Tləkatəg ba ma kuuram biya? Akwama am sərgəbiya, nalnəg mbədəməmbədəg tə duula fəshiga. **6** Mantləg naiya am da sərgaakasərəg taakiya hətsamndalbi nəmnd biya. **7** Kəm dzəgwəzhəgəl kə Daadamazhigəl taakiya bəgam bi kə dəgiti kwa kalkal biya. Kwayarvad kəm bə dabariya nədal ghəramnd mandki kəmnd wa zamndu fiir biya, mbakyarvad am bəgan nə uuram kə dəgiti kalkala, aandzu ar ba da tlatləgan nə uudah taaki mandki hətsamndalhətsəga. **8** Adaba kəm naiy kə dəgiti maay nə jiiir mavakai biya, kəm naa bə dəga jiiira. **9** Kəm hwadəg nəmnda akwama hətsamndalhətsəga, adaba am tləkəna nə uuram kə ndzədə. Dləba kəm dzəgwəzhəgəl am nal bə kə uudah jiiirjiira. **10** Iin wa viindankura nai kə kwana aandzu ban maay əmtəd də kə uuram biya, adaba akwama sanəvsəga, aa da nal bi kə barari kəskai ən da vəkur kə dləd də mara ndzədən kwa vəlghwa nə Yaazhəgəla, ndzədə fəgaraadəfəga, dəga badzəg də badzəg biya. **11** Dəga mbasuumbas ci zaraabahara, da bə daghuvalitlərn. Bəgambəg kə kəla ndzədaaru am nal kə uudah jiiirjiira, cəngəmcəng kə ghalgara, haiyamanthaig də zaraabaharuwa am ndzan bə lapiya. Tədvdə kwah wa da ndzəg nə Daadamazhigəl kwa waiyuuda ard gəbərə əmtəd də kə uurama. **12** Tagamartəg kə uus kə zaraabaharuwa də taa uus

bərhuga kwa caccuwanacaccuwana. **13** Ar tagkur uus nə yaa daddaha gatəg bədəmma. **14** Aa ndzəndzəg nə herərə Yaazhəgəlamiiyam Yesu Tləkatəga, ard waiyakəva Daadamazhigəla, ard ndzəgan shədkwa caccuwanacaccuwana əmtəd də kuuram bədəmma. Amin.

Galatians

1 Bulus zərbələg Yesu. Dahakwant nə uudah ma səv vak kə uud biya. Dahakwant nə Yesu Kristi ard Daadamazhigəl Daada kwa ciighant Yesu ma gətlaha. **2** Badəm nə zaraabah kwar əmtəd də kai vakwana, ghəravətor ndakwani ar taa uus kə dlamakəlaaa lii gatəg badəm kwar ma Galatiya. **3** Aa dzadzəg nə herərra ard gabəra Daadamazhigəl Daadamiyama ard Yaazhigəl Yesu Kristi da təghər kəskuurama. **4** Vələdāvələg nə Yesu Kristi kə shifəgan mbakyarvad haipahamiyama, kiyava katkiyamkatəg makwan kə zamana kəladəra. Kwana kwakyarvad naaga Daadamazhigəl Daadamiyama. (aiōn g165) **5** Ndanəghər kə Daadamazhigəl ba tangw damma zərazəra. Amin. (aiōn g165) **6** Vəlghwəvələg nə dəgiti am bəg nə uuram kə dəga jappər ba vaivaiya. Bamma sart hədiikən am naa dūwa daddakwa dahakurət tədvad herərra Kristi, am gwiya damma kwatlərn kə daala əlbəg shah də əlbəg maraw kwa samndkurdəv nəmnda. **7** Maay nə watlərn kə əlbəg maraw shah biya. Adaba mənəg kyalma uudaha ar na ciikurant hənkaləruwa, dlaḃa ar bə dabariya gwiya jiira əlbəg marawa Kristi. **8** Ən tagkurtag ciya, akwama sakurdəvsəg nə uudan kə əlbəg shah də əlbəg maraw kwa samndkurdəv nəmnda, aandzu zərbələg sii ma ghərazhigəla, aandzu ma kəmnda, tlaflatlafan vak Daadamazhigəla! **9** Bandkwa tagamndkur nəmnd ba wurwura, ən gwiya tagkurtag bakəvakwana taakiya, badəm nə daddakwa tagkura əlbəg maraw shah də əlbəg maraw kwa cawama nə uuram vakamnda, tlaflatlafana! **10** Magha tag nənəg ən bə dabariya fəṭəra uudah mara haiyant də kaiya? əndkwah biya. dəgiti ən naag naiya, aa haiyanthaig nə Daadamazhigəl də dəgiti ən bəg naiya. Mam tləg nə uuram ən bə dabariya bə dəgiti naag nə uudah naiya? əndkwah biya. Akwama manaa bə dəgiti naag nə uudah naiya, ma nanal bi kə kwatənəh Kristi biya. **11** Ən naagan am səran zaraabahar taakiya, əlbəg marawən ən tag nai kə əlbəg təghərna, sal vak uud nə iin biya. **12** Caawana vak uud bi naiy biya. dlaḃa maay wa tsaghwad tsag biya. Caawana vak Yesu Kristi tədvad mara ghəran vakara. **13** Cinngamacinng kə hulfa ndzəgani bəgan nai wur ma gatəga Yahudaha, ard dūuli vələnətor nai kə dlad kə dlamakəlaaa lii gata Daadamazhigəl ba vaivaiya, bəganabəg kə kəla ndzədar mana ghəhnan na. **14** Am sərgəsərgəg dlaḃ taakiya januuəg kə kyaləm uudah ma gatəga Yahudah kwa

ghubaramnd nəmnd əmtəd də iitəra. Janəruuəg də naa dəga daadijahamnd ba vaivaiya. **15** Daadamazhigəl kwa fakwi mahudə baabara, kəsakutkəsəga dlaḃa dahakutdəhəg tədvad herərraana, cinngucinng kə əmtəkərarra **16** Marghwadamarəg kə Zəran Yesu, kiyava taa əlbəg maraw kə lii ar Yahudah biya. bəga ba nə iin əndkwana gatan bi kə sawari vak kə uud biya, **17** danal bi dlaḃ damma wurshalim da vak lii jarkwarəjəg kə nəg kə zərbələgah biya. Dəgiti bəgan naiya, batwatswatsəra ka dagal kəskai damma haaya Arabiya, təhalakwaha ka gwiya saas kəskai damma Dimasku. **18** Danal təhala viig həkərəd damma wurshalima da nəgha Kefas kwa dāhav də Siman Bitrusa. Ən bəga kə hənəgah kəlawə tar dlaḃ əmtəd də iina. **19** Nəghana bi nai aandzu ba pall ma zərbələgah biya, ba Yakub zəra babba Yaazhigəla. **20** Dəgiti ən viindkurnai na bak jijiira tə vuukwa Daadamazhigəla, fiid bi wan tagkur nai biya. **21** Təhalakwaha, kaa dagal kəskai damma haaya Suriya ard Kilikiya. **22** Ma sarta kwahiina, dlamakəlaaa lii gata Kristi kwar ma Yahudiya, sərarkwaka biya. **23** Cinngara bad cinng taakiya, “Daddakwa ndza vəlakiyam dlad ba wurwur na, ən wan ndakwan taa əlbəga fadghərən kwa ndza badza da nə iin wur nal!” **24** Kaa gala Daadamazhigəl kə iitər mbakyarvad dəgiti bəga nə iin tədvad kaiya.

2 Təhala viig kəlawə tar uufadə kaa gwiya dagal kəskai damma wurshalima. ma sarta kwahiina, danal əmtəd də Barnabasa ard Titusa. **2** Marghwada ma sənəg nə Daadamazhigəl taakiya dəgama. danal ba nai da vaakwahiina, kaa fəgaafəg kəskai kə dzaghər də kyaləma maalaha dlamakəlaaa lii gatəga, kaa tagtərtag kəskai kə dūuli ən tagtər nai kə əlbəg marawa kə uudahi kwar Yahudah biya. ba iitər pall wa taganətor nai kə əlbəga, adaba aa nal bi nə fa ndzədar ma tlər kə gyaagyan biya. **3** Titus tsahgwa dagaləra, wa ba zhiila Hellas nə iina, maay wa fəghara barari kə bəgara aguvac biya. **4** Əlbəga kwa ciyətor təghər kə bə aguvaca, ciyətor mbakyarvad zaraabaha fiidfiida kwa saraghan siḃasiḃana, saraghan kwakyarvad ar badzədan kə kwara ghəran kwa kiyam də vakai nə miyam tədvad Kristi Yesu. ar naa nəkiyamdadal kə evaha. **5** Kəm haitərant bi aandzu ba hədiikən biya, kəm na tsufant kə jiira əlbəg maraw kiyavaruwa. **6** Uudahan kwa tagav taaiya ar mamaalahna, fararaa bi nə iitər aandzu ndau təghər kə dəgiti kwan tsag nai biya, man zharəg naiya aandzu ar hulfa kwar kə uudah nə iitəra ba dəgiti pall

vakara, adaba maay nɛ Daadamazhigɛl fa dagar ma uudah biya. 7 Dlakulvakwaha, nɛgharanɛghɛg kɛ diuli fɛghwadɛm nɛ Dadamazhigɛl kɛ tlɛra taa ɔlbɛg maraw kɛ lii ɓagavtɛra bi na aguvac biya, bandkwa favɛm ma dɛv kɛ Bitrus nɛ taa ɔlbɛg maraw kɛ Yahudah kwa ɓagavtɛraɓag nɛ aguvaca. 8 Ba Daadamazhigɛl kwa ɓagaa tlɛr ma ɔrvidmahudɛ Bitrus kiyava nɛg kɛ zɔrɓɔlɛga Yesu da vak Yahudaha, ba iin dlaɓ wa ɓagaa tlɛr ma ɔrvidmahudɛr kiyava nɛg kɛskai kɛ zɔrɓɔlɛg Yesu da vak lii ar Yahudah biya. 9 Marghwada ba nɛ Daadamazhigɛl kɛ herɛraana, az Yakuba, Bitrusa, ard Yuhwana, lii favtɛra nɛ ɓa tlɛra maalɛr tɛghɛr kɛ dlamakɔlaaa lii gatɛga, kaa caukɛmndacaug kɛ iitɛr baz kaiya baz Barnaba bad ɔrvidmahud palla. Haiyamndanthaig dɛ ghɛramnd taakiya kɛm dagal da vak lii ar Yahudah biya, iitɛr dlaɓa ar da vak Yahudaha. 10 Ar dzamkɛmdant taakiya aa viya bi mɛlgaru kɛ talagah biya, adaba kaiya ba dɛgiti ndzan kɛmɛg nai ba wurwur wana. 11 Ma sarta kwa sahi nɛ Bitrus damma Antakiya, kaa tagartag kɛskai kɛ ɔlbɛg bamma gyi ma gyiya kwakyarvad haipan bat ɓalaɓala. 12 Ma zɛngwɛra, ndza zɛgan kɛ kaf ɔmtɛd dɛ yaa daddaha gatɛga kwar Yahudah biya. tɛhalakwa ɓɔlatɛrɛt ba nɛ Yakub kɛ kyalɛmah damma Antakiya, kaa hɛzhahɛg kɛ Bitrus daghuvana. ɓagabag nɛ iin kwana mbakyarvad gɛdza lii na ɓagavtɛra nɛ aguvac kɛ lii ar Yahudahɛn biya. 13 ɓagara bandkwah dlaɓ nɛ kyalɛma lii gata Yesu ma Yahudah kɛ muuniya band Bitrusa, viyardɛmvg baz ghɛra Barnaba damma muuniyɛra. 14 Nɛghanaka ba nai ar maay ɓa dɛgatɛr tɛ diula jiira ɔlbɛg maraw biya, aiyamai kɛ Bitrus tɛvuukwa uudah badɛma, “Kɛgha agha zhila Yahudaha, agha ɓa ndzɛgan bandkwa ɓag nɛ lii ar Yahudah biya, maay ɛndkwa ɓa nɛ yaa Yahudahi. Aujillɓɛg agha fɛtɛra barari kɛ lii ar Yahudah bi kɛ gata dɛ Daadiija Yahudahi?” 15 Bak jijjiira kiyam Yahudah nɛ miyam tɛdvad yiiga, kiyam lii ar Yahudah biya ma yaa dadda haipah biya, 16 kiyam sɛrgasɛrɛg taakiya tlɛkɛna bi nɛ uud kɛ ndzɛgan kwal haip tɛvuukwa Daadamazhigɛl tɛdvad gata tsaga adzahadzaha Muus biya, bamma fɛdghɛrɛtfɛg nɛ uudan tɛ Yesu Kristiya. mbakyarvad kwaha famdɛghɛrɛtfɛg ghɛravamnd tɛ Kristi Yesu. ɓagamndaɓag kwana kwakyarvad kɛm tlɛkɛna kɛ ndzɛgan kwal haip tɛvuukwa Daadamazhigɛl tɛdvad fadɛghɛr tɛ Kristiya tɛdvad tlɛraha tsaga adzahadzah Muus biya. Adaba maay wa tlɛkɛna ndzɛgana kwal haip tɛvuukwa Daadamazhigɛl tɛdvad tsaga adzahadzaha

Muus biya. 17 Akwama nalnɛg taakiya kiyam na tlɛkɛna kɛ ndzɛgana kwal haip tɛvuukwa Daadamazhigɛl tɛdvad fadɛghɛr tɛ Kristiya, kaa tlɛkiyamatlɛg nɛ uud kɛ ghɛravamiyama dɛ haipa, aitsa, maradamarɛg wan taakiya tlɛra Kristi haighanthaig dɛ haipa? ɛndkwah biya! 18 Akwama gwiya ndɛranantndɛrɛg kɛ dɛgiti dlagana nai wura nalnalnɛg kɛ dadda kɛla adzahadzaha. 19 Tɛdvad tsaga adzahadzaha Muusa ɔmtsanaɔmtsɛg kwakyaevad adzahadzaha, kiyava ndzɛgan kɛkai kɛ Daadamazhigɛja. 20 Hɛrtakuthɛrtɛg nɛ uud ɔmtɛd dɛ Kristiya. ndakwana kai bi wa ndzɛgan dɛ ghɛrar biya, Kristi wa ɓa ndzɛgan ma kaiya. Kwan kɛ ndzɛganɛn ɓa naiyna, ndzɛgan tɛdvad fadɛghɛr tɛ Zɛra Daadamazhigɛla, kwa waiyakutwaiga vɛladavɛlɛg kɛ shifɛgan mbakyarvad kaiya. 21 ɛn vinabi kɛ herɛrra Daadamazhigɛl biya. Akwama tlɛkɛnatlɛg nɛ uud kɛ ndzɛgana kwal haip tɛvuukwa Daadamazhigɛl tɛdvad gata nadzahadzaha Muusa, maradamarɛg wan taakiya ɔmtsɛga Kristiya mbats nalnɛg bak gyagyaana.

3 Kuram Galantiyaha, am dlagaha? Aa da nau kɛ hɛnkalaruwi? Tangankur bat ɓalaɓal naiy kɛ ɔlbɛg tɛghɛr kɛ Yesu Kɛristi kwa ɔmtsaa tɛ tlaɓa hɛrtɛga. 2 ɛn naa ndavkuru ndavɛg palla. Cauwama mbakyarvad am gataa adzahadzaha Muus nɛ uuram kɛ Shidkwa Daadamazhigɛl nii, cauwama mbakyarvad famdghɛrɛtfɛg tɛ ɔlbɛgi cinngama nɛ uuram hi? 3 Hulfa kwar kɛ dlagɛr wam dɛ vakai nɛ uuramni? Famarzha dɛ Shidkwa Daadamazhigɛla, iin wan kwan ndakwana am naa ghyɛng dɛ dɛgiti naag nɛ ghɛraru kɛ ɓagaana! 4 Mbats dladahan huɓamuu nɛ uuram shahshahɛn nalnɛg ba gyagyaana? 5 ɛn gwiya ndavkurundavɛga, mam tlatlɛg nɛ uuram vɛlakurvɛlɛg nɛ Daadamazhigɛl kɛ Shidkwan ma kuuram kiyava ɓa dɛgaha jappɛr kwakyarvad am gata tlɛri tsag na adzahadzaha Muus nii, mbakyarvad cinngamacinng kɛ ɔlbɛg Kɛristi am fɛdghɛrɛt tɛ iin hii? 6 Bandkwah nɛ Ibrahim “fɛdghɛrɛtfɛg tɛ Daadamazhigɛla, kɛdlɛgharnakɛdlɛg nɛ Daadamazhigɛl kɛ iin kɛ kwan uuda jiiirjiira.” 7 Nɛghamakanɛghɛg kwan, taakiya, lii dɛ fadghɛra iitɛr nɛ zarha Ibrahim. 8 Vinndavinmndan ma kakada Daadamazhigɛl ba wur taakiya, lii ar Yahudah biya ar datlɛkɛnatlɛg kɛ nɛg kɛ uudah jiiirjiir tɛvuukwa Daadamazhigɛl tɛdvad fadghɛra. Adaba tagavar ba wur nɛ ɔlbɛg maraw kɛ Ibrahim taakiya, “Ar da tlɛkɛna tɛdvad kɛgh nɛ lii ar Yahudah bi kɛ barka.” 9

Mbakyarvad kwaha, lii dā fadghēra da vōlvōtōrvōlēg nē bark ǣmtad dē Ibrahim dadda fadghēra. 10 Adāba badēm nē lii tlatla taaki da cautērcaug nē Daadamazhigēl kwakyarvad ar gata adzahadzaha Muusa. Ar tlatlatlana. Adāba vinndavinndan ma kakadā Daadamazhigēl taakiya, “Badēm daddakwa ǧagaa bi kē dēgitahi vinndavinndan ma kakadā adzahadzaha Muus biya, tlatlatlan nē iina. 11 Salsēg ba dat ǧalaǧal, taakiya, maay wa nēgalnēg kē uuda jiiijir tē vuukwa Daadamazhigēl tēdvad gata tsaga adzahadzaha Muus biya, adāba vinndavinndan taakiya, “Uuda jiiirjiira, da tlēkēnatlēg kē shifēg tēdvad fadghēra.” 12 Adzahadzaha Muusa shah nē iin dē fadghēra, bandkwa vinndavinndan taakiya, “Daddakwa ǧagabag badēm kē dēgitahi tagava ma adzahadzaha Muusa, da tlēkēnatlēg kē shifēg tēdvad iina. 13 ngēdlakiyamangēdlēg nē nē Kōristi sagal ma tlatfēga adzahadzaha Muusa, navdalnēg tsau kē dēga tlatfēg kēskōmyama. Adāba vinndavinndan ma kakadā taakiya, “Badēm nē daddakwa hērtōvōt tē gūgyōmba dakara, tlatlatlan nē iina.” 14 Varakiyamndavarēg nē Kōristi mbakyarvad barkēn vōlavar kē Ibrahim, iin wa tlakēna kē lii ar Yahudahēn bi tēdvad Kōristi Yesu. Bandkwah ghērava miyama, kiyam da tlēkēna tēdvad fadghēr kē Shidkwa Daadamazhigēl kwa takiyama nē iin kē langyiyaana. 15 Zaaabaha ard ǣnghwasaha, ǣn vōlkurvalēg kē garava dēgiti namōtnēg nē uuram kē ǧagaana. Akwama ngūdārantngūdēg nē uudah bu kē langyiya dlaǧa ar fēdēm kē dēva kiyava fēdghērētfēg tē vakaiya, maay nē daddakwa masdamasēg biya dlaǧa maay daddakwa fēgarnafēg kē dēgit tēghēr biya. 16 Tēgharatēg nē Daadamazhigēl kē langyi kē Ibrahim ard hulfaana. Vinndabi taakiya, “dē hulfaah biya” kwa maradararēg mandki ar ba dyak biya, ǣndkwah biya, “hulfagha” am nē uud taa kē iina, ba uud palla, kwa iin nē Kōristiya. 17 Dēgiti ǣn tlatlēg naiya iin wana, tēgharatēg nē Daadamazhigēl kē langyi kē Ibrahim dlaǧa maradararēga. Adzahadzaha Muus savda tēhala viig dērmak uufad dē kulhākērdā, nēdalbi kē langyi kwa taa nē Daadamazhigēl ba wur kē maay nē tlōran biya. 18 Akwama tlēkēna tēdvad gata adzahadzaha Muus nē uud kē gwiiga barka vak Daadamazhigēla, mbats ma tlēvkēna bi tēdvad langyi biya. Adāba tlakēna tēdvad langyi nē Ibrahim kē bark vak Daadamazhigēla. 19 Akwama bandkwah ci tsaa, savdagha kwakyarva dau nē adzahadzaha Muusi? Favarna kiyava ǧa tlēr kē uud dē adzahadzaha Muus

tangw damma sarta kwa da sii nē hulfa Ibrahim kwa tavara nē langyi mbakyarvad iina. Vōlavda tēdvad Zērbēlgah nē adzahadzaha Muus kiyava daddakwa ghaciga mataataka Daadamazhigēla ard uuda. 20 Maay nē tlōra ghacig mataataka akwama ba uud pal biya, adāba Daadamazhigēl ba palla. 21 Mbats Adzahadzaha Muus ǧa tlēghum dē langyiya Dadamazhigēli ciya? Maay ǣndkwah biya! Akwama mǣng nē kwatlōrn kē Adzahadzah kwa da vōlkiyam daala shifēga, ma tlēvkēnatlēg nē jiira Daadamazhigēl tēdvad gata Adzahadzaha Muusa. 22 Adāba vinndavinndan ma kakadā Daadamazhigēl taakiya, badēm nē duniya mazhangyil kē kwarga haipa. Kwakyarva cauymacauy kē langyiya Dadamazhigēl tēdvad fadghēr tē Yesu Kōristi, da vōlvōtōrvōlēg kē lii fardēghērētfēga. 23 Lakwti sagau nē fadghēra, ndza kiyam ngangan band ǣv mazhagil kē kwarēg adzahadzaha, da ǧaga ba sarta marazha fadghēra. 24 Mbats ndza adzahadzaha Muus wa ndza markiyam dūula, da sahi ba nē Kōristi wa tlēyamkēna nē miyam kē ndzēga kwal haip tēvuukwa Daadamazhigēl tēdvad fadghēra. 25 Sēv ba nē fadghēr ndakwana, kiyam madlabi mizhadēva adzahadzaha Muus biya. 26 Adāba badēmaru am zarha Daadamazhigēl tēdvad fadghēr ma Kōristi Yesu. 27 ǧagakuraǧag nē uud kē tsuufēg badēmaru ma Kōristi, dlaǧa fākūrēm nē uud kē sēdava Kōristi 28 Mbakyarvad kwaha, madlabi taakiya Yahud waha Kōrdi wah biya, ma zēra hēnyaha ma ǣv biya, ma uus waha ma ghwalēv biya, badēm am ba dēgit pall ma Kōristiya. 29 Akwama am dēga Kōristi nē uurama, namalnēg kē kudēga Ibrahim, lii da caawa dēga gwiiga tēdvad langyiya.

4 Ma sarta kwa ba zarh nē dadda gwiiga, ba kalkal nē iin da ēva, aanzdu ba dēgan nē dēgit hēnyah badēma. 2 Dadda gwiigēn ba miizhadēva lii hēkyēgana tangw damma sarti fa nē daddaana. 3 Bandkwah nē miyama lakwti sagau nē dūula Kristiya. ndza kiyam band evah vak ndzēdā tlēksēra duniya. 4 ǧagaa ba nē righēga sarta kwa fa nē Daadamazhigēla, kaa ǧēldiǧēlēg nē Daadamazhigēl kē Zēraana, sahi tēdvad uusa. Favdēm mazhagyil kē adzahadzaha Muus bamma sarta yiigaana, 5 mbakyarvad vartērdan kē lii miizhagyil kē adzahadzaha Muusa, natērdalnēg kē zarha Daadamazhigēla. 6 Adāba am zarhaana, ǧēladiǧēlēg nē Daadamazhigēl kē shēdkwa zēran damma ērvīdmahūdaruwa, Daadamazhigēl taakiya,

“Abba! Daada!” 7 Agha madla bi næng ev biya, agha zëra Daadamazhigëla. Nèghalnæg tsau kə zëra, nakadalnæg nə Daadamazhigël kə dadda gwiiga. 8 Ndzam sèrgai kə Daadamazhigël wurwur biya, ndzam bagar kwatənəhər kə ghəllaha kwa bagaa nə uuda. 9 Adaba ndakwana am sèrgasèræg kə Daadamazhigëla, dlaḃa sèrkwurseræg nə Daadamazhigëla, am gwiya da mər dlaḃ miizhagyiil kə kwaræg ndzəḃa duni kwa maay nə tləran biyi? Aujilbæg dlaḃ am gwiya na næg kə evaha təri? 10 Am völdavölæg kə ghəraru kə tsuufa kyalma hængaha ard kyilaha, ard sartaha, ard viigaha. 11 Ən gədzəkurgədzəga, adaba mandki badəm nə dladī ən huḃæg nai təghər kəskuuramna nalnaæg ba gyaagyaana! 12 Ən ghalakuuram zaraabahara, namalnæg band kaiya. Adaba kai ndakwani mana nal band kuurama. Bagamwi bi nə uuram kə haip biya. 13 Am sèrgasèræg taakiya yang biyin bagana naina, iin wa wurghwant duua lankur əlbæg maraw ba zəngwa. 14 Aandzu ba sakurdaasæg kə damuuv nə yangbiyin бага na naina, bakəvakwaha nənəmkwi biya dlaḃa lamwabi kə fa hyəmi tə kai biya. Caawamkwicaug band zərbəlgah ma ghərazhigëla, band kwa caawama nə uuram kə Kristi Yesu də ghəraana. 15 Ndzam dlaiga ba vaivaiy ma sartiina! Ən hwaḃag nai ndkwana mbakyarvad cinngamwanacinga? Ən sèrgasèræg nai ma sartakwahiina aandzu ba zëra gyiyaharu ndkwani ma tadamdatadæg am vəlwana! 16 Mbats nanalnæg nai kə tləghumaru ndakwan kwakyarvad tagankurtag kə jiira? 17 Kwanahan kə uudaha ar kəma ndzəgan də kuurama, dəgiti ar tlatlæg nə iitəra ba ghawḃa. Ar naa tagkwiymtagwa əmtadā, mbakyarvad ar viyət kə hənkalaru baḃəm da vakatəra. 18 Maraw nə kəma hulfa ndzəgan əndkwana. Aa bagarḃag ba kəlahəng bandkwana, ba mar nəgha kai vakaru nə iitər biya. 19 Kuuram zaraabahara, ən gwiya huḃa dladā ya kuurama. dlaḃa ən za ba vuuk də kwanən kə dladā bamma ndzandzæg nə hənkala Kristi ma ərvīdmahudaruwa. 20 Akwamana ba əmtad də kuurama ndakwana, ma mbədanambəḃæg kə kunghyara. Adaba ən dzama ghər ba vaivai mbakyarvad kuurama. 21 Tagamwataga, kuuramən am gata ba adzahadzaha Muusa, nəghamakanəghæg də dəgiti tsag na adzahadzaha? 22 Adaba vinndavinndan taakiya Ibrahim ndza də zarh buwa ghwalvaha, palla yava təḃvad uusa kwa eva, pall dlaḃa təḃvad uusa kwa kwara ghəraana. 23 Zəran kwa yava də uusa eva, tləkəna band kwa tləfkəna nə zarha. Kiyava

zəran kwa yava də uusa kwa kwara ghəraana yava təḃvad langyi kwa təghara nə Daadamazhigëla. 24 Kwan kə garava əmghwasahaana, iin nə langyi buwa. Hagar iin wa yaa eva. 25 Hagar wa nalnæg kə garava Aghwa Sinai kwa ma haaya Arabiya. Iin nə garava kəsa Wurshalima ndakwana, adaba iina ard zarhaana ar ba evah badəma. 26 Adaba Wurshalima kwa ma ghəazhigëla də kwara ghəra, dlaḃa iin baabamiyama. 27 Vinndavidan taakiya, “Bag kə hwaḃaga kəgh uusa kwa yigha bi kə zər biya, Agha tləgha hwaḃaga mbakyarvad tapghanabi kə dlada yaa zər biya, adaba zarha uusa kwa duughars nə zhiilana bagaraḃag ba dyeka. Jaruujiig kə zarha uusii də zhiilaana.” 28 Aiciya, zaraabahara, niyamalnæg ghəravamiyam kə zarha Daadamazhigël təḃvad langyiya band Ishaku. 29 Ma sartakwahiina zəran yava band kwa yahav nə zarha vəlgharvölæg kə dlad kə zəran kwa yava təḃvad ndzəḃa Shidkwa Daadamazhigëla. Bandkwah dlaḃ tangw dat hiinana. 30 Vinndavinndan ma kakkadā Daadamazhigël taakiya, “Lagwdalagw kə uusen evana ard zəraana, adaba zəran yava də evana da maay tagwa dəga gwiig əmtad də zəra uusen kwa kwara ghəran biya.” 31 Mbakyarvad kwaha zaraabahara, kiyam zarha uusiin kwa eva biya, kiyam zarha uusen kwa də kwarəga ghəra.

5 Kwakyarvad ndzəgana kwara ghəra iin wa ngəḃlakiyam nə Kristi. mbakyarvad kwaha ghacamaghacæg bad ndzəḃa, gwiya vələmbi dlaḃ kə ghəraru da mazhagyiil kə zuukiya eva biya. 2 Aiciya, cinngamcinnga, kai Bulus wa tagkur kwana, akwama haiyamanthaig bagkuraa nə uud kə aguvaca, mbats maay nə tləra Kristi vakaru biya. 3 Ən gwiya ba tagkurtag taakiya, badəm daddakwa haiganthaig gata adzahadzaha ḃa aguvaca, nalnæg barari gatəgaan kə adzahadzaha muus badəma. 4 Kuuramən am ḃa kəlandzəḃaru kə tləkəna næg kwal haip təvuukwa Daadamazhigël təḃvad gata adzahadzaha Muusa, samdalsæg kə ghəraru ma gata Kistiya. Tərdamatərdæg tə herəra Daadamazhigëla. 5 Adaba təḃvad Shidkwa Daadamazhigëla ard fadghəra, nə wa kiyam pakkæg nə miyam də fantaar kə tləkəna jiiijira. 6 Adaba ma kiiyam də Kristi Yesu nə miiyama, aandzu bagakaḃag nə uud kə aguvaca, aandzu bagakaabi nə uud biya, maay tləran vakamnd biya. Dəgiti maraw vakamnda, iinfadghəra kwa mara ghəran təḃvad waiyakəvəra. 7 Ba zəngw am za vuuk ba vaivaiya. War wa tsakurva kə

gata dæga jijijii? **8** Hulfa kwan kə valla uuda sahi vak Daadamazhigəl kwa dahakurətdahəg biya. **9** Bandkwa tagavdan taakiya, “Zər yisti ba hədiikən wa fəgara ciig kə bəruudiya.” **10** Mbakyarvad hwedə miyam ma Kristiya, fandghərfəg naiy taakiya am maay gata kwatlərən kə əlbəg shah də dəgar biya. Daddakwa na ciya hənkalaruwa da vəlvarvələg nə dladə, aandzu ba war nə iina. **11** Zaraabahara, akwama gwastaan ən taa ba əlbəg marawa təghər kə 6a aguvac naiya, aujilbəg kaci kə uudaha gwastaan ar vəlɡwa ba dladi? Akwama bandkwaha, əlbəgar təghər kə əmtsəga Kristi tə tla6a hərtəga nalbi kə dəga m6ədə uud tə duul biya! **12** Lii ar ciya hənkalaruwa, nguləm mara datlant kə ghərətərə! **13** Zaraabaha, dahakurantdəhəg nə uud kiyava kwaraghəra. Famfəg kə kyəmiya analbi nə kwaraghəraru kə dəga 6a dəgiti naag nə vəgh biya. Dlakulvkwaha 6agam6ag kə tlər də kwaraghəraru am waigan kə zaraabaharuwa. **14** Adaba badəm tsagaana adzahadzaha Muusa ghaca bad dəgit palla kwa taakiya, “Waiga kə zəraabagha band ghəragha.” **15** Akwama am zavəghad zaraabaharuwa dla6a am hadzakava, famfəg kə hənkala, badzamdabi kə ghəraru biya. **16** Naagara, 6agam6ag kə ndzəgani naag nə Shidkwa Daadamazhigəla. Akwama 6agama6ag əndkwana, am maay gata ndzəgana vəgh biya. **17** Adaba ndzəna vəgha haigant bi də Shidkwa Daadamazhigəl biya, shidkwa Daadamazhigəl dla6a haigant bi də ndzəgana vəgha biya. Kwanaham kə hənkal buwaəna ar 6a tləghum də ghərahətərə. Iin wam 6agənabi nə uuram kə dəgiti am naag nə uuram kə 6agan biya. **18** Akwama Shidkwa Daadamazhigəl wa 6a tlər də kə uurama, am mazhagil kə tsaga adzahadzaha Muus biya. **19** Tlərəhi kwa 6ag nə ndzəgana vəgha maradamarəg ba tə 6ala6ala. Iitər nə 6a kuuya, 6a gwaragwara, ard gata cinnga əmtakəra kwa dəga tsa zhiruwa, **20** ard 6a kwatənəhər kə ghəlla, ard uukya, ard naabi kə zəraaba, uushava, səlga kə zəraaba, ngu6a ərvīdmahuda, naa ghəra, ard tlakwatsiga, **21** ard səlga ard tsəg nə kya, ard hulfa tər badəma. Ən 6əlkur kə kiifə ndaiga, band kwa tangankur nai ba wurwur taakiya lii 6a hulfa kwanahan kə dəgita ar da tləkənabi kə dəga gwiig ma tləksəra Daadamazhigəl biya. **22** Dəgiti vələg nə Shidkwa Daadamazhigəla iin nə waiyakəva, ard panahnaha ərvīdmahuda, ard gabərərə, ard fa ərvīdmahuda, ard jiira, **23** ard kalaliya ard agha duuwant kə dəgiti naag nə vəgha. Lii 6a hulfa kwan kə dəgitaha da maay təvtər nə shari biya.

24 Badəm nə lii dəga Kristi Yesu hərtarəthərtəg kə tləra vəgha ard dəgita shahshah kwa naag nə vəgha. **25** Vəlakiyamvəlg tsau ba nə Shidkwa Daadamazhigəl kə shifəga, aa 6a nə Shidkwa kə tlər də kəmyam ma ndzəgana miyam badəmma. **26** Niyamalbi kə lii də dək6aka ghər biya, bi lii ciya hənkala zaraabah biya, bi lii naabi kə zaraabah biya.

6 Zaraabahara, akwama nəghamanəghəg kə uuda ma haipa, kuuramən am ndzəga ma Shidkwa Daadamazhigəl, am gwīdan kə uuda nə iin dat duula. Famfəg kə hənkala, anabi dla6 dlakulva saa də zarab dat duula agha dəm damma fishəg biya. **2** Məlamarumələg kə zaraabaharu tədvad kəsə dladə kyalma. Am da righəg əndkwan kə adzahadzaha Kristi. **3** Akwama tlatləgan nə uudan taakiya məng nə dəgit tuuk vakai nə iina, mbats maay nə dəgiti tuuk vakai nə iin biya, valaba ghəraana. **4** Aa zharnazharəg nə uudan kə tlərani 6ag nə iin ndana. Akwama ba marawa, lakwti da tidə fidavəgh də dəgiti 6agaa nə iin də ghərana, bamma gərə ghəran də uudi tlərən biya. **5** Adaba 6aga6ag kə maraw aandzu bawara akəsəg kə kadlaga ghəraana. **6** Badəm nə daddakwa tsagəvaru nə əlbəga Kristiya aa tagwnatəg kə dəgaha harər badəm də daddakwa tsagarutsaga. **7** Valamndabi kə ghəraru biya, 6agabi marvara nə dyəmdyəmər kə Daadamazhigəl biya. Badəm nə dəgiti aa riiga nə uuda, iin wa da ghudəg nə iina. **8** Adaba ma riyarig nə uudan də naaga ərvīdmahudaana, da ghudəgan kə əmtsəga. Akwama aa riiga də naaga shidkwa Daadamazhigəla, da ghudəgan kə shifəga tangwa damma zərazəra. (aiōnios g166) **9** Mbakyarvad kwaha kudəyamalbi də 6a dəgit maraw biya. Adaba akwama kudəyamalbi, kə 6agan biya, da sagau nə sarta kwa kiyam da ghudəg nə miyam kwa də barka. **10** Mbakyarvad kwaha, ba kəla sarti kiyam tləkəna nə miyam kə duula 6agaana, məlamarumələg kə uudah badəma, kyambar zaraabahamiyami kwama Krəstiya. **11** Zharamzharəg kə hulfa vindəgahan dyakdyakən vindankura nai də dəvara. **12** Aiciya uudahanən ar na ba ma cingaba dəgətər nə uudna, iitər wana fəkura barari 6akura nu uud kə aguvaca. Ar 6akur kwana adaba ar gədza dladən ar da hu6əg nə iitər mbakyarvad hərtəga Kəristiya. **13** Aandzu ba lii 6agavtəra6ag nə aguvac ndakwani ar maay tsuufa adzahadzaha Muus biya. Ar naa ba ma 6akura nə uud kə aguvaca kiyava taakiya iitər wa fakura 6akura nə uud kə aguvaca. **14** Kiyava

kaiya ən maay tēda fədavəgh biya, bamma təghər
kə hertəga Yaazhigəl Yesu Kəristiya, Adaba tədvd
əmtsəgan tə tlaḃa hertəga nə wa duuwanars nai kə
ndzəgana duniya, dlaḃa əmtsanaətsəg kwakyarvad
dəga duniya. **15** Bagaḃagan nə aguvaca ḃagabi na
aguvac biya maay nə dəgiti tuuk vakai nə iini, dəgit
marawa kə uuda, aa nalnəg kə daala vərdəgga. **16**
Gagəra ard zhuwadaala aa dzadzəg təghər kə lii gata
kwan kə duul badəmma, kwa yaa izraila ba jijiira. **17**
Cigət ndakwana da təvuuk zaraabahara, aa gwiyaḃi nə
uudan kə gagyakai də dəgiti tlər biya, adaba vavərahan
tə vəgharna maradamarəg taakiya ən eva Yesu naiya.
18 Aa ndzandzəg nə harərri Yaazhigəl Yesu Kəristi
əmtəd də Shidkwaru zaraabahara. Amin.

Colossians

1 Wakita Bulus, kwa nal kə zər bəlgə kərīsti Yesu tədvd naaga Daadamazhigəl, əmtəd də Timuti, zəraabamiyama, **2** Da vak lii gata Daadamazhigəl kwar ndzəga ma Kolosiya. Aa ndzandzəg nə Herəra ard gabərər Daadamazhigəl Daadamiyam təghər kəskurama. **3** Ba kəlahənga, kəm tagar uus kə Daadamazhigəla, Daad Yaazhigəlamiyam Yesu Kərīstiya, ma sartən kəm dzug nəmnd kə zhigəl kwakyarvad kuurama **4** Adaba cinngamndacinng kə fadghəraru tə Kərīsti Yesu, ard waiyakəvi am martər nə uuram kə lii gata Daadamazhigəl bədəmma. **5** Kwam bagtər nə uuram əndkwaha, adaba am də fantaar təghər kə dəgitahi marau kwa fakura nə uud ma ghərazhigəla. Kwan nə əlbəga jiijiiri cinngama nə uuram ba zəngw ma əlbəg marawa. **6** Əlbəg marawən sa də barka, dlaḃa cinngalciing ma duni bədəmma, bandkwa ḃagaa nə iin makuuram bamma sarta kwa famarzha cinnga əlbəg təghər herəra Daadamazhigəla, ard dūuli nəghamaaka nə uurama. **7** Fəgharzhə nə Abafaras tsaghwa tləramnda kwa kəm waig nəmnd kə lankur əlbəga hərəra Daadamazhigəla. Uuda jiijiir nə iin ma ḃa tləra Kərīstiya, dlaḃa iin wa ḃa tlər vakaru dlakulvamnda. **8** Iin dlaḃ wa tagkəmənd əlbəg təghər kə waiyakəvi am ḃag nə uuram ma Shidkwa. **9** Cinngamnda ba nəmnd kə əlbəgna, ghacamnda bi kə dzəgwazhigəl mbakyarvad kə uuram biya, kəm ba ghala Daadamazhigəl ma righkurət də sərgasərg ma dabariya ard nəghgakanəghəga. **10** Tədvd kwah wam da ḃag nə uuram kə ndzəgan maraw təvuukwa Yaazhigəla, am hənarna kə ərvīdmahuda, am ḃagan kə ndzəgan maraw aanji ma hulfa kwar kə tləra, dlaḃa am gwiya fəgara bad fəg ma sərga Daadamazhigəla **11** Aa fəkuraafəg nə Daadamazhigəl kə ndzəd də ndzədan bədəmma, kiyava ḃishgan kəskuuram aanji bau wa dzəgardzəga, am fəgan kə ərvīdmahud də dlaiga. **12** Am tagar uus kə Daad ba kəla hənga, adaba iin wa fakiyama tləkəna dəgshiga gwiigən kwa faa nə iin kiyava uudahan kwar ma tləksəra paraka. **13** Adaba iin wa ngədlakiyama sagal ma tləksəra gurtla, səkiyamdaan damma tləksəra Zəraan kwa waig nə iina. **14** Kwa varakiyamnda tədvd iin nə uuda, kwa iin nə ḃisha haipaha miyama. **15** Kərīsti nə dzakəva Daadamazhigəl kwa nəghva biya, iin Zəra zənnəgw təvuukwa dəgitahi vərḃyava bədəmma. **16** Adaba ḃagava tədvd iin nə dəgitah bədəmma, dəgitahi ma ghərazhigəla ard ma

duuniya, ard dəgitahi nəghvanəghəga ard dəgitahi kwa nəghva biya, aanji avda kwarga, aaji kwarga, aanji lii ndzəda. Bədəm nə dəgitahi vərḃyavana, vərḃyavtəra tədvd iina, dlaḃa mbakyarvad iina. **17** Kərīsti wa təvuukwa dəgitah bədəmma, dlaḃa bədəm nə dəgitahi vərḃyavana matlavant tədvd iina. **18** Iin nə ghər tə vəgha, kwa iin dlamakəlawə lii gatəga. Iin nə dəga zənnəgw, iin dlaḃ nə dəga zənnəgw ma lii ciig ma gətlaha, dlaḃa aanji ma kwar kə dəgita nalnəg nə iin kə dəga zənnəgw. **19** Adaba cinngucinng nə Daadamazhigəl kəmtakəra righəga dəgitah bədəm ma iina, **20** tədvd Kərīsti dlaḃ wa nadal nə iin kə dəgitahi vərḃyā nə iin bədəm da vakaana. Aanji dəgitahi ma duuniya ma dəgitahi ma ghərazhigəla, sadaasəg kə gabar saa mataataka kwanahaan bədəm tədvd diida avzaan tə tlaḃa hərtəga **21** Ndzam ba bəkya də Daadamazhigəl wurwura, ndzam ḃa tləghum də iin ma ərvīdmahudaru am ḃa dəgitah ghwadghwada. **22** Adaba ndakwana, faafəg nə Daadamazhigəl kə gabər mataatakaru də iin ma avza Kərīsti kwa dəga tluwa ard avza tədvd əmtsəgaana. Nakurdalnəg nə Kərīsti ndakwan ba cuwadad lii maay də haip təvuukwa Daadamazhigəl biya, **23** Akwama am zaa ba vuuk də fadghəraruwa, am ghaca ba tə vakaiya, duuwamar bi kə fantara kwam dəvakai nə uuram kwa cinngam ma əlbəg marawən biya. Kwan kə əlbəga maraw kwa tagavtər aanji kwar kə dəgitahi vərḃyava ma miizhangəl kə ghərazhigəla, kai Bulus wa nanal kə dadda ḃa tləra. **24** Ən dlaig nai ndakwan mbakyarvad dladən ən huḃəg nai kwakyarvad kuramna, adaba ən da righgant tədvd dladən kə dəgiti təmaa kə dladə Kərīsti huḃuu nə iin kwakyarvad vəghaana, kwa iin nə dlamakəlawə lii gatəgaana. **25** Nanalnəg kə dadda taa əlbəg marawa tədvd həkya langiyiwa kwa vəlghwa nə Daadamazhigəl mbakyarvad kə uurama, kiyava tagkur əlbəg Gaadamazhigəl ba marawa. **26** Kwan kə əlbəgən ən tagkur naiy na, dəgit shiḃashiḃan ba sagalan ma zərəzəra, adaba ndakwana maravtərdamarəg kə yaa dadda gata yaazhigəla. (aiōn g165) **27** Naaga Daadamazhigəl mara səran nə uudahan kə dyaka hyahərən ma dəgan shiḃashiḃan kwa ndanga, kwa fa nə iin kiyava lii ar Yahudahən biya, dəgitən shiḃashiḃanna, iin Kərīsti kwa də shifəg ma kə uurama, am də fantar ndzəga əmtəd də iin ma ndangəraana. **28** Iin wa kəm tagar nəmnd aanji war kə dəgit təghər kə Yesu Kərīstiya, kəm tədkur hyəmya dlaḃa kəm tsakur kə dəgitah bədəm də dabariya kiyava nal aanji

ba war kə dadda gata Kəristiya. **29** Mbakyarvad kwah wan ghulvanai kə 6a tlər bad halavuwa ndzədar kwa vəlghwa nə Kərisri ma kaiya.

2 Ən naagan am sərən kə hulfa dladən ən həbəg nai kwakyarvad kə uurama ard uudahi ar ma lawudikiya, ard uudah badəm kwa taparnabi kə nəghkwənəghəg biya. **2** Maa tə naagara maraa ndzan ma waiyakəva, dlaḃa ar tləkəna kə ndzəd ma ərvīdmahudaaṭərə, kiyava tləkənatləg kə iitər kə sərgasərəg ba maraw, ar sərən kə dəga Daadamazhigəl shiḃashiḃana, kwa iin Kəristi bad ghəraana. **3** Shiḃavna ma iin nə ndangəra dabariya ard sərgasərgər badəmma. **4** Ən tagkur kwa nai haik valkurdavaləg nə uudanna də əlbəga, ḃala gajawa. **5** Aanjī ban maay əmtəd də kuuram ma ndzəgana vəgh biya, adəba ma shidkwa ən ba əmtəd də kuurama. Ən dlaig nai ba vaivai mbakyarvad ndzəga ba kalkala, dlaḃa am də fadghər ma Kəristiya. **6** Haiyamanthaig tsau taakiya Yesu Kəristi nə Yaazhigəlaruwa, zamzəg kə vuuk də gatəgaana. **7** Am ndzan ba maraw ma iina, am faraa kə ndzəd kə ghəraruwa, dlaḃa am ghacan ma fadghəraru bandkwa tsagamndkuru nəmnda, am tagar uus kə Daadamazhigəl ba kəlahənga. **8** Famfəg kə hyəmiya, aa viiyət bi nə uudan kə ghəraru tədvad dyaṃdyama duuni kwa dəga valuud biya, kwa tag nə dəga daadija uudah tədvad ndzədə shidkwa duuniya, kwa dəga Kərist biya. **9** Adaba righant ma Kəristi nə Daadamazhigəl kə dəgahan badəm ma vəghaana. **10** Bandkwah dlaḃ nə uurama, am righarighan ma Kəristiya, kwa iin maal təghər ndzədə ard kwarga. **11** ʔagakura ma iin dlaḃ nə uud kə aguvaca, hulfa aguvacən ḃag nə uud də dəv biya. Sakurdasəg nə uud sagal ma haipaharu kwa naag nə vəgh badəmm, ma sarta kwa ḃagakura nə Kəristi kə aguvaca. **12** Adaba həḃakurahədəg nə uud əmtəd də Kəristi ma sarta kwa ḃagakura nə uud kə tsuufəga. Ciyakurətciig dlaḃ nə uud əmtəd də Kəristi ma tsuufəg tədvad fadghəraru ma ndzədə Daadamazhigəla, kwa ciighant nə iin ma gətlaha. **13** Ndzam əmtsaməmtsən wur mbakyarvad haipaharuwa ard maara ḃa aguvaca kwa dəga duwa hənkalī naag nə vəgha, ciyakurətciig nə Daadamazhigəl də shifəg əmtəd də Kəristiya, ḃishakiyamnaḃishəg kə haipahamiyam badəmma. **14** Ghudadaghudəg kə shariya kwa nguḃa kiyama nə adzahadzahəna, kəsakiyamara kəsəga nə Daadamazhigəla, tsahəṭtsahəg kə kus tə tlaḃa hərtəga

Kəristiya. **15** Kəsətərvakəsəg kadlanga ghwava lii kwarəga ard ndzədaatəra, tsətəratsəg kə zhirwa bat ḃalaḃala tədvad zaa fiir tt iitər tə tlaḃa hərtəga. **16** Mbakyarvad kwaha, aa fəkuraabi nə uud kə haipa təghər kə dəgiti am zəg nə uurama, bi təghər kə dəgiti am huḃəg nə uurama, bi am maay tsuufa hwadaga haarakəsə, bi Hwadaga Daala Kyila, bi ngiia faciya səvd biya. **17** Kwanahaan kə dəgitaha band shidkwa dəgiti da sagauwa, Kəristi nə gyigyia dəginiina. **18** Mbakyarvad kwaha, haiyamant bi aanjī ba war kə dadda naa ghər nenna kə uuram taakiya, tlatləg nə iin kə ghwalvəra ḃagan kə sənga. Hulfa kwan kə uuda naa ghəran ba ghyaaana, baz taaki ḃagar kwatənəh kə zərha ḃəlgə Daadamazhigəla, mbats ndakwani vala ba ghəraana, ərvīdmahudana dəga hənkala uuda digshiga. **19** Hulfa kwan kə uuda, əmtsavət bi tə Kəristi kwa iin nə ghər tə vəgh biya. Adaba iin wa həkya vəgh badəma kwa matlamatlan də pərdəha, ghubarəg dlab bandkwa faa nə Daadamazhigəla kiyava ghubarəga. **20** Əmtsamaəmtsəg tsau əmtəd də Kəristiya, dlaḃa sakurdasəg sagal mazhagyiil kə ndzədə kwan kə duuniya. Aujilləg am ḃa ndzəgan band lii gwastan ar ba dəga duuniyi? aujilləg am haiganthaig də adzahadzah kwa tsag nə uud duuni, **21** adzahadzah kwa taakiya, “Ḃag bi kə tlər də kwan biya, tap biya, vii biya”? **22** Hulfa kwan kə adzahadzaha tag təghər kə dəgitahi da zəlma biya, adaba adzahadzahiina kwa tsag nə uudaha. **23** Hulfa kwan kə adzahadzaha mənəg nə ndzəgana dabariya vaka faa ndzəd ma gatəga kwa naag nə uudaha, ar tsəgarva ghəratər kə cinnga əmtakər mbakyarvad gata digshiga, ar vəlga dlad kə ghəratəra. Bak jiiirjiira, hulfa kwan kə adzahadzaha maay də ndzəd vaka tsəgarva dəgiti naag nə vəgh biya

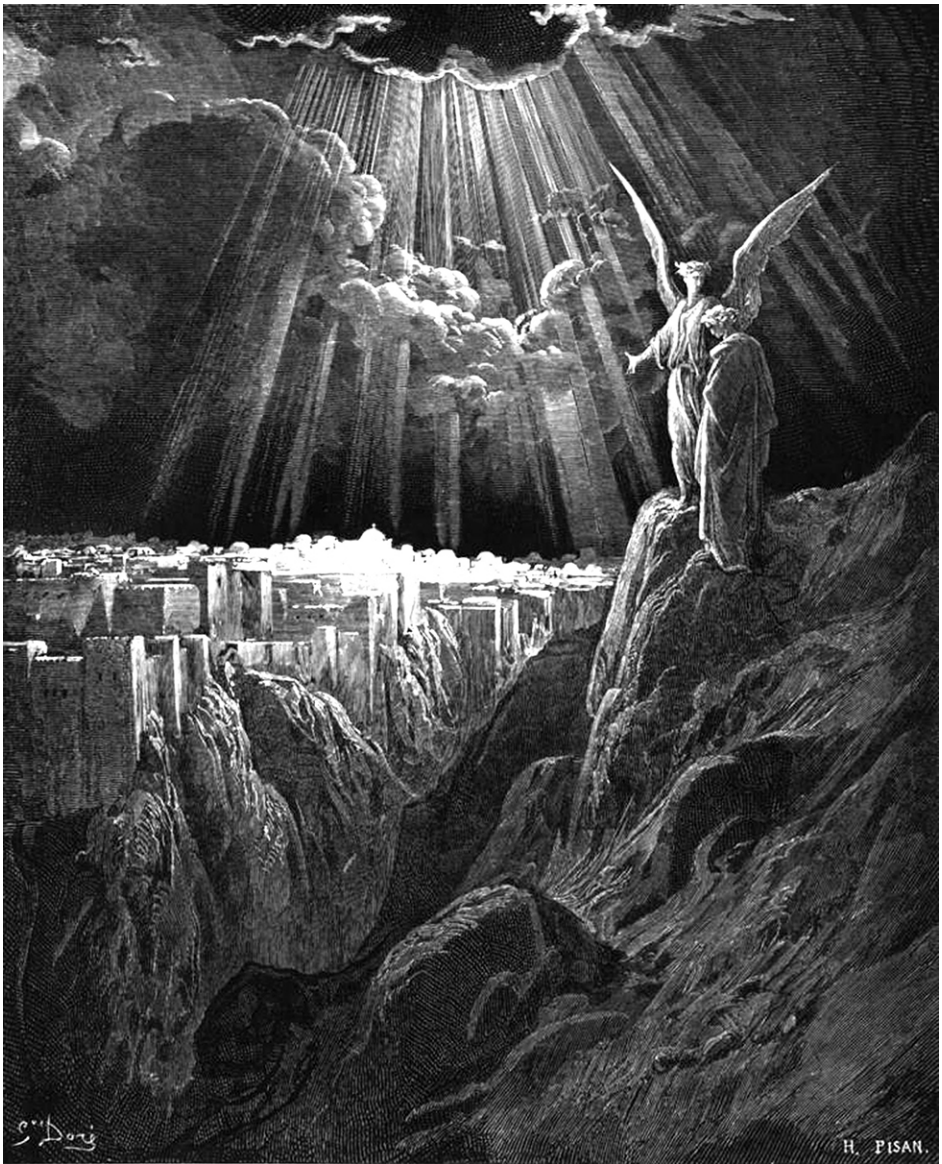
3 Ciyakurətciig tsau nə Daadamazhigəl də shiifəg əmtəd də Kəristiya, gatamgatəg kə dəgitahi kwa maghərzhiḃəla, vakavaki də Kəristiya, kwa cihurgan tə dəva kafa Daadamazhigəla. **2** Dzamamdzaməg ba kə dəgitahi kwa ma ghərazhiḃəla, ndavambi kə dəgitahi kwa ma duuni biya. **3** Adaba əmtsamaəmtsəga, shiḃashiḃan nə shifəgaru əmtəd də Kəristi ma Daadamazhigəla. **4** Ma sartən da marazh nə kəristi kwa iin nə shifəgaruwa, ghəraru ndakwani am da marazh əmtəd də iin ma ndangəraana. **5** Mbakyarvad kwanha, duwamarsduug kəma dəga duuni ma ərvīdmahudaruwa, kwa iin tləra gwardzərra,

ard gwaragwara, ard 6a kēladēra, ard shibēlga, kwa iin ndakwani ba 6agar kwatēnah kē ghēlaha. 6 Mbakyarvad kwan kē haipah wa badzēg nē Daadamazhigēl kē ērvīdmahud dē lii 6a kwana. 7 Ndzam za vuuk dē kwanahan kē hēnkāl nē uuram wura, ndza nalnēg kē vēgh kēskurama. 8 Adaba ndakwana, barari kēskuram am dūwar kē hulfa kwanahan badēmma. Dūwamardūg kē ngudā ērvīdmahudā, ciya jaaga, ard naa bi kē uuda, ard badza daaga, ard ēlbēg ghwad kwa sagal ma ghaayaruwa. 9 Tagam bi kē fiid ma taatakaru biya, dūwamardūg tsau kē hēnkalaruwi kwa ndza wura ard tlērahaana, 10 baz kēsa daala hēnkāl kēakurama, kwa navdal kē daal tēdvad sērgasērg ma dzakēva daddakwa vērđyavērđyēga. 11 Tlēmkanatlēg tsau kē daala hēnkala, madla bi nē ndzēgan gērgēr ma taatakaru biya, aanji Yahudaha ma lii ar Yahudah biya, ard daddakwa 6agabag ka aguvaca ard daddakwa 6agabi ka aguvac biya, ard dadda tēmaruwa, ard zērndzēga, ard ērva, ard daddakwa kwara ghēra, badēm ba dēgit palla, adaba Kēristi nē dēgit badēmma, iin dlab wa ma kēmyam badēmma. 12 Kēsakurakakēsēg nē Daadamazhigēl kiyava nēg kē uudahana lii cacuwana kwa waitēr nē iin ba vaivaiya. Mbakyarvad kwaha, am zhutērdaala kē zarabaharuwa, am 6agtēr herērra, am nal kē kalaliyah ard 6a dēga jiiira ard bishgaana, 13 am fagan kē ērvīdmahud dē zaraabaharuwa. Akwama 6agabag nē uud pal ma kuuram kē haipa, am bisharnana bandkwa bishkurna nē Yaazhigēl kē haipaharuwa, bishamarnabishēg dlab nē uuram kē pallaruwa. 14 Tēghēr kwanahaan badēmma, 6agam6ag kē waiyakēva, adaba waiyakēv wa matlēgant kwanahan badēm tē dēgit palla. 15 Aa 6ag nē gabēra Kēristi kē kwarēg ma ērvīdmahudaruwa, adaba mbakyarvad gabērēn wa dāhakurēr nē uud kē ndzēga kē vēgh palla, dlabā am nal kē lii tagar uus kē Daadamzhigēla. 16 Aa ndzandzēg nē ēlbēga Kēristi ma ērvīdmahudaru ba dyakdyaka, am tsagtērtsag kē zarabaharuwa, am 6ēlgan kē magi dē dabari badēmma, am 6ēlgan kē ēngsa zabura ard dē dēga galla Daadamazhigēla, am 6ēlgan kē ēngsa kwa tagkur nē Shidkwa, am 6ēlgan da taa uus ma ērvīdmahudaruwa. 17 Aanji ba kwar kē dēgiti am 6ag nē uurama, ma taa ēlbēga ma tlēra, 6agam6ag ma daaga Yaazhigēl Yesu, am tagar uus kē Daadamazhigēl Daada tēdvad iina. 18 Kuuram ēngwasaha, 6agam6ag kē ndzēgan dē zhiilaharu band kwa kalkalan dē lii gata Yaazhigēla. 19 Kuuram ghulvaha, waiyamtērwaig kē ēngwasaharuwa,

maramtērbi kē hēnkāl ghwad biya. 20 Kuuram zarha, famarafēg kē daadaharuwa ard baabaharu aanji ma kwar kē dēgita, adaba kwan wa naag nē Yaazhigēla. 21 Kuuram daadaha, vēlamtērbi kē dlad kē zērharu biya, haik kē gēdzēg kē iitēra. 22 Kuuram ēevaha, famtēraraafēg kē dadda hēnyaharu maa duuni aanji bamma auwa. Bagambi kē dēga nēgha gyi band kwa 6ag lii gata daag vak kē uudah biya, dlakulva kwaha, 6agam6a kē tlēr bad ērvīdmahud palla, am gēdzēgan kē Yaazhigēla. 23 Badēm nē dēgiti am 6ag nē uurama, 6agam6ag bad ērvīdmahudaru badēmma, mandki am 6agar kē Yaazhigēla, am 6agar kē uud biya, 24 am sērgasērg tsau taakiya da vēlkurvōlēg nē Yaazhigēl kē dēga gwiig kwa iin nē dēgshigaruwa. Adaba am 6agar kē Yaazhigēl Kēristi nē uuram kē kwatēnahēra! 25 Daddakwa 6a tlēra kēladēra, da tlēkanatlēg kē dēgshiga kēladērana, adaba maay nē Daadamazhigēl fa dagar ma uud biya.

4 Kuuram dadda hēnyahaha, hēkyamnahēkyēg kē ēevaharu bak jiijiira am gēdzēgan kē Yaazhigēla, adaba am sērgasērg ghēravaru taakiya am dē Yaazhigēl nē ghēravaru ma ghērzhigēla. 2 Ghulamvaghulēg kē dzēgwazhigēla, am uufēgaana am tagar uusa kē Daadamazhigēla. 3 Am dzēgwan kē zhigēl dlab kēskēmnda, kwa da wurkēmndant nē Daadamazhigēl kē dūul kiyava taa ēlbēgaana, kēm tagtēr kē uudah kē ēlbēga Kēristi shibashi6ana. Mbakyarvad dēgiti nē shibashi6anēn wa 6ēlakwadēm nē uud ma guda bērfēga. 4 Dzēgwamwadzēgw kē zhigēla kiyava taa ēlbēgan shibashi6anēn ba marawa, kwa kalkalana kēskai tagana. 5 Dzamadzēg dē dabari ma lii ar maay gata Yesu biya, am 6a tlēra aanji dē kwar kē sartaruwa. 6 Aanji ba hēra, tagamtag ba kē ēlbēga herērra dlabā kwa ēmtak kē cinnga, kiyava sērgasērgēg kēskuuram kē dūuli am da ngutēr nē uuram aanji ba wara. 7 Da takurtag nē Tikikus kē dēgit tēghēr kēskai badēmma. Zēraabamiyam nē iin kwa kiyam waig nē miyam ba vaivaiya, dlabā uuda jiijiir nē iin ma 6a tlēra Yaazhigēl ēmtad dē kēmyamma. 8 Bēlanant6ōlēg da vakaruwa adaba am sēran kē ndzēgana lapiyamnda, dlabā fēkurna kē ndzēda. 9 Dagāl ēmtad dē Onisimusa, zēraabamiyam uuda jiijiir kwa kiyam waig nē miyama, kwa ghēravan ndakwi ba uuda kēsaruruwa. Ar da tagkurtag nē iitēr kē dēgitah badēm kwa dzagardzaag dē kēmnd vakwanna. 10 Aristarkus kwa ma guda bērfēg ēmtad dē kai vakwana,

tagkur uusa, band kwah dla6 nē Markus kwa daadijatər pal dē Barnabasa. Iin wa tagankur naiy kē əlbəg təghər kē iin taakiya, akwama səvsəg sa vakaruwa, cawamacaug bad dəva buwa. **11** Yesu kwa dāhav dē Yustus, ghərvan ndakwi tagkur uusa. Ba uudahan həkərdən kalti ma yaa Yahudah kwa 6a tləra tləksəra Daadamazhigəl əmtəd dē kaiya, nararnəg kē dēga taa ndzəgwagh vakara. **12** Abafaras kwa pal ghərvan ma kuurama, iin ndakwani ba kwatənaha Yesu Kəristiya, tagkur uusa. Ba kələhəng ba dzəgwazhigəl ghala Daadamazhigəl kwakyarvad am ghacan bad ndzəda, am ndzan ba righarighana, am fədghərət taakiya am lii gata Daadamazhigəla. **13** Nanalnəg nai kē shid kē Abafaras təghər kē tləri kwa ghulava nē iin kwakyarvad məkuru kəskurama, ard uudaha Lawudikiya ard uudaha Hirafolis. **14** Luka, doctar kwa kiyam waig nē miyama, ard Demas, ar tagkur uusa. **15** Tagamtərtag kē uus kē zaraabahamiam badəm kwar ma Lawudikiya, ard Nimfa əmtəd dē dlamakəlawā lii gata Yesu kwar dzahav ma vəgyaana. **16** Akwama ghyənnəgava ghyənnəg karanta wakitən təvakwaruwa, am veltər kē dlamakəlawā lii gata Yesu kwar ma Lawudikiya, kiyava karantəgan ghəravatəra. Am karantan ghəravaru kē wakitən kwar da vəkur nē uudah Lawudikiya. **17** Am tagar kē Arkibus aa fafəg kē hənkal ghyənnəgna kē tlərən vəlghar nē Yaazhigəlna. **18** Ba kai Bulus dē ghərar wa vəndkur kwan kē taa uusa. Viyamnabi taakiya ən ngudangudan biya. Aa ndzandzəg nē Herəra Daadamazhigəl əmtəd dē kuurama. Amin.

The New Jerusalem

"I saw the holy city, New Jerusalem, coming down out of heaven from God, prepared like a bride adorned for her husband. I heard a loud voice out of heaven saying, 'Behold, God's dwelling is with people, and he will dwell with them, and they will be his people, and God himself will be with them as their God.'"

Revelation 21:2-3

Reader's Guide

Galavda at AionianBible.org/Readers-Guide

The Aionian Bible republishes public domain and Creative Common Bible texts that are 100% free to copy and print. The original translation is unaltered and notes are added to help your study. The notes show the location of eleven special Greek and Hebrew Aionian Glossary words to help us better understand God's love for individuals and for all mankind, and the nature of afterlife destinies.

Who has the authority to interpret the Bible and examine the underlying Hebrew and Greek words? That is a good question! We read in 1 John 2:27, *"As for you, the anointing which you received from him remains in you, and you do not need for anyone to teach you. But as his anointing teaches you concerning all things, and is true, and is no lie, and even as it taught you, you remain in him."* Every Christian is qualified to interpret the Bible! Now that does not mean we will all agree. Each of us is still growing in our understanding of the truth. However, it does mean that there is no infallible human or tradition to answer all our questions. Instead the Holy Spirit helps each of us to know the truth and grow closer to God and each other.

The Bible is a library with 66 books in the Protestant Canon. The best way to learn God's word is to read entire books. Read the book of Genesis. Read the book of John. Read the entire Bible library. Topical studies and cross-referencing can be good. However, the safest way to understand context and meaning is to read whole Bible books. Chapter and verse numbers were added for convenience in the 16th century, but unfortunately they can cause the Bible to seem like an encyclopedia. The Aionian Bible is formatted with simple verse numbering, minimal notes, and no cross-referencing in order to encourage the reading of Bible books.

Bible reading must also begin with prayer. Any Christian is qualified to interpret the Bible with God's help. However, this freedom is also a responsibility because without the Holy Spirit we cannot interpret accurately. We read in 1 Corinthians 2:13-14, *"And we speak of these things, not with words taught by human wisdom, but with those taught by the Spirit, comparing spiritual things with spiritual things. Now the natural person does not receive the things of the Spirit of God, for they are foolishness to him, and he cannot understand them, because they are spiritually discerned."* So we cannot understand in our natural self, but we can with God's help through prayer.

The Holy Spirit is the best writer and he uses literary devices such as introductions, conclusions, paragraphs, and metaphors. He also writes various genres including historical narrative, prose, and poetry. So Bible study must spiritually discern and understand literature. Pray, read, observe, interpret, and apply. Finally, *"Do your best to present yourself approved by God, a worker who does not need to be ashamed, properly handling the word of truth."* 2 Timothy 2:15. *"God has granted to us his precious and exceedingly great promises; that through these you may become partakers of the divine nature, having escaped from the corruption that is in the world by lust. Yes, and for this very cause adding on your part all diligence, in your faith supply moral excellence; and in moral excellence, knowledge; and in knowledge, self-control; and in self-control patience; and in patience godliness; and in godliness brotherly affection; and in brotherly affection, love. For if these things are yours and abound, they make you to be not idle nor unfruitful to the knowledge of our Lord Jesus Christ,"* 2 Peter 1:4-8.

Glossary

Galavda at AionianBible.org/Glossary

The Aionian Bible un-translates and instead transliterates eleven special words to help us better understand the extent of God's love for individuals and all mankind, and the nature of afterlife destinies. The original translation is unaltered and a note is added to 64 Old Testament and 200 New Testament verses. Compare the meanings below to the Strong's Concordance and Glossary definitions.

Abyssos g12

Greek: proper noun, place

Usage: 9 times in 3 books, 6 chapters, and 9 verses

Meaning:

Temporary prison for special fallen angels such as Apollyon, the Beast, and Satan.

aidios g126

Greek: adjective

Usage: 2 times in Romans 1:20 and Jude 6

Meaning:

Lasting, enduring forever, eternal.

aiōn g165

Greek: noun

Usage: 127 times in 22 books, 75 chapters, and 102 verses

Meaning:

A lifetime or time period with a beginning and end, an era, an age, the completion of which is beyond human perception, but known only to God the creator of the aiōns, Hebrews 1:2. Never meaning simple endless or infinite chronological time in Greek usage. Read Dr. Heleen Keizer and Ramelli and Konstan for proofs.

aiōnios g166

Greek: adjective

Usage: 71 times in 19 books, 44 chapters, and 69 verses

Meaning:

From start to finish, pertaining to the age, lifetime, entirety, complete, or even consummate. Never meaning simple endless or infinite chronological time in Koine Greek usage. Read Dr. Heleen Keizer and Ramelli and Konstan for proofs.

eleēsē g1653

Greek: verb, aorist tense, active voice, subjunctive mood, 3rd person singular

Usage: 1 time in this conjugation, Romans 11:32

Meaning:

To have pity on, to show mercy. Typically, the subjunctive mood indicates possibility, not certainty. However, a subjunctive in a purpose clause is a resulting action as certain as the causal action. The subjunctive in a purpose clause functions as an indicative, not an optative. Thus, the grand conclusion of grace theology in Romans 11:32 must be clarified. God's mercy on all is not a possibility, but a certainty. See ntgreek.org.

Geenna g1067

Greek: proper noun, place

Usage: 12 times in 4 books, 7 chapters, and 12 verses

Meaning:

Valley of Hinnom, Jerusalem's trash dump, a place of ruin, destruction, and judgment in this life, or the next, though not eternal to Jesus' audience.

Hadēs g86

Greek: proper noun, place

Usage: 11 times in 5 books, 9 chapters, and 11 verses

Meaning:

Synonymous with Sheol, though in New Testament usage Hades is the temporal place of punishment for deceased unbelieving mankind, distinct from Paradise for deceased believers.

Limnē Pyr g3041 g4442

Greek: proper noun, place

Usage: Phrase 5 times in the New Testament

Meaning:

Lake of Fire, final punishment for those not named in the Book of Life, prepared for the Devil and his angels, Matthew 25:41.

Sheol h7585

Hebrew: proper noun, place

Usage: 66 times in 17 books, 50 chapters, and 64 verses

Meaning:

The grave or temporal afterlife world of both the righteous and unrighteous, believing and unbelieving, until the general resurrection.

Tartaroō g5020

Greek: proper noun, place

Usage: 1 time in 2 Peter 2:4

Meaning:

Temporary prison for particular fallen angels awaiting final judgment.

Glossary +

AionianBible.org/Bibles/Glavda---Glavda-Bible/Noted

Glossary references are below. Strong's Hebrew and Greek number notes are added to 64 Old Testament and 200 New Testament verses. Questioned verse translations do not contain Aionian Glossary words and may wrongly imply *eternal* or *Hell*. * The note placement is skipped or adjusted for verses with non-standard numbering.

Abyssos

Luke 8:31
Romans 10:7
Revelation 9:1
Revelation 9:2
Revelation 9:11
Revelation 11:7
Revelation 17:8
Revelation 20:1
Revelation 20:3

aidios

Romans 1:20
Jude 1:6

aiōn

Mata 12:32
Mata 13:22
Mata 13:39
Mata 13:40
Mata 13:49
Mata 21:19
Mata 24:3
Mata 28:20
Markus 3:29
Markus 4:19
Markus 10:30
Markus 11:14
Luke 1:33
Luke 1:55
Luke 1:70
Luke 16:8
Luke 18:30
Luke 20:34
Luke 20:35
John 4:14
John 6:51
John 6:58
John 8:35
John 8:51
John 8:52
John 9:32
John 10:28
John 11:26
John 12:34
John 13:8
John 14:16

Acts 3:21
Acts 15:18
Romans 1:25
Romans 9:5
Romans 11:36
Romans 12:2
Romans 16:27
1 Corinthians 1:20
1 Corinthians 2:6
1 Corinthians 2:7
1 Corinthians 2:8
1 Corinthians 3:18
1 Corinthians 8:13
1 Corinthians 10:11
2 Corinthians 4:4
2 Corinthians 9:9
2 Corinthians 11:31
Galatians 1:4
Galatians 1:5
Ephesians 1:21
Ephesians 2:2
Ephesians 2:7
Ephesians 3:9
Ephesians 3:11
Ephesians 3:21
Ephesians 6:12
Philippians 4:20
Colossians 1:26
1 Timothy 1:17
1 Timothy 6:17
2 Timothy 4:10
2 Timothy 4:18
Titus 2:12
Hebrews 1:2
Hebrews 1:8
Hebrews 5:6
Hebrews 6:5
Hebrews 6:20
Hebrews 7:17
Hebrews 7:21
Hebrews 7:24
Hebrews 7:28
Hebrews 9:26
Hebrews 11:3
Hebrews 13:8
Hebrews 13:21
1 Peter 1:23

1 Peter 1:25
1 Peter 4:11
1 Peter 5:11
2 Peter 3:18
1 John 2:17
2 John 1:2
Jude 1:13
Jude 1:25
Revelation 1:6
Revelation 1:18
Revelation 4:9
Revelation 4:10
Revelation 5:13
Revelation 7:12
Revelation 10:6
Revelation 11:15
Revelation 14:11
Revelation 15:7
Revelation 19:3
Revelation 20:10
Revelation 22:5

aiōnios

Mata 18:8
Mata 19:16
Mata 19:29
Mata 25:41
Mata 25:46
Markus 3:29
Markus 10:17
Markus 10:30
Luke 10:25
Luke 16:9
Luke 18:18
Luke 18:30
John 3:15
John 3:16
John 3:36
John 4:14
John 4:36
John 5:24
John 5:39
John 6:27
John 6:40
John 6:47
John 6:54
John 6:68

John 10:28
John 12:25
John 12:50
John 17:2
John 17:3
Acts 13:46
Acts 13:48
Romans 2:7
Romans 5:21
Romans 6:22
Romans 6:23
Romans 16:25
Romans 16:26
2 Corinthians 4:17
2 Corinthians 4:18
2 Corinthians 5:1
Galatians 6:8
2 Thessalonians 1:9
2 Thessalonians 2:16
1 Timothy 1:16
1 Timothy 6:12
1 Timothy 6:16
2 Timothy 1:9
2 Timothy 2:10
Titus 1:2
Titus 3:7
Philemon 1:15
Hebrews 5:9
Hebrews 6:2
Hebrews 9:12
Hebrews 9:14
Hebrews 9:15
Hebrews 13:20
1 Peter 5:10
2 Peter 1:11
1 John 1:2
1 John 2:25
1 John 3:15
1 John 5:11
1 John 5:13
1 John 5:20
Jude 1:7
Jude 1:21
Revelation 14:6

eleēsē

Romans 11:32

Geenna

Mata 5:22
Mata 5:29
Mata 5:30
Mata 10:28
Mata 18:9
Mata 23:15
Mata 23:33
Markus 9:43

Markus 9:45
Markus 9:47
Luke 12:5
James 3:6
Hadēs
Mata 11:23
Mata 16:18
Luke 10:15
Luke 16:23
Acts 2:27
Acts 2:31
1 Corinthians 15:55
Revelation 1:18
Revelation 6:8
Revelation 20:13
Revelation 20:14

Limnē Pyr

Revelation 19:20
Revelation 20:10
Revelation 20:14
Revelation 20:15
Revelation 21:8

Sheol

Genesis 37:35
Genesis 42:38
Genesis 44:29
Genesis 44:31
Numbers 16:30
Numbers 16:33
Deuteronomy 32:22
1 Samuel 2:6
2 Samuel 22:6
1 Kings 2:6
1 Kings 2:9
Job 7:9
Job 11:8
Job 14:13
Job 17:13
Job 17:16
Job 21:13
Job 24:19
Job 26:6

Psalms 6:5
Psalms 9:17
Psalms 16:10
Psalms 18:5
Psalms 30:3
Psalms 31:17
Psalms 49:14
Psalms 49:15
Psalms 55:15
Psalms 86:13
Psalms 88:3
Psalms 89:48

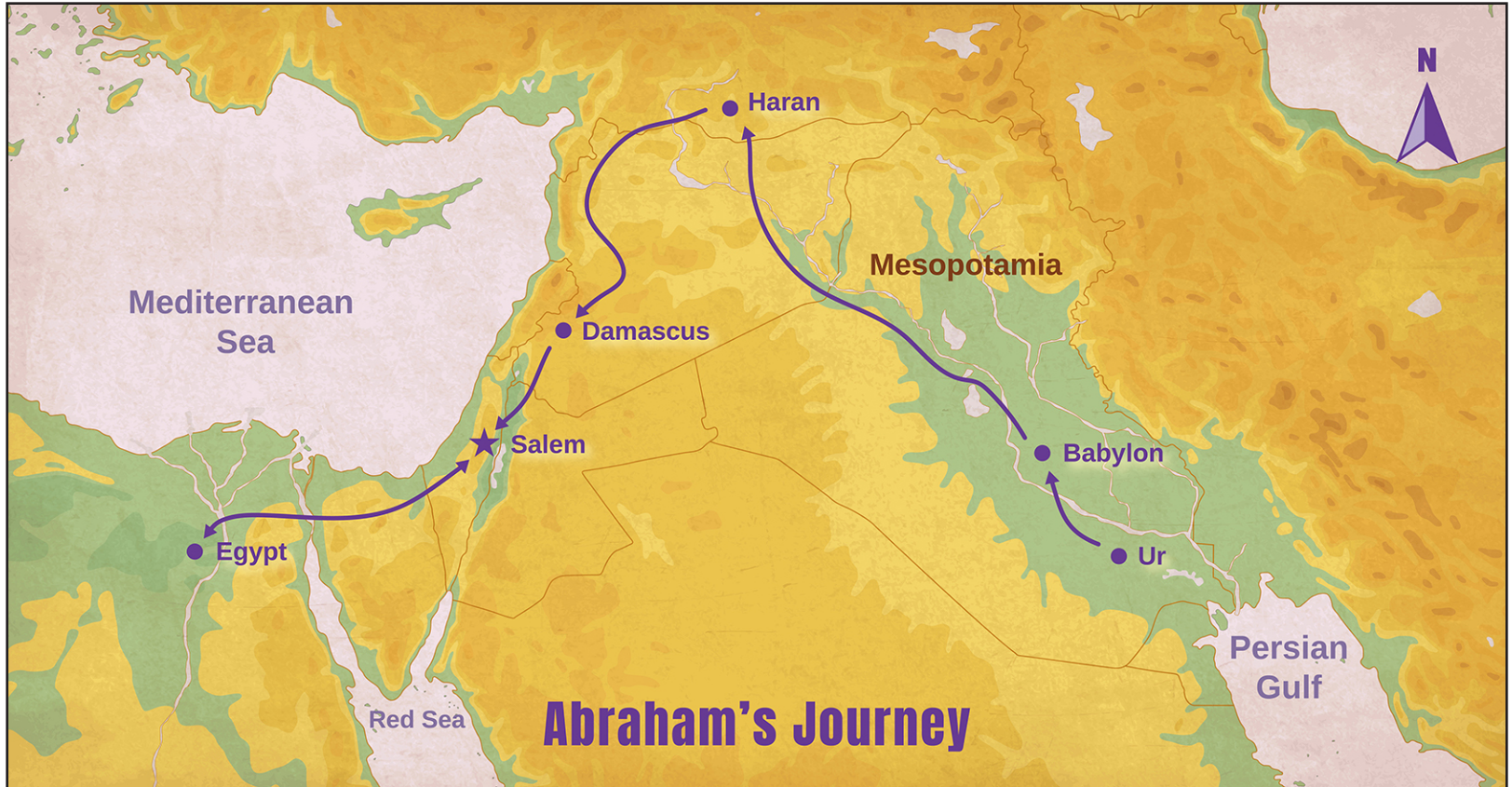
Psalms 116:3
Psalms 139:8
Psalms 141:7
Proverbs 1:12
Proverbs 5:5
Proverbs 7:27
Proverbs 9:18
Proverbs 15:11
Proverbs 15:24
Proverbs 23:14
Proverbs 27:20
Proverbs 30:16
Ecclesiastes 9:10
Song of Solomon 8:6
Isaiah 5:14
Isaiah 7:11
Isaiah 14:9
Isaiah 14:11
Isaiah 14:15
Isaiah 28:15
Isaiah 28:18
Isaiah 38:10
Isaiah 38:18
Isaiah 57:9
Ezekiel 31:15
Ezekiel 31:16
Ezekiel 31:17
Ezekiel 32:21
Ezekiel 32:27
Hosea 13:14
Amos 9:2
Jonah 2:2
Habakkuk 2:5

Tartaroō

2 Peter 2:4

Questioned

None yet noted

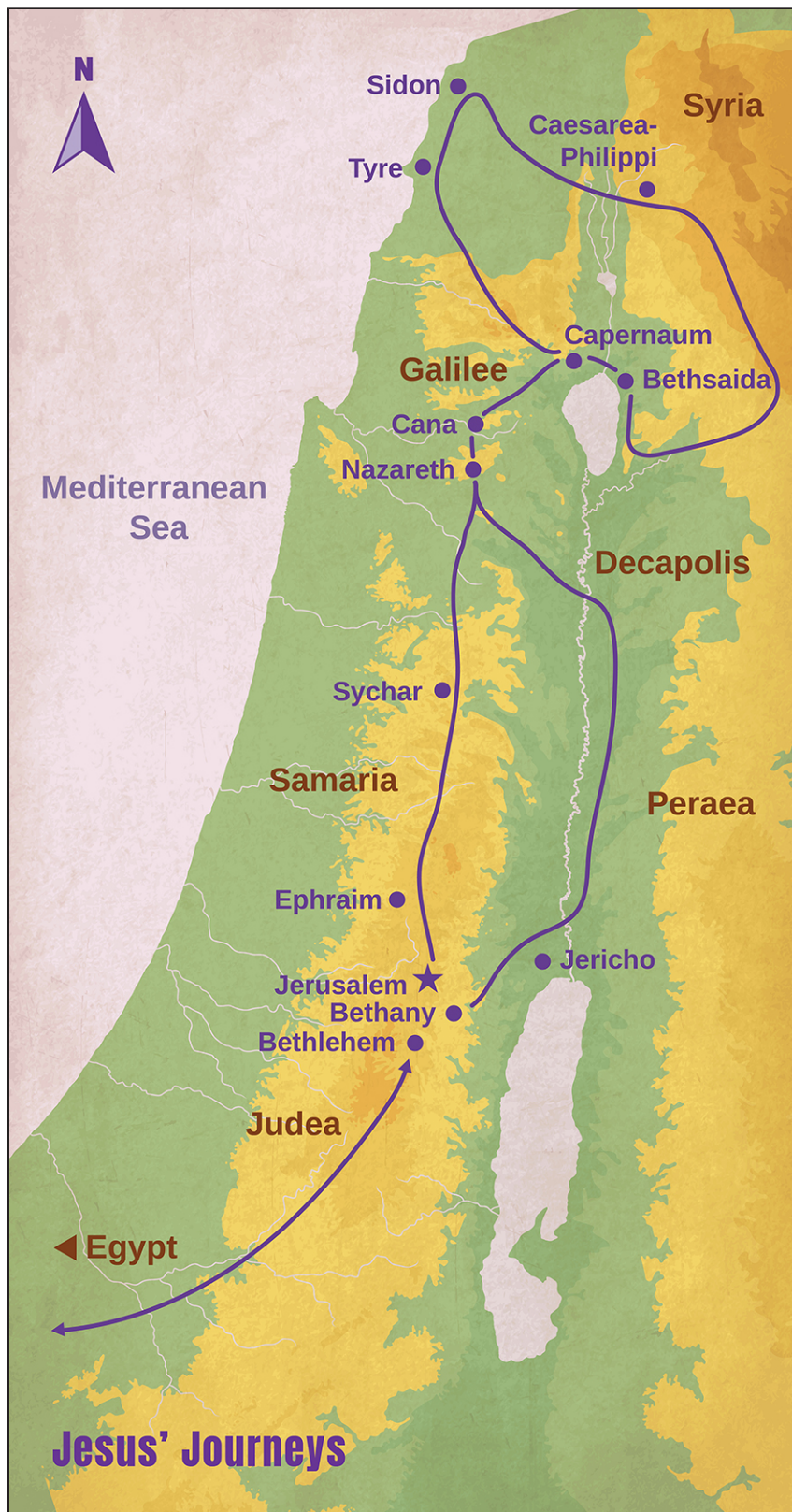

"By faith, Abraham, when he was called, obeyed to go out to the place which he was to receive for an inheritance. He went out, not knowing where he went"

Hebrews 11:8

"When Pharaoh had let the people go, God didn't lead them by the way of the land of the Philistines, although that was near; for God said, 'Lest perhaps the people change their minds when they see war, and they return to Egypt'" Exodus 13:17

Adába Zəra Uuda sahi mbakyarvad 6agvarnas kwatnahər biya, sahi da 6a kwatnah nɔ iina, dlaɓa valda kɔ shiffagaan kiyava varra uudah baɗɗaka. - Markus 10:45

"Paul, a servant of Jesus Christ, called to be an apostle, set apart for the Good News of God"

Romans 1:1

Creation 4004 B.C.

Adam and Eve created	4004
Tubal-cain forges metal	3300
Enoch walks with God	3017
Methuselah dies at age 969	2349
God floods the Earth	2349
Tower of Babel thwarted	2247
Abraham sojourns to Canaan	1922
Jacob moves to Egypt	1706
Moses leads Exodus from Egypt	1491
Gideon judges Israel	1245
Ruth embraces the God of Israel	1168
David installed as King	1055
King Solomon builds the Temple	1018
Elijah defeats Baal's prophets	896
Jonah preaches to Nineveh	800
Assyrians conquer Israelites	721
King Josiah reforms Judah	630
Babylonians capture Judah	605
Persians conquer Babylonians	539
Cyrus frees Jews, rebuilds Temple	537
Nehemiah rebuilds the wall	454
Malachi prophecies the Messiah	416
Greeks conquer Persians	331
Seleucids conquer Greeks	312
Hebrew Bible translated to Greek	250
Maccabees defeat Seleucids	165
Romans subject Judea	63
Herod the Great rules Judea	37

(The Annals of the World, James Uusher)

Jesus Christ born 4 B.C.

New Heavens and Earth

1956	Christ returns for his people
1830	Jim Elliot martyrd in Ecuador
1731	John Williams reaches Polynesia
1614	Zinzendorf leads Moravian mission
1572	Japanese kill 40,000 Christians
1517	Jesuits reach Mexico
1455	Martin Luther leads Reformation
1323	Gutenberg prints first Bible
1276	Franciscans reach Sumatra
1100	Ramon Llull trains missionaries
1054	Crusades tarnish the church
997	The Great Schism
864	Adalbert martyrd in Prussia
716	Bulgarian Prince Boris converts
635	Boniface reaches Germany
569	Alopen reaches China
432	Longinus reaches Alodia / Sudan
397	Saint Patrick reaches Ireland
341	Carthage ratifies Bible Canon
325	Ulfilas reaches Goth / Romania
250	Niceae proclaims God is Trinity
197	Denis reaches Paris, France
70	Tertullian writes Christian literature
61	Titus destroys the Jewish Temple
52	Paul imprisoned in Rome, Italy
39	Thomas reaches Malabar, India
33	Peter reaches Gentile Cornelius
	Holy Spirit empowers the Church

(Wikipedia, Timeline of Christian missions)

Resurrected 33 A.D.

Where?			When?							
			Innocence		Fallen			Glory		
			Eternity Past	4000 BC Creation	Fall to Sin No Law	1500 BC Moses' Law	Advent of Christ 0-33 AD	Church Age Kingdom Age	Great White Throne	New Heaven and Earth
Who?	God	Father	God's Perfect Fellowship John 10:30	God's Perfect Fellowship with Adam in the Garden of Eden No Fall No Death Gen 1:31	Living in Unapproachable Light, 1 Timothy 6:16			God's Perfectly Restored Fellowship with All Mankind in the Holy City No Hades No Dead Rev 20:3	All Restored Acts 3:21	
		Son			Pre-Incarnate, John 8:58		Incarnate, John 1:14			Paradise, Luke 23:43
		Holy Spirit			Everywhere, Psalm 139:7		Indwelling Believers, John 14:17			
	Mankind	Living Mankind	Serving the Savior or Satan on Earth, Ephesians 2:1-5							
		Deceased Believing Mankind	Blessed in Paradise, Luke 16:22							
		Deceased Unbelieving Mankind	Punished in Hades until the final judgment, Luke 16:23 and Rev 20:13							
	Angels	Holy Angels	No Creation	Serving Mankind at God's Command, Hebrews 1:14						
		Imprisoned Angels	No people							
		Fugitive Angels	Gen 1:1	No Fall	Imprisoned in Tartarus, 2 Peter 2:4 and Jude 6			Lake of Fire Prepared for the Devil and his Angels	Fallen Angels Forgiven?	
		No Unholy Angels			Thalaasa, Rev 20:13					
				Gen 1:31	Rebelling Against Christ			Lake of Fire Revelation 19:20		
					Accusing Mankind					
Satan		1 Peter 5:8 and Revelation 12:10			Abyss Revelation 20:2	Mat 25:41 Rev 20:10	Heb 2:16 No?			

Destiny

Galavda at AionianBible.org/Destiny

The Aionian Bible shows the location of eleven special Greek and Hebrew Aionian Glossary words to help us better understand God's love for individuals and for all mankind, and the nature of after-life destinies. The underlying Hebrew and Greek words typically translated as *Hell* show us that there are not just two after-life destinies, Heaven or Hell. Instead, there are a number of different locations, each with different purposes, different durations, and different inhabitants. Locations include 1) Old Testament *Sheol* and New Testament *Hadēs*, 2) *Geenna*, 3) *Tartaroō*, 4) *Abyssos*, 5) *Limnē Pyr*, 6) *Paradise*, 7) *The New Heaven*, and 8) *The New Earth*. So there is reason to review our conclusions about the destinies of redeemed mankind and fallen angels.

The key observation is that fallen angels will be present at the final judgment, 2 Peter 2:4 and Jude 6. Traditionally, we understand the separation of the Sheep and the Goats at the final judgment to divide believing from unbelieving mankind, Matthew 25:31-46 and Revelation 20:11-15. However, the presence of fallen angels alternatively suggests that Jesus is separating redeemed mankind from the fallen angels. We do know that Jesus is the helper of mankind and not the helper of the Devil, Hebrews 2. We also know that Jesus has atoned for the sins of all mankind, both believer and unbeliever alike, 1 John 2:1-2. Deceased believers are rewarded in Paradise, Luke 23:43, while unbelievers are punished in Hades as the story of Lazarus makes plain, Luke 16:19-31. Yet less commonly known, the punishment of this selfish man and all unbelievers is before the final judgment, is temporal, and is punctuated when Hades is evacuated, Revelation 20:13. So is there hope beyond Hades for unbelieving mankind? Jesus promised, "*the gates of Hades will not prevail*," Matthew 16:18. Paul asks, "*Hades where is your victory?*" 1 Corinthians 15:55. John wrote, "*Hades gives up*," Revelation 20:13.

Jesus comforts us saying, "*Do not be afraid*," because he holds the keys to *unlock* death and Hades, Revelation 1:18. Yet too often our *Good News* sounds like a warning to "*be afraid*" because Jesus holds the keys to *lock* Hades! Wow, we have it backwards! Hades will be evacuated! And to guarantee hope, once emptied, Hades is thrown into the Lake of Fire, never needed again, Revelation 20:14.

Finally, we read that anyone whose name is not written in the Book of Life is thrown into the Lake of Fire, the second death, with no exit ever mentioned or promised, Revelation 21:1-8. So are those evacuated from Hades then, "*out of the frying pan, into the fire?*" Certainly, the Lake of Fire is the destiny of the Goats. But, do not be afraid. Instead, read the Bible's explicit mention of the purpose of the Lake of Fire and the identity of the Goats, "*Then he will say also to those on the left hand, 'Depart from me, you cursed, into the consummate fire which is prepared for... the devil and his angels,'"*" Matthew 25:41. Bad news for the Devil. Good news for all mankind!

Faith is not a pen to write your own name in the Book of Life. Instead, faith is the glasses to see that the love of Christ for all mankind has already written our names in Heaven. "*If the first fruit is holy, so is the lump*," Romans 11:16. Though unbelievers will suffer regrettable punishment in Hades, redeemed mankind will never enter the Lake of Fire, prepared for the devil and his angels. And as God promised, all mankind will worship Christ together forever, Philippians 2:9-11.

Disciple All Nations

Mbakyarvad kwaha, damdæg namtærdanæg kə uudaha duni kə mbəzahar baɖəmma, am baɖtəra kə tsuufæg ma ɖaaga Daada, ma ɖaaga Zəra, ard Shidkw Daadamazhigəla.

- Mata 28:19